

**Statera philosophiae Cartesianae : qua principiorum ejus
falsitas, & dogmatum impuritas expenditur ac castigatur et ad
virulentam epistolam, praefixam selectarum disputationum
Adriani Heereboortii volumini primo respondetur**

<https://hdl.handle.net/1874/31203>

STATERA
PHILOSOPHIÆ
CARTESIANÆ

qua

Principiorum ejus falsitas, & dogmatum impuritas expenditur ac castigatur,

Et

Ad virulentam Epistolam, præfixam selectarum Disputationum ADRIANI HEEREBOORTII volumini primo, respondetur.

Auctore

JACOBO REVIO SS. Theol. Doct.
& collegii Theol. Ill. Ordd. Hollandiæ ac Westfrisiæ Præfecto.

LVGDVNI BATAVORVM
Ex Officina, P E T R I Lessen.

1655 (?)

H. Bytemeister
S. Fred. J. et P. P. O.
A. C. MDCCLXXXIX.

REVERENDO, CELEBERRIMO, DO-
CTISSIMO, AC OPTIMO VIRO

D. JACOBO TRIGLANDIO,
Ecclesiæ Lugduni in Batavis pastori fide-
lissimo, SS. Theologiæ ibidem Do-
ctori ac Professori primario, &
Rectori p. r. Magnifico Sa-
lutem in Christo.

Ir Reverende, & eximie Christi serve,
Quod in vaticiniis dilecti Apostoli legitur,
V. E. unum abiit, ecce veniunt adhuc duo V. E.,
id merito cupiam in mentem veniat,
consideranti res nostrates. Abiit Arminia-
nismus, gliscit ejus loco haud paulo deterior Carte-
sianismus. Cui nisi diligentius quam hactenus fa-
ctum est occurratur, nihil boni studiis theologicis, at-
que ipsis exinde ecclesiis augurari possum. Contuli
ad eam rem quantum Dominus dederat, & nihil
præter odia & contumelias reportavi. Cumque ho-
minibus minime malis videretur, hunc morbum qui-
ere & silentio fortassis curari posse (juxta dictum, *εἰ
νεκρίμην) σωθήσεται,*) eorum judiciis cessi, ac lin-
guam & calammum continui, in eventum intentus:
quum ecce ex intervallo satis longo is qui primus i-
gnem hunc in Academiam vestrâ conjecit, eum, ut
videbatur, sopitam, veluti gladio denuo fodicare, &
scintillas ejus longe lateque cœpit spargere. Ita non
semper est *fideli tuta silentio merces.* non apud hosce
utique homines, qui si loqueris fremunt, si taces in-
sultant. Unde nisi & famæ propriæ, & juventutis
mihi commissæ, & ecclesiarum periculi negligens
audire vellem, ad lineas mihi vidi esse redeundum,
& Dei O. M. in quem unum hic respicio, auxilium
comprecatus, hoc quicquid est rescripti adornavi.

Ob-

D E D I C A T I O.

Obsecrans interim Te & omnes bonos, ut mihi pro
 coelesti veritate in argumento supra quam dici po-
 test invidioso, certanti manus tendere ne granemini
 languent circa hoc negotium plerique philosophi, &
 & in re capitali sua, quasi prolatis rebus feriantur. ut
 mihi saepe subeat cogitare :

— *pudet hac opprobria vobis*

Et dici potuisse, & non potuisse refelli.

De Theologis nihil querar. peto tantum ne quæ dixi
 flocci faciant. neve à sollicitudine sua ea aliena pu-
 tent. Utut res potro ceciderit, & conscientiam
 meam hoc scripto magno onero levavero, & siquid
 sequis (quod avertat Deus) ecclesiæ nec opinanti
 acciderit, idem apud omnes testabitur, me muneri
 meo hac in parte non defuisse. Vale, magne Tri-
 glandi, & quo animi robore Pelagianismum debel-
 lasti, eodem novam hanc hydram, antequam vires
 sumat compesce. *Ascende mecum in sortem meam,*
vicissim ibo ego quoque (si res ita tulerit) tecum in sor-
tem tuam. Deus te ecclesiæ suæ & hujus Academiæ
 bono diu incolumem servet. Ex Musæo nostro
 Lugd. Bat. Anno æræ Christianæ MDCI. V
 KAL, OCTOB.

Tuus in Domine Iesus

JACOBUS REVIUS.

STATERA
PHILOSOPHIÆ CAR-
TESIANÆ.

Qua

*Principiorum ejus falsitas, & dogmatum im-
punitas expenditur ac castigatur,*

Et

Ad virulentam Epistolam præfixam
disputationibus Adriani Heereboortii
respondetur.

Blennium est, & quod excurrit,
postquam Adriani Heereboortii
*Sermo extemporaneus, cum anne-
xis Epistola & Specimine inscitia,*
simul lucem vidit, simul decreto Nobb. &
AA. DD. Curatorum Acad. Lugd. Bat.
suppressus est. qua calamitate etiam no-
strum quoddam tunc schediasma involu-
tum fuit, consilio quidem Curatorum
non improbando, ut qui censerent scri-
ptis Eristicis in Academia consultius ab-
stineri, sed in quo meæ multo duriores
essent partes, cum, ut in prælio qui novis-
simo campo excedunt, ita in concerta-
tionibus literariis, qui ultimi scribunt vi-
ctores vulgo habeantur. Neque neglexit
Heereboortius hac veluti cujusdam præ-
roga-

rogativæ specie se ac suos tanquam ven-
to ad tempus pascere, donec repente in
eum ea tempestas, è dissidio domestico
incubuit, è qua necdum ei datum est elu-
ctari. Non statui unguis in hoc ulcere
esse, aliud nunc agimus, hoc unum nobis
visum est animadvertere, excitatam ho-
minis conscientiam *θηλάτω κακῶ*, & vel-
lisse ei aurem justicium Numen, ad re-
volvendas apud se atrocissimas injurias,
quibus me in scriptis illis affecisset. Id
inde collegi, quod animo corporeque
æger ad me allegavit virum Ampliss. ac
Nobiliss. cui non ego modo, sed Acade-
mia hæc, imò Christianus orbis universus
omnia debet, petitum ut mecum sibi li-
ceret in gratiam redire. Et ego quidem
nonnulla in chartam conjeceram, super
quibus satisfieri mihi, ac existimationem
læsam reparari æquum censebam, quæ ta-
men omnia, in gratiam tanti pararii, at-
que etiam ne afflicto afflictionem adde-
rem, penitus tandem omisi, & homini,
quem facti, ut videbatur, pœniteret, ani-
mo Christiano ignovi, decumbentem
quoque ultro accessi & solatus sum. Vi-
de quid possit (ut Laberianum hoc op-
portune hic usurpem)

Viri excellentis mente clementer edita

Submissa placide blandiloquens oratio

Est

*Etenim ipsi Dii cui negare nil potuerunt,
Hominem me denegare quis posset pati?*

Illi ergo viro maximo Heereboortius facilitatem hanc meam acceptam ferat. Ex hoc tempore nec facta, nec dicta, nec gestu, nec nutu, hominem offendi. Unde spes erat eum conquieturum, & placidè quod suarum erat partim deinceps curaturum. Sed multum me fefellit ea expectatio, toto enim biennio post, idem pus, quod semel ejectum putabam, rursus erupit, edito primo ejus Disputationum volumine, cum præfixis Sermone & Epistola. Ubi denuo Cartesius ad cælum extollitur, *tanquam veritatis ex caligine & servitute emergentis promotor unicus, Heros, Philosophorum maximus, Veritatis, Philosophia, libertatis in Philosophando statutor, assertor, vindex &c.* qui vero vel minimum ab eo dissentiant exquisitissimis probris, tanquam grandine, lapidantur, quæ excusaturus, non dubitat eos cum Juda fure ac proditore comparare. *Quasi* (inquit) *non liceat scapham scapham, ficum ficum dicere: non qui dicit, cum verè dicit, sed qui facit culpandus est.* JUDAM furari malum erat, at furem dicere non item. Non parcitur synedrio ecclesiastico, non senatui Academico, non illis *Qui sceptris Layda sacra Musarum gerunt, Rectoribus*

inquam Magnificis. è Theologicâ facultate Triglandius & Spanhemius, è juridica Scotanus, è medica Heurnius, è Philosophica Steuartus, in ordinem coguntur. Ut mihi sæpe in mentem venerit ex illis quærere: Quæ tandem gravissimi vestri collegii futura est auctoritas, si huic homini *Et quod libet licet, Et quod licet potest, Et quod potest audet, Et quod audet facit, Et quod facit vobis molestum non est?* Mira vero fœlicitas maximi viri Constantini l'Empereur, qui & vivus & mortuus, hæctenus quidem, ejus dentes evasit. quem tamen & nobis constat, & clariss. ejus collega Triglandius in Oratione sua funebri testatur, *alienissimum fuisse* (verba ejus sunt) *à nova quadam Philosophia, qua de omnibus dubitandum esse statuitur, omniaque ex animo eliminanda præjudicia, qua proinde subvertitur argumentum ab Apostolo ad convincendos gentiles usurpatum in Epistol. ad Rom. cap. 1. adeoque via sternitur ad Atheismum. Quin Et ipse defunctus noster* (addit) *aliquoties mihi testatus fuit, se novisse Juvenem quendam, qui per philosophiam istam, aut illius principia, in plenum planumque Atheismum inciderit.* Mihi sane tam beato esse non licuit, qui nomen meum principibus hisce eruditionis divinx & humanæ

næ permistum statim apprehendi, quem non contentus communibus iis quibus in illos fertur convitiis impetere, præ reliquis omnibus INSCITIÆ & PERFIDIÆ notis insignem velut in triumpho ducit, & quod caput est, *Illustrissimo ac Celsissimo Principi ac Domino, Domino Gustavo Adolpho, Duci Megapolitano, Principi Vandalia, Episcopo Ratisburgensi postulato, Comiti Suerinensi, Terrarum Rostochii & Stargardia Domino*, hoc opusculum & se factum facit. Una videlicet operâ, & nostrum (ita arbitratur) dedecus, & novæ sectæ deliria per tot populos sparsurus. Nec video per quod hic posticum possit elabi. nisi forte (nam aliquid excogitandum est in re creperâ) à se in typographum totum hoc factum transmoverit, illum Disputationibus suis hæc præliminaria addidisse, se ægrotum, se absentem earum rerum penitus ignarum &c. quo ipso lacerâ tegere se adversus imbrem involvet, cum Leges non illos modo qui *famosis libellis, inimicis suis veluti venenatum telum injecerint*, sed eos etiam, qui *famosam seriem scriptionis, impudenti agnita lectione non illico discerpserint*, vel *lectorem cognitum prodiderint*, pœnæ subiciant, quid dicturæ de eo, qui illam scriptis suis conjunctam Principi viro obtu-

lerit, & quaquaversum vulgarit? 2. Ne-
 mini hoc facile persuasurus est, quum cæ-
 huic editioni impressæ sint notæ, quas
 non ab alienâ sed ipsius authoris manu
 esse quivis intelligit. Nam à *Sermone* suo
 quem *Extemporaneum* prima editione in-
 scripserat, vanissimum, & quod ab omni-
 bus ridebatur, epithetum amovit, & ser-
 monis *Academici* titulum substituit. De-
 dicationem, qua eundem AA. de Curato-
 ribus consecravit, & in qua *extemporane-*
nei plane sermonis mentio repetebatur,
 tanquam pœnit udine ductus, totam su-
 stulit. Circa calcem ejusdem sermonis,
 ubi quædam *se vidisse* ait, *non sine vel pu-*
dore vel impudentiâ, quum sero animad-
 verteretis se verbis sibi ipsi *impudentiam*
 ridiculè tribuisse, hac editione adjecit
 vocem *multorum*. in fine Epistolæ, ubi
 ad Specimen inscitæ amicissimi sui capi-
 tis, lectorem remittit, maluit tamen ipsum
 illud *specimen* ab hac editione amputare.
 quas interpolationes, si non suas, sed ty-
 pographi esse ausit dicere, certus sum,
 cum *non sine vel pudore, vel impudentiâ* id
 dicturum esse. Immo quicquid tandem
 fuerit commentus, *Brevius erit stratum*
quam ut protendat se, & stragula angustior,
quam ut colligat se. Jes. 28, 20.

Hæc ita se habentibus, quilibet videt.

necessitatem mihi impositam esse & famam meam, & ipsam divinam præcipuè veritatem alacriter defendendi. Initium autem ducam ab illa pagina in qua Cartesianæ Philosophiæ laudes adversarius e-buccinare incipit, ut postea non sine magna ratione in me, qui illam vellicare ausus, incurrere videatur. Ait ergo Epistolæ pag. 71. *Renatus des Cartes, genere ac familia nobilis, sed ingenio longe nobilior, à multis jam annis totus in id incubuit, ut methodum quandam quaesiverit & inveniret, indagandi veritatem rerum certam in natura ac scientiis, eaque usus fuit, atque utitur etiamnum, in Ratione sua ac mente dirigendâ. Postquam enim vulgari scholarum philosophia animum suum imbuisset, ac nihil hic certi, sed disputationibus & dubitationibus eam repleri universam deprehendisset, ad Mathematica se applicuit, quod illa majorem evidentiam & certitudinem firmiorem polliceri vulgo dicerentur. Hæc ille, quæ nihil admodum habent ad quod non aliquoties responsum sit. Breviter tamen; de nobilitate generis Cartesii quod ait credere malo, quam investigare, in quo nec ullum operæ pretium est. neque enim nobilitatem generis sequitur veritas doctrinæ, præsertim cum CAUSA DEI & RELIGIONIS agitur v. 1 Cor. 1, 26. neque*

si quis terræ filius idem diceret quod Cartesius, inde doctrinam ejus ex vera falsam reddi Heereboortius, ut opinor, concedet. De *ingenii* nobilitate faterer, si ea in solo acumine consisteret, verum haud ita est, nam *judicio sano & recto* insuper opus est, quæ multum à Cartesiano ingenio abfuerunt. De Methodo quam invenit visum in *Consideratione. Disputationes* in philosophia vulgari, mirum est Heereboortio displicere posse, quas Oratione de utili ac recta disputandi ratione p. 5. ita probavit, ut *publicis disputationibus, magis quam tacitis* MEDITATIONIBUS (notet Meditator Cartesius) *proficere philosophia studiosos* palam affirmarit. *dubitationes* etiam quomodo hic averfatur? cum *Cogito, dubito* primum principium Philosophiæ Cartesianæ esse non ignoret, & in Disp. *de iis dicitur* etiam Aristotelem in ejus partes pertrahere conetur, non utique contumeliæ sed laudis causâ: Sed de studiis Cartesii Mathematicis videamus.

In hisce (inquit) *excolendis ita versatus est, ut nihil imparvium ingenio suo invenerit. & post multa: Quin (si artificii credendum est de sua arte) Narravit mihi non semel vir celeberr. D. Jacobus Golius, Mathematicum apud nos professor, D. Cartesium veterum*

rum omnium ac recentiorum ingenia hic subvertisse, & id in Mathesi prestitum dedisse, quod vires ingenii humani videretur superasse, & dissolvissse quod *ἀλυτὸν* fuisset habitum. Postquam vero D. des Cartes tam feliciter versatus esset in Mathematicum exercitio, num pari felicitate sibi succederet sua Methodus in aliarum Philosophiæ partium controversiis & difficultatibus enodandis, tentare voluit. Hactenus Heereboortius. Qui r. recte facit, quod, cum Mathematicarum scientiarum prorsus expertus sit, artifici insigni D. Golio in iis credendum putet. cui ego addo D. à Schoten, qui nisi magni faceret Mathematica Cartesiana, Geometriam ejus in latinam linguam non vertisset, & adjectis diagrammatis expolivisset. illis ergo artificibus & ipse libenter accedo. Quamquam non ignoro ab aliis etiam inter suos, Cartesiana Mathematica fuisse impugnata v. Ep. ejus ad Dinet. pag. 144. Digbey de nat. corp. &c. variis in locis. 2. Recte & hoc, quod eum *insolubilia dissolvissse* ait, neque quænam ea sint ostendit, id enim eum ignorare facile credo. 3. Minus recte, quod cum Mathematicis in sua arte credat, Theologis in sua credere gravetur, sed eos, si sua adversus ejus opiniones defendant, conviciis onustos dimittat. 4. Ne-

que ullo modo consequi putandum, ut si quis subtilis sit Mathematicus, solidè ideo de reliqua philosophia, ne dicam Theologia judicare possit. qua de re aliqua ex parte egi Confid. pag. 32. Adjiciam iis quæ ibi dicta sunt sententiam Kenelmi Digby, summi de cætero Cartesianarum opinionum admiratoris. Is ergo Observ. in lib. de Relig. Medici pag. 9. affirmat (ex conterraneo suo Rogerio Bacon) *arcuratissimos Mathematicos, qui assidue versantur inter lineas, figuras, & differentias quantitatis reliquas, raro fuisse deprehenses eminere in Metaphysicis, aut speculativa Theologia.* 5. Siqui Theologi simul & Mathematici res divinas ad modum Mathematicarum tractare tentarint, eos apparet oleum plerunque & operam luisse. Sumatur exemplum ab insigni sui ævi theologo Thoma Bradwardino, qui *cum summus esset Mathematicus* (verba sunt Savilij præfat. ad ejus lib. de causa Dei) *in theologicis tractandis non recessit ab arte. Itaque primus, quod sciam, & solus, hanc viam tentavit in theologicis, ut filo mathematico theologica contexeret, ponendo scilicet primo loco duas hypotheses, quasi principia. & ex iis proxima queque demonstrando & corollaria deducendo, petitis etiam ex Euclide probationibus.* deinceps ex
hæc

hypothesibus & prademonstratis, reliqua omnia perpetua serie ad finem usque operis attexendo. quo fit, ut conclusiones ejus cuiuspiam fori, asse nimis alte petita videantur. Quod si in lemmatibus & propositionibus non semper ἀκριβείᾳ illam mathematicam potuit usquequaque assequi, meminerit lector, non id auctori imputandum, sed subjecta, quam tractat materia. Nam ut rectissime docet Philosophus, *πεπειδευμένους ἐπὶ ἐπιποσῶν τ' ἀκριβὲς ἐπιζητεῖν κατὰ κράτος ἄξιός, ἐφ' ὅσον ἢ τὴν πρῶτον φύσιν ἐπιδέχεται. Παρεμπλήσιον γὰρ φαίνεται, μαθηματικῆς πιθανολογιῶν ἀποδείξεως καὶ ῥητορικῆς ἀποδείξεως ἀπαιτεῖν.* hæc Savilius. 6. Neminem indecentius amussim Mathematicam adhibuisse rebus philosophicis, & naturali theologiæ quam Cartesium, ita clarum reddam, ut non nisi ab homine nullius mentis aut frontis negari possit. Proferantur ergo in medium ex Meditat. Metaphys. pag. 181. ipsius

P O S T U L A T A.

Primum est, ut advertant lectores incerta esse omnia judicia sensibus superstructa.

Secundum, ut considerent mentem propriam, cunctaque ejus attributa.

Tertium, ut propositiones per se notas

diligenter expendant. ut : *Quod idem non possit esse & non esse. Quod nihil non possit esse causa efficiens ullius rei. & similes.*

Quartum, ut examinent ideas naturarum, in quibus multorum simul attributorum complexio continetur. qualis est, natura trianguli, natura quadrati, vel alterius figuræ. Itemque natura mentis, natura corporis, & supra omnes natura Dei, sive entis summe perfecti.

Quintum, ut considerent in omnium quidem naturarum ideis essentiam possibilem, in Dei autem idea, essentiam omnino necessariam contineri.

Sextum, alienum esse à ratione, propter sola sensuum præjudicia ea quæ ab intellectu clare percipiuntur in dubium revocare. his subjungit

A X I O M A T A , sive Communes notiones.

1. Nullam rem existere, de qua non possit quæri quænam sit causa cur existat.
2. Tempus præsens à proxime præcedenti non pendere.
3. Nullam rem posse habere nihil, sive rem non existentem pro causa suæ existentiae.
4. Quicquid est realitatis in aliqua re,
esse

esse formaliter vel eminenter in prima
ejus causa.

5. Realitatem objectivam idearum no-
strarum requirere causam, in qua ipsa
ea realitas non tantum objective, sed
formaliter vel eminenter continetur.
6. Diversos esse gradus realitatis, in sub-
stantia majorem quam in accidente
vel modo, & in substantia infinita
quam finita.
7. Rei cogitantis voluntas fertur volun-
tarie quidem & libere, sed nihilomi-
nus infallibiliter in bonum sibi clare
cognitum.
8. Qui potest efficere id quod majus est,
potest etiam quod minus.
9. Majus est creare vel conservare sub-
stantiam quam proprietates substan-
tiæ, non autem majus est idem creare
quam conservare.
10. In omnis rei idea continetur existen-
tia, contingens in conceptu rei limita-
tæ, necessaria rei summe perfectæ.

Cogor quærere: si hæc omnia *præ-*
supponenda sunt, quid amplius *demonstran-*
dum restat? præsupponit enim notitiam
mentis, corporis, Dei, omnium figura-
rum mathematicarum. at hæc omnia ut
incerta, imo falsa antea abjecit, nunc vult
veritatem eorum præsupponi, solummo-
do

do quia ipse ita POSTULAT. satis profecto pro imperio. Et quis quæso apud se invenit definitionem *trianguli*, & omnium *figurarum mathematicarum*? quis *realitatem formalem*, *eminentem*, *objectivam*? quis *substantiam*, *accidens*, & *modum*? non Cartesius certe, qui diserte accidentia negat, hic vero eorum cognitionem inter communes notiones recenset. itane bardos & stupidos suos lectores putat, ut hoc non animadvertant? sed nimirum ignoscendum fuit homini occupato. ipse enim fatetur pleraque ex his potuisse melius explicari, & instar theorematum potius quam axiomatum proponi debuisse, si (inquit) *accuratior* esse voluissem. Profecto accuratum esse oportebat, qui demonstrationes Mathematicorum æquare, aut etiam superare contendit. Pergamus in Heereboortio.

Studet ergo, (inquit) eam & certitudinem & evidentiam in rebus cognoscendum tum Physicis, tum Metaphysicis, accipere, quam in Mathematicis demonstrationibus deprehenderat: itaque annos aliquot indagat in res Physicas & Metaphysicas cognoscendi PRINCIPIA, tam IMMOTA ac SOLIDA & CERTA, quam sunt Mathematicarum demonstrationum: nec inquirendi laborem defraudavit eventus: quippe quod

qua-

PHIL. CARTESIANÆ 15
*quæsiuit invenit: Et Methodi sua admini-
culo, NON MINORI si non MAIORI. Et
CERTITUDINE Et EVIDENTIA cognoscere
cepit ex PRINCIPIIS CERTISSIMIS Et E-
VIDENTISSIMIS res Metaphysicas Et Phy-
sicas. quam Mathematicas. &c.*

Lubet exclamare: O lupidum senem, si
quas memorat virtutes habeat! sed, quem-
admodum in Consideratione Methodi
Cartesianæ Principia ejus circa primam
Philosophiam multo secus constituta de-
prehendimus, ita circa res Physicas idem
ei evenisse luce clarius, & ex ipsius qui-
dem verbis evincemus. Dicimus ergo in-
ter quædam vera, qualia apud omnes au-
ctores occurrunt, non pauca demonstra-
tionum Cartesianarum Principia, ipso fa-
tente reperiri

I. FALSA.

Nam princ. pag. 89. in marg. ait: *Se-
hic (in doctrina de creatione mundi) hy-
potheses nonnullas assumpturum, QUAS
CONSTAT ESSE FALSAS.*

p. 93. *hic nihil erroris ex FALSA SUP-
POSITIONE esse metuendum.*

p. 190. in marg. *FALSAM hypothesis,
qua jam ante usus sit, ESSE RETINEN-
DAM, ad veras rerum naturas explicandas.*

II. IMA-

II. IMAGINARIA, FICTITIA, CREDIBILIA.

Princ. pag. 188. *Quippe cum* IMAGINEMUR *omne spatium, quod jam à primo caelo occupatur fuisse olim divisum in quatuor vortices, in quorum centris erant illa sidera, qua nunc conversa sunt in planetas, FINGERE non possumus illorum omnium siderum axes versus easdem partes fuisse conversos; hoc enim cum legibus naturæ non conveniret. Sed valde CREDIBILE est materiam primi elementi, qua in terra sidus confluebat, ex iisdem fere partibus firmamenti venisse, quas nunc adhuc ejus poli respiciunt &c.* nota id quod *credibile* vocat, idem esse ac si id *credibilius* fingi dixisset, quam illud alterum. Utrumque enim versatur circa subjectum *imaginarium*, ut ipse profitetur.

III. HYPOTHESES, NON VERITATES.

Princ. pag. 89. *Ne nimis arrogantes esse videamur, si de tantis rebus philosophando, genuinam earum VERITATEM à nobis inventam esse affirmemus, malim hoc in medio relinquere, atque OMNIA qua deinceps sum scripturus, tanquam HYPOTHESES proponere &c.*

Diopt. pag. 73. ait *se de luce aut lumi-*

ne loquendo, non inquirere quam GEN-
 NVINA sit ejus NATVRA, sed comparatio-
 nes aliquot afferre &c. Non aliter quam in
 Astronomia, ex HYPOTHESIBVS etiam
 FALSIS & INCERTIS, modo iis omnibus
 que in cælo observantur accuratè con-
 gruunt; multa conclusiones, circa ea qua
 non observata sunt, verissima & certissima
 deduci solent.

Hypotheses potto non esse principia,
 agnoscit Meteor. pag. 208. Quoniam ha-
 rum rerum cognitio pendet ex PRINCIPIIS
 generalibus natura, nondum satis bene,
 quod ego sciam, in hunc usque diem expli-
 catis, HYPOTHESIBVS initio quibusdam
 utendum erit, quemadmodum & in Dioptri-
 ce, sed adeo planas & faciles illas reddere stu-
 debo, ut FORSAN etiam NON DEMON-
 STRATAS facile sitis admissuri. Primo igi-
 tur suppono &c. Secundo suppono &c.

IV. VERISIMILIA, LI- CET NON VERA.

Princ. pag. 173. de ejusmodi peculiariibus
 effectis, de quibus satis multa experimenta
 non habemus, sufficere debent VERISIMI-
 LES causa, licet ea forte NON sint VE-
 RÆ.

V. QUÆ

V. QVÆ DEMONSTRANT
NON QUID SIT, SED QUID
FORTE ESSE POSSIT.

Princ. pag. 308. *At quamvis FORTE hac parte intelligatur, quomodo res omnes naturales fieri POTVERINT, non tamen ideo concludi debet, ipsas REVERA sic factas ESSE, Nam quemadmodum ab eodem artifice duo horologia fieri POSSUNT, quæ quamvis horas æquè bene indicent, & extrinsecus omnino similia sint, intus tamen ex valde dissimili rotularum compage constiant; ita non dubium est, quin summus rerum opifex, omnia illa quæ videmus, pluribus diversis modis POTUERIT efficere. QVOD equidem VERUM esse, libentissime CONCEDO, satisque à me prestitum putabo, si tantum ea scripsi, quæ talia sint, ut omnibus natura phenomenon accurate respondeant. Hocque etiam AD USUM VITÆ sufficiet.*

Hic apparet 1. eum non demonstrare quid verum sit, sed quid forte esse possit. Non ergo Methodum invenit veritatis in scientiis investigandæ (qualem pollicebatur illius libelli titulus) sed tantum possibilitatis, & quidem conjecturalis tantum, quod adverbio forte significatur. 2. illa tantum ab eo tradi quæ ad usum vitæ sufficient.

ficiant. At opiniones falsissimas ad enm
usum sufficere, alibi contendit, sed ad
theoriam nihil admitti debere, nisi quod
absolute certum sit. hæc nullo modo co-
hærent.

Ad hoc incertum & lubricum opinio-
num Cartesianarum spectant modi lo-
quendi quibus eas astruit. verbi gratia:
Hæc mihi methodus in eo præcipue placebat,
quod per illam VIDERER esse certus in om-
nibus me uti ratione, si non perfecte, sal-
tem quam optime ipse possem, Meth. p. 19.
putandum est. Princ. p. 209. meteor. p.
249. putemus. princ. p. 259 videtur. p.
267. si natura ejus sit talis. p. 294. nihil
aliud esse, vel saltem non à nobis deprehèn-
di. p. 304 vix posse contingere, ut tam mul-
ta simul cohererent, si falsa essent. p. 309.
In numerum eorum qua absolute vera sunt
fortassis hæc sua recipienda esse. ib. & seq.
qua de mundo & terra scripsit, saltem ge-
neraliora, vix aliter quam à se explicata
sint intelligi posse videri. ib. ac denique,
nihil se affirmare. ib.

Quod unquam mendicabulum preca-
rum est tam multa sibi gratis dari, quam
hic homo? Et quis unquam tam magni-
fica pollicitus est, qui tandem NIHIL
dederit, ut ipse? Et tamen hæc, quæ ni-
hil aliud habent quam *si,* & *saltem,* &
vix.

vix, & forte, & supponi, & videri, & putari,
& tandem nihil pro oraculis habentur.

Sed ne lector ulla in parte hæreat, ex
pendendum est nonnihil id quod è Dio-
ptricis citavimus. in quibus sibi licere vult,
ut incertis & falsis principiis utatur, quia
idem factitent Astronomi, qui è falsis &
incertis verissima & certissima eliciant,
Audacissimum post homines natos faci-
nus! quod si admittatur, nihil pensi ha-
bebit Cartesius vera an falsa nobis obtru-
dat, modo ex iis (ut fieri solet) aliquid
veri possit concludere. Verum talis con-
clusio sophistica est, mi vir, non demon-
strativa. Audiant studiosi (nam Cartesium
frustra eo invitent) Aristotelem qui i. Post.
c. 2. scire autem (inquit) putamus unam-
quamque rem ἀλλὰ μὴ τὸ σοφιστικὸν τρόπον,
τὸ κατὰ συμβεβηκός, non sophistico modo,
id est ex accidenti, cum putamus causam co-
gnoscere, propter quam res est, καὶ μὴ ἐν-
διεξέειν τὸ τῆς ἀλλοῦς ἔχειν. Nec posse eam ali-
ter se habere. An igitur sit etiam alius scien-
di modus postea dicemus, sed scire dicimus
etiam per demonstrationem cognoscere. &
mox: si igitur scire est ut posuimus, necesse
est etiam demonstrativam scientiam EX VE-
RIS esse, & primis, & immediatis, & no-
tioribus, & prioribus, & CAUSIS conclusio-
nis. Sic enim erunt etiam PRINCIPIA PRO-
PRIA

PRIA ejus quod demonstratur. Nam SYLLOGISMUS quidem erit etiam sine his: DEMONSTRATIO vero non erit, quia non efficiet scientiam. VERA igitur esse oportet, quia quod non est, sciri nequit. οἷον, ὅτι ἡ διάμετρος ὁ σύμμετρος. veluti, diametrum habere communem cum latere mensuram etc. Hoc profecto ex pendendum fuit Cartesio, qui perpetuo demonstrationes Geometricas crepat. Nam si Geometra verbi gratia pro medio demonstrationis, diametri symmetriam cum latere, rem falsissimam sumat, quid inde veri, nisi forte ex accidenti in ferre possit non video. Per accidens autem verum è falsis deduci constare potest ex hoc syllogismo (& mille talibus)

Omnis lapis est animal,

Omnis homo est lapis. Ergo

Omnis homo est animal.

Atqui hoc accidentarium esse ex eo patet, quod iisdem vestigiis falsum possit inferri. Sic :

Omnis lapis est arbor,

Omnis homo est lapis, ergo

Omnis homo est arbor.

Unde apparet conclusionem utramque cum præmissis quidem cohærere, sed vera an falsa sit aliunde notum esse debere.

Quia autem ad Astronomos provocat

Car:

Cartesius, sumamus duas contrarias hypothēses, alteram Ptolemæi de motu cœli, alteram Copernici, de motu terræ. uterque è sua deducit multa phænomena vera & necessaria. Sed alter, cujus hypothēsis falsa est (neque enim duæ contradictoriæ, ut hæ sunt, simul veræ esse possunt) ex accidenti, alter cujus vera est, per se & demonstrative. & hic quidem quid vere sit, ille autem quid esse possit, quamquam & possit non esse. Sumamus aliud exemplum è Thologia naturali: Demonstrat Thomas Aquinas Deum esse, multis ac variis rationibus. probat idem Cartesius ratione unica. rationes Thomæ falsas putat, suam veram. tamen uterque concludit rem verissimam. non potest evadere quin rationes Thomæ dicat ex accidente & sophisticè probare, suam per se & demonstrative (quam vere jam non disputo) Quod si licet falsum sumere ad demonstrandum verum, quod hic sibi concedi postulat, cur hoc improbat in Thoma? cur in nova ratione invenienda usque adeo desudabat? verbo concludam: Non sufficit, in demonstratione *verum* inferri, sed oportet id inferri *ex vero*. Quia enim conclusionem amplectimur propter principia, ipsis principiis magis assentiri necesse est: quan.

quandoquidem propter quod unumquodque est tale, illud magis est tale. Aristot. loco citato. Maxime c. 6. ubi accurate hanc rem pertractat.

Faceſſat ergo cum hoc ſuo reſponſo Carteſius: Licet principium ſit falſum, tamen concluſio poteſt eſſe vera; reponemus enim, poteſt & eſſe falſa. unde argumentum tuum non ἀποδεικτικῶς ſed ἤ σοφικῶν τῶν τετόπων juxta Ariſtotelem procedit, & lectorem æque incertum dimittit ac ante fuerat.

Vidit hoc inſignis aſtronomus Chriſtophorus Clavius, ex eo hominum genere cui tantum tribuit Carteſius quantum alii nulli, id eſt Jeſuita, qui de eccentricis, epicyclis, & motu terræ agens, poſtquam ſibi objicientem fecit adverſarium, *ex falſo verum ſequi*, quomodo hoc dictum intelligendum ſit monet: *Ibi, inquit, ex vi formæ ſyllogiſtica verum ex falſo colligitur. Unde COGNITA VERITATE alicujus propoſitionis, poſſunt diſponi præmiſſæ falſæ in tali formæ, ut neceſſario ex vi ſyllogiſtici propoſitio illa vera concluſatur. Ut, quia ego SCIO, animal eſſe ſenſitivum, poſſum conficere talem ſyllogiſmum.* Omnis planta eſt ſenſitiva; Omne animal eſt planta: Igitur omne animal eſt ſenſitivum. *Quod ſi de concluſione aliqua*

DVBITEM, nunquam ex falsis præmissis acquiram certitudinem illius, etiamsi ex vi syllogismi recte colligatur: quia alioquin omnia facile hoc modo concluderem; Vt, si ambigam, num omnis stella sit rotunda, licet ex vi hujus syllogismi: Omnis lapis est rotundus: omnis stella est lapis: igitur omnis stella est rotunda, recte illud inferam ex falsis præmissis, nunquam tamen certus reddar de prædicta conclusione mihi dubia. v. locum totum Comment. in Sphæram Io. de sacro Bosco. c. 4.

p. 77. Dum in iis (fundamentis) jaciendis occupatur, gravissimas ex omnibus quaestiones, in titulo promissas, dissolvit duas, solideque, & Deum esse, & Mentem à corpore distinctam docet. Quod ita fecit ac perfecit, ut scepticismum omnem, Atheismum, (velint nolint adversarii) radicitus evellat, & ex imis subruat fundamentis. hæc ille.

De prima quaestione, puta de existentia Dei, & quomodo in ea demonstranda se gesserit Cartesius, abunde suo loco actum fuit. Alteram, de distinctione animæ à corpore, non inter gravissimas, sed omnium levissimas merito rejicimus. quod enim momentum habet ad tollendam scepticismum &c. si anima sit distincta à corpore? sed aliud agebat Cartesius. Animæ immortalitatem demonstrare, aliter

aliter quam quisquam hactenus fecisset, aggressus, vadimonium deseruit, & solam ejus à corpore distinctionem, de qua nemo admodum dubitabat, asseruit. Age, rem hanc ex ipso indagemus :

Animam sive mentem nostram *substantiam* esse, docet Princ. p. 4. § XI. *Notandum est*, inquit, *lumine naturali esse notissimum*, NIHIL nullas esse affectiones sive qualitates; atque ideo, ubicunque aliquas deprehendimus, ibi rem, sive SUBSTANTIAM, cujus illa sint, necessario inveniri; & quo plures in eadem re sive SUBSTANTIA deprehendimus, tanto clarius nos eam cognoscere. Plura vero in mente nostra quam in ulla alia re à nobis deprehendi ex hoc manifestam est, quod nihil plane efficiat ut aliquid aliud cognoscamus, quin idem etiam multo certius in mentis nostra cognitionem nos adducat. & c.

Discipulus ejus Regius rem quidem ipsam confitetur, sed eam *lumine naturali notam esse*, nedum *notissimam*, quod Cartesius asserit, nullo modo concedit. *Physices p. 246.* Quod autem, inquit, *mens nihil aliud sit quam substantia, sive ens realiter à corpore distinctum, & actu ab eo separabile, & quod seorsim per se subsistere potest, id in sacris literis clarissime nobis est revelatum.* probat hoc multis scripturæ

locis, *qua evidentissime, inquit, docent animam à corpore separationem, quâ illa, à corpore separata, seorsim & per se subsistit. Atque ita, quod PER NATVRAM DVBIVM quibusdam esse posset, per divinam in sacris revelationem jam est indubitatum.*

Libello cui titulus *Brevis explicatio mentis humana* plenius se declarat, ita enim ait p. 7. §. 2. *Quantum ad NATVRAM rerum attinet, ea videtur pari, ut mens possit esse vel substantia, vel quidam substantia corporea MODUS. vel non obstat quo minus mens possit esse ATTRIBUTVM quoddam eidem subjecto cum extensione in homine conveniens, quodque (ut adjicit p. 8. lin. 15.) substantia corporea tantum ACCIDENS sit.* p. 9. §. 4. ait, *effatum hoc, (animam nihil aliud quam substantiam esse) per NATVRAM, si accuratam, & non moralem, rerum veritatem & cognitionem quaramus, DUBIUM sive INCERTUM QUIBUSDAM, imo vel OMNIBUS esse potest.*

Quid videtur, Cartesi? an discipulus iste tuus, lapidem aliquem ædificii tui labefactat, an non totum quantum quantum est concutit? quid enim Meditationibus tuis polliceris præter hæc duo: te *Dei existentiam & animam humanam à corpore distinctionem demonstraturum?* in priore te infelicitet versatum esse supradocuit,

cuit, in posteriore nihil omnino præstitisse jam docet. Noli quiritari nihil eum tuorum dogmatum intellexisse, refutare eum oportet, non contumeliis proscindere, præsertim cum omnes rationes tuas in contrarium convellat, totis tribus paginis 7. 8. 9. ubi non modo ERROREM, sed magnum, ex terminorum logicorum IGNORANTIA ORTUM PARALOGISMUM tibi objicit. ab illo te, si potes, libera. Ni facias, causam dicere non potes, quin tu ipse discipulum tuum in errorem præcipitaveris. qui enim omnes aliorum demonstrationes explodit, & ipse multo deteriores affert, is in causa est, ut pro suspecto, imo pro falso habeatur id quod se probaturum promiserat. Hoc te fecisse Cartesi, docebit te tuus Discipulus, si pagellas quas citavimus vel limis inspicere fueris dignatus. Quibus adde, te ejusmodi de anima nostra phrasibus uti, quæ ad opinionem discipuli tui vehementer accedunt: Nam Princ. p. 20. §. LIII. *Cogitatio, inquis, constituit naturam substantiæ cogitantis.* At p. 15. §. XLIV. *cogitationem* dicis sumi posse pro modo substantiæ cogitantis. atque hæc locutio propria est, ut cuilibet patet. Unde sequitur, si accurate loqui velit Cartesius, modum esse qui constituit naturam substantiæ co-

gitantis. atque ita animam esse modum.
 Scio quid respondeat, nempe, *cum cogi-
 tatio spectatur ut constituens naturam sub-
 stantia intelligentis, non aliter concipi de-
 bere, quam ipsa substantia cogitans.* §. XLIII.
 sed vide quam bellum hinc acroama oria-
 tur; nempe hoc: *substantia cogitans con-
 stituit naturam substantia cogitantis.* mitto
 quod *Medit. p. 490. ais Mentem, etsi re-
 vera substantia sit, nihilominus corporis cui
 adjacet QUALITATEM dici posse.* quibus si
 subjiciat Reginus, qualitates nihil aliud
 esse quam modos, atque ita animam non
 minus Philosophice esse dici posse MODUM
 corporis, quam à te QUALITATEM, non
 video quid illi quod solide reponas habi-
 turus sis. præsertim cum ipse hæc pro eo-
 dem sumas. *Princ. p. 21. §. LVI. Et quidem
 (verba tua sunt) hic per MODOS PLANE
 IDEM intelligimus, quod alibi per attributa.
 vel QUALITATES. sed cum consideramus,
 substantiam ab illis affici, vel variari, vo-
 camus MODOS; cum ab ista variatione ta-
 lem posse denominari, vocamus QUALITA-
 TES; ac denique cum generalius spectamus
 tantum ea substantia inesse, vocamus ATTRI-
 BUTA. si modus & qualitas, Cartesi, tibi pla-
 ne sunt idem, tu qui animam qualitatem ap-
 pellasti, non potes evadere, quin eam
 modum quoque vocari permittas. Et vide
 quam*

quam in lubrico destituas tuum discipulum. Ille per Philosophiam non stare ait quominus anima sit modus, sed redargui hoc ex scriptura quæ ejus separationem à corpore docet. Tu vero ipsos modos per divinam potentiam absque substantia poni posse ais. quod si verum est, nec per naturam, nec per scripturam constabit animam esse substantiam. Scriptura enim separationem tantum ei tribuit, quæ (per Cartesium) non substantiis tantum, sed & modis potest contingere. ne Cartesio injuriam facere videamur, repetemus que ex ejus Medit. p. 285 & c. alibi notavimus: *Ex eo (inquit) quod dixerim modos absque ulla substantia cui insint non posse intelligi, non debet inferri me negasse illos absque ipsa per divinam potentiam poni posse, quia plane affirmo, & credo, Deum multa posse efficere que nos intelligere non possumus.* Neque solus Cartesius hoc affirmat & credit, sed & Redemptus Baran. Zanus sacerdos & c. eo inclinat Nov. Opinion. Phys. Digladiat. 16. Theorem. 8. ubi *Quod modis possint creari (inquit) res dura, aspera, & difficilis, defendi tamen utcumque possit.* concedit autem, imo confirmat hanc à xol&Deiav. *Si possent creari, possent etiam conservari sine re modificata.* His, inter alias, rationibus: *Si modus potest habere omnem*

influxum ad sui conservationem necessarium à solo Deo, cur non poterit sine suo modificato remanere? item: Licet tunc non remaneret ille modus, ut formaliter fungens suo munere, posset nihilominus remanere ut tale ens; quia non est necesse ut sit essentialiter actu talis, sed tantum potentiâ; quemadmodum albedo non est essentialiter dealbens, sed tantum dealbativa, quare potest esse separata à subjecto sine ulla dealbificatione. item: Actiones ipsa immanentes possunt separari à suis potentiis, & poni in subjectis inanimatis, licet illarum munus sit facere subiectum capax taliter operans: ergo eodem modo poterunt separari supradicti modi. v. cætera. concludit autem: tum sit resolvere, an velis admittere communem sententiam de identitate modali, & excludere creationem; an à communi recedere, & dicere, creabiles esse (ex quo etiam sequitur posse conscrivari sine re modificata) an omnes modos (essentialibus & constitutivis exceptis) negare. Non defugies si sapis Cartesi, auctoritatem libri ab Episcopo Gebennensi, aliisque tuæ religionis defensoribus approbati, Allobrogum subalpinorumque Principi inscripti, privilegio Regis Galliæ muniti, quique patronum habet non Deum tantum (id enim vobis perineptum videtur) sed multos divos.

sum-

summos, medios, & patellarios. His enim verbis opus suum concludit auctor ille:

Deo, Virginique matri, sanctis Paulo, Bruno, Alberto, Redempto, Francisco, Clara, Ioanna, Catharina Senensi, Divisque omnibus, quos peculiari cultu honorare desidero, omnis meus labor consecratus sit. Tot Deos sibi iratos habere nolet Cartesius, itaque in sententiam Baran-Zani potius ibit, quod & fecisse eum ostendimus. Quo ipso tam operesam suam demonstrationem, de animæ substantia, præ qua omnes alias contemnit, ipse funditus evertit. Si enim per divinam omnipotentiam modus à substantia separari possit, vacillat, imo ruit illa propositio: quicquid à substantia separari potest, est substantia. atque ita (secundum id quod infert Regius) nulla datur naturalis demonstratio (ne Cartesiana quidem) qua probetur animam esse substantiam. & secundum id quod in illum retorquere potest Cartesius, ne scriptura quidem id docet, utpote quæ nihil præter illam separationem astruit, quæ tam modis quam substantiis convenire potest. Videt, ut opinor, attentus lector, pro fulgore meros à Cartesio fumos excitatos, per quos non Philosophiæ modo circa nobile hoc ar-

gumentum, sed & Theologiæ, quantum in illo est, Spiritus intercluditur.

De animæ porro immortalitate ita variat Cartesius, ut diligenti sane indagine opus sit, ad liquido cognoscendum quid de ea sentiat. Inscriptio Meditationum ejus ex editione Parisiensi talis est: *Renati des Cartes Meditationes de prima Philosophia, in qua Dei existentia & ANIMÆ IMMORTALITAS DEMONSTRATUR.* Hoc, quasi se recolligens, in Amstelodamensi editione mutavit in hæc verba. *In quibus Dei existentia & ANIMÆ HUMANÆ A CORPORE DISTINCTIO DEMONSTRATUR.* Objectionibus. & resp. sept. p. 124. ait *immortalitatem animæ à se probatam esse.* audi ejus verba: *Et quia non eodem modo ipsis (Scepticis) apparet Deum existere, MENTEMQUE HUMANAM ESSE IMMORTALEM; ideo his, nequidem in praxi tanquam veris utendum putant, nisi prius sibi probata fuerint, rationibus magis certis, quam sint illa exiis ob quas apparentia omnia amplectuntur. QUÆ cum A ME SIC PROBATA sint, & A NEMINE ANTE ME, saltem quod sciam &c. At Medit. p. 169. fatetur, se DE IMMORTALITATE ANIMÆ NIHL SCRIPSISSE.* addit, se distinctionem ejus ab omni corpore satis probasse. objicienti autem, *ex ea NON SEQUI ejus immortalitatem; quia*
ni-

nihilominus dici possit illam à Deo talis natura factam esse, ut ejus duratio simul cum duratione vita corporea finiatur, fatetur id à se REFELLI NON POSSE. quia immortalitas illa à libera Dei voluntate dependeat. nullum quidem haberi argumentum quod persuadeat mortem ejus sive annihilationem, idque sufficere, ut concludamus mentem, quantum ex naturali philosophia cognosci potest, esse immortalem, sed, si de absoluta Dei potestate quaratur, an forte decreverit ut humana anima iisdem temporibus esse desinant quibus corpora qua illis adjunxit destruuntur; SOLIVS (inquit) EST DEI RESPONDERE. Cumque jam ipse nobis revelaverit, id non futurum, nulla plane, vel minima causa est dubitandi. Summa est, non posse quidem ex Philosophia probari mortalitatem animæ, sed nec immortalitatem, deque ea solam scripturam nos edocere. Egregia vero probatio adversus Scepticos! illis scilicet magni quid est scriptura, qui omnia, etiam quæ ante pedes sunt in dubium vocant! Immortalitatem animarum è natura hausserunt philosophi, s. scripturæ prorsus ignari: inter quos Pherecydes, Pythagoras, Diogenes Thucydides, Thales Milesius, Zoroaster, Anaxagoras, Aratus, Plato, Plotinus, Porphyrius, Proclus, Nume-

nus Longinus, Theophrastus, Cicero & alii, quos longa serie refert Nic, Faventinus lib. 1. de immort. anim. c. 11. & Eugubinus de perenni Philosophia lib. 9. Philosophi quoque Christiani multis ac validis rationibus è natura petitis eam demonstrant. quas hic recensere longum foret. At heros Cartesius, qui majus quid his omnibus se præstiturum recepit, lumen illud naturæ extinguit, & posse animæ immortalitatem probari negat nisi ex supernaturali revelatione.

Scio quid respondeat, nempe posse quidem animas *absoluta potestate Dei* una cum corporibus destrui, sed eas *ex natura sua* esse immortales. prius habetur Medit. pag. 170. posterius Synops. pag. 4. quæ in se licet verissima, in Cartesio tamen sunt meræ prævaricationes. Neque enim objiciebatur, *per absolutam Dei potentiam* animam posse destrui, sed *eam à Deo talis NATURÆ factam dici posse, ut ejus duratio simul cum duracione vitæ corporeæ finiatur.* idque quantumvis ea sit à corpore distincta, in quo probando Cartesius sudaverat, atque ita nullum in hoc operæ præmium is fecisse convincebatur. quid hic agit Cartesius? palam adversario victoriam tradit. FATEOR, inquit, (hoc) **A ME REFELLI NON POSSE.** id est, fatetur.

tetur, non obstante mentis à corpore distinctione, eam tamen esse posse NATURA mortalē. Idq; ex Synopsi colligere promptum est. pag. 2. & 3. ubi postquam omnia quæ de anima egit in Meditationibus edisseruit, nihil aliud concludit, quam *mentem & corpus esse revera substantias à se mutuo distinctas. Nec ulterius eâ de re in hoc scripto se egisse; tum quia hæc sufficiunt ad ostendendum, ex corporis corruptione mentis interitum NON SEQUI, atque sic ad alterius vitæ SPEM mortalibus faciendam, tum &c.* Ubi sole clarus est, è distinctione corporis & animæ non sequi hujus immortalitatem, licet nec sequatur interitus, sed rem totam veluti suspensam ac incertam manere, ne *vitæ alterius DEMONSTRATIONEM* ea contineri, sed tantum *SPEM* ostentari, non spem illam quæ non confundit Rom. 5. quæque ex verbo Dei hauritur, sed spem dubiam ac fallacem, ut quæ nullâ necessariâ consequentiâ è præmissis Cartesii eliciatur.

Hoc cum videret Cartesius, ne plane nihil in hanc rem afferret, duas addidit demonstrationes, quæ animæ immortalitatem, evidenter, ut quidem ipse arbitratur, probent. eæ tales sunt, Synops. p. 3. *Primo, ut sciatur omnes omnino substantias, sive res, quæ à Deo creari debent ut existant,*

stant, ex natura sua esse incorruptibiles, nec posse unquam desinere esse, nisi ab eodem Deo concursus suum iis denegante ad nihilum reducantur. ac deinde, ut advertatur, corpus quidem in genere sumtum esse substantiam, ideoque nunquam etiam perire, sed corpus humanum, quatenus à reliquis differt corporibus, non nisi ex certa membrorum configuratione. aliisque ejusmodi accidentibus esse conflatum; mentem vero humanam non ita ex ullis accidentibus constare, sed puram esse substantiam: etsi enim omnia ejus accidentia mutantur, ut quod alias res intelligat, alias velit, alias sentiat, &c. non idcirco ipsa mens alia evadit: humanum autem corpus aliud fit ex hoc solo quod figura quarundam ejus partium mutantur: ex quibus sequitur, corpus quidem per facile interire; mentem autem ex natura sua esse immortalam. Hæc sunt illa quæ Cartesius, quantum memini, in omnibus suis scriptis pro immortalitate animæ humanæ attulit, & per quæ se ita eam demonstrasse jactat, ut nemo unquam alius. Excutiamus ea non nihil. Primum ejus argumentum est: *Omnes substantiæ sunt incorruptibiles: Anima humana est substantia, ergo est incorruptibilis.* qua ratione & de bestiis concludam: *Omnes substantiæ sunt incorruptibiles, Anima canis* (verbi gra-

gratia) est substantia, ergo est incorruptibilis. Major est Cartesii. Minor ex eodem probatur, sic : *Omne corpus est substantia, Anima canis est corpus; Ergo est substantia.* Major est extra controversiam. Minor desumitur ex Cartesio, epist. ad Voetium pag. 238. *Dicitis (inquit ibi) nihil juvare ad probandam animam humanam immortalitatem, quod ostensum sit eam per extraordinariam Dei potentiam absque corpore esse posse, quia de anima canis idem etiam dici potest, quod nego, cum enim anima canis sit corporea, sive sit TENUE quoddam CORPUS, repugnat eam à corpore separari.* Ubi satis clare dicitur animam canis esse corpus, & consequenter substantiam, atque ideo ex prima Cartesii propositione incorruptibilem. Risum porro mihi movet hæc ratio; anima canis est tenue corpus, ergo à corpore separari non potest (videlicet à corpore cui inest, nam hoc unum quaeritur) cur enim corpus tenue non posset separari à crasso? Et sic fuit primum Cartesii argumentum, Animam videlicet incorruptibilem esse, quia est substantia. Secundum est petitum ab ejus simplicitate, hoc modo : *Pura substantia sine accidentibus est immortalis : Anima humana est pura substantia sine accidentibus; ergo est immortalis.* Hoc argumen-

tum ita aduersus ejus auctorem retor-
 queo: *Pura substantia sine accidentibus est
 immortalis: corpus humanum est pura
 substantia sine accidentibus; ergo est im-
 mortale.* Major est Cartesii: minor ex
 eodem probatur, quia nulla dantur
 accidentia. Si dicat se per accidentia
 intelligere attributa aut modos, repo-
 nam ei, & attributa & modos tam in ani-
 ma quam in corpore esse, ideo nullam
 rationem apparere cur corpus moriatur
 iis mutatis, anima vero minime. Possum
 hic alia, quæ videat, si placet, lector Cl.
 Schoockii Admirandæ Methodi pag. 194.
 sed sufficit premere aduersarium suis te-
 lis, quæ nunquam, ut confido, salvis suis
 hypothesebus declinabit.

Habemus ergo duas rationes Cartesia-
 nas pro immortalitate animæ. ex quarum
 priore sequitur etiam brutorum animas,
 ex posteriore, etiam corpora humana es-
 se immortalia. Judicabit, opinor, pru-
 dens lector, quanto consultius illi fuif-
 set inhæreere eis quæ circa hoc argumen-
 tum ab aliis doctissimis viris pridem di-
 sputata fuere, quam ut illis rejectis tam
 ficulri nas nugas substitueret. Videat Car-
 tesius inter innumeros alios præceptores
 suos Jesuitas, Conimbricenses tractat. de
 anima separata Disp. 1. art. 3. Leon. Les-
 sum,

sum. de Provid. Numinis & immort. anim. lib. 2. Ant. Sirmondum de eadem adversus Pomponatium & asseclas. quibus addere poterit Tractatum Fortunii Liceti de eadem quæstione. Sin ad tam multa evolvenda ei otium non suppetit (ut homo negotiosus est) discat saltem à discipulo suo Heereboortio, qui præcipua suis disputationibus inseruit. verbi gratia. Disp. habita Anno 1642. m. Jul. thes. 5. Anno 1643. 19. dec. thes. 4. Anno 1644. 21. Mart. th. 2. Anno 1646. in Martio per totum. Anno 1647. 2 Nov. Quæst. 2, & nisi cum sui admiratio & aliorum contemptus profus excæcaverint, iis quæ ipse commentus est, multo veriora ac solidiora est reperturus.

Pergit Heereboortius. ib. *Quin mentem humanam, ex sui ac Dei notitia ad reliquarum extra se rerum notitiam ducit, ac dirigit modo ac medio infallibili.* v. reliqua, in quibus speciose hanc suam assertionem persuadere conatur. quibus nos ex ipso Cartesio, in gratiam eorum qui veritatem, & non fucum amant, hæc opponimus:

Methodus Cartesii talis est: Primo supponit omnia falsa esse. inter ea & mentem, & quæ extra mentem sunt, & Deum ipsum, 2. Quærit argumenta quibus Dei

existentia probetur, ea in iis quæ extra se
 sunt non invenit, inter alia, quia potest
 fieri ut circa ea à NESCIO QVO decepto-
 re fallatur. 3. in illo deceptore assignan-
 do alternat inter Deum & malignum ge-
 nium. illam difficultatem non invenit in
 cognitione animæ suæ, quia, posito quod
 fallatur, tamen necessario est, neque e-
 nim posset falli si non esset. 4. ex mentis
 suæ cognitione per ideas quas in ipsa in-
 venit progreditur ad cognitionem Dei. 5.
 in illius natura quum reperiat eum falle-
 re non posse, jam demum recognoscit,
 revera dari etiam alias res extra Deum.
 6. & ex illis quasi per circulum tandem ad
 Dei cognitionem regreditur.

Hac methodo nihil est vitiosius. 1. e-
 nim supponit quod in quæstione est.
 quæritur an Deus sit, supponit eum non
 esse. 2. supponit contrarium ejus quod
 probare vult. vult probare partem affir-
 mantem, supponit negantem. 3. proba-
 tionem affert hypothesei repugnantem.
 supposuit nihil esse in rerum natura, præ-
 cipue nihil eorum quæ extra se sunt, pro-
 bat hoc ex eo quia à NESCIO QVO circa
 illa falli potest. At ille NESCIO QVIS sal-
 tem est aliquis. ergo statuit aliquem esse.
 & quidem extra se. 4. Illum nescio quem
 supponit GENIUM aliquem esse. statuit
 ergo

ergo genios, id est angelos, esse posse, etiam si non sit Deus. 5. Genium illum MALIGNVM vocat, atque ita dum nec Deus nec ulla creatura datur, Diabolum esse posse arbitratur 6. ex altera parte deceptorem illum Deum ipsum esse fingit, atque ita rursus supponit quod in quæstione est, idque contrariam in partem quam ante fecerat. Quærit enim adhuc an Deus sit, & se à Deo fingit decipi. nemo autem decipit nisi sit, nemo decipere fingi vel credi potest, nisi fingatur vel credatur esse. 7. Maligno genio tribuit quod solius Dei est, nempe quod sit summe potens & creator. 8. Deo autem quod maligni genii est, nempe deceptionem talem *quæ non conveniat fonti veritatis.* 9. (de cognitione mentis ac Ideis, no quæ alibi quantum salis est excussa sunt repetamus) postquam Deum esse invenit, & *eum fallere non posse*, inde concludit alias res revera esse, cum non solum hoc ei probandum esset, sed etiam MALIGNVM GENIUM *fallere non posse.* quod cum facere nequeat, & ne tentet quidem, illa ex parte difficultatem quam sibi nexuit non solvit. atque ita, si vel rota ejus reliqua ratiocinatio concedatur, manet tamen de omnibus rebus dubitatio, imo omnium negatio.

Jam

Jam paulo penitius inquiramus in infallibile hoc, tantopere ab Heereboortio decantatum medium, id consistit in hoc Cartesii syllogismo, qui est fundamentum reliquæ ipsius philosophiæ, post inventam Dei existentiam :

Si non darentur creaturæ, Deus nos deciperet.

Atqui fieri non potest ut Deus nos decipiat: ergo dantur creaturæ.

Majorem passim etiam applicat suis opinionibus & hypothésibus, hoc modo: Nisi hoc vel illud verum esset, Deus me deciperet. Hanc majorem jam destruximus, ostensa insufficienti enumeratione, nam potest etiam malignus genius ipso fatente, nos decipere. Addo, deceptionis originem nos in nobis ipsis habere, videlicet mentem in pœnam peccati excoecatam, sensus infirmos &c. Unde Major ista nihil habet solidi.

Minor etiam magnam considerationem meretur. *Non potest fieri, inquit, ut Deus me unquam fallat. Meditat. pag. 50. Deus est summe verax, & dator omnis luminis; adeo ut plane repugnet ut nos fallat, sive ut proprie & positive sit causa errorum, quibus nos obnoxios esse experimur. Princ. pag. 11.*

Ut hoc refellatur, age prodeat Cartesii

sui discipulus Henr. Regius. is in Explicatione mentis humanæ pag. 10. §. 9. ita differit: *Cum mens nostra corpori arctissime in unam substantiam unita, ejus sit natura, ut corpore satis bene disposito, diversimodè affici, & à variis motibus varia perceptionum & judiciorum cogitatio ipsi possit excitari &c. cumque illi motus non tantum à corporibus veris, sed etiam à causis imaginariis, & à potentissimo directore, per summam ejus potentiam tantum imaginariè productis, menti offerri querant: hinc videtur manifestum, quod mens aequè ab imaginariis, atque à veris, in perceptione affici queat: quodque ideo, non moralem, sed exquisitam & accuratam veritatis cognitionem querenti, per naturam dubium & incertum sit, an ulla corpora à nobis vere percipiantur, ullave de iis vera an imaginaria sint judicia. (Et mox) Nec obstat si quis dicat, per naturam constare Deum esse, eumque non posse fallere; cum hoc infinitè ejus perfectioni videatur adversari: quod tamen fieri posset, si ea quæ à nobis percipiuntur, non vera corpora, sed tantum res imaginaria esse possent. Respondeo enim primo, Deum pro summa sua, quam in omnia habet potestate, fallaciâ posse uti, primo innocuâ, & sapienti, quali medici & prudentes patresfamilias utuntur: & deinde pœnali, qua*

qua Deus utitur in improbis puniendis, quod testatur scriptura, cum dicit, & tradidit ipsos in sensum perversum.

Deinde respondeo, Deum non fore deceptorem, si efficeret, ut res certo modo hominibus apparerent, qua tamen talia corpora forsitan revera non cessent, qualia aliqui illas esse ex ista apparentiâ fortassis colligerent. Nam vera nihilominus illa talium rerum esset apparentia, vereque illi res sibi ita apparere cogitarent. Atque hoc totum esset verum, non fallax in hac re Dei effectum, cum divina ejus veritate optime congruens. Et si homines hinc fallerentur, quod illas tales res corporeas revera esse judicarent, qualis ex apparentiâ istâ, per nimis præceps judicium, colligerent; certè non Deus homines istos, sed isti homines se ipsos, per prævam judicii decisionem, & talem judicandi consuetudinem, fallerent: cum aliter judicare vel judicium suspendere, & ita errorem evitare possent. Atque ex his jam patet, quod Deus jam non sit deceptor, quod ex circumrotatione telluris, circum axem sese circumvolvantis, solem faciat secundum apparentiam oriri & occidere; quia plerique, fallaci judicio sese decipientes, soli verum ortus & occasus motum, telluri vero quietem tribuunt. Hæc Regius v. ejusdem Phys. pag. 248, 249. ubi eadem, sed strictius
 artin-

attinguntur.

Quæ si vera sunt, nec Cartesius omnibus suis voluminibus quæ edidit, demonstrare potuit ullum corpus esse in rerum natura, nec Regius ipse in physicis suis physicum quicquam existere probavit. Si absurdam, si in Deum & naturam contumeliosam hanc discipuli sui opinionem exclamet Cartesius, age, refutet ejus argumenta, salvis suis hypothesibus, nam ratio à potentissimo directore, &c. petita, est ipsius Cartesii: ut & illa quæ desumitur à rotatione telluris, cui addere potuisset similem ab apparente brutorum vita ac sensu. & quæ porro dicit de prudenti, innocuâ, & pœnali deceptione, negari non possunt, quoties enim Deus oculis aut auribus hominum ea in speciem objecit, quæ revera talia non erant, sive in bonum ipsis, sive in pœnam? v. 2 Reg. 6. 18. Luc. 24. 16. Vidit idem ante Regium auctor sextarum Objectionum, unde affirmat: *Deum id facere posse absque injuria & iniquitate, cum sit supremus omnium Dominus, deque suis absolute possit disponere; presertim cum id efficere queat ad deprimendam hominum superbiam, & illorum punienda peccata, vel propter peccatum originale, aut alias ob causas nobis occultas.*

Hic

Hic, ne tota rerum universitas in ancipiti relinquatur, & verissimus invehatur Scepticismus & Pyrrhonismus, asylum ad quod confugiat invenit Regius, nempe S. Scripturam. *Verum, in quiens qui intellectum habent, nec sunt ad fidem ut mulus & equus, is etiam hoc dubium tollit divina in sacris revelatio, qua indubitatum est, Deum coelum, & terram, & omnia qua is continentur, creasse & etiamnum conservare, hominemque ad imaginem suam fecisse, eumque intellectu & voluntate donasse. Atque ita magna illa dubitatio, qua: in animis recte philosophantium per naturam necessario utramque paginam etiam in evidentissimis faceret, per verbum Dei penitus evertitur. hac ille. Explic. mentis. p.10, II. Phys, p.249.*

In quibus, Scepticos, qui omnia vocabant in dubium solos recte philosophatos fuisse aperte profiteretur, per naturam enim philosophantes necessario de omnibus rebus, etiam evidentissimis, dubitare asserit, solam autem Scripturam (qua illi carebant) nos magna illa dubitatione exolvere. Id vero quanti aestimandum sit, vel ex eo patet, quod Scripturam in iis quæ de motu solis & quiete terræ, item de vita & sensu brutorum commemorat, non ex rei veritate

tate, sed ex vulgi opinione loqui putet, quo dato, quis illum certum reddet, ea quæ de cœli & terræ creatione &c. in eadem docentur, non ejusdem esse naturæ? & quomodo potest Scripturæ credere, qui oculis quibus eam legit, & auribus quibus eam audit non credit? Non potest ergo, stantibus hisce opinionibus, Scriptura eum è barathro dubitationum liberare. Multo etiam minus Cartesium, qui, Papista cum sit, Scripturam pro naso cereo, in quemvis sensum flexibili habet, &, quod deterius est, censet *Deum per Prophetas VERBALE aliquod MENDACIVM proferre posse.* Medit. p. 158. Quo dato, quid verat, quominus omnia Prophetarum scripta sint mera congeries mendaciorum? saltem nullum verbum Propheticum erit, cui tuto credi possit. Non liberant ergo Cartesium à dubitatione Prophetarum scripta, nec DEVS qui per eos locutus est, utpote cui MENDACIVM ausit attribuere, verissimum diaboli opus Joh. 8. 44. à Deo autem quam alienissimum. Num. 22. 23. 1 Sam. 15. 29. Heb. 6. 18. Contremiscant cœlum & terra ad tantam blasphemiam, siquidem hominibus ejus rei cura non est.

Postquam & demonstratio Cartesii eversa est à Regio, ac ipsa rei veritate, &
Scrig

Scriptura cum ejus opinionibus in eadem sede morari tenuit, quid remedii superest, quo is à Scepticismo liberetur? Equidem nihil video, nisi hoc consilium placeat, ut à pontifice Romano (is enim falli nequit) supplicet petat decretum condidi, quo is homines certos reddat, esse cælum, esse terram, esse canes, esse feles, &c. Id enim magno cum applausa quaquaversum excipietur, quum homines id hæcenus, scilicet, ignorarint. Sed prius ex eadem cathedra affirmandum erit, esse papam, esse ceram, esse bullam, esse calamum & atramentum, esse membranam cui hoc decretum sit inscriptum. Et ipsum papam talem esse qui VERBALE MENDACIUM proferre non possit, in eoque Deum exuperet. Hæc nisi fiant, nihil habebit Cartesius quo ex abyssu dubitationum emergat.

Nos quod attinet, licet absolutam Dei potentiam, quod Cartesius facit, in arctum cogendam esse non putemus; novimus tamen eum per meram clementiam, sensus nobis reliquisse integros, ac præterea judicium mentis, per quæ admirabiles ejus creaturas possemus cognoscere, & ex illorum cognitione ad notitiam sui tanquam omnipotentis earum conditaris ascendere. Quod si quando

do

do ob peculiâres causas, ordinem illum miraculo interruptit, id ad exiguum tempus factum fuit, & mox manifestatum, neque ordinarium rerum naturalium cursum in dubium debet vocare.

Atque hæc quidem Methodo & Meditationibus ejus præcipue debemus. quæ sequuntur, è Principiis ejus, illimi videlicet fonte, derivabuntur.

In hisce (ait Heereb. p. 81.) per solam materiam & motum, principia simplicissima & omnibus notissima, explicat rerum omnium naturas, proprietates, operationes, rejectis formis omnibus (præter rationalem animam) substantialibus, quæ in recepta Philosophia merum sunt ignorantia asylum. & mox: Et hoc de formis substantialibus commentum, ante Aristotelis tempora fuit ignoratum, & postea multis displicuit (quod utrumque IV Disputationibus habitis elapsa septimana ostendimus.)

Hic duo enucleanda: Prima, quam egregie rerum omnium naturas è principiis suis eduxerit Cartesius, deinde de rejectis formis, non solum substantialibus, sed & accidentalibus omnibus, & solo motu eis substituto, peculiare instituendum examen. De primo ante edita sua Principia, tam magnifica prædicavit, ut mirum non sit, ea ab hominibus

credulis impatientur fuisse expectatâ , & importune (qui pollicitatoris unicus erat scopus) flagitata. veniamus ad rem.

De Methodo. p. 38. *Aufim* (inquit) dicere , me non solum reperisse viam , quâ brevi tempore mihi satisfacerem , in omnibus precipuis questionibus quæ in Philosophia tractari solent : sed etiam quasdam leges observasse , ita à Deo in natura CONSTITUTAS , & quarum ejusmodi in animis nostris notiones impressit , ut postquam ad eas satis attendimus , dubitare nequeamus , quin in omnibus quæ SUNT aut FIVNT in mundo accurate OBSERVENTVR. Deinde legum istarum seriem perpendens , animadvertisse mihi videor multas majorisque momenti veritates , quam sint ea omnia quæ antea didiceram , aut etiam discere posse speraveram. Sed quia precipuas earum peculiari tractatu explicare sum conatus , quem ne in lucem edam rationes aliqua prohibent , non possum quam illa sint commodius patefacere , quam si tractatus illius summam hic paucis enarrem. (hoc postquam fecit) *Quinetiam* (inquit) ut aliquas his omnibus UMBRAS injicerem , & LIBERIVS quid de iis sentirem dicere possem , nec tamen receptas inter doctos opiniones aut sequi aut refutare tenerer : totum HUNC MVNDVM disputationibus ipsorum relinquere decrevi , & tantû de iis quæ in NOVO

contingerent tractare, si Deus nunc alicubi in spatiis imaginariis sufficientem ad eum componendum materia copiam crearet, varietque & sine ordine diversas hujus materia partes ageretur, ita ut ex ea aequè confusum CHAOS atque poëta fingere valeant componeret; deinde nihil aliud ageret, quam NATURALEM suum CONCURSUM naturæ accommodare, ipsumque secundum leges à se constitutas agere sineret. Ita porro hanc materiam describit, ut expresse supponat, nullas in ea ejusmodi formas aut qualitates esse, quales sunt ea de quibus in scholis disputatur, & tales à Deo constitutas esse leges ait, ut etiam si Deus plures mundos creasset, nullus tamen esse POSSET in quo non accurate observarentur. Postea, inquit, ostendi, quomodo maxima pars materia istius CHAOS secundum has leges ita se dispositura esset, ut NOSTRIS CÆLIS similis evaderet. Quomodo interea aliquæ illius partes Terram compositura essent, quadam planetas & cometas, & quadam alia solem & stellas fixas, &c. adeo ut me satis multa dicere putarem, ad ostendendum, nihil in hujus mundi cælis astrisque observari, quod non DEBERET aut saltem non POSSET similiter in mundo quem describebam apparere, Inde ad tractandum de terra progressus sum. ostendique, quomodo, etiam si, prout expresse

supposueram, Deus nullam gravitatem materia è qua composita erat indidisset, atamen omnes ejus partes accurate ad centrum tenderent. idem de fluxu & refluxu maris, montibus, maribus, metallis, plantis, &c. se demonstrasse ait, & postea transivisse ad animalia, & speciatim ad hominem (p. 41. in fine) Sed quia, inquit, nondum tantam istorum adeptus eram cognitionem, ut de iis eadem qua de ceteris methodo tractare possem, hoc est, demonstrando effectus per causas, & ostendendo ex quibus seminibus, quoque modo natura ea producere DEBEAT, contentus fui SUPPONERE, Deum formare corpus hominis, &c. addit eadem pag. paulo superius:

Nolebam tamen ex his omnibus inferre, Mundum hunc eo quem proponebam modo fuisse creatum. Multo enim VERISIMILIUS est Deum ab initio talem qualis futurus erat fecisse. Veruntamen certum est, & vulgo inter Theologos receptum, eandem esse actionem qua ipsum nunc conservat, cum ea qua olim creavit: ita ut, etiamsi nullam ei aliam quam Chaos formam ab initio dedisset, dummodo post natura leges constitutas, ipsi concursum suum ad agendum, UT SOLET commodaret, sine ulla in creationis miraculum injuria credi possit, eo solo res omnes pure materiales, CVM TEMPORE, qua-

quales nunc esse videmus effici potuisse. Natura autem ipsarum multo facilius capi potest, cum ita paulatim orientes conspiciuntur, quam cum tantum ut absoluta & perfecta considerantur. Hactenus Cartesius.

Ubi primo expediet anquirere, quis sit ille tractatus de quo hic loquitur, quemque tum cum Methodum suam, daret, nondum ediderat. non dubito autem, quin sit ille quem multo post in lucem emisit sub nomine Principiorum Philosophiæ, licet fortasse in quibusdam mutatum. Eo enim omnia illa diffuse tractat, quorum hic summam proponit. Rationum quæ prohibebant cur tractatum illum tum temporis in lucem non e-deret, una insignis ab ipso refertur Methodi p. 54. verba ejus sunt: *Tertius autem nunc agitur annus, ex quo perveni ad finem Tractatus quo ista omnia continentur, incipiebamque eum recognoscere, ut postea typographo traderem; cum rescivi, viros quibus multum defero, & quorum auctoritas non multo minus in meas actiones potest, quam propria ratio in cogitationes, opinionem quandam Physicam improbasse, paulo ante ab alio in lucem editam; cui nolo dicere me adhaesisse, sed tantum nihil in illa, a re ipsorum censuram, observasse, quod suspicari possem aut religioni aut reipublicæ noxium esse; nec pro-*

de quod me impediturum fuisset ipsam tueri; si ratio veram esse persuasisset; hocque mihi metum incussisse, ne pariter inter meas aliqua inveniretur in qua à vero aberrassem.

Non est conjectu difficile, quænam sit illa opinio, & quinam viri illi auctoritate apud Cartesium pollentes qui eam improbarunt. Loquitur enim proculdubio de opinione Copernicana, super motu terræ & quiete solis, quæ à Congregatione quinque Cardinalium, qui Indici librorum præpositi, Anno clæ Iocxvi his verbis condemnata fuit:

Quia ad notitiam sanctæ Congregationis pervenit, falsam illam doctrinam Pythagoricam, divinæque Scripturæ omnino adversantem, de mobilitate terra, & immobilitate Solis, quam Nicolaus Copernicus, de Revolutionibus orbium cælestium, & Didacus Astunicæ in Job etiam docent, jam divulgari, & à multis recipi, sicuti videre est ex quadam epistolâ impressa cuiusdam P. Carmelita, cujus titulus: Lettera del Rev. Padre, Maestro Paolo Antonio Foscarini Carmelitano, sopra l'opinione d'i Pythagorici, è del Copernico, della mobilità della terra, è stabilità del sole, è nuovo Pythagorico systema del mondo. In Napoli, per Lazaro Scorriggio, anno 1615. In qua dictus Pater ostendere conatur.

pra-

præfatam doctrinam de immobilitate solis in centro mundi, & mobilitate terra, consonam esse veritati, & non adversari Sacra Scriptura: ideo, ne ulterius hujusmodi opinio in perniciem Catholica veritatis serpat, censuit, dictos Nic. Copernicum de Revolut. orbium, & Didacum Asturica in Job, suspendendos esse, donec corrigantur. Librum vero P. Pauli Foscarini Carmelita omnino prohibendum. atque omnes alios libros pariter idem docentes prohibendos: prout præsentis decreto omnes respectivè prohibet, damnat, atque suspendit. In quorum fidem præsens Decretum manu & sigillo Illustrissimi & Reverendissimi D. Cardinalis S. Cecilia Episcopi Albanensis signatum & munitum fuit. Die v. Martii, anno 1616. refert hoc edictum, & de eo multis agit Libertus Fromondus Ant-aristarchi c. 4.

Quum autem post aliquot annos eandem opinionem vindicare comperiretur Galilæus de Galilæis, quæ insecuta fuerunt ex eodem Fromondo, præfatione ad Vestam, operæ pretium est audire: Superveniunt, inquit, Bruxellâ literæ ab Illustriss. & Reverentiss. D. Fabio de Lagonissa, ex Marchionibus Montis Herculei, Archiepiscopo Compsano, in Belgio & Burgundiæ Comitatu Nuncio Apostolico, ad Exim. D. Cornelium Jan-

senium S. Theol. Doct. & Scripturæ sacræ hîc Profess. Regium, quarum tibi copiam & conscientiam facere subjecto exemplari, pro bono existimavi:

Admodum Reue Domine. Ab annis jam aliquot Tractatus Nic. Copernici de Revolutionibus orbium cœlestium, qui terram, non solem, moveri, mundi tamen centrum esse contendit, à S. Congregatione Indicis librorum suppressus est, eo quod hanc sententiam sacra pagina prorsus repugnare constet. Quâ etiam opinionem cum Galileo Galilei Florentino, tam scripto quam voce docere postmodum prohibuisset S. Officii congregatio, eo non obstante idem Galilaus libellum quemdam, qui Galilaus Galilai inscribitur, qui Copernici doctrinam redolet, prelo mandare ausus est. Verum hic in S. officio Inquisitioni exhibitus, carcerique mancipatus, erroris dogmatis pravitatem penitus abjurare coactus est: in custodiâ illâ eosque detinendus, donec Eminentissimis DD. Cardinalibus sufficientem egisse pœnitentiam videbitur. Atque hoc Academiis Belgicis significari prædicta S. Congregatio voluit, ut huic veritati se conformare omnes velint. Ideo ceteros quoque istius Universitatis Professores à Dominat. sua de hoc admoneri cupimus. Vale. Bruxella Kal. Sept. c1010cxxxiii.

Hinc concludit Fromondus, iterum

Ro-

Romæ per Eminentiss. Cardd. damnatam erroris illo anno Pythagoræ & Copernici sententiam, & omnes sedis Apostolicæ subditos ab istâ doctrinâ jam arceri.

Quod cum ad Cartesii aures accidisset, metum illi, ut ipse ait, incussit, ne pariter inter suas opiniones aliqua inveniretur, in qua, à viris illis, qui tantæ apud ipsum auctoritatis essent (Cardinalibus videlicet, librorum censoribus) aliquid inveniretur, in quo à vero aberrasset, atque ita, ne scripta sua inter prohibita referrentur, &c. Interim non negat se ei opinioni adhærere, sed tantum; *nolo*, inquit, *dicere me ei adhasisse*. nec abnuat se suspicari eam religioni aut reipublicæ noxiam esse, sed tantum, id se *ante ipsorum censuram observasse* negat. Nec dicit absolute *nihil se impedire posse, quo minus eam tueretur*, sed *nihil impediturum fuisse*. Videlicet ante editam censuram. neque hoc simpliciter, sed, *si ratio veram esse persuasisset*. Ex hisce, si potest, divinet quispiam, quid de hac re Cartesius sentiat. dicas te Pythiam illam Terentianam perplexantem audire:

Scio, nescio, abiit, audivi, ego non adfui.

Sed de hoc jam satis, quæ enim hic attulimus eo tantum spectant, ut quis sit ille Tractatus cujus in Methodo mentio-

nem facit, & qua de causa eum ad tempus suppresserit non ignoraretur. id quod ad sequentia intelligenda prorsus necessarium erat.

Jam quopactoin eo se gesserit, ipsum differentem audiamus. Postquam se, pictorum instar, quædam in eo *soli obvertisse*, cætera opacasse dixit, addit: *Quinetiam ut aliquas his omnibus VMBRAS injicerem, & LIBERIVS quid de iis sentirem dicere possem, nec tamen receptas inter doctos opiniones aut sequi aut refutare tenerer, totum HVNC MVNDVM disputationibus ipsorum relinquere decrevi, & tantum de iis qua in NOVO contingerent tractare si Deus &c.*

Hic admirandum se prodit Cartesii stratagema. quia enim videbat in ea rerum naturalium descriptione quam commentus est multa occurrere quæ cum s. literis pugnant, finxit se non de hoc nostro mundo agere, sed de alio quopiam si is à Deo conderetur. Id enim si datur, nemo ei molestus esse debet, quod in sua *ισφελος-αγκυρία* se oblectet, id est in eo mundo qui nunquam fuit, & nunquam futurus est. Sed vicissim, ipse philosophis tam veteris quam hodiernis negocium facessere non debet, quod aliter de mundo quam ipse, fuerint philosophati. de mundo

do enim in quo erant locuti sunt, qui ad Cartesii mundum imaginarium nihil attingit. Hoc ago, inquit. *Relinquo mundum hunc eorum disputationibus.* Itane vero? qui passim clamitas nihil eos in eo vidisse, te solum quomodo is se haberet reperisse? Sed pulchre ipse cavit, nequis, nisi qui decipi vellet, hac sua fraude caperetur. palam enim hanc suam agendi rationem eo profitetur tendere, *ut aliquas his omnibus* (quæ de mundo dicturus erat) *VMBRAS injiceret.* item, *ut LIBERIUS quid de eis sentiret dicere posset.* id est, ut liceret sibi de iis garrere quicquid in buccam veniret, nec tamen in censuram Patrum Romanorum incideret. mera ergo hac in re *invenio* est. Nec agit revera Cartesius de alio mundo quam hic noster est. prout vis veritatis ei aliquotes expressit. v. Princip. pag. 70. ubi *incipiendum* sibi ait à *generali totius HVIVS mundi ASPECTABILIS constructione.* & p. 94. 95. *Iam itaque duo habemus genera materia valde diversa, quæ duo prima elementa HVIVS mundi ASPECTABILIS dici possunt,* p. 190. *Et si credi nolim corpora HVIVS MUNDI ASPECTABILIS genita unquam fuisse illo modo, qui supra descriptus est, &c. debeo tamen eandem hypothese[m] adhuc retinere ad ea QUÆ SUPRA TERRAM SVNT explicanda, &c.* v.

& p. 197. Reliquorum eadem est ratio. Non moramur ergo tuas umbras & larvas Cartesi, de hoc, de hoc, inquam, nostro mundo, te ipso teste, scripsisti, quod quale sit jam indagemus.

Mundum hunc suum novum extitutum ait, si Deus nunc alicubi in spatiis imaginariis sufficientem ad eum componendum materia copiam crearet. varieq; & sine ordine diversas hujus materia partes agitaret, ita ut ex ea aque confusum CHAOS atque poëta fingere valeant, componeret; deinde nihil aliud ageret, quam NATURALEM suum CONCURSUM natura accommodare, ipsamque secundum leges à se constitutas agere sineret.

Hic primo ad fabricam mundi sui novi præsupponit spatium imaginarium, deinde requirit ut Deus in eo sufficientem novo mundo componendo materiam creet. Atqui neutrum est necessarium, Cartesi. Docuisti enim Princip. p. 44. dari spatia non imaginaria modo, sed & realia, in definite extensa, & substantiam corpoream (quæ nihil aliud quam ea de qua agis materia esse potest) in iis contineri, idque locum habere non in mundo aliquo novo, possibili, sed in hoc mundo, sive substantiæ corporeæ universitate asseruisti. Iudis ergo nos hic, 1 Cum spatia imaginaria vocas, quæ realia esse credis.

2 Cum

2 Cum materiam mundi novi in spatiis illis creari vis, quæ tamen materiar jam repleta sunt, ita ut nusquam locus sit novi mundi materiæ. Neque eam creari necessarium sit, ut quæ ex materia jam existente, & in infinitum extensa desumi possit. Ipsa tua verba hic recognosce, ne sit effugio locus. Princ. p. 45. ais *Si mundi essent infiniti, non posse non illos omnes ex una & eadem materia constare, nec proinde plures, sed unum tantum esse posse: quia perspicue intelligimus illam materiam, cujus natura in eo solo consistit quod sit substantia extensa OMNIA omnino SPATIA imaginabilia, in quibus alii isti mundi esse deberent JAM OCCUPARE.*

Atque hic opportunus quærendi locus est, Cartesi, an spatium illud, & materiam eo contentam, creata esse serio credas? De spatio nusquam id doces, de materia aliquid hic submurmuras, sed per SI, quod nihil ponit in re. Ego vero demonstrabo, te nihil tale credere. Nam Princip. p. 8. §. xxxix. Propositionem hanc **FIERI NON POSSE UT EX NIHILO ALIQUID FIAT, VOCAS VERITATEM ATERNAM,** qua (inquis) in mente nostra sedem habet, vocaturque communis notio, sive axioma. Cujus generis sunt: **IMPOSSIBILE EST IDEM SIMVL ESSE ET NON ESSE. QVOD**

FACTVM EST INFECTVM ESSE NEQVIT,
 &c. ita & p. 32. §. LXXV. ais, *præter notio-
 nes Dei & mentis nostra, esse etiam in nobis
 notitiam multarum propositionum. ÆTER-
 NÆ VFRITATIS, ut, quod EX NIHILO NIHIL
 FIAT, &c.* Exempla similibus axiomatum
 quæ priori loco adhibes, earum rerum
 sunt quæ ne per divinam quidem poten-
 tiam fieri possunt, ita ut nulla sit exce-
 ceptionis latebra. Credis ergo produ-
 ctionem materiæ ex nihilo (nullo au-
 tem alio modo ea fieri potest) ac proin-
 de *creationem* proprie dictam simpliciter
impossibilem, ac proinde *falsam* esse, quic-
 quid tandem hinc inde de fide, & revela-
 tione cui adhærendum sit, &c. intermis-
 ceas, id enim dicis tantum causa fieri om-
 nes judicabunt, qui sciunt fidem nobis
 nihil credendum præscribere quod im-
 possibile, quod contradictorium, quod
 in veritatem æternâ sit injurium. Hisce ad
 lucem sequentium prælibatis, videamus
 jam quomodo hanc materiam describar.

Fingit, *Deum variè & sine ordine hu-
 jus materia partes agitare, ita ut ex ea æ-
 que confusum chaos, atque poëta fingere va-
 leant, componeret.* Et mox supponit, nul-
 las in ea materia ejusmodi qualitates esse,
 quales sunt ea de quibus in scholis disputatur.

Hic primo contradictionem notamus.

Nâm

Nam ponere chaos poëtico simile, & nullas tamen in eo qualitates, est τὸ ἰσόγλωσσε κλάσει κλάθει. Chaos enim illud (prout describitur ab Ovidio) continebat

Non benè junctarum discordia semina rerum. inque eo

Frigida pugnabant calidis, humentia succis,

Mollia cum duris, sive pondere habentia pondus.

Non ergo nullæ in eo qualitates erant, sed omnes, licet confusæ, id quod à materia mundi Cartesiana δις διὰ πεισῶν differt. Secundo observamus hic inconstantiam Philosophi nostri. nam de chao illo Princ. p. 91. dubitat; & omnimodam materiæ æqualitatem præfert. *Et si enim forte (inquiens) etiam ex Chao per leges natura, idem ille ordo qui jam est in rebus deduci posset, idque olim (nota) susceperim explicandum; quia tamen confusio minus videtur convenire cum summa Dei rerum Creatoris perfectione, quam proportio vel ordo, & minus distincte etiam à nobis percipi potest; nullaque proportio, nullusve ordo simplicior est, & cognitu facilior, quam ille qui constat omnimoda æqualitate: iccirco hic suppono omnes materiæ particulas initio fuisse tam in magnitudine, quam in motu inter se æquales; &c.*

Quia

Quia vero suæ doctrinæ periculosum esse videbat, si in Methodo sua se errasse fateretur, utramque opinionem retineri posse putat, siue vera, siue falsa sit. Omnino, (inquit ibidem) *parum refert, quid hoc pacto supponatur, quia postea juxta naturæ leges est mutandum. Et vix aliquid supponi potest, ex quo non idem effectus (quamquam fortasse operosius) per easdem naturæ leges deduci possit: Cum enim illarum ope, materia formas omnes quarum est capax, successive assumat, si formas istas ordine consideremus, tandem ad illam qua est hujus mundi poterimus devanire: adeo ut hic nihil erroris ex FALSA SUPPOSITIONE sit timendum.* p. 90. Omnium mundi corporam ait unam & eandem esse materiam, &c. At quam magnæ sint ejus partes, quam celeriter moveantur &c. non possumus inquit, sola ratione determinare; quia potuerunt ista INNVMERIS modis diversis à Deo temperari &c. Iamque idcirco nobis liberum est QUIDLIBET de illis assumere, modo omnia qua ex ipso consequuntur, cum experientia consentiant. Itaque SI PLACET supponemus, omnem illam materiam &c. p. 89. ait: Veruntamen, ne nimis arrogantes esse videamur, si de tantis rebus philosophando, GENUINAM earum VERITATEM à nobis inventam esse affirmemus, malim hoc in medio

medio relinquere, atque OMNIA QUÆ DEINCEPS SVM SCRIPTVRVS tanquam HYPOTHESIN proponere; qua quantumvis FALSA esse existimetur, satis magnum opera pretium me fecisse arbitrabor, si omnia qua ex ipsa deducuntur cum experimentis consentiant. Ita enim ex ea tantundum utilitatis Ad VITAM, atque ex ipsius VERITATIS cognitione percipiemus. Eadem pag, ait se causas rerum naturalium altius repetere, quam ipsas UNQUAM EXTITISSE existimet. p. 90. ait eas sic oriri POTVISSE, quamvis ipsas NVNQVAM SIC ORTAS ESSE probe sciat. p. 91. non putat PROBABILIORA rerum principia posse excogitari. p. 190. ait: Etsi CREDI NOLIM corpora hujus mundi aspectabilis genita unquam fuisse illo modo qui supra descriptus est &c.

Consideremus primo vim rationis Cartesianæ, cur nihil referat, an ex chao, an materia omnino æquali originem creaturarum deducat. ea in hoc consistit, quod, quia Deus innumeris modis hic possit operari, nobis integrum sit quemlibet ex illis modis, pro libitu assumere, modo omnia quæ ex illo consequuntur cum experientia consentiant. ponamus exemplum, & res liquidior erit. Innumeris modis potuit Deus primum hominem producere. Potuit ex nihilo, potuit
 è terra,

è terra, è lapide, è metallo, ex arbore, & cum harum (ut & reliquorum quæ recensuimus) diversa genera sint, potuit ex quercu, ex ilice, ex abiete, &c. Hic (juxta phantasiam Cartesianam) ex innumeris hisce modis, licebit nobis assumere quem volumus, & quamvis Deus ipse modum quo formavit hominem, videlicet ex limo terræ, in sacro codice expresserit, licebit eum modum floccipendere, & assumere formationem hominis v. g. è quercu, omnia enim quæ ex illo formandi modo consequuntur cum experientia consentiunt, homo enim sive è limo, sive è quercu factus sit, manet homo ejusdem naturæ, & quicquid de illo, quem scimus ex limo coagmentatum esse, dicitur, idem dici potest de illo quem Cartesianus quispiam finget è quercu dolatum. Ubi & illa ratio se offert, qua parum refertur, quid hoc pacto supponatur, quia postea juxta naturæ leges est mutandum, id enim tam in quercu comparatè ad limum, quam in chao comparatè ad æquabilem materiam procedit. Utrovis enim modo hominem extitisse affirmes, post mutationem omnia eodem redeunt; ita ut nihil erroris (juxta Cartesium) è falsa hac positione sit metuendum. Quasi qui falsa
prin-

principia in Physicam inducit, non erret aut errare faciat. Maxime ubi novit Theologiam è diametro repugnare. sed de hoc mox. Jam videat lector, quomodo hic pollicitator debito se exolvat. Promisit methodum perveniendi ad VERITATEM in scientiis, dicit se per eam multas VERITATES invenisse. Ait se Deo injuriam facturum, si causas rerum à se inventas FALSAS esse suspicaretur. Principia sua vocat evidentissime perspecta, & nihil nisi per Mathematicas consequentias se ex eis deduxisse, &c. v. Princ. p. 88. &c. & tamen cum ad rem ventum est, nil nobis dat nisi *hypoteses* quæ non solum falsæ esse existimantur, sed quas ipse falsas esse probe sciat, & putat sufficere, quod ex iis tantum ad vitam utilitatis, suo iudicio, quam ex ipsius *veritatis* cognitione percipiatur: quod & falsum est, maxime in vita Christiani, quem nihil quod S. literis adversetur oportet recipere; & nihil ad rem facit. Nam in methode sua hæc duo discriminat, 1. Quæ faciunt ad scientiam rerum. 2. Quæ ad vitæ praxim. & in his quidem sufficere certitudinē moralem autumat, in illis vero tantam requiri, ut nunquam quicquam quod non indubitate verum sit admittere oporteat. Hic ista duo confundit, ut quilibet videt.

Jam.

Jam lectorem meum rogo, ut hæc duo effata (quorum prius habetur Princip. p.88. N. XLIII. in marg. posterius p.91. N. XLVIII.) inter se componat, videlicet :

1. *Vix fieri posse, quæ causa ex quibus omnia phaenomena clare deducuntur, sint vera.* &
2. *Vix aliquid supponi posse, ex quo non iidem effectus per easdem natura leges deduci possit.* Inde enim necessario sequitur, vix fieri posse ut non verum sit quod supponimus, quicquid illud tandem sit, quia iidem effectus, atque ita, ut ante loquutus est, eadem phaenomena, ex qualibet nostra hypothese, sequantur. Verum ergo creatorum principium erit chaos, verum etiam, materia æquabilis & uniusmodi, nam ex utroque Cartesius eas deduxit, atque ita duo contradictoria erunt simul vera. verum hominis (ut ad nostrum exemplum revertamur) principium erit limus, verum etiam quercus, imo & lapis, & metallum, & infinita alia, omnia enim illa supponi possunt, & iidem effectus ex illis deduci. simul etiam verum erit systema mundi Braheanum & Copernicanum, quia EODEM MODO PHAENOMENIS SATISFACIUNT teste Cartesio Princip p.75. §.17. Atque ita simul terra quietet & movebitur, sol stabit & rotabitur. Tam autem à ratione alienum est quod is à nobis

nobis excogitatum principiū, & quemvis rei producendæ modum esse verum, ut contra, invento vero rei principio &c. reliqua omnia necessario sint falsa. v. g. habemus in divino codice modum quo quæque producta sint, is quum verus sit indubitato, quæcunque extra illum supponuntur, (& inter ea Principia Cartesianæ) manifestò & necessario falsa sunt.

Consideret etiam, quod Cartesius, ne arrogans videatur, si *genuinam veritatem* se invenisse jactet, malit *omnia quæ deinceps scripturus est* tanquam *hypothesin* proponere, quæ quamvis *falsa* esse existimetur, sufficere ei, si *omnia quæ ex ipsa deducuntur* cum experimentis consentiant. Ne repetam hic quæ de postremi hujus enunciati absurditate jam sunt dicta, observet, & mecum miretur lector hominis in scribendo supinitatem. neque enim hoc vel illud principium à se adhibitum pro falso haberi permittit, sed *omnia quæ deinceps scripturus est*. Unde subit mirari, quæ sint illa *omnia quæ ex eis deducuntur*, quæ quo *experimentis consentiunt*, vel enim ea *numquam scripturus est*, vel & ipsa *falsis hypothesibus* annumerari per ipsum licebit. profecto male ominatur hic Cartesius de iis quæ deinceps

seps est scripturus, quæ tam vili elogio proscribit.

Denique secum expendat, quomodo inter se consentiant quæ jactat de principiorum suorum *probabilitate*. taceo, quod is qui meras *demonstrationes* crepat, è *necessariis*, non autem *probabilibus* philosophari debebat, sed inconstantiam & contradictiones hominis tantum noto. In Methodo enim, ubi creaturas deducit ex *Chao*, i. materia confusa & inordinata, se ita eam descripsisse, & eo modo depingere conatum ait, *ut NIHIL, ipsius quidem sententia, CLARIUS aut INTELLIGIBILIVS sit IN MVNDO, exceptis in qua de Deo & anima dixit. pag. 39.* At in principiis pag. 91. ait per *Chaos FORTE id quidem fieri posse, sed CONFUSIONEM ejus minus convenire videri cum summa Dei rerum Creatoris perfectione, &c* Et aliud principium commentus, nempe materiam omni modo æqualem, ait *NON putare se, PROBABILIORA principia POSSE EXCOGITARI.* Denique velut è lethargo evigilans, & reminiscens quid hæc de re tradant S. literæ *MVLTO VERISIMILIUS esse fatetur, Deum ipsum (mundum hunc) ab initio talem qualis futurus erat fecisse.* idque modo à se excogitato directè opponit. *Method. p. 41. Imo Princip. p. 89.*

Mun-

Mundum cum omni sua perfectione creatum esse, non solum FIDEM CHRISTIANAM docere ait, sed & RATIONEM NATURALEM PLANE PERSVADERE. Qui hæc tria ita conciliare potuerit, ut non

Dentibus & gladiis in mutua funera currant, Is mihi ipso heroë Cartesio major erit, sed sat scio id nunquam futurum.

Videamus jam, quomodo ortum mundi à se confictum à pugna adversus Christianam Theologiam conetur extricare. *Nolebam tamen (inquit Method. p. 41.) ex his omnibus inferre, Mundum hunc eo quem proponebam modo fuisse creatum &c. Veruntamen certum est, & vulgo inter Theologos receptum, eandem esse actionem qua ipsum nunc CONSERVAT, cum ea qua olim CREAVIT: ita ut, etiamsi nullam ei aliam quam Chaos formam ab initio dedisset, dummodo post natura leges constitutas, ipsi CONCURSUM suum ad agendum, ut solet, commodaret, sine ulla in creationis miraculum injuria CREDI POSSIT, eo solo res omnes purè materiales, CVM TEMPORE, quales nunc esse videmus effici potuisse.*

Argumentum tale est: Si Deus mundum, eadem actione conservat, qua creavit, ergo, posito quod Chaos creavit, solo ordinatio ejus concursu accedente res materiales fieri potuerunt; sed verum illud, ergo & hoc.

pro-

Profecto Chaos non est Chaos præ hoc
 syllogismo. quis enim non videt majorem
 propositionem ita, ut aliquid con-
 cludat, instituendam: *Si Deus mundum*
eadem actione conservat qua creavit, ergo
posito quod Chaos creavit, id quoque ea-
dem actione qua creavit poterit conservare?
 Hoc autem nemo inficias ibit. At nunc,
 cum in protasi, seu prima propositionis
 parte, unum idemque subjectum posuif-
 set, nempe *mundum*, in apodosi seu al-
 tera parte duo subjecta ponit, videlicet
Chaos, & res materiales quales nunc sunt.
 Et cum in protasi posuisset *conservatio-*
nem, in apodosi ei substituit *concursum*,
 quasi is cum *conservatione* idem esset, vel
 eadem utriusque esset ratio. Pudet me,
 ita me Deus amet, pudet tuæ Cartesi in-
 scitiæ. Tene tantum Philosophum inter
Conservationem & concursum distinguere
 non didicisse? At actiones illæ contrariæ
 prorsus naturæ sunt, cum *conservatio*,
 non minus quam *creatio*, actio sit solius
 cause primæ, *concursum* autem, illius coëf-
 ficientia cum causa secunda. Non quæram
 jam quomodo causa prima efficiens pos-
 sit concurrere cum secunda materiali,
 cum *concursum* sit inter causas ejusdem
 ordinis; neque quomodo ille *concursum*
 sit *ad agendum*, ut loqueris, cum in ma-
 teria-

teria nulla vis agendi sit: tantummodo
 quero, quomodo sine ulla in creationis
 miraculum injuria statui possit causa se-
 cunda in conservando, atque ita in cre-
 ando quoque, concurrere cum prima? Eo-
 dem errore, Princ. p. 19. §. LI. dicis omnes
 substantias (præter Deum) non nisi ope
 CONCURSUS Dei existere posse. ib. §. LII.
 substantiam corpoream creatam definitis
 esse rem, que solo Dei CONCURSU eget ad ex-
 istendum. quid est è concursu creatio-
 nem, & ex creatione concursum facere,
 si hoc non est? Taceo jam dehonestam-
 menta latinæ linguæ, istius chaos, & chaos
 formam, quorum Cartesius interpretem
 suum, tantus doctor, commonefacere
 debuisset, & pergo ad materiæ Cartesianæ
 essentiam, De qua ita loquitur Princ. p. 69

Plane profiteor, me nullam aliam rerum
 corporearum materiam agnoscere, quam il-
 lam omnimodo divisibilem, figurabilem, &
 mobilem, quam Geometra QANTITATEM vo-
 cant, & pro objecto suarum demonstrationū
 assumunt; ac nihil plane in ipsa considerare,
 præter istas divisiones, figuras, & motus,

Dioptr. p. 205. secundum meam (opi-
 nionem) tota illorum (corporum) essen-
 tia, & natura, saltem in animatorum, tan-
 tum in magnitudine, figurâ, situ, & mo-
 tibus partium consistit.

D

Qui

Qui Geometræ *materiam* pro objecto suarum demonstrationum assumant, vellem Cartesius nobis indicaret, nam hactenus eos à materia abstrahere creditum fuit. quod si materia, & omnium corporum essentia (nam cur animata excipiat, nulla ratio reddi potest) in magnitudine (videlicet mathematica) figura, situ, & motibus, consistit, sequitur nihil in ea substantiale esse, sed ex meris modis eam componi, & eorum quandam congeriem esse. Materiam corpus esse, nec Mathematicum sed Physicum, negari non potest, nec modos illos ei accidere inficias quisquam it, quos etiam sola ratione ab ea differre (quod Regius ait *Phys. p. 2.*) haud invitus dabo, sed subjectum eorum modorum qui negat, & *extensionem* v. g. *sine subjecto & per se subsistere posse* (quod idem ibidem facit) affirmat, quamquam è locis Cartesianis supra citatis id hausit, tamen repugnat iis quæ idem rectius tradidit *Medit. p. 489* FIGURÆ, inquit, *corporis, & MOTVS, sunt TANTVM MODI, qui per nullam, potentiam sine ipso possint existere.* Si ergo stultum esset dicere, in animali nihil aliud esse quam stationem, sessionem, cubationem, &c. Et modos illos subjecto carere ac per se subsistere, sane idem de hisce

mate-

materiæ modis judicandum est. Neque tantum in naturam, sed & in religionem injuria est hæc opinio. sequitur enim ex ea, Virginem Deiparam non corpus naturale, sed Mathematicum, & lineas tantum ac superficies peperisse, neque Christi corpus in cruce fuisse *extensum*, sed ipsam *extensionem* sine subjecto crucifixam esse. Quod sane quiddam deterius est quam pontificiorum doctrina de accidentibus (sive modis, ut Cartesius mavult loqui) sine subjecto in Eucharistia, id enim miraculo illi fieri autumant, at ex hac sententia id naturale, quippe materiæ & omnibus materiatis commune esse statuitur.

Ad proprietates hujus materiæ, pertinet cumprimis ejus & nati ex ea mundi Infinitas. quam nunc è latebris suis educemus.

Princip. p.44. *Cognoscimus*, inquit, *hunc mundum, sive substantia corporea universitatem*, NULLOS *extensionis suæ FINES habere. ubicunque enim fines illos esse FINGAMVS, semper ultra ipsos aliqua spatia INDEFINITE extensa non modo IMAGINAMVR, sed etiam VERE imaginabilia, hoc est, REALIA ESSE percipimus, ac proinde, etiam substantiam corpoream indefi-*

nite extensam in iis CONTINERI.

Pag. 70. In generali totius hujus mundi constructione, duo observanda ait, *unum ut attendentes ad INFINITAM Dei potentiam & bonitatem, ne vereamur nimis AMPLA, & pulcra, & absoluta ejus opera imaginari; sed è contra caveamus, ne, si quos fortè limites, nobis non certo cognitos, in ipsis supponamus, non satis magnifice de creatoris potentia sentire videamur.*

Alterum, ut etiam caveamus, ne nimis superbè de nobis ipsis sentiamus. Quod fieret si quos limites nobis nulla cognitos ratione, nec divina revelatione, mundo vellemus affingere.

P. 81. inquit: *Cum mens nostra talis sit natura, ut NULLOS in mundo LIMITES agnoscat, quisquis ad IMMENSITATEM Dei, & sensuum nostrorum infirmitatem attendit, æquius esse judicabit, SUSPICARI, ultra illas omnes STELLAS FIXAS, quas videmus, FORTE esse alia corpora, quam suspicari, nulla POSSE talia esse.*

Et sequutus ejus vestigia Hogelandus Cogit. de Dei exist. &c. p. 5. *Materia, inquit, ut universum hoc spatium INDETERMINATVM, teste experientia (ut alibi ostendetur) complens, etiam INDETERMINATA esse intelligitur; ita & ÆTERNVM ac omnipotentem suum creatorem, omnium*

maximum auctorem, etiam NULLIS localibus TERMINIS vel FINIBUS determinabilem, sed INFINITUM esse demonstrat.

Nec abludit ab hac opinione Io. Chrysoft. Magnenus, Democriti reviviscentis p. 336. ubi interesse ait Democriti, *infini- tum in magnitudine propugnari. ille enim infinitum admisit aërem, quem inane, & va- cuum appellabat.*

H, Regius Phys. p. 49. *Ad quemlibet, inquit, in mundo longissimum terminum cogitatione proveci, semper spatium lon- gum, latum, & profundum QUOD REVE- RA EST CORPVS, ut superius docuimus VLTERRIS INVENIMVS, atque ideo illum (Mundum) IMDEFINITUM quidem, non tamen INFINITUM affirmamus. Potest e- nim aliquid esse finitum, quamvis hu- mana ratio nullum in eo finem inveniat.*

Quæ ultima petita sunt ex Cartesii Princip. p. 10. Ubi, Nos autem, inquit, *illa omnia, in quibus sub aliqua considera- tione nullum finem poterimus invenire, non quidem affirmabimus esse INFINITA, sed ut INDEFINITA spectabimus. Ita quia non pos- sumus imaginari extensionem tam magnam, quin intelligamus adhuc majorem esse POS- SE, dicemus magnitudinem rerum possibi- lium esse INDEFINITAM. Et quia non potest dividi aliquod corpus in tot partes, quin*

singula adhuc ex his partibus divisibiles intelligantur, putabimus quantitatem esse indefinite divisibilem. Et quia non potest fingi tantus stellarum numerus quin plures ad huc à Deo creari potuisse credamus, illarum etiam numerum indefinitum supponemus, atque ita de reliquis: Hæcque INDEFINITA potius dicemus, quam INFINITA: tum ut nomen INFINITI soli Deo reservemus, quia in eo solo omni ex parte, non modo nullos limites AGNOSCIMUS, sed etiam POSITIVE NULLOS ESSE intelligimus, alias res aliqua ex parte limitibus carere, sed NEGATIVE tantum eorum (f. earum) limites, siquos habeant. inveniri à nobis non posse censitemur. hæc Cartesius. ad quæ sequentia observamus:

Qui spatia imaginaria in quibus Deus sit extra mundum excogitarunt, ita ea explicant, ut talem Deo attribuant modum existendi, seu talem dispositionem substantia sua (ut modo nostro loquamur) qua ex parte sua ita existat, ut sine sui mutatione possit intimè & realiter esse in quacumque re, si illam velit creare. Et hunc (ajunt) modum essendi habet Deus ex vi sua immensitatis. quia vero nos non possumus hanc dispositionem in substantia spiritali concipere, nisi per ordinem ad spatium, eo quod Deus ex vi prædictæ dispositionis de se aptus est

est ad existendum in quibuscunque corpora-
libus spatium, etiamsi in infinitum proten-
dantur, ideo non possumus illam divinam
substantia dispositionem & immensitatem
concupere, nisi per modum cuiusdam exten-
sionis, quam necessario explicamus per ordi-
nem ad corpora, & quando vel re ipsa, vel
mente realia corpora separamus, necessa-
rio apprehendimus veluti quoddam spatium
aptum repleti corporibus, cui tota divina
substantia sit presens, & tota in toto, & tota
in singulis partibus ejus; per quam presen-
tiam nihil aliud significamus, quam prae-
dictam divinam substantia dispositionem. Prae-
sentia ergo illa, licet, ut concipitur, NIHIL
sit, & mera relatio rationis, illud tamen
absolutum, quod per hanc relationem nos
volumus in divina substantia declarare, re-
vera est aliquid in ipso Deo, quod IMMEN-
SITATEM ejus appellamus. Et sic immen-
sitate Deus habuit, antequam quicquam
aliud existeret. Hæc petita sunt ex Sua-
rezio Disp. Met. xxx. sect. vii. t. 16. 17.
19. qui addit tt. 29. 30. 31. 32. 36. 38. 39.
Ex actione Dei immediate infertur actualis
presentia in rebus factis, mediate vero, seu
consequenter, potentia, seu aptitudo ex parte
Dei ad existendum in omnibus rebus quas
in infinitum facere potest, & in hoc consi-
stet immensitas ejus. Nam, si Deus conclu-

deretur hoc mundo, non esset immensus, cum mundus infinitus non sit, si, inquam, ita concluderetur, ut in ampliori nec actu esset, neque esse posset, in eo ergo immensitas ejus consistere non potest. Atque ita fit, ut ex actione, quamvis de facto versetur circa res finitas, colligatur tota immensitas, ampliando seu extendendo illam ad actionem possibilem. Et hoc sensu dicitur, Deum sua immensitate presentem esse etiam extra hunc mundum, etiam in S. S. literis. Job. II. 8. ALTIOR est altissimis cœlis. 9. LONGIOR terrâ mensura ejus & LATIOR mari. cap. 22. II. Nonne cogitas quod Deus EXCELSIOR cœlo sit, & SUPER stellarum verticem sublimetur? I. Reg. 8. 27. Etenim, an revera habitaret Deus in terra? Ecce, cœli ipsi, & cœli cœlorum NON CAPIUNT te. Ratio sumitur ex dictis: Quia Deus potest operari extra mundum, sine ulla mutatione sui, ergo ita actu est extra mundum, &c. non ut in aliquo loco, sed in se ipso. (item) Sicut aternitas est in omnibus finitis temporibus, & infinite excedat illa, ita immensitas est in omnibus finitis locis, & infinite superat illa. Et sicut ratione aternitatis dicere possumus, Deum extetisse ante reale tempus, in omni TEMPORE IMAGINARIO, ita ratione immensitatis dicimus, eum esse in omnibus SPATIIS IMAGINARIIS,

RIIS. Ex quo etiam intelligitur, quid indicent illa adverbia temporalia & localia, cum dicimus, Deum fuisse ab aeterno HIC, ubi nunc creatus est mundus, vel IBI ubique creari potest, aut TVNC fuisse quando potuit à Deo creari ante totum tempus reale prateritum. Nam sicut illud TVNC non significat aliquam durationem quæ actû extiterit, distinctam à Deo, sed ipsammet durationem Dei, ut aptam ad coexistendum tempori vel instanti, quod antea esse posset: ita IBI aut HIC non indicat locum REALEM actu existentem, sed solam presentiam Dei per immensitatem, ut de se aptam ad coexistendum localiter cuicunq; corpori realiter ibi existenti;

Hæc Suarez, recte omnino atque orthodoxè, quanquam nostro iudicio, reprobe, ut ab illo explicatur, intellecta, ea quam fingit imaginatione non sit opus, ut alibi monuimus.

Quod si tale quid scriptis suis inseruisset Cartesius, non esset, quod illum carperemus: nunc vero ponit spatia nullo sine extensa, non modo per imaginationem, sed REALITER, & corpoream etiam substantiam eodem modo extensam quæ eis contineatur. qui fines in universo agnoscunt, eos FINGERE ait, INFINITÆ Dei potentia fraudem facere.

& ea per superbiam affirmare, quæ ipsis nec ratione ulla nec revelatione cognita sint. vide duo ejus loca primo à nobis citata, & plus cum dicere, quam jam recensuimus agnosces.

Vellem autem iste homo in s. literis ipsa professione hospes & peregrinus, parcius de revelatione divina loqueretur. manifesto enim in S. Scriptura terminus universi statuitur cœlum beatorum, quod *ὑπερῶνα πάντων τῶ ἐξουῶν* esse sciscit Paulus Eph. 4. 10. ac proinde sub se concludit omnes STELLAS FIXAS, quæ iccirco in infinitum multiplicari non possunt, nisi cœlum ubiquitarium nobis comminiscatur, quod non includat, sed pervadat omnia. optarem & eum paulo concinnius argumentari quam facit, qua enim *ἀγγελία* ex immensitate Dei, immensitatem creaturæ deducit? hac ratione Deum quendam alterum ex mundo facere adigitur. Et quid sibi vult, quod mentem nostram talis naturæ esse velut è tripode pronunciat, ut nullos in mundo limites agnoscat? ita enim adversus hoc attentus lector ratiocinabitur: mirum esse de quo mentis statu Cartesius loquatur: Nam in statu integritatis ea mundum qualis revera est intellexit. 1. *Finitum*; in statu corruptionis multi
Phi-

Philosophi, & inter eos Aristoteles, agnoverunt infinitum actu non posse dari: in statu renovationis novimus mundi limitem esse cœlum beatorum, in statu gloriæ idem etiam propria experientia sentiemus. Ita quod de mentis naturâ tam confidenter asserit, in merum ludibrium abit.

Vidit hæc, ut arbitror, Cartesius, ideo ne infinitus hic suus mundus, una cum innumeris mundis Metrodori, Anaximandri, Anaximenis, Archelai, Aristarchi, Xenophanis, Diogenis, Leucippi, Epicuri, & Anaxarchi (cum quibus magnam affinitatem habet) erroribus in fide accenseretur, ea commentus est, per quæ vel perspicacissimis oculos configere se posse speravit. Nam loco quem tertium citavimus, pro *substantia corpora universitate*, supponit *stellas fixas quas videmus*, pro *percipere* nobis obtrudit *suspiciari*, pro *esse* dicit *posse esse*, imo, to verè mutat in *fortè*; quod profecto hominis est posticum sibi quærentis quo elabatur. si quando hanc suam sententiam contigerit examinari.

Sed præcipuè eam involvit textu quem ultimum attulimus, idque tanta arte, ut qui eum solum legerit, non collatis aliis, facile hominem ab omni erroris suspi-

cione absoluturus sit. Nostrum ergo erit cum serio expendere, quo facto videbimus nihil eum continere præter meas tergiversationes, prævaricationes, & propriæ opinionis everfiones. age. videamus.

Primum ejus *ἄπειρος* est in distinctione *infiniti & indefiniti*. *infinitum* ei est in quo omni ex parte nulli limites sint: *indefinitum*, quod non habet extensionem tam magnam, quin majorem habere possit (id quod vulgo dici solet *infinitū συνηρητηρημαλικῶς* sine potentiale) & vult videri hoc unum mundo tribuisse, non autē illud. Alterum est in distinctione intellectiōnis *positivæ à negativæ*, illam esse, cum in re aliqua intelliguntur nulli limites esse, hanc qua rei alicujus limites siquos habet, inveniri à nobis non posse confitemur, & hanc se, non alteram menti nostræ ascripsisse videri vult.

Sed hæc omnia falsa sunt. nam locis ante citatis, non de eo quod esse possit egit, sed quod revera sit; mundum inquam nullos extensionis suæ fines HABERE, in eo spatia REALIA indefinitè extensa ESSE, & substantiam corpoream indefinite extensam in iis CONTINERI. Regius spatium illud ait REVERA ESSE CORPVS, &c. at *indefinitum* illud (quod
impro.

improprie ita vocat) hoc est infinitum
 potentiale, nunquam actu HABETUR,
 nunquam EST aut EXISTIT. exemplo fit
 divisio continui in infinitas partes, nun-
 quam ad illas pervenitur, sed tantum ea-
 rum numero semper aliquem addi POSSE
 significatur, & hoc modo mundum non
 ita magnum esse fatemur, quin major à
 Deo fieri POSSIT: sed & habere eum, &
 in illo quoque casu habiturum extensio-
 nis suæ limites contendimus. Nec ex hac
 potentiâ infinitate, ulla Mundi AM-
 PLITUDO sequitur, cum eadem vel mini-
 mis corpusculis conveniat, nullum enim
 tam parvum est, quin minus, ut nec tam
 magnum quin majus fieri possit in infi-
 nitum. Perperam etiam huc trahitur di-
 stributio cognitionis in negativam & po-
 sitivam. Neque enim dixerat, mentem
 nostram mundi limites *quos habet* inve-
 nire non posse sed eam *cognoscere* mundum
 limites *non habere*, & ubicunque fines
 illos *tingamus* (non putat ergo eos verè
 dari) semper ultra ipsos spatia realia es-
 se eam *percipere*, Regius dicit *invenire*, &
 Hogelandus *experientiam* in testem vo-
 cat, quæ non est confessio vel *sensuum*
nostrorum infirmitatis, vel ejus quod à
 nobis *inveniri non potest*, sed quod &
 certum, & revera inventum est. idem ex
 hac

hac mundi *indeterminatione*, quam vocat, etiam æternum ac omnipotentem ejus creatorem *nullis* localibus *terminis* vel *finibus* determinabilem, sed *infinitem* esse demonstrari ait, quod ex ignorantia nostræ, aut infirmitatis, confessione, cum deducere velle non putō. Atque hæc quidem talia sunt, ut licet *nomen infiniti* soli Deo se reservare dicat Cartesius, rem ipsam tamen revera etiam in nostrum mundum transfudisse convincatur.

Ex materia porro illa (ut ad reliqua procedamus) tollit omnia principia agendi, puta formas substantiales, & qualitates, atque adeo omnia accidentia realia, nulla enim talia dari credit, ita ut solum principium rerum naturalium passivum ei sufficiat ad omnium rerum corporearum productionem. Age, primo de formis substantialibus ejus sententiam rimemur. Eas porro interdum concedit, interdum negat; verum ita ut cum concedit ludere tantum, & lectorem naso suspendere, cum vero rejicit, serio agere eum satis appareat. ad primum quod attingit, Meteor. p. 214. ait: *Moneo expresse, me NIHIL eorum NEGARE qua illi (Philosophi) prater ea qua jam dixi in corporibus imaginantur; ut FORMAS SUBSTANTIALES, qualitates reales, & similia*
sed.

sed putare, meas rationes tanto magis esse admittendas, quo simpliciora & pauciora sunt principia ex quibus pendent. verum hæc tantum eo fine dici, ut placatiores sibi habeat Philosophos, liquet è verbis præcedentibus: ne videar (inquit) sponte Philosophis aliquam in me disputandi occasionem dare velle. Nam aliud prorsus eum sentire apparet Medit. p. 491. Postquam autem hac satis animadverti, & mentis ideam à corporis motusque corporei ideis accurate distinxi, omnesque alias qualitates realium FORMARVMVE SUBSTANTIALIVM ideas, quas ante habueram, ex ipsis à me conflatas EFFICTASVE fuisse deprehendi, &c.

Multa adversus hunc errorum possent adduci. sed sufficient mihi pauca ex iis quæ ipse Heerebortius, pro substantialibus formis, differuit Disp. habita Lugd. Bat. 18. Julii anno 1643. Ubi rationibus Philosophicis selectioribus allatis, in fine hæc subjicit: *Addamus & hoc argumentum, quod ex adversariorum concessione procedit. Concedunt animam rationalem esse formam substantialem hominis (nam materiales formas substantiales tantum negant) ex eo probo etiam alias dari præter eas: si concedatur, ut concedi debet, & est verissimum, animam rationalem esse formam*

*nam hominis substantialem, sequitur dari
subjectum aliquod aptum informari actu
substantiali, & consequenter imperfectum
in genere substantia: debet enim esse subje-
ctum quod perficiatur ab hac forma & hoc
actu substantiali: hoc subjectum non est pro-
prium hominis; quia ante generationem ho-
minis presupponitur, post corruptionem re-
linquitur; sequitur ergo subjectum illud
reperiri in omnibus substantiis naturalibus;
quia homo ex qualibet substantia ut princi-
pium materiali generari, & in quamlibet
substantiam ut principium materiale resolvi
potest, quod in ipsa corruptione manifestum
est: ex quo sequitur, substantias omnes
naturales constare ex subjecto imperfecto at-
que indifferente, simul, & forma perficien-
te, neque enim ulla dari potest ratio, cur sub-
jectum alibi potius esse possit sine actu, quam
in homine: ac proinde, cum subjectum ab
alio actu perfici possit, quam qui hominem
constituit, sequitur dari quoque alias for-
mas substantiales, quam animam rationa-
lem. Atque hinc apparet, quam nihili sit
responsio illa, quum continuo clamant,
formam humanam se excipere, & tantum
de materialibus loqui, nam ab illa ad
has ut vides, argumentatur hic auctor,
ac, in ratione formæ essentialis, & in-
formationis eandem utrarumque ratio-
nem*

nem esse agnoscit. Nec hac occasione lectori indicari inutile erit, quod refert Mersennus, de Verit, scient. l. i. p. 78. paucis retro mensibus quam illum librum e-deret (edidit autem Anno 1625. Kal. Aug.) condemnatas fuisse Theses aliquot Lutetiæ Parisorum affixas, quarum secunda negabat formas substantiales, & additur: *Verum est, fautores harum opinionum excepisse animam humanam, quando negabant reliquas formas Thesi sua secunda, atque etiam Thesi VII quando negabant discrimen specierum quas nos dicimus à formâ ortum habere, sed docti & boni judicabant, eos animam rationalem non excepisse nisi formidine supplicii, quod subjissent, tanquam Libertini & Athei, qui nec Deum nec religionem habent, si animam humanam reliquis formis annumerassent, id quod facturi fuisse existimantur, si neminem timuissent.* Porro hæ Theses censura notatæ fuerunt à Doctoribus Sorbonæ tanquam temerariæ & insolentes, quapropter noluerunt Magistratus eas disputari, & auctores earum universa Parlamenti jurisdictione ejecerunt v. p. 82. sequenti autem pag. dicitur, hæce opiniones à Theologiæ ac Medicinæ Doctoribus communi consensu fuisse condemnatas, tanquam perniciosas, ac tanti periculi, ut

ex iis consequentiæ deduci possent *fidei ad versa*. Et tamen hisce (Theologis dico Parisiensibus) Meditationes suas Metaphysicas Cartesius ausus fuit dedicare.

Idem, quem modo citavimus Heereboortius, Disp. habita 28 Octob. quia illi qui formas negant, hac inter alias ratione utuntur, quod ortus seu modus originis, quo formæ oriuntur, explicari non possit, id ex mente Aristot. & Peripateticorum explicaturus, præmittit: *quod etiamsi clare doceri non posset, quam formarum substantialium sit origo, inde tamen non sequatur, eas non existere: nam, qua hæc (inquit) est sequela? formarum substantialium (loquimur de materialibus) ortus est obscurus, difficilis explicatus, addam, QVOD TAMEN FALSVM EST, inexplicabilis, ergo non sunt. Quam multa sunt in rebus physicis, qua quomodo oriuntur, omnes ignorant, & tamen ea existere, experientia omnes convincit? Quid? quod hoc argumentandi modo si licent uti, non tantum substantialium formarum materialium, sed ipsius etiam animæ rationalis existentia dubia redditur & incerta, imo NEGARI pari jure possit, quod ipsi illi viri docti, qui Christiani omnes sunt, absurdum existimant: nam de hujus formæ immaterialis ortu, æque disputatur hodie inter viros doctissimos, & non minor.*

minor est obscuritas ac difficultas ejus originem explicandi, multorum judicio, atque disputatur, & difficultas est, circa formarum materialium productionem &c. Hæc ille. è quibus patet, Cartesium, qui per ablationem formarum à rebus corporeis, se animæ humanæ existentiam ac naturam demonstrare jactat, eam rationem inire qua de animæ humanæ existentia non solum DUBITARI, sed ea plane NEGARI possit. Idem Disp. habita mense Febr. Anno MDCLXIV. Thes. 3. Quia, inquit, BALBUTIENS RVDIORIS SECVLI PHILOSOPHIA nullam in rebus naturalibus substantiam, præter materiam, agnoscens, omnem penitus GENERATIONEM de medio sustulit (unde multarum & magnarum rerum secuta est ignorantia) atque hujus sententia patroni hodieque reperiuntur, nos, qui cum veritatis Antistite Aristotele quamlibet rem naturalem ex materia FORMAQUE SVBSTANTIALI componimus, elementa omnia & ex his concreta corpora simpliciter sive SECVNDVM SVBSTANTIAM gigni, & interire, ex eo INDVBITANTER colligimus, quod novas assiduo formas substantiales in materia quamlibet de novo acquiri, alias contra deperdi, atque expelli ex eadem indefinenter cernamus, atque hanc mutationem GENERATIONEM vocamus, omnes vero rerum substantias

stantialium mutationes ad ACCIDENTIA revocare, nimis est absonum. Unde quod idem postea formas ait non inter substantias, sed inter accidentia esse referendas, esse accidentium multorum mixturam, temperamentum vulgo dictum, & præterea nihil &c. gemina ratione absonum est, primo quia contrarium non modo asseruit, sed & indubitanter verum esse demonstravit, deinde, quia ad defensionem Cartesii nihil facit. is enim præter substantiales formas etiam omnia accidentia explodit, & solos modos admittit, ut mox apparebit.

Unde & insolutum manet eorum argumentum, qui per hanc opinionem res corporeas æque simplices statui dicunt ac est ipse Deus, ut enim in hoc est simplex essentia & tres subsistendi modi, ita in illis secundum Cartesium simplex essentia, quam materiam vocat, & aliquot modi tantummodo reperiuntur, neque vel hic vel illic ulla est compositio, cum modus non componat sed determinet ac distinguat tantum. mitto reliqua. nam hæc sufficiunt, ad ostendendum, dogma hoc, non modo in doctrina de anima, verum etiam de Deo periculosum esse.

Alterum principium activum (proximum & organicum) apud Philosophos est qualitas. Hanc vero à sua materia

teria removet, imo è rerum natura tollit
 Cartesius, una cū omnibus accidentibus
 realibus, licet ea, ut glaucomam offun-
 dat oculis censorum suorum, interdum
 videatur concedere. Nam Methodi p. 2.
*Neque hic (inquit) discedere libet à com-
 muni sententiâ Philosophorum, qui dicunt,
 inter ACCIDENTIA solum, non autem in-
 ter FORMAS SUBSTANTIALES individuor-
 um ejusdem speciei, plus & minus reperiri.*
 tale quid etiam habuimus supra ex Me-
 teor. pag. 214. Verum ubi serio mentem
 suam aperit, ab adversario pressus, ita
 clare loquitur, ut nullam de ea dubitan-
 di ansam relinquat. Medit. p. 294. *Qua-
 propter, inquit, si verum hic sine invidia
 scribere licet, ausim sperare, venturum
 tempus aliquando, quo illa opinio qua po-
 nit ACCIDENTIA REALIA, ut à ratione
 aliena, & incomprehensibilis, & PARVM
 TUTA IN FIDE, à Theologis explodetur, &
 mea in ejus locum, ut CERTA & INDUBI-
 TATA recipietur, idemque, impios eos vo-
 cat, qui eam Sacris Scripturis ac verita-
 tibus fidei adversari dicunt, & ad eam e-
 vertendam auctoritate Ecclesia uti volunt,
 à quibus provocat ad pios & orthodoxos
 Theologos, quorum se judiciis & censuræ
 libentissime submittat. Quid isto homine
 arrogantius, qui nec professione Theo-
 lo-*

logus, nec multum, ut ipse fatetur, in Theologicis exercitatus, omnes tam suarum quam nostrarum partium Theologos quid in fide tutum, quid secus, docere vult, & dissentientes à se impietatis & heterodoxiæ tam impudenter insimulare audet, auctoritate etiam ecclesiæ suæ insuper habita? quinam autem sunt illi pii & orthodoxi Theologi ad quos provocat? sane laterna Diogenis opus esset ad illos inveniendos, nemo enim eorum quod sciam, adhuc palam hanc ejus opinionem, ut certam & indubitatam recipit. ut causa, haud dubie casurus sit, si ad illorum tribunalia lis hæc fuerit devoluta. Notavit hanc hominis insolentiam & doctiss. Gassendus Disq. Metaphys. p. 7. 8. sed pergamus interim in Cartesio.

Is Medit. p. 482. ait: *Omnino repugnat dari accidentia realia, quia quicquid est reale potest separatim ab alio subjecto existere, quicquid autem ita separatim potest existere, est substantia, non accidens. Nec refert, quod dicatur, accidentia realia non naturaliter, sed tantum per divinam potentiam à subjectis suis sejungi posse: Nihil enim aliud est fieri naturaliter, quam fieri per potentiam Dei ordinariam, quæ nullo modo differt ab ejus potentia extraordinaria: nec aliud quicquam ponit in rebus: adeo ut si omne*

mne id, quod naturaliter sine subiecto esse potest, sit substantia, quicquid etiam per quantumvis extraordinariam Dei potentiam potest esse sine subiecto, substantia est dicendum.

Hæc cum directe evertant Transubstantiationis doctrinam, à pontificiis qui Cartesiana ad examen vocarunt concoqui non potuerunt. è quibus auctor *Quartarum objectionum*, *Medit.* pag. 250. *Verum, inquit, quod maxime Theologis offendiculo fore prævideo, est, quod secundum Viri Cl. dogmata, salva & integra remanere non posse videantur, quæ de sacrosanctis altaris mysteriis docet Ecclesia.*

Fide enim credimus, ablata ab Eucharistico pane panis substantia, solai illic accidentia remanere: ea autem sunt extensio, figura, color, odor, sapor, aliaque sensiles qualitates.

Qualitates sensiles nullas esse putat Vir C. sed tantummodo varias corpusculorum nobis adjacentium motiones, quibus varias illas impressiones percipimus, quas deinde coloris, saporis, odoris nominibus appellamus: restant ergo figura, extensio, mobilitas. At negat auctor facultates illas absque aliqua substantia cui insint posse intelligi, nec proinde etiam absque illa existere: quod etiam repetit in responsione ad Theologum.

Nec

Nec agnoscit inter illas affectiones, & substantiam, distinctionem nisi formalem, qua sufficere non videtur ut qua sic distinguuntur à se invicem etiam divinitus separentur.

Non dubito, quin qua pietate est vir Cl. id attentè diligenterque perpendat, & summo sibi studio judicet incumbendum, ne cum DEI CAUSAM adversus impios agere meditatur, fidei illius auctoritate fundata, & cujus beneficio immortalem illam vitam, quam hominibus persuadendam suscepit, se consecuturum sperat, aliqua in re PERICULUM CREASSE videatur. hæc ille, pro opinione ecclesiæ suæ graviter & modestè. confer Objectt. VI. scrupulo VII. pag. 460.

Ad hanc difficultatem respondet Cartesius pag. 285. & seqq. primo per velitationem quandam fugæ similem, deinde conferta quasi manu pugnando. ita enim primo loquitur: Quam objectionem per facile possem ELVDERE, dicendo, me nunquam hætenus accidentia realia negasse; nam quamvis ipsis in Dioptricâ & Meteoris non usus sum ad ea de quibus agebam explicanda, dixi tamen expressis verbis in Meteoris pag. 164. me illa non negare. in his vero Meditationibus supposui quidem ipsa nondum à me cognosci, sed non idcirco nul-
la

la esse &c. Ac denique ex eo quod dixerim modos absque aliqua substantia cui insint non posse intelligi, non debet inferri me negasse illos absq; ipsa per divinam potentiam poni posse, quia plane affirmo & credo, Deum multa posse efficere quæ nos intelligere non possumus.

Quæ de accidentibus dicit, quia mera sunt *ELUSIO*, ut ipse fatetur, prætervolumus. quæ vero de *modis* adjicit, capitaliorem fraudem habent: neque enim tantum dixit, modos absque aliqua substantia non posse *INTELLIGI* (in qua voce latebram quærit, quasi tantum mentis nostræ infirmitatem indicasset) verum etiam eos *PER NULLAM POTENTIAM SINE CORPORE POSSE EXISTERE*. *Medit. p. 489. si per nullam potentiam, ergo nec per divinam. Et axioma quo utitur dag. 482. nempe, quicquid separatim à subiecto potest existere esse substantiam*, etiam hic locum habere necesse est. Unde nisi extensiones, motus, figuras, substantias sese putet, cogitur negare ea extra subiecta sua esse posse.

Sed audiamus jam hominem tandem aliquando quid de hisce sentiat diserte profitentem:

Sed ut hic (inquit, p. 287.) agam liberalius, non dissimulabo, me mihi persuade-

re, nihil plane aliud esse, à quo sensus nostri afficiantur, prater solam illam superficiem que est terminus demensionum ejus corporis quod sentitur. & pag. 288. Notandum per superficiem NON intelligi PARTEM ullam SUBSTANTIÆ, nec quidem QUANTITATIS ejusdem corporis, nec etiam partem corporum circumjacentium, sed tantummodo terminum illum, qui medius esse concipitur inter singulas ejus particulas, & corpora ipsa ambientia, quique NULLAM plane habet ENITATEM, nisi modalem.

P. 289. hæc ad eucharistiam applicat, his verbis: *Docet autem ecclesia in Concilio Tridentino sess. 13. can. 2. & 4. conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, manente duntaxat specie panis. Vbi non video quidnam possit intelligi per SPECIEM panis prater illam superficiem que media est inter singulas ejus particulas, & corpora ipsas ambientia &c. p. 290. Quæ omnia tam commode, ac tam recte per mea principia explicantur, ut non modo nihil hic habeam quod verear, ne orthodoxis Theologis offendiculo sit futurum, sed contra potius magnam me ab ipsis gratiam initurum esse confidam, quod eas in Physica proponam opiniones, quæ LONGE MELIUS quam VULGARES cum Theologia consentiant. Nam sane, nul-*
libi

libi unquam, saltem quod sciam, docuit ecclesia SPECIES panis & vini remanentes in sacramento Euchristia esse ACCIDENTIA quedam realia, qua sublata substantia, cui inherebant, MIRACULOSE sola subsistant.

Sed cum forte primi theologi, qui hanc questionem philosophico more explicare conati sunt, iam firmiter sibi persuaderent, accidentia illa qua sensus movent esse quid reale à substantia diversum, ut ne adverte-
rent quidem ea de re posse unquam dubitari: sine ullo examine ac SINE IVSTA RATIONE supposuerant, species panis esse accidentia ejusmodi realia: totique deinde in eo fuerunt, ut explicarent quomodo ipsa sine subjecto esse possint. Quas in re tot difficultates invenerunt, ut vel ex hoc uno (quemadmodum viatores cum forte ad salebras & loca nullo modo pervia devenerunt) se A VERO ITINERE DEFLEXISSE judicare debuissent. In primis enim NON videntur SIBI CONSTARE, saltem ii qui omnem sensuum perceptionem per contactum fieri concedunt, cum in objectis aliquid aliud quam ipsorum superficies varie dispositas, ad movendos sensus requiri supponunt: quia per se notum est, ad contactum solam superficiem sufficere: siqui vero id non concedant, NIHIL ea de re asserre possunt quod VLLAM habeat SPECIEM VERITATIS. Deinde, non potest

humana mens cogitare, accidentia panis esse realia, & tamen absque ejus substantia existere, quin simul illa per modum substantia concipiat: Adeo ut IMPLICARE videatur, ut tota panis substantia mutetur, quemadmodum credit Ecclesia, & interim ut aliquid reale, quod prius erat in pane remaneat: quia nihil reale potest intelligi remanere, nisi quod subsistat, &, quamvis verbo vocetur accidens, concipiatur tamen ut substantia. Ideoque in re idem est ac si diceretur, totam quidem panis substantiam mutari, sed tamen illam ejus substantia partem qua vocatur accidens reale, remanere: quod si non in verbis, certe in conceptu CONTRADICTIONEM INVOLVIT. Atque hac precipua ratio esse videtur, ob quam nonnulli hac in parte ab Ecclesia Romana dissenserunt. Quis autem neget, ubi liberum est, & NULLA RATIO nec Theologica, nec quidem Philosophica COGIT NOS AD ALIQUAS OPIONES AMPECTENDAS, quin illa potissimum sint eligenda, quae nullam aliam occasionem nec pretextum dare possint à veritate Fidei deflectendi? Quod autem opinio quae realia ponit accidentia, CVM THEOLOGICIS RATIONIBVS NON CONVENIAT, puto hic satis perspicue ostendi, &c. Denique non possunt accidentia realia supponi, quin MIRACULO Transsubstantiationis, quod
 solum

solum ex verbis consecrationis concludi potest, aliud novum, & quidem incomprehensibile GRATIS addatur, per quod accidentia ista realia absque panis substantia ita existant, ut ipsa interim non fiant substantia, quod non modo pugnat CONTRA HUMANAM RATIONEM, sed etiam CONTRA AXIOMA THEOLOGORVM, qui dicunt verba ista consecrationis nihil efficere nisi suum significatum, & quæ per rationem naturalem possunt explicari, miraculo nolunt adscribi. Quæ omnes difficultates per meam hujus rei explicationem plane tolluntur. nam tantum abest, ut juxta ipsum (forte ipsam) opus sit aliquo miraculo ad conservanda accidentia post sublatam substantiam; quin potius sine novo miraculo (per quod scilicet dimensiones mutantur) tolli non possunt. Hocque aliquando contigisse memoria proditum est, cum loco panis consecrati caro, vel puer in manibus sacerdotis apparuit. Non enim id unquam per miraculi cessationem, sed omnino per novum miraculum fieri proditum est. Præterea nihil est incomprehensibile aut difficile in eo, quod Deus creator omnium possit unam substantiam in aliam mutare, quodque hæc posterior substantia sub eadem planè superficie remaneat sub qua prior continebatur &c. Hic sententia omnium pontificiorum, de accidentibus sine subjecto in

Eucharistia exploditur, ac deridetur. Dicit enim Cartesius 1. *Sine justa ratione esse introductam, à vero itinere defectere, sibi non constare, nullam speciem veritatis habere, implicare, contradictionem involvere, nullam rationem, nec Theologicam, nec Philosophicam cogere nos ad eam amplectendam, Theologicis rationibus, non convenire, pugnare contra humanam rationem, & axioma Theologicum.* Quæ omnia nos verissima esse scimus, & innumeris scriptis evulgatis id à nostris demonstratum est, quorum vice carceres, equuleos ignes reportavimus, & Cartesius tantam adversus suos Theologos audaciam impune feret?

2. Negat eam sententiam ecclesiæ esse. tanto, inquam, pejus, quod ad eam stabiliendam orbem terrarum cæde & sanguine miscuerint. Verum hoc ei non concedent sui Parisienses, qui anno Domini 1226. inter alios articulos etiam hunc erroris condemnarunt: *Quod Deus non potest facere accidens sine subjecto,* & excommunicarunt omnes qui ita sentirent. v. Append. Mag. sent. p. 318.

3. Dicit eos tot in hoc dogmate difficultates invenisse, ut inde judicare debuissent se à vero itinere deflexisse. quod argumentum si procedit, non modo in

accidentibus separatis, sed & in ipsa transubstantiatione à vero itinere deflexerunt, in qua nec minores nec pauciores occurrunt difficultates, & Cartesius ipse à vero itinere aberravit, cum huic opinioni non minus monstruosam & inexplicabilem substituit.

4. Dicit eos gratis miracula multiplicare. & hoc verum est, non modo in accidentibus separatis, verum etiam in ipsa transubstantiatione. quæ enim necessitas in Eucharistia miraculum fingendi, magis quam in reliquis Sacramentis? sed an Cartesius ab hoc crimine liber est? minime gentium, nam miraculum omnia miracula excedens nobis effinxit, ut mox videbimus.

5. Dicit contradictionem quæ apprehenditur in existentia accidentis sine subiecto præcipuam rationem videri, cur quidam hac in parte ab ecclesia Romana dissenserint. & verum certe est, hanc ex rationibus unam esse. sed mi Cartesi, vel ratio illa nullius momenti est, atque ita tibi non prodest, vel fatearis oportet, hanc esse opinionem *Ecclesie* Romanæ, quod modo negasti. quomodo enim ab *Ecclesia* Rom. dissentire possunt, in opinione quæ ad *Ecclesiam* illam non pertinet? Interim satis liquido nostrum hac

in parte dissensum approbas.

6. Dicit concilium Tridentinum per species non intellexisse accidentia, sed superficiem panis & vini, cum tamen omnes Theologi, etiam qui in illo cœtu calculum posuerunt, quotquot de hac re scripserunt *species & accidentia* pro iisdem usurpent, nemini autem opinio Cartesianæ in mentem venerit. sequetur ergo Patres illos quæ dicebant non intellexisse, sed, instar Caiaphæ de re incognita, & à Cartesio demum, enucleanda prophetaſſe.

7. Dicit nullum esse miraculum quod corpus Christi videatur sub aliena superficie, imo miraculū esse quum post transubstantiationem sub propria superficie propriisque demensionibus videtur, prout factum sit cum in manibus sacerdotis caro, vel puer apparuit. Scilicet, caro illa, & puer ille erat Christus! num Christus tibi frustum carnis est? num Christus, quem virum adultum esse scimus, in Eucharistia repuerascit? Secundum hæc, præter mutationem panis in corpus Christi, ponetur altera hominis in frustum carnis, & tertia viri in puerum. Atque hic non possum quin te tuam. i. Pontificiam circa hæc Theologiam doceam. M. Becanus Jesuita c. 19. de Sacramentis in specie. q. 9.
Con-

Concl. 2. *Hujusmodi, inquit, apparitiones possunt fieri tripliciter, primo virtute divina. 2. Per illusionem demonum. 3. Ex vehementi imaginatione, vel latione & debilitate phantasia v. Alex, Alensf. 4. p. 9. 53. memb. 4. a. 3. Hinc sequitur, opus esse discretionem spirituum ad discernendum an fiant à Deo, an à Damone, an ex imaginatione & phantasia. Nos spiritus illos facile discernimus, qui scimus à Deo nullum miraculum fieri ad stabiliendam doctrinam erroneam, qualem esse Transsubstantiationem certi sumus. Concl. 3. addit. *Hæ apparitiones duobus modis fieri possunt à Deo, ut notat D. Thom. art. 3. & alii passim: 1. Per immutationem ex parte videntium; ut quando aliquis putat se videre puerum aut carnem in Sacramento, & tamen ex parte Sacramenti nulla facta est mutatio: (Hic modus Cartesium non juvat, cum per eum non mutantur dimensiones aut superficies in sacramento, sed oculi tantum videntium afficiantur) secundo, per mutationem ex parte sacramenti, ut quando revera apparet species pueri vel carnis in sacramento. &c. Conclus. 4. In his apparitionibus, tametsi à Deo fiant, probabile est, NVNQVAM VIDERI CHRISTVM SECVDVM SE, NEC VERAM CARNEM AVT SANGVINEM CHRISTI. de apparitione ex**

parte videntium res clara est, de illa quæ fit ex parte sacramenti, ait, *tunc quidem esse ibi veram speciem carnis & sanguinis, NON tamen VERAM CARNEM ET SANGVINEM sub illa specie.* probat id ex Thoma art. 8. alios tamen contrarium sentire addit, & concludit per hæc verba: RES INCERTA EST. Unde apparet, Cartesi, te per eam, opinionem tuam certam reddere non posse.

8. Dicit, per hanc suam explicationem omnes difficultates tolli. quasi minor difficultas esset in divellendo modo ab eo quod modificabat, quam in separatione accidentis à subjecto, & quasi nihil in eo difficultatis sit, quod superficies, quæ tantum est fictio Mathematica, & nihil positivi, statuatur esse principium omnis sensationis, migrare de corpore in corpus, & quæ alia ei attribuit Cartesius. quod de superficie dixi non esse rem positivam, idem de omnibus Mathematicorum indivisibilibus intelligo, & mecum in eo sentiunt Durandus in 2. Dist. q. 4. Ocham Dialecticæ cap. de quant. Gregor. in 2. Dist. 2, q. 2. a. 1. Gabriel item, & Nominalium Schola in genere, quos sequitur Fromondus de Comp. continui c. 32. Jesuitæ Arriaga, Hurtadus aliique v. quæ hac de re differrimus in Zuarefii

Disp.

Disp. Metaph. XL. & confer Gassend. Disquis. p. 261. Non possunt ergo illa vera esse quæ superficièi Cartesius attribuit, cum non entis ut nulla accidentia, ita etiam nulla sint effecta.

Et hæc quidem est difficultas quam parit negatio accidentum realium in doctrinâ Ecclesiæ Romanæ, cujus se subditum profitetur Cartesius. Adjiciamus alteram, multo majorem, quæ nobis & illis communis est; videlicet: Si non dantur accidentia realia, non dantur habitus Theologici, fides, spes, charitas, quæ cum substantiæ non sint, accidentia esse oportet; unde si non dantur accidentia, neque hæc dabuntur, ut dictum est.

Hæc difficultas cum mota fuisset à præstanti Theologo, respondit ei Henr. Regius Respons. in Append. ad Coroll. Theol. Philos. p. 17. *Non negare se habitus, sed duplicis generis illos statuere, alii enim (inquit) sunt pure materiales, qui à solâ partium configuratione & motu dependent; alii vero sunt immateriales, ut habitus fidei, gratiæ, aliique apud Theologos, qui ab ea non dependent, sed sunt MODI spirituales, menti inexistentes, ut figura vel motus est modus corporeus, corpori inexistens. Phys. p. 252. dicit eos esse mentis quosdam modos, ut figura & situs sunt modi corporis, quibus*

hoc varie modificatur, & actiones varias peragit. Hæc responsio quin ad mentem Cartesii sit dubitari non potest, consideranti, eum *cogitationem* mentis modum esse affirmare, Princip. p. 25. §. LXIV. ad *cogitationis* autem promptitudinem habitus omnes refert quem citavimus Regius. Itaque hoc nonnihil meditemur, initio facto à definitione Modi.

Modus in acceptione maxime propria & Philosophica definitur, *Id quod ex se nullam entitatem positivam addit subjecto, illud tamen aliquo modo afficit: quales sunt, figura in quantitate, sessio in Petro, existentia, subsistentia, finitas, in creatura, actus potentia, contingentia, necessitas & ejusmodi.* Definitionem hanc petii ex Pictavorum Episcopi Distinctionibus, neque ut arbitror, meliorem habet quam ei substituat Cartesius.

Quæro jam, an spes, fides, charitas, NIHILO POSITIVUM addant humanæ menti? si modi sunt, nihil addunt, negari non potest, quid ergo Deus nobis dedit? quid in nobis omnipotenti sua actione operatus est? quid per Spiritum Sanctum nobis infudit? NIHILO, si credimus Cartesio. Et hanc opinionem disertè profiteretur omnium Cartesianorum doctissimus, Kenelmus Digbey, qui ad calcem

Observationum suarum in libellum cui titulus est Religio Medici, quod ad GRATIAM, attinet, inquit, NON CONCIPIO eam esse QUALITATEM à Deo O. M. animæ INEVSAM, & sese explicans, per meras causas morales divinitus ad salutem hominis directas, videlicet infortunia, naturam mollem & ductilem, occursum libri utilis, aut concionatoris pathetici, &c. eum perfectè converti possit arbitratur. An hoc approbaturi sint Domini Sorbonistæ valde dubito, certe à nostris, quibus innotuit ex Dei verbo τὸ ὑπερβαλλόντως μίσηθαι τὸ δυνάμει αὐτῆ εἰς ἡμᾶς τὴν πεισύναν, &c. quam alienissimum esse debet.

Quod de substantiis corporeis supra observavi, id majori etiam ratione de spiritualibus, quales sunt animæ & angeli, hic observo, nempe reddi eas per doctrinam Cartesianam non minus simplices quam est ipse Deus, utpote in quibus nihil aliud agnoscat quam essentiam simplicem & modos, accidentia autem nulla. Unde Theologi simplicitatem ex albo attributorum divinatorum sibi expungendam sciunt, nisi hæc doctrina illuc unde malum pedem attulit quamprimum remittatur. Habuimus principium substantiale unicum ac solum, materiam videli-

delicet, quæ, ut ait Princ. p.45. *in toto universo una & eadem existit, utpote quæ omnis per hoc unum tantum agnoscitur, quod sit extensa. Omnesque proprietates, quas in eâ clare percipimus, ad hoc unum reducuntur quod sit partibilis, & mobilis secundum partes; & proinde capax omnium illarum affectionum, quas ex ejus partium MOTU sequi posse percipimus. Partitio enim quæ fit sola cogitatione, nihil mutat; sed omnis materia variatio, sive omnium ejus formarum diversitas, pendet à motu. Videt ergo lector, postquam de materia fuit actum, nunc indagandum, quomodo per motum solum, juxta Cartesium, ex illa materia omnia facta sint, & etiamnum fiant, quo antequam perveniamus, prius de quo motus genere loquatur, quidve per eum intelligat videndum. pergit ergo ibidem: *Motus autem (scilicet LOCALIS, neque enim ullus alius sub cogitationem meam cadit, nec ideo etiam ullum alium in rerum natura FINGENDVM puto) motus inquam, ut vulgo sumitur, nihil aliud est quam actio, qua corpus aliquod ex uno loco in alium migrat, &c. (& p.46.) Sed si non tam ex vulgi usu, quam ex rei veritate consideremus, quid per motum debeat intelligi, ut aliqua ei determinata natura tribuatur; dicere possumus, esse translationem**

sumtum propriis quasi manibus evertit. si enim vel semel mutatio facta sit in creaturis, sine mutatione creatoris, sequitur id semper fieri posse, neque ullam connexionem esse inter illius immutabilitatem & universi. insignes porro mutationes habemus in interrupto, aut etiam retroacto solis cursu, tempore Josæ. cap. 10. & Hizkiæ Jes. cap. 30. 7. Cum Deo tribuitur materiam creare & ejus partes diversimode movere, nullum apparet principium motus in creatura, sed in solo Deo, atque ita à creaturis tollitur omnis actio, generatio &c. 8. Cum Deo tribuitur, & materiam conservare, & motum quo IPSE eam movet, nullus apparet concursus causæ primæ cum secunda, quum tam conservatio sit à solo Deo quam creatio, ut quæ ejus continuatio est. quomodo ergo creaturas omnes è materia fieri posse citra creationis miraculum, per solum ordinarium Dei concursum asserere ausus fuit? nam idem (ut ejus modo loquamur) est miraculum in divina conservatione, quod in creatione. ita ut, sequendo hanc opinionem, in rerum natura nihil fiat naturaliter, sed omnia miraculose. i. solitaria & supernaturali Dei actione. Hosce laqueos ut enodet Cartesius, commentus est *causas* qual-
dam.

dam *secundarias* & particulares diversorum motuum, quos in singulis corporibus advertimus: eas vocat *regulas* quasdam, sive *leges* naturæ; quarum prima est, *unamquamque rem, quatenus est simplex & indivisa, manere quantum in se est in eodem semper statu.* secunda, *unamquamque partem materia seorsim spectatam, non tendere unquam, ut secundum ulla lineas obliquas pergat moveri, sed tantummodo secundum rectas.* Tertia: *Vbi corpus quod movetur alteri occurrit, si minorem vim habeat ad pergendum secundum lineam rectam, quam alterum ad ei resistendum, tunc deflecti in aliam partem &c.* v. Princ. pag. 54. 55. 57. Non jam nobis disputandum est, an quæ hic referuntur in creaturis inveniantur, sed unde ea sint, id est à quo principio activo? sequamur ductum auctoris. *Leges & regulas* hæc vocat. 1. quæro quis leges eas tulerit? Deus haud dubie. nihil ergo hic creatura sibi vindicat. 2, quæro cui eas tulerit? sibi, an materiæ? si sibi, nihil hic iterum relinquitur materiæ. si huic, certè rei inertis & legis incapaci eæ latae sunt. 3. quæro quo sensu hæc leges sint *motuum cause*? naturalesne, an morales? de naturalibus hic quæri certum est, at leges tantum sunt causæ morales, quæ imperant, non autem

autem efficiunt. Videor mihi videre hominem irascentem, & *legum ac regularum* vocabula non in propria significatione, sed è vulgi usu benigne interpretanda contendentem. age, non ero difficilis, sed quia cum philosopho, non cum rhetore mihi res est, hoc vicissim ab eo flagito, ut propria tandem voce quid per figuratam illam intelligat nobis indicet, quo percipere queamus quomodo illæ sive leges, sive nescio quid aliud, sint *motuum causa secundaria*? Non potest hic aliud comminisci, quam ut dicat Deum vim quandam ætuosam materiæ indidisse per quam motus suos ut causa secunda producat. Neque quin hoc statuere cogatur unquam eluctabitur. Ipse enim suo se indicio, plus vice simplici, tanquam forex prodidit. Princ. p. 48. §. XXIX. dicit translationem fieri è vicinia corporum contiguorum &c. *ubi eadem vis & actio requiritur ex una parte atque ex altera.* pag. 58. §. XLIII. *tribuit vim cuique corpori, ad agendum in aliud, vel ad actioni alterius resistendum.* ut pag. 59. §. XLV. *Vires ad movendum & ad motui resistendum.* Est ergo in materia *vis ad agendum & movendum, est vis & actio.* quod si sic est, quid tibi in mente erat, cum diceres, Deum *materiam simul cum suo*

suo motu creasse pag. 53? cur non addebas, cum vi movendi? quid, cum pag. 46. tam solcite cavebas ne motum vel vim vel ACTIONEM appellares, idque ut ostenderes illum semper esse in mobili non in movente? an non iis verbis, significasti materiam moveri tantum, non autem movere? atque ita nec vim agendi, nec actionem ei inesse? At hic contrarium asseris, neque aliter quam per vim & ACTIONEM legum tuarum & regularum περιεχομένη explicare potes. Id quod fecisti magno tuo cum pretio atque malo, cum ruina inquam tuæ philosophiæ. quæro enim, vis illa ad AGENDVM quam ponis in materia sitne substantia an accidens? si substantia, non potest esse aliud quam forma substantialis. at illa tibi figmentum est. nec accidens esse dices, qui omnia accidentia negas. superest ut ad tuos modos recurras. nam, præter substantiam & modos, nullum aliud rerum genus agnoscis. pag. 63. at illi nihil positivum addunt substantiæ, unde neque positivi quicquam possunt producere. nedum ut cælum, terram, & omnes creaturas quod tu censes, producant.

Atque hæc de legibus sive regulis naturæ in communi, nunc eas sigillatim percurramus, *Harum prima* (inquit Car-

tc-

telius, p. 45) est, unquamque rem, quantum est simplex & indivisa, manere quantum in se est in eodem semper statu, nec unquam mutari nisi à causis externis. Ita si pars aliqua materia sit quadrata, facile nobis persuademus illam perpetuo mansuram esse quadratam, nisi quid aliunde adveniat quod ejus figuram mutet; Si quiescat, non credimus illam unquam incepturam moveri, nisi ab aliqua causa ad id impellatur; Nec ulla major ratio est si moveatur; cur putemus ipsam unquam sua sponte & à nullo alio impeditam, motum illum suum esse intermissuram. Atque ideo concludendum est, id quod movetur, quantum in se est semper moveri. Hoc pag. seq. illustrat exemplo motus projectorum. Neque enim (inquit) ulla ratio est, cur projecta perseverent aliquamdiu in motu, postquam à manu jaciente separata sunt, quam quia semel mota pergunt moveri, donec ab obviis corporibus retardentur. Hanc regulam ex immobilitate Dei dicit cognosci posse (initio §. xxxvii.)

Ubi primum observo, si ex immobilitate Dei sequitur id quod movetur (nam de motu hic nominatim agimus) quantum est in se semper moveri, sequitur etiam id quod movetur à nullo extrinseco quominus moveatur impediri posse Deus enim

enim non solum ab intrinseco, sed & ab extrinseco immobilis est, neque ab ulla re quæ extra ipsum est in operibus suis fisti aut impediri potest. at hoc in creaturis falsum esse ipse Cartesius fatetur. 2. Falsa est hæc regula, quocunque tandem sensu sumatur. si enim consideremus moventē Deum, movet is non quantum potest, sed quantum vult, atque ideo, omni etiam impedimento sublato, desinit tamen motus eo momento quod Deus ei præfinivit. Si spectemus movens aliquod creatum, id non potest motum infinitum mobili conferre, cum ipsum sit finitum, & finitam activitatis (ut loquuntur) sphaeram habeat. 3. Vel loquitur Cartesius de motu naturali, vel de violento, motus naturalis non protenditur in infinitum, sed usque ad terminum à natura constitutum. v. g. lapidis (si omnia impedimenta absint) usque ad centrum universi. Motus violentus, qualis est projectorum, multo minus in infinitum abit, ob rationem modo allatam.

Altera lex natura Cartesio est; unquamque partem materiae seorsim spectatam, non tendere unquam, ut secundum ulla lineas obliquas pergat moveri, sed tantummodo secundum rectas; etsi multa sepe cogantur deflectere propter occursum aliarum.
atque,

atque, ut paulo ante dictum est, in quolibet motu fiat quodammodo circulus, ex omni materiâ simul motâ. Causa huius regula eadem est qua precedentis, nempe immutabilitas, & simplicitas operationis, per quam Deus motum in materia conservat: Neque enim illum conservat, nisi præcise qualis est eo ipso temporis momento quo conservat, nulla habita ratione ejus qui forte fuit paulo ante.

Pag. 50. § xxxiii asseruit, nullum corpus moveri posse nisi per circulum, ita scilicet, ut aliud aliquod corpus ex loco quem ingreditur expellat, hocque rursus aliud, usque ad ultimum, quod in locum à primo derelictum, eodem temporis momento, quo derelictus est, ingrediatur. Hic contra asserit, nullam partem materia de se secundum lineas obliquas moveri, sed tantummodo secundum rectas. Tam hianti vulnere, ineptissima malagmata imponit. primo enim, illic se egisse ait de omni materia simul mota, hic de partibus materiæ seorsim spectatis. at 1. mentitur, neque enim omnis materia simul mota aliud corpus ex loco suo expellere potest. quod enim est aliud corpus extra omnem materiam? loquutus ergo fuit de quolibet corpore, ut ipsa ejus verba diserte exprimunt. 2. Quomodo potest tota mate-

ria moveri in orbem, si nulla ejus pars in orbem moveatur? Neq; hic quicquam prodest, quod lapis è funda excidens secundum lineam rectam feratur, neque enim de lapide funda excidente, sed de eo qui funda rotatur quæstio est, id est de corpore quod in orbem movetur, neque aliter, secundum Cartesium, moveri potest, quomodo id simul non nisi orbiculari, & non nisi recto motu moveatur? Hic mirifico invento evadit Regius. fingit enim Phys. p.17. *omnes lineæ curvæ partes minimas esse lineolas rectas*. quod si verum est, nihil aliud erit circulus quam figura *πολύγων*. quod quale sit, Mathematicis discutiendum relinquo. 3. *κρησφύγη* est, quod non dicat aperte materiæ partes moveri secundum lineas rectas, sed *tendere* ut ita moveantur, item *determinatas* esse ad illum motum. at 1. diserte dicit in margine p.55. §. xxxix. *omnem motum ex se ipso esse rectum*. 2. illa tendentia, & illa determinatio quam addit quicquid tandem sit, nunquam in actum duci potest, quum *non possit* moveri nisi circulariter. quid ergo facit ad rerum motus ac productiones? Deinde de levibus & gravibus quod dicit verum est, non autem de iis quæ naturaliter in orbem moventur, ut sunt cœlestia corpora. unde enim
pro-

probabit ea *tendere ac determinata* esse ad motum rectum? certe Princ. p. 82. de planetis loquens, ait, *semper motus circulares affectare*, 4. Denique triarios admo- vet, & non *tendere* eas ait ut secundum lineas rectas moveantur, sed ut ad illas, non autem obliquas *pergant* moveri. præsupponit ergo eas antea aliter motas fuisse. Atque ut hoc etiam ab *immutabilitate & simplicitate operationis divinæ* derivet, ait *Deum motum in materia non conservare, nisi præcise qualis est eo ipso temporis momento quo conservat*, nulla habita ratione ejus qui forte fuit PAVLO ANTE. fuit ergo forte paulo ante quam Deus motum conservaret tempus in quo is à Deo non conservaretur. & sic causa secunda forte ad aliquantulum temporis potest conservari independentem à prima. infelix Theologe, quo tantem *avidè* te abductura est?

Tertia lex naturæ Cartesio est: p. 57. 58. § XL. XLI. XLII. ubi corpus quod movetur alteri occurrit, si minorem habeat vim ad pergendum secundum lineam rectam, quam hoc alterum ad ei resistendum, tunc deflectitur in aliam partem, & motum suum retinendo, solam motus determinationem amittit; si vero habeat majorem, tunc alterum corpus secum movet, ac quantum ei DAT de

suo motu, tantundem PERDIT. Ita experimur dura qualibet corpora, cum in aliud durum corpus impingunt, non ideo à motu cessare, sed versus contrariam partem reflecti; contra vero, cum occurrunt corpori molli, quia facile in illud motum omnem suum TRANSMITTUNT, ideo statim ad quietem reduci. Atque omnes causa particulares mutationum, qua corporibus accidunt, in hac tertia lege continentur; saltem ea qua ipsa corporea sunt; an enim, & qualem, mentes humana vel angelica vim habeant corpora movendi, non jam inquiremus, sed ad tractationem de homine reservamus.

Demonstratur autem prior pars hujus legis ex eo quod differentia sit inter motum in se spectatum, & ipsius DETERMINATIONEM versus certam partem; quâ fit, ut ista determinatio possit mutari, motu integro remanente. Cum enim, ut ante dictum est, unaquaque res, non composita sed SIMPLEX qualis est motus, semper esse perseveret, quamdiu à nulla causa externa DESTRUITUR; & in occurso duri corporis, appareat quidem causa que impediat, ne motus alterius corporis, cum occurrit, maneat determinatus versus eandem partem; non autem ulla que motum ipsum TOLLAT, vel MINUAT, quia motus motui non est contrarius; hinc sequitur illum iccirco minui non debere.

De-

Demonstratur etiam pars altera, ex immutabilitate operationis Dei, mundum eadem actione, qua olim creavit, continuo jam conservantis. Cum enim omnia corporibus sint plena, & nihilominus uniuscujusque corporis motus tendat in lineam rectam, perspicuum est, Deum ab initio mundum creando, non modo diversas ejus partes diversimode movisse, sed simul etiam effecisse, ut una alias impellerent, motusque suos in illas TRANSFERRENT: adeo ut jam ipsum conservando eadem actione, ac cum iisdem legibus, cum quibus creavit, motum non iisdem materia partibus semper infixum, sed ex unis in alias, prout sibi mutuo occurrunt TRANSEUNTEM conservet. sicque hæc ipsa creaturarum continua mutatio, immutabilitatis Dei est argumentum.

Hic multa occurrunt quæ adversus omnem sanam rationem sunt: 1. Quod dicit motum ab uno corpore in aliud *transire, transferri, transmitti, &c.* atqui motus, ut ipse dixit, non est aliquid subsistens, sed tantum modus, quem ab uno corpore separari & in aliud divertere nemo nisi *ἀπώστια & δρασίας* laborans unquam dicit. 2. Quod motum à causa externa *destrui* agnoscit, & tamen nec à *duro* nec *molle* corpore id fieri posse ait. nam à *duro reflectitur*, in *molle transfer-*

tur, neque vel hoc vel illic destruitur.

3. Quod in occurſu duri corporis, motum ab eo reflexum ne *minui* quidem auſit dicere, cum manifeſtum ſit pilam in parietem impactum, non tam longe reſiſſite quam (ſi nihil obſtitiffet) antroſum fuiſſet delata.

4. Quod putat ſufficere ad immutabilitatem divinarum operationum, ſi conſervet *motum* cum quo univerſam creavit, nihil autem ad eam intereſſe quod motus *terminos* immutet. Sive ergo ſol progrediatur, ſive regrediatur, ſive ordo rerum qualis jam eſt continueatur, ſive invertatur, imo ſi Deus cœlum ac terram in tale chaos conjecerit, quale nobis alibi depinxit Carteſius, modo illud chaos ſurſum deorſum moveat, nullam hic in operatione divina mutationem videbit Carteſius, quare? quia *motus* remanſit, termini tantum ejus mutati ſunt, at ſi motum ſuſtulerit, & omnia ad quietem deduxerit, Deus ipſe (ſi credimus Carteſio) & actiones ejus mutari cenſebuntur.

5. Qua ratione ait omnes cauſas particulares mutationum quæ corporibus accidunt, in hac tertia lege contineri (loquitur autem de mutationibus quæ accidunt in hoc univerſo) quam ſtante ejus fundamento, id eſt, immutabilitate operationum divinarum, omnia

con-

contrario modo rebus possint accidere? mitto contradictionem de motu recto, & circulari. & pergo.

P. 97. quartam naturæ legem condit, nempe *corpora omnia qua in orbem aguntur, quantum in se est, à centrīs sui motus recedere. hoc est: ita sita esse, & ad motum incitata, ut revera eo versus sint itura, si à nulla alia causa impediuntur.* Explicat hoc p. 98. 99. 100. 101. 1. Exemplo lapidis qui funda circumactus, si ea excidat, linea recta, vel in latus, vel deorsum feratur. 2. Formicæ, quæ baculo insidens, & cum eo circumacta, & ipsa à centro totis viribus abire conatur. 3. à canali, in quo globulus circumactus eundem conatum exhiberet. In quibus hæc observo: 1. Si Cartesio hæc licentia concedatur, quicquid tandem finget, pro lege naturæ nobis obtrudet. 2. Explicationes ejus nullæ sunt. Non prima, quia non agitur hic de motu violento, qualis est lapidis in funda, sed de naturali, qualem materiæ in prima creatione inditam arbitratur, in ea autem lapidi non est inditus motus orbicularis sed rectus. Non secunda, quia formica cum moveatur motu animali, nulla est ratio, cur magis à centro circumacti baculi descendat quam ad centrum ejus ascendat. ut ta-

ceam quod formicæ illi alas appinxe-
 rit, quibus quaquaversus pro libitu vo-
 lare potest, id quod in re de qua agitur,
 puta in motu informis materiæ locum
 non habet. Non tertia, quia eadem il-
 lius est ratio quæ primæ, ut apparebit cir-
 culum claudenti, & in summitate ejus
 globulum ponenti, is enim ad centrum,
 non à centro tendet. Hæc obiter, nec e-
 nim statui me immergere reliquis ejus
 commentis, de corpusculis rotundis &
 angulosis, globulis primi & secundi ele-
 menti, &c. è quibus deinceps cælum,
 terram meteora, &c. magno molimine
 deducit. Cum eorum principia ipse fa-
 reatur à se supponi, fingi, falsas hypo-
 theses esse, &c. ut supra indicavimus, to-
 rum autem principiorum tractatum con-
 cludat per NIHIL AFFIRMO, cui dicto
 prudens lector suum calculum facile ad-
 jiciet, per NIHIL CREDO.

Non possum tamen intermittere, quin
 attingam ea quæ de Animalium ortu, at-
 que ipsius primi hominis, adumbrat ma-
 gis quam docet. quia hæc pars universi
 inter alias Theologiam maxime vel illu-
 strat, si recte, vel obscurat, si secus tra-
 cteretur. Eam ergo non nihil expendamus.

Princip. p. 297. *Plura, inquit, non ad-
 derem in hac quarta Principiorum Philo-
 sophia.*

sophie parte, si (quemadmodum mihi antehac in animo fuit) duas adhuc alias, quintam scilicet de viventibus, sive de animalibus & plantis, ac sextam de homine essem scripturus. Sed quia nondum omnia, de quibus in iis agere vellem, mihi planè perspecta sunt, nec scio an satis unquam otii habiturus sim ad ipsas absolvendas, ne priores ideo diutius retineam, vel quid in iis desideretur, quod ad alias reservarim, pauca quadam de sensuum objectis hic subjungam. &c. Agit autem in progressu de sensibus tum internis, tum externis, & nonnulla de anima humana.

Methodi p. 41. A descriptione, inquit, corporum inanimatorum & plantarum, transivi ad animalia, & speciatim ad hominem. Sed quia nondum tantam istorum adeptus eram cognitionem, ut de iis eadem qua de ceteris methodo tractare possem, hoc est demonstrando effectus per causas, & ostendendo ex quibus seminibus, quo ve modo natura ea producere debeat, contentus fui supponere, Deum formare corpus hominis uni è nostris omnino simile, tam in externa membrorum figura. quam in interna organorum conformatione, ex eadem cum illa quam descripseram materia, nullamque ab initio ei indere animam rationalem, nec quicquam aliud quod loco anime vegetantis

aut sentientis esset ; sed tantum in ipsius corde aliquem sine lumine ignem , qualem antea descripseram excitare ; quem non putabam diversum esse ab eo qui fanum congestum antequam siccum sit calefacit ; aut qui vina recentia ab acinis nondum separata fervere facit. Nam functiones quæ consequenter in hoc humano corpore esse poterant expendens , inveniebam perfecte omnes quæ nobis non cogitantibus inesse possunt ; ac proinde absque cooperatione animæ , hoc est illius nostri partitis , à corpore distinctæ , cujus ante dictum est naturam in cogitatione tantum sitam esse ; easdemque in quibus potest dici animalia ratione destituta nobiscum convenire ; ita tamen ut nullam earum animadvertere , quæcum à mente pendeant , sola nostræ sunt quatenus homines sumus ; quas nihilominus ibi postea reperiẽbam , eum Deum animam rationalem creasse , eamque isti corpori certo quodam quem describebam modo conjunxisse , supposuissem.

Quia justus tractatus de animalibus & speciatim de homine hic nobis spem quidem facit Cartesius , sed dubiam , neque tamen quid de iis sentiret nos penitus ignorare passus est , consultum duximus (dum pleniora expectamus) hoc argumentum , ut maximi momenti , non præterire , sed quæ tum hic tum alibi de eo dis-

eo differuit, ad examen revocare.

Ac primo attendendum qua de re hic agat, nempe de prima animalium & hominis quoque productione, ut apparet in transitione quam facit à descriptione corporum inanimatorum ad animata, de illorum autem prima origine differuerat; item ex eo quod supponat, Deum formare corpus hominis è materia informi &c. quod manifesto pertinet ad adumbrandum ortum primi hominis, non posterorum. Hic vero eum videas vehementer sudantem, & causas neſcentem, cur non plene ac rotunde de hac re agat, imo dubium an unquam id factururus ſit. *Otium* videlicet homini *deest*, qui per totum fere vitæ curriculum huic speculationi vacavit: *nondum plane perſpecta habet omnia de quibus circa hanc rem agere velit*, at hoc ſaltem novit, poſt principia rerum inanimatarum de principiis quoque animatarum ſibi agendum eſſe. *Nondum ſatis novit ex quibus ſeminibus, quo ve modo natura eas producere debeat*, at novit, juxta ſua principia, ex materia informi & omnino æquali, per ſolum motum localem omnia naturaliter produci. nulla ergo hic requiruntur ſemina præter materiam, nullus producendi modus præter localem motum. Hæc tam certo, tamque nullo

negotio quum ei methodus sua posset
 suppeditare, quid tergiversatur? quid tre-
 pidat? dicam quod res est. quod in re-
 bus inanimatis ausus est, non ita ausus
 fuit in homine. hinc saltuatim hanc ma-
 teriam deflorare maluit, & ei, ut alibi
 loquitur, umbras quasdam iuicere, quam
 aperta fronte eam explicare. Verum at-
 tento lectori quid sentiat obscurum esse
 non potest, vel ex istis: *Sed quia nondum
 tantam istorum (animalium, & speciatim
 hominis) adeptus eram cognitionem, ut de
 eis eadem qua de ceteris methodo tractare
 possem, hoc est, demonstrando effectus per
 causas, & ostendendo, ex quibus seminibus,
 quoque modo natura ea producere debeat,
 contentus fui supponere, Deum formare cor-
 pus &c.* Ubi 1. se à methodo sua discede-
 re profiteretur, è qua tamen se omnia de-
 ducturum iactavit. 2. se hic effectus per
 causas non demonstrare agnoscit, unde
 sequitur, Deum non esse causam quæ
 corpus hominis formavit, neque idem
 corpus illius effectum. 3. Esse semina
 quædam è quibus natura corpus huma-
 num certo modo producere debeat, quæ
 tamen non indicet. rationem tum ab ipso
 obtentam, tum veram modo audivimus.
 4. Se ideo *contentum esse supponere cor-
 pus humanum à Deo formatum esse, qua*
 sua

sua suppositione proinde contentus non
 esset, si femina illa & modum (quo non
Deus actione supernaturali, sed ipsa NA-
 TURA id non solum possit, sed etiam DE-
 BEAT producere) enunciare auderet. In
 summa, sententia Cartesii absque invo-
 lucræ & umbraculis proposita hæc est, ut
 animalia quæ imperfecta vocant è limo
 &c. prodire videmus, ita & omnia reli-
 qua è sola materia sponte sua posse oriri,
 ac nominatim corpus humanum, non
 quidem anima rationali donatum, sed
 tamen, omnibus illis functionibus instru-
 ctum quas homo communes habet cum
 bestiis. Hæc opinio magnam affinitatem
 habet cum ea quam ex interpolatis vete-
 rum paganorum deliriis superiore seculo
 literato orbi obtrudere ausus fuit An-
 dreas Cæsalpinus Peripat. quæst. libr. 5.
 quæst. 1. posse videlicet homines natu-
 raliter è terra nasci, atque id quibusdam
 regionibus, ubi clementior est aer re ipsa
 fieri. quam ejus insaniam castigavit inter
 alios Fortunius Licetus De spontaneo vi-
 ventium ortu lib. 1. c. 18. & seqq. Hoc ta-
 men inter illum & Cartesium interest,
 quod ille homines integros corpore & a-
 nima constantes, hic vero tantum corpo-
 ra corporeis functionibus instructa ita
 gigni posse arbitretur. An vero hunc pri-
 mum

num hominis ortū revera fuisse tacite innuat, id inde patet, quod alibi ait, *vix fieri posse, quin causa ex quibus omnia phænomena clare deducantur sint VERÆ.* ex spontaneo autem ortu quem supponit omnia phænomena quę in homine (citra animā considerato) reperiuntur clare deduci putat: Vix ergo ex ejus sententia fieri potest quin is sit verus. quo dato, vix fieri potest quin qualem Moses descripsit, sit falsus.

Sed sive hanc suam hypothesin ut veram, sive ut possibilem tantum venum exponat Cartesius, in gravissima circa theologiam incommoda incidit. periclitantur enim per eam art. 1. de creatione. ea apud Theologos duplex est, ex nihilo, & ex materia indisposita. priorem labefactavit Cartesius illo suo effato, quod æternę veritatis esse non semel asseruit, videlicet *ex nihilo nihil fieri posse*, posteriorem hic profus supervacaneam reddit: ad quid enim Deus ex materia indisposita aliquid crearet, cum omnia sua sponte ex illa proditura essent? & quid hæc creatio supernaturale haberet, cum naturę opus acceleret tantum, non autem excedat? 2. Articulus de Incarnatione. Si enim vi solius materię naturaliter potest efformari humanum corpus, sequitur nullo miraculo id potuisse fieri in utero.

tero virginis, vi feminis ac sanguinis muliebris, quæ materiam fœtus esse negare nequit, quid ergo omnipotenti Spiritus sancti operationi hic negotii fuit? 3. Articulus de resurrectione, quod vidit & Licetus. si enim homo (hæc fere ejus verba sunt) sponte oriri valeret, jam nullo negotio, puris naturæ viribus hominum cadavera possent in eadem specie saltem reviviscere; quemadmodum ex ranarum cadaveribus ranas quotannis exoriri testatur Plinius, & ex muscarum apumque morticinis novas muscas & apes enasci ab Aristotele idem nobiscum didicit auctor. hæc ille, & plura in eam sententiam. quamvis autem hic bestiolarum exortus aliquid discriminis habeat à resurrectione ejusdem individui, tamen & illam ex Cartesiano dogmate non difficulter educet infidelis quispiam, quid enim obstat quo minus materia hominis defuncti suapte vi idem quod ante fuit corpus humanum instauret? atque ita hunc fidei articulum Epicureis & atheis ludibrio exponi nemo non videt.

Tetigeram obiter, datâ occasione, *Absterfionis* p. 10. sententiam ejus contra quem scribebam, quicumque is tandem esset, de brutis, quæ sensibus carentis arbitratur. Id auctor *Speciminis inscitia*.

scitia (vel meæ vel suæ) quem Heereboortius è charissimis sibi capitibus unum esse profiteretur , tanquam , de Heereboortio dictum accipit , & rem ipsam, licet *ἠδδοξον*, tamen in sano sensu veram esse contendit. sanus ille sensus est sensus Cartesianus, prout eum è Cartesio idem explicat. Excusat autem factum Heereboortii , quod id *Exercitii causa* (quod titulus indicet) disputari permiserit, &c. Ut ad hæc paucis respondeam,

1. Inconsideratè agit ille quisquis est, qui reum hic facit Heereboortium, quem an loco de quo agimus intellexerim ignorat.
2. Illud: *Exercitii gratia* (quod quanti sit alibi observamus) ea quidem quam ille citat Disputatione legitur, non autem Disp. habita 1647. mense Aprili Thef. 47 ubi hæc habentur disertè: *Bestie non sentiunt, nec etiam homines in membris ac anima immediatè in solo conario.* Hæc positio bimembris, ut videmus, est, primo enim de brutis, deinde de ipso homine Cartesianum dogma propugnat. Nostrum est utrumque quale sit ex ipso Cartesio dispicere, & ad lydium veritatis lapidem exigere. Et bestiis quidem is animam ac sensum omnem, licet verbo interdum tribuat, tamen re ipsa prorsus adimit, ac omnes earum actiones ex nu-

da materia esse persuasum vult. Hanc e-
 jus opinionem ita exprimit auctor quar-
 tarum objectionum Medit. p. 235. *Quod
 vero spectat ad brutorum animas, satis in-
 sinuat alius in locis nullam iis inesse, sed tan-
 tum corpus modo quodam certo configura-
 tum, & variis organis ita conflatum, ut o-
 perationes omnes in illo, & per illud fieri
 possint quas videmus. cui Cartesius respon-
 dens p. 264. ait, nullos motus fieri posse
 tam in brutorum corporibus quam in nostris
 nisi adsint omnia planè organa sive instru-
 menta, quorum ope iidem etiam in machi-
 na peragi possent, & p. seq. nullum plane in
 ipsis principium motus à nobis cognosci, pra-
 ter solam dispositionem organorum, & con-
 tinuum affluxum spirituum. eos Spiritus
 dicit esse instar venti subtilissimi, aut po-
 tius, flamma purissima, qua omnibus mem-
 bris motum dat. Method. p. 49. atque eo-
 dem modo animam bruti (siquando sibi
 ea voce utendum putat) describit. vocat
 enim eam tenue corpus. Epist. ad cl. Væ-
 tium p. 238. quod cum vento illo subtili
 & pura flamma apprimè convenit, unde
 apparet cum hæc duo unum & idem pu-
 tare. De eadem, ut & vita ac sensu Me-
 dit. p. 472. ait: *Etsi enim addant (adver-
 sarii) se non credere operationes belluarum,
 absque sensu, vita, & anima (hoc est, ut**

interpretor, abſque cogitatione, neque enim id QVOD VULGO VILA VOCATUR, nec anima corporea, nec ſenſus organicus, brutis à me denegatur) ope mechanica poſſe explicari, &c. Ubi patet, quoties vitam, animam, ſenſum brutis tribuit, ex mente vulgi eum loqui, non autem ſuâ. præſertim cum omnem cogitationem eis adimat, ſub qua etiam ſenſum complectitur. nam Princip. p.3. profiteretur non modo intelligere, velle, imaginari, ſed etiam SENTIRE idem ſibi eſſe quod COGITARE. Secundum hæc Discipulus ejus Regius Phyſ. p. 153. ait Motum SENSITIVUM & loco motivum fieri in animalibus eodem modo ut automata agitantur, ſine ulla ſcilicet COGNITIONE vel vero APPETITV. Hinc Cartefius, Princ. p.307. §. CCIII. Nullum, inquit, aliud inter ipſa. (arte facta) & corpora naturalia diſcrimen agnoſco, niſi quod arte factorum operationes, ut plurimum peraguntur instrumentis adeo magnis, ut ſenſu facile percipi poſſint: hoc enim requiritur, ut ab hominibus fabricari queant. Contra autem, naturales effectus, fere ſemper dependent ab aliquibus organis adeo minutis, ut omnem ſenſum effugiant (& mox) nec minus naturale eſt horologio, ex his vel illis rotis composito, ut horas indicet, quam arbori ex hoc vel illo ſemine orta, ut tales fructus producat.

ducat. Regius Phys. p. 2. ait, *animalia, & omnes alias res naturales eodem modo ex materia per solam partium dispositionem esse factas, ut ex ferro fiunt gladii & horologia; atque ex lana & serico vestes aliaque supellex.* pag. 45. dicit, *res quæ vulgo artificiales dicuntur etiam esse naturales, nec ullam hic esse essentialem differentiam, quanquam differant ut majus & minus, seu perfectionis gradibus.* Similia habet Respons. ad Append. Cl. Voetii p. 18. Physices p. 45. ait, *in stirpis vel bestia generatione, non magis quam in constructione domus vel horologii, quæ iisdem perficitur principis, novam substantiam produci, sed tantum materiam, quæ est substantia, secundum illa principia, cujusque rei constitutioni convenienter disponi.* Quibus non obstantibus, nihilominus attribuit bestiis *vitam.* Phys. p. 126. 145. 154. 160. *animam sensitivam.* 153. & seqq. *facultatem sentiendi.* ib. quam etiam in Zoophytis agnoscit pag. 241 *imaginationem* p. 166. *sive phantasiam.* p. 209. *arbitrium* p. 170. *appetitum* p. 166. describit *animal latum, triste, iratum, doctum, indoctum* p. 239. 240. *generosum, ignavum.* ib. & p. 241. *pudore affectum.* ib. &c. Atque hæc omnia sine ulla vel cognitione, vel affectu. quale monstrum an unquam Africa protulerit, omnes qui sensum &

ratio:

rationem non ejurarunt judices fero, sed præstat hæc paucis eventilari.

Ac primo ex te si viveres quærerem Cartesi, qui ne in minima quidem re te à Deo falli posse contendisti, eique principio infallibilitatem tuæ methodi superstruxisti, quid tibi animi fuerit, cum tam grandem, tam universalem deceptionem à Deo in orbem terrarum invec tam esse assereres, ut omnes ubique homines crederent bestias vivere, quas tu unus tandem deprehenderes vita carere? Hoc revera est ex Deo agyrtam aut ludionem facere, ex eorum genere qui saltantes puppas & oscilla pro rebus vivis ac spirantibus curiosæ plebeculæ repræsentare solent. Neque ea deceptio tantum ad nos pertigerit in statu peccati, sed ipsum primum hominem à Deo hac in re deceptum fuisse cogeris statuere. ei enim dixit Deus Gen. 1. 30. *Omnibus autem bestiis terra, & omnibus volucris cæli, omnibusque reptantibus super terram* IN QUIBUS EST ANIMA VIVENS, *dedi omnes herbas virides ad comedendum.* mentitus ergo secundum te Deus fuit, & Adamura decepit cum bestiis tribueret נפש חיה animam vitæ, quam nullam haberent. v. ib. v. 20. 21. 24. c. 2. 19. Ita alibi eis tribuit spiritum. Eccl. 1. 20. *halitum.* Gen.

7. 22. *vitam* ib. 23. *Auditum*. Job. 39. 28. Psal. 58. 5. 6. *visum*. Num. 22. 23. 25. 27. 33. Job. 39. 32. *Odoratum*. ib. 28. *gustum* Job. 60. 10. Psalm 104. 11. Jonæ 3. 8. *Tactum*. Prov. 30. 28. *Cognitionem*. Jer. 1. 3. Jer. 8. 7. &c. *Appetitum*. Psal. 34. 11. & 42. 2. & 104. 11. Prov. 28. 15. *latitiam*. Job. 39. 24. *dolorem*. ib. v. 6. *somnum*. Numer. 24. 9. *vigiliam*, ib. *generationem*. Gen. 1. 22. *partum*. Job. 39. 5. *mortem* denique. Gen. 7. 22, 23. Eccl. 9. 4. &c. Et horum quidem pleraque etiam Regium brutis ascribentem audivimus, sed omnia sine ulla cognitione aut appetitu vero. ita sensum sine sensu, appetitum sine appetitu commentus est, & omnia quibus animalia videri voluit ornare, non re ipsa sed fictè & imaginariè eis convenire persuasum vult. Cum autem ea loca scripturæ quæ diserte bestiis cognitionem attribuunt sibi vehementer obesse cerneret, quo pacto ea interpretetur operæ pretium est cognoscere: *Cum itaque* (inquit pag. 242.) *dicit scriptura apud Esaiam 1. 3. Cognovit bos possessorem suum; & asinus præsepe Domini sui: Israël autem me non cognovit: Et apud Ieremiam 8, 7. Milvus in cælo cognovit tempus suum: turtur, hirundo, & ciconia custodierunt (observarunt) tempus adventus sui; populus*

pulus autem meus non cognovit iudicium Domini . *idiotismus secundum apparentiam , seu metaphora in illis verbis est intelligenda . Ita ut verba illa sanctorum prophetarum nihil aliud velint , quam bovem , asinum , milvum , turturem & ciconiam ita vitam instituerent , ut imperitioribus videantur dominos suos , præsepe , & tempora novisse ; Israelem vero ita vivere , ut imperitioribus nullam Dei vel divina voluntatis notitiam habere videantur . Equidem Cartesium è S. scriptura nasum cereum , & regulam plumbeam facere non ita ægrè fero , papista enim est . sed idem audere hominem reformatam religionem professum , tolerandum non est . Solet Scriptura uti metaphoris & allegoriis , verum non perpetuis , ut Origeni & Sebastiano Franco visum , sed quod uno loco per tropum , id alio propriis verbis enunciat . Ubi autem hujus Regiani glossematis in sacro codice vel vola vel vestigium est ? Atque hic mihi commodum occurrit monitum Constantini l'Empereur τὸ μὴ κἀεῖν qui in calce Epistolæ Petri Paschalis de statu Christi post resurrectionem adversus Lubienicium Socinianum , agens de audacia detorquendi Scripturam in sensus alienos , quæ frequentissima est apud Socinum : à vocum,*

in-

inquit, proprietate non est discedendum, nisi locorum circumstantia, & vel loca parallela id exigunt. Quocirca à vocum proprietate discedentes duo præstare tenentur: ostendere vocem improprie etiam in sacris usurpari; secundo, sensum tropi cum hoc vel illo loco omnino admittendum, propter antecedentia ac consequentia, aliave loca S. Scripturæ, qua id suadent. (& mox) Nec enim verisimile est, neque iudicio præditus id persuaderi recte potest, Spiritum Sanctum, cum simplicissimos institueret & erudire ad salutem vellet, ita omnibus istis locis loquutum fuisse, ut ea secus intelligenda sint, quam verba simpliciter præ se ferunt. Atque ex illa Scripturam interpretandi ratione, quam ipse (Socinus) cum affectu suo sectatur, mira fabricatus est dogmata in Religione Christiana. Vere quidem ille de Socino, sed non minus mira dogmata in Christianam religionem ab hisce hominibus importatum iri, nobis oscitantibus, utinam non experientia stultorum Magistra nos cum magno nostro malo doceat! Age autem, ne sibi hic novus Scripturæ interpretes in hac sua interpretatione nimis blâdiatur, nude eam & sine fuce lectorum oculis objiciamus: *Cognovit bos possessorem suum, &c. Israel autem me non cognovit. hoc est, (ex sensu Regii) Bos ita*

vitam instituit (quam nullam vere habet, sed imperitioribus videtur habere) *ut* (iisdem) *imperitioribus videatur Dominum suum nosse Israel vero ita* (scelerate) *vivit* (licet nulla scelera vere habeat, sed ea imperitioribus habere putetur) *ut* (iisdem) *imperitioribus nullam Dei vel divinæ, voluntatis notitiam habere videatur.* En pulehellum factum Regii ! ex quo etiam quærere possem, quinam sint illi quos nominat imperitiores ? nam qui ex sceleribus tribulium suorum judicabant eos nullam Dei vel divinæ voluntatis cognitionem habere, eo ipso se divinæ voluntatis peritos esse ostenderunt, cum ab ea vitam istorum discrepare observarent. addo : non agi hic de cognitione nuda, sed cum affectu conjuncta. notum enim est tyronibus linguæ Hebrææ verba notitiæ sæpe numero affectum consignificare. quo sensu qui sceleratos illos tali Dei ejusque voluntatis cognitione destitutos esse judicarunt, non imperite, sed ex rei veritate judicasse dicendi sunt. Sed exerceamus nos non nihil cum hisce novæ sapientiæ consultis. Animam vegetativam ac sentitivam in bestiis & hominibus agnoscimus ex ejus operationibus, scimus etiam eam eatenus corpoream esse, quate-

tenus à corpore in esse & permanere dependet, intimam tamen ejus essentiam nos notam habere asserere non audemus. Id quod hisce heroibus tam facile est, ut nullum de sua doctrina dubitationi locum relinquunt. audiamus eorum oracula 1. *Anima bestia* (ait Cartesius) *est tenue corpus.* dico: si corpus est, corpus penetrare non potest, quod tamen facit. cavitates quidem ejus potest subire, at ipsam ejus substantiam nequit pervadere. 2. *Anima* (inquit) *est instar venti subtilissimi.* dico: animata ergo erunt quæ vento sunt repleta, ut folles, & præcipue organa musica. & quæ ventum emittunt, animam emittent. denique corpus mortuum vento repleatur, reviviscet 3. *Anima est instar flammæ purissimæ.* item, *est sine lumine ignis, qualis est qui fœnum refectum, & vinum recens fervescit.* dico: si flamma est, non est ventus. si ignis est qualem describit, sequitur fœnum & vinum animata esse, & quidem anima sensitiva. de ea enim agit. 4. *Anima* (inquit Regius Phys. p. 242.) *est sanguis.* ex Lev. 17. 14. dico: si anima est sanguis, utique nec ignis, nec ventus est, atque ita Cartesii scita abrogantur. Ad rem ipsam quod attinet, Regium, qui philosophus & medicus est, ad philosophum ac medicum

dicum Sennertum remitto. apud quem (tractatu de origine & natura animarum in brutus p. 27) Facultas Theologica Lipsiensis ait: *Non anima proprie sanguis est, sed ἐνσπυμλκῶς, id est, causaliter, & concomitanter. Et quando Genes. c. 9. v. 4. Lev. 17. v. 14. anima cujusque carnis (animalis) dicitur esse sanguis, synecdochice hoc accipiendum, sicut optimè declarat Aug. quatenus anima est in sanguine. Lev. 17. v. 11. aut pro anima est sanguis v. 13. Eoque sensu Virgilius sanguinem nominat purpuream animam. Hæc illi. locus autem quem citant ex Aug. est Quæst. in Levit. p. 219. edit. Froben. ubi metonymiam continentis pro contento agnoscit in verbis Mosis. at idem Augustinus contra Adversar. legis & Prophetarum, signum pro signato poni existimat. ut ut est, animam non pro substantia vivificante, sed pro *vita* accipit in Levit. quo sup. porro animam 1. vitam pro re ad vitam sustentandam necessaria usurpari, evincit locus Deut. 24. 6. *Ne pignori accipito quisquam metam & catillum* כִּי-נֶפֶשׁ הַכֶּלֶל הוּא *nam is vitam (in Hebr. est animam) acciperet. id est, rem vitæ conservandæ destinatam. Si hoc locum habet in externo vitæ adminiculo, quale est mola farinae, majori ratione in interno, quale est fan-**

sanguis, sine quo animal vivere nequaquam potest. 5. *nullum* (ait Cartes.) *est discrimen inter res naturales & arte factas præter magnitudinẽ & exilitatem organorum.* dico: si hoc verum est, plus est vitæ in subtilissimis organis exigui horologii, quam in corde, iecore, cerebro &c. vel hominis vel bruti, illa enim organa sensum penè effugiunt, hæc vero notabilem magnitudinem habent. Porro si horologia dum moventur vivunt, sequitur ea mori quâprimùm motus cessat, & reviviscere simul ac motus instauratur. ita nobiliori quoad hoc conditione sunt quam vel homines vel bestię, hæc enim nunquam, illi autem ultimo die semel tantum reviviscunt. horologia autem singulis horis occidi & in vitam revocari possunt. neque mortuorum resuscitatio Deo soli competet, cum vel minima ancilla eam, pro libitu posset exercere. 6. Si auditus, visus, phantasia &c. dentur absque ulla cognitione, sequitur & videre speculum, quia imaginem recipit, & audire cavam rupem, quia vocem admittit, & phantasia atque etiã memoria pollere pictam tabulam, & librum quoque, quia impressas sibi literas ac figuras retinent, & ad longissimum temporis spatium conservant. quid enim hæc minus præstant quam oculi,

culi, aures, cerebrum animalis insensiles & omni cognitione destituti? 7. si cibi, potus, veneris appetitus, si lætitia, tristitia, ira, pudor &c. sine omni affectu esse possunt, nec earum vel definitiones vel vocabula nobis deinceps integra relinquuntur, ac universum hoc nihil aliud erit, quam

Pergula pictorum, veri nihil, omnia ficta.

Nequè caret opinio hæc evidenti periculo in rebus Theologicis. unum afferam, licet plura occurrant: docet Apostolus ad Hebræos 9. 16. 17. 18. 19. 20. Testamentum in mortuis ratum esse, ideo & testamentum vetus sanguine (i. cruenta morte) vitulorum ac hircorum dedicatum fuisse, & novum morte testatoris. 1. Jesu Christi. Quæro, si pecora non vivebant, quomodo potuerunt mori? si non sunt mortua, quomodo fuerunt typus mortis Jesu Christi? nisi & hunc non vere, sed tantum in speciem mortuum fuisse post Marcionem fingas, quo posito corrui fundamentum salutis nostræ. Satis de bestiis. De homine duo apud Cartesium examinanda occurrunt. 1. corpus. 2. anima. Corporis primo ortus describitur, deinde functiones ab eo promanantes. ortum quem Cartesius ei affingit, quod videlicet è sola materia sponte sua

sua possit oriri, & (positis ejus principiis) verè ortum sit, alibi ex ejus dictis erui-
 mus, & incommoda quæ exinde conse-
 quuntur notavimus. Nunc quæ functio-
 nes ab ipso illo corpore oriantur, peni-
 tius investigandum. Supponit ergo Me-
 thod. p. 42. corpus illud anima rationali
 destitutum, *nec quicquam habens aliud
 quod loco anima vegetantis, aut sentientis
 esset: sed tantum in ipsius corde aliquem
 sine lumine ignem; quem non putat diver-
 sum esse ab eo qui fœnum congestum ante-
 quam siccum sit, calefacit; aut qui vina-
 recentia ab acinis nondum separata fervere
 facit.* Nam functiones (inquit) quæ con-
 sequenter in hoc humano corpore esse pote-
 rant expendens, inveniebam perfecte om-
 nes quæ nobis non cogitantibus inesse pos-
 sunt; ac proinde absque cooperatione ani-
 ma, hoc est illius nostri partis à corpore di-
 stincta, cujus ante dictum est naturam in
 cogitatione tantum sitam esse, easdemque in
 quibus potest dici animalia ratione destituta
 nobiscum convenire; ita tamen ut nullam
 earum animadvertirem, quæ cum à mente
 pendeant, sola nostra sunt quatenus homi-
 nes sumus; quas nihilominus omnes ibi po-
 stea reperiebam, cum Deum animam ratio-
 nalem creasse, eamque isti corpori certo quo-
 dam quem describebam modo conjunxisse

supposuiffem.

De igne illo quem in corpore humano loco animæ vegetativæ & sensitivæ commentus est, quædam supra sunt dicta, & nonnulla infra dicenda restant. Nunc illud considerandum, quod omnes functiones quæ nobis cum bestiis communes sunt, possint esse in corpore humano inanimi, ideoque fiant **ABSQUE COOPERATIONE ANIMÆ**, ut pote quarum **NVLLA A MENTE PENDEAT**. rationes duæ sunt sibi mutuo connexæ. 1. quod nobis non cogitantibus inesse possint. 2. quia animæ natura in cogitatione tantum sita sit. Ubi primo manifestam hominis contradictionem notari operæ pretium erit. Nam Diopt. p.93. §. iv. De motu pupillæ agens (is autem nobis cum bestiis communis est) *Et observandum*, inquit, *hunc motum voluntarium esse dicendum, licet ut plurimum à nobis ignorantibus peragatur; neque enim ab hoc minus DEPENDET, aut minus sequitur ex voluntate quæ habemus benè videndi. Quemadmodum labiorum & lingua motus, pronuntiationi inserviens, voluntarius dicitur, quoniam loquendi voluntatem sequitur; licet sapissime ignoremus, qualem singula litera requirant.* Ubi non modo functionum quas cum bestiis communes habemus **INDEPENDEN-**

DENTIAM à mente evertit, sed & rationem illam, *quod nobis non cognoscentibus inesse possint*, ipse refutat. Et sane, si functiones nobis cum bestiis communes fiant *sine cooperatione anima*, sequitur nos in edendo, bibendo, coëundo, & mille talibus, peccare non posse, cum omnia hæc fiant independenter ab anima, nec in bestiis puniantur. Et huc manifesto ducunt quæ habet Hogelandus Cogitat. p. 229. ubi dicit, *homines, quatenus animalia sunt, motibus AUTOMATICIS subjectos esse*, inter quos, inquit, & isti forte recenseri possunt, per quos homo quandoque, proprio iudicio contrarium quasi suggerente, & per consequens voluntate quodammodo refragante, in vitia quadam, ex. gr. ebrietatem, libidinem, iram, &c. allicitur & adducitur, &c. Censet ergo motus illos esse *automaticos*, quales sunt v.g. motus horologii aut similis machinæ. quales motus, si hoc verum est, eiusmodi helluonem aut scortatorem à peccato excusant. Equidem legi sæpenumero apud pontificios auctores, primos *animi motus*, eo quod in potestate nostra non sint, peccata non esse, quanto magis peccato carebunt *motus illi corporei plane*, & citra animæ adminiculum *αὐτομάτως* producti, quales sunt non modo quos recensimus,

fed & laniare, occidere, rapere, clepere, &c. nam & hæc à brutis fieri videmus. O gratam Epicuri de grege porcis doctrinam!

Quæro porro ex Cartesio, si omnes hæc functiones non cooperante anima fiunt, & ab ea haudquaquam dependent, quæ fiat, ut in iis à quibus per mortem decessit anima, non remaneant? juxta enim hanc opinionem, homo mortuus non desisteret ab edendo, bibendo, generando, &c. hæc enim cum brutis, communia habet, & ab anima non dependent, ac citra eam fieri possunt. quæ autem scit Cartesius, an inter homines vivos an mortuos ambulet? qui sciet judex, perpetrato homicidio, vivusne homo an mortuus fuerit obruncatus? & unde novit animam rationalem inesse infantibus, cum in illa ætatula nullas functiones edant quas non exercent & bruta? imo, ut ipse quidem putat, & automata? quid autem tantum peccavit vel Pharaon qui infantes in fluvium projecit, vel Herodes qui eas gladiis sicariorum objecit, si nihil aliud de iis judicare potuerunt, quam esse machinas quasdam vita carentes, & facile parabiles? ô gratam iterum hominibus sanguinariis doctrinam! Quam & fidei Christianæ extio-

tiōsam esse vel ex hoc apparet, quod secundum eam Judæus quispiam poterit concedere, Christum è sepulcro exivisse, sed negare inde sequi eum revixisse, cum surgere, ambulare, edere bibere, &c. tales secundum Cartesium sint functiones quæ citra animam possunt fieri.

Utile autem erit considerare palmariam rationem qua fieri hæc posse putat Cartesius. De Methodo. p.42. ait: *Sed ut cognosci possit qua ratione illic materiam istam tractarem, volo hic apponere explicationem motus cordis, & arteriarum; qui cum primus & generalissimus sit qui in animalibus observatur, ex eo facile judicabitur quid de reliquis omnibus sit sentiendum.* Et postquam de cordis anatome nonnulla differuit, hæc quæ proprie ad rem faciunt adjicit: p.44. *Multo semper plus caloris esse in corde quam in ulla alia corporis parte; eumque calorem posse efficere ut si guttula aliqua sanguinis in ipsius cavitates ingrediat, statim intumescat & dilatetur; sicut omnibus in universum liquoribus contingit, cum guttatim in aliquod valde calidum vas stillant. Post hoc (inquit) non opus est ut quicquam aliud dicam ad motum cordis explicandum, nisi quod cum ipsius cavitates non sunt sanguine plena, illuc necessario defluat, è vena quidem, & ex arteria venosa*

in sinistra; quia hac duo vasa sanguine semper plena sunt, & ipsorum orificia qua cor spectant tunc obturata esse non possunt. Sed simul atque dua sanguinis gutta ita illuc sunt ingressa, nimirum in unamquamque cavitatem una, cum necessario sint valde magna, eo quod ostia per qua ingrediuntur ampla sint, & vasa unde procedunt plena sanguine, statim ea rarefiunt & dilatantur, propter calorem quem illic inveniunt. Qua ratione fit, ut totum cor intumescere faciant, simulque pellant & claudant quinque valvulas, qua sunt in ingressu vasorum unde manant, impedianque ne major sanguinis copia in cor descendat; & cum magis magisque rarefiant, simul impellant & aperiant sex reliquas valvulas, qua sunt in orificiis duorum aliorum vasorum, per quas exeunt; hac ratione efficientes, ut omnes vena arteriosa & magna arteria rami, eodem penè cum corde motu intumescant; quod statim postea, sicut etiam iste arteria, detumescit, quia sanguis qui eo ingressus est, refrigeratur, & ipsarum sex valvula clauduntur, & quinque vena cavea & arteria venosa aperiuntur, transitumque praebeant duabus aliis guttis sanguinis, qua iterum faciunt ut cor & arteria intumescant, sicut praecedentes. Et quia sanguis qui ita cor ingreditur, per istas duas ipsius auriculas transit,

inde

inde fit ut ipsarum motus cordis motui contrarius sit, & cum intumescit detumescant. Et paulo post adjicit; motum hunc, quem modo explicavit, adeo necessario sequi ex sola organorum dispositione, quam nostris in corde oculis intueri possumus, & ex calore qui digitis percipitur, naturæque sanguinis qua experientiâ cognoscitur; atque horologii motus, ex vi, situ & figura ponderum & rotarum quibus constat.

Equidem, ex prologo & epilogo hujus dissertationis constare puto, tanti hoc inventum ab auctore suo fieri, ut si in hoc errarit, causam non dicat, quo minus & de reliquis omnibus quæ huc spectant idem judicetur. Luculenta est conditio, itaque huc mentis oculos convertamus. examen non erit difficile, quia id ante nos instituit summus admirator Cartesii Kenelmus Digby, eques Anglus, Tractatu suo de natura Corporum c. 26. pag. 233. edit. Paris. in folio. Unde hæc ex Anglico traducta lectori judicanda, Cartesianis refellenda proponimus:

Is ergo propositæ à se opinioni Cartesii hæc subjicit: *Verum dubito, an hæc explicatio difficultatem percurrere possit. Primo enim, & Galenus, & Doctor Harveus ostendit simulac sanguis in cor pervenerit, id se ipsum contrahere: quod cum hypothesi*

Cartesiana minime convenit; in ejus enim doctrina, cur id cum repletum est contrahatur, nulla apparet causa: contra enim, semet ipsum dilatatum iret, donec sanguinis qui cordi instillatur, satis magna portio in vaporem esset conversa, ad aperiendas portas, per quas inde quidem egredi, in corpus vero ingredi posset.

Deinde, D. Cartesius supponit, substantiam cordis esse instar vesicae, qua non habet motum in sese, verum deducitur & contrahitur, prout id quod ea continetur vel dilatatur eam, vel permittit ut contrahatur de novo ac concidat. quum contra demonstrat Harvaus, id quando repletum est se ipsum comprimere celeri ac vehementi motu, ad expellendum id quod ipso continetur: evacuatum vero reverti ad naturalem suam dilatationem, figuram, ac situm, cessante illius agentis operatione, quod motum ejus causabat. unde apparet, esse id substantia eo modo fibrosa, ut habeat proprium motum à se ipso.

Tertio: non vides qua ratione hic motus possit esse proportionalis. Etenim, necessario oporteret cor aperiri ac dilatari multo vehementius, quam id posset claudi ac contrahi: cum nulla sit causa ejus claudendi, ac ad extremam periodum contractionis perducendi, alicui, praeter egressum vaporis, per-

quem

quem, evacuatur: qui vapor, cum non cogatur ab ulla re alia quam inclinatione propria, potest fortasse primitus, quando abundat, vehementer, cor extendere ac tumescere, verum à primo impulsu, quo pars ejus aliqua prorupit è caverna qua concludebatur; nihil est quod reliquum expellat, quod iccirco sensim admodum evaporari oporteret.

Quarto, quid impediret sanguinem quominus introiret antequam cor plane esset evacuatum, & contractum, usque ad gradum maxime remissum? simulac enim vapor introrsum fertur, novus sanguis forinsecus influere potest; atque ita cor continuo dilatatum servare, absque ulla permissione perfectè ac penitus se contrahendi.

Quinto, cor viperæ impositum tabula in loco calido, palpitabit per horas 24. & multo etiam diutius, si cum cura corpori ejus exemptum fuerit, & aer calidus ac humidus extiterit: evidens autem est, fieri id citra successionem sanguinis ad causandos ejus pulsus. Nec ab simili ratione, membra separata creaturarum viventium, ad tempus moventur postquam à corporibus suis divulsa sunt, cujus rei nullam ejusmodi causam suspicari possumus.

Sexto, in D. Cartesii opinione, cor esset durissimum, quando maxime repletum est; & eruptio vaporis ex eo vehementissima foret

ret in principio : quum experientia doceat ;
 mollissimum id esse in puncto repletionis sua ;
 & durissimum in puncto evacuationis ; mo-
 tio denique ejus vehementissima circa finem
 sui.

Septimo ; in via Cartesii , non datur agens
 aut vis satis efficax ad faciendum ut sanguis
 ex corde promanet : si enim solus vapor fo-
 res aperiat , nihil præter illum exhibit , san-
 guis autem retro detinebitur , quum depressius
 quam vapor sit situs , & remotius ab exitu
 unde is egreditur . At Doct. Harvaus per ex-
 perientiam comperit (& quo pacto id quis
 experiri possit docet) si quando vulnus in cor
 incidit , sanguinem per intervalla exilitu-
 rum , ad singulos pulsus cordis .

Postremo ; si vera esset hypothesis D Car-
 tesii , arteria nihil reciperent præter vapo-
 rem . quum tamen sit evidens , præcipuum
 quod eas implet esse sanguinem .

Hæc auctorille , & natalibus & scriptis
 nobilis , & Cartesio tum religione devin-
 ctus , tum opinionibus valde affinis , quæ
 nisi accurate refellerit Cartesius , satis li-
 quido , propria sponfione de summa reli-
 quorum quæ huc pertinent periclitabi-
 tur . Nos pergamus .

De sensu in homine ita differit : Me-
 dit. 6. p. 90. Adverto , mentem non ab om-
 nibus corporis partibus immediate affici , sed

tan-

tantummodo à cerebro, vel forte etiam ab una tantum EXIGVA ejus PARTE, nempe ab eâ in qua dicitur esse sensus communis; qua quotiescunque eodem modo est disposita, menti idem exhibet, etiamsi reliqua corporis partes diversis interim modis possint se habere, &c. Adverto præterea, eam esse corporis naturam, ut nulla ejus pars possit ab alia parte aliquantum remota moveri, quin possit etiam moveri eodem modo à qualibet ex iis qua interjacent, quamvis illa remotior nihil agat. Ut exempli causa; in fune A. B. C. D. si trahatur ejus ultima pars D, non alio pacto movebitur prima A, quam moveri etiam posset si traheretur una ex intermediis B. vel C. & ultima D. maneret immota: Nec dissimili ratione, cum sentio dolorem pedis, docuit me Physica sensum illum fieri ope nervorum per pedē sparsorum, qui inde ad cerebrum usque funium instar extensi, dum trahuntur in pede trahunt etiam interiores cerebri partes ad quas pertingunt, quendamque motum in iis excitant, qui institutus est à natura ut mentem afficiat sensu doloris TANQUAM in pede existentis. sed quia illi nervi per tibiam, crus, lumbos, dorsum, & collum transire debent, ut à pede ad cerebrum perveniant, potest contingere, ut etiamsi eorum pars qua est in pede non attingatur sed

aliqua tantum ex intermediis, idem plane ille motus fiat in cerebro qui fit pede male affecto, ex quo necesse erit ut mens sentiat eundem dolorem: & idem de quolibet alio sensu est putandum.

Adverto denique, quandoquidem unusquisque ex motibus qui fiunt in ea parte cerebri qua immediate mentem afficit, non nisi unum aliquem sensum illi infert, nihil hac in re melius posse excogitari, quam si eum inferat qui ex omnibus quos inferre potest ad hominis sani conservationem quam maxime & quam frequentissime CONDUKIT; Experientiam autem testari tales esse omnes sensus nobis à natura inditos; ac proinde nihil plane in eis reperiri, quod non Dei potentiam bonitatemque TESTETUR. Ita exempli causa, cum nervi qui sunt in pede vehementer & præter consuetudinem moventur, ille eorum motus per spina dorsi medullam ad intima cerebri pertingens, ibi menti SIGNUM DAT ad aliquid sentiendum, nempe dolorem TANQUAM in pede existentem, à quo illa excitatur, ad ejus causam ut pedem infestam, quantum in se est, amovendam. Potuisset vero natura hominis à Deo sic constitui ut ille idem motus in cerebro quidvis aliud menti exhiberet; nempe vel se ipsum quatenus est in cerebro; vel quatenus est in pede; vel in aliquo ex intermediis vel denique

que aliud quidlibet; sed nihil aliud ad corporis conservationem aque CONDUXISSET. Eodem modo cum potu indigemus, quadam inde oritur siccitas in gutture nervos ejus movens, & illorum ope cerebri interiora; hicque motus mentem afficit sensu sitis, quia nihil in toto hoc negotio nobis UTILIUS est scire, quam quod potu ad conservationem valetudinis egeamus. & sic de ceteris.

Ex quibus omnino manifestum est NON OBSTANTE immensa Dei bonitate, naturam hominis ut ex mente & corpore compositi NON POSSE NON aliquando ESSE FALLACEM. Nam si qua causa NON IN PEDE, sed in alia quavis ex partibus per quas nervi à pede ad cerebrum porriguntur, vel etiam in ipso cerebro eundem plane motum excitet qui solet excitari pede male affecto, sentietur dolor TANQVAM IN PEDE, sensusque naturaliter fallitur, quia cum idem ille motus in cerebro non possit nisi eundem SEMPER sensum menti inferre, multoque frequentius oriri soleat à causa qua ladit pedem, quàm ab aliâ alibi existente, rationi consentaneum est, ut pedis potius quam alterius partis dolorem menti SEMPER exhibeat. Et si quando faucium ariditas non ut solet ex eo quod ad corporis valetudinem potus CONDUCAT, sed ex contraria aliqua

causa oriatur, ut in hydropico contingit, longe MELIUS est illam tunc fallere, quam si contra semper falleret cum corpus est bene constitutum. & sic de reliquis.

Atque hæc consideratio plurimum juvat non modo ut errores OMNES quibus natura mea obnoxia est animadvertam, sed etiam ut illos aut emendare, aut vitare FACILE possim. Nam sane, cum sciam omnes sensus circa ea quæ ad corporis COMMODVM spectant multo frequentius verum indicare quam falsum. possimque uti FERE SEMPER pluribus ex iis ad eandem rem examinandam; & insuper memoria, quæ presentia cum precedentibus connectit; & intellectu, qui jam OMNES ERRANDI CAUSAS PERSPEXIT, non amplius vereri debeo ne illa quæ mihi quotidie à sensibus exhibentur sint falsa, &c. Sed quia rerum agendarum necessitas NON SEMPER tam accurati examinis moram concedit, fatendum est, humanam vitam circa res particulares sæpe erroribus esse obnoxiam. &c. hæc ibi.

Princip. p. 3. ait mentem sciam sentire. p. 297. Sciendum (inquit) humanam animam etsi totum corpus informet. præcipuam tamen sedem suam habere in cerebro. IN QVO SOLO, non modo intelligit & imaginatur, sed etiam SENTIT. hocque ope nervorum, qui filorum instar à cerebro ad omnia reliqua mem-

membra protenduntur, usque sic annexi sunt, ut vix ulla pars humani corporis tangi possit, quin hoc ipso moveantur aliquot nervorum extremitates per ipsam sparsæ, atque earum motus ad alias eorum nervorum extremitates in cerebro circa sedem animæ collectas transferatur. Motus autem qui sic in cerebro à nervis excitantur, ANIMAM sive MENTEM intime cerebro conjunctam diversimode sic afficiunt, prout ipsi sunt diversi. Atque hæc diversa MENTIS AFFECTIONES, sive COGITATIONES existis motibus immediate consequentes, SENSUUM PERCEPTIONES, sive, ut vulgo loquuntur SENSUS appellantur. Atque hæc per singulos sensus externos explicat, concluditque p. 301. ANIMAM non quatenus est in singulis membris, sed tantum quatenus IN CEREBRO, ea quæ corpori accidunt in singulis membris, nervorum ope SENTIRE. v. seqq.

Dioptr. p. 95. Omnibus (inquit) jam constat, ANIMAM ESSE QUÆ SENTIT, NON CORPUS. & MOX: Nec magis obscurum est, illam non proprie sentire quatenus est in organis sensuum exteriorum, sed quatenus est IN CEREBRO, ubi illam facultatem exercet, quam nuncupant SENSUM COMMUNEM. In qua autem cerebri parte ea facultas exerceatur, exprimit Dioptr. pag.

pag. 115. videlicet in glandulâ quadam exiguâ, qua in medio circiter cavitatum (cerebri) occurrit, (estque) PROPRIA SENSUS COMMUNIS SEDES. Hanc glandulam Regius Phys. p. 213. vocat *conarium*, quod dicit esse *sensorium commune*. & pag. 222. *Præcipuum*, inquit, & *commune sensationis* &c. *instrumentum esse existimo circa centrum cerebri, in interiore ejus substantia, ubi GLANDULA PINEALIS sive conarion est situm, quo omnes motus sensoris propriis impressi, tanquam ad centrum & commune sensorium confluunt* &c. v. & p. 253. pagin. 254. dicit: *Animam nervorum ope IN SOLO CAPITE, non in aliis membris SENTIRE.* & addit. *Itaque MEMBRA NON SENTIUNT, sed sunt tantum organa externa, quibus MENS nostra SENTIT.*

Antequam nostram in hanc opinionem censuram stringamus, non inconveniens erit ea quæ unus è maximis Cartesii sectatoribus, præceptore suo hic desideret audire. Is est Kenelmus Digby, qui tractatu Anglico de Natura corporum c. 32. postquam inventum Cartesii retulit, & ex parte approbavit, etiam eouſque, ut dicat, *sensus externos NON ESSE SENSUS VEROS, quasi in ipsis esse potentia sensationis: sed alia significatione, in quantum videlicet sunt instrumenta qualificandi* (ut loqui-

quitur) *sive adducendi objectum ad cerebrum.* p. 277. modum tamen quo id fiat à Cartesio excogitatum, videlicet per nervorum motum, repudiat. Unde p. 281. ait: *Postquam (objectum) ad sensum pervenit, nulla ratione convenit id inde ad cerebrum ita perducere, aut naturam intendere tale genus instrumenti quale est nervus, ad continuandam præcise determinatam motionem: Etenim si consideres quo pacto nervus in testudine, aut aliud simile medium deducat motum in ipso excitatum, deprehendes, ut recte hoc faciat ac clare, oportere id secundum totum sui extendi, usque ad certum gradum rigoris: quum nervi nostri intensi non sint, sed inflexi in corporibus nostris jaceant, & flaccidi admodum sint, donec occasione spirituum eos subintrantium intumescent. Adhæc, illigati sunt carni, aliisque corporis partibus, quæ cum tangenti facile cedant, necessario ictum facient elanguescere, neque ut is longe feratur permittent. Denique, nervi obnoxii sunt ut subinde contrahantur ac dilatentur proprio Marte, citra ullam relationem ad ictus sibi illatos ab externo agente: quæ nullo modo est conveniens dispositio ejus corporis quod simplici alicui motui deferendo sit destinatum: id enim continua in expectatione foret & magna quidem cum tranquillitate, ad scrupulose & exacte obser-*

servandum onus quod sibi deferendum incumbit. Ita ut ego concipere non possim, naturam intendere tale effectum per nervos ut medium peragere.

Verum D. Cartesius conatur stabilire opinionem suam, per id quod solet accidere in paralyti, quando quis amittit vim manus suas aliave membra movendi, salvo tamen tactu: id quod ea ratione putat fieri, quod integra remanserint nervorum fibrae, deficientibus aliqua ex parte spiritibus. Ad hoc respondere possumus producendo exempla contraria, in nonnullis, qui integrum habuerunt ac nullo modo impeditum membrorum suorum motum, cum tamen tactus plane nullus esset, nec in carne nec in cute corporis universi. Ex iis fuit famulus quidam in collegio medicorum Londini, quem eruditiss. Harveus (unus ex iis quibus ille ministrabat) mihi retulit fuisse ad labores valentissimum, & aptissimum ad onus aliquod necessarium deferendum, & ad dextereres aliquas, occasione data, removendas: quum tamen ita ab omni tactu vacuus esset, ut frequenter manus parietibus illideret, & inter scruta qua tractabat excoriaret, ita ut sanguine manarent, ipso nihil sentiente, nec unde id esset animadvertente. (& post nonnulla.)

Præter hæc omnia, una superest difficultas

tas adversus hanc doctrinam, magis insuperabilis (in fallor) quam quicquam eorum, aut etiam simul omnia qua hætenus à nobis dicta sunt. Videlicet: quopacto memoria rem ullam in se conservaret, nobisque representaret corpora, phantasia nostra ea flagitante, si nihil præter motiones intrent in cerebrum. Neque enim fieri potest, in subiecto adeo divisibili, ut sunt spiritus, motionem longo temporis spatio conservari: prout evidenter videmus in aëre, per quem movecercum ardentem quam potes celerrime, quamprimum enim eum deposueris, ipso in quâ illo momento, flamma desinit agitari in latus, sed quiete ac aequaliter ordinario suo motu sursum fertur: eo ipso ostendens, motum aëris, qui paulo ante violentus erat, repente tranquillatum esse ac quiescere: alioquin enim flamma cerei in eam partem deflecteret quo motus erat aër. Corpora certè qua vim habent motum diu conservandi, sicca & dura esse oportet. nec tamen eadem tempore valde longo eum retinere queunt, causa ejus à sua operatione cessante. Quæ ergo ratione imaginabitur quis tantam copiam purarum motionum quantam memoria reconditam habere debet in usum ac ministerium hominis, conservari assidue posse in ejus cerebro citra confusionem; ac tanto tempore, ad quantum memoria ejus apta est

extendi? Considera cantum aliquem ictu
 testudinis aliufve instrumenti musici emo-
 dulatum, ac tecum cogita, qua vis sit aut esse
 possit in natura, cantum illum conservandi
 perpetuo sonantem: mox considera, si im-
 pressionem in sensum communem nihil aliud
 sint quam res ejuscemodi, opus esse, eas con-
 servari quales sunt, & continuo actu in cere-
 bro nostro moveri, quo immediate praesto
 esse possint, quotiescunque placuerit volun-
 tati nostrae eas advocare. Videat lector re-
 liqua, ne nobis opus sit omnia enotare.
 Idem auctor ejusdem tractatus c. 35. im-
 pugnat opinionem Cartesii, qua glandu-
 lam pinealem sensus communis se-
 dem facit, cujus loco ipse substituit
 corpusculum illud transparens in cere-
 bro, quod *septum lucidum*, sive *specu-
 lum* vocant Anatomici. Hogelandus,
 folium animæ & sensationis organon,
 cerebrum, & FORTE (id enim bis adji-
 cit) glandulam pinealem esse ait. pag.
 40. & 228. Habet campum Cartesius in
 quo se cum discipulis suis (maxime Dig-
 bæo) exercent, & eos aut meliora doceat,
 aut recta monentibus cedat. nos interim
 quid nobis de tota hac re videatur ex-
 ponemus. Iis ergo quæ ab acutissimo
 Digbæo dicta sunt, addo, non posse me
 satis mirari à viris doctis non esse anim-
 adver-

adversam crassissimam ἀλογία quæ occurrit in hac opinione. Etenim cum fateatur Cartesius nervum qui in pede est per tibiam, crus, lumbos, dorsum, collum transire antequam ad cerebrum perveniat, & ubicunque tangatur eundem motum in cerebro excitare, quæro quo indicio cognoscet anima ibi residens an pes, an crus, an lumbi, an dorsum, an collum male habeat? id enim nisi ostenderit, sequetur per hunc sensationis modum nihil earum rerum quæ in corpore sunt menti nostræ certum fore, ea enim pedis & capitis quæ sint discrimina nesciet, semper ambiguum ad eam nuncium deferente nervo. cujus contrarium cum liquido appareat, omnes enim partes in quibus est dolor distincte mens nostra novit, pudeat tandem Cartesium dogma tam absurdum erudito orbi obtrudere.

Bellum vero hic effugium, & quo nihil melius posse excogitari ipse ait, invenit Cartesius, nempe motum quem nervus excitat in cerebro, ex omnibus sensibus quos ei offerre potest, cum tantum inferre qui ad hominis sani conservationem maxime conducit. At hoc profecto naturaliter fieri non potest, nisi statuas nervum illum intellectu & iudicio pollere, ut qui agat propter finem, & ex innume-

nis mediis quod maxime est conducibile eligat. Non est ergo in glandula pineali quærendus sensus, aut cogitatio, cum eam ipse nervus in se habeat, quod quomodo cum doctrina Cartesiana conveniat nemo non videt.

Quod porro ad eam stabiliendam Θεὸν ἀπὸ μνηστῆρος advocet, hoc est, immensam Dei potentiam ac bonitatem laudet, id huc spectat, ut cum res ea quam excogitavit naturaliter fieri non possit, eam miraculo fieri nobis persuadeat. Sed in omni sensatione miraculum intervenire qui credant, nec inter philosophos, nec inter Theologos facile reperturus est.

Observet porro lector quam egregiè sibi & promissis suis constet Cartesius. dixerat Medit. 4. p. 53. *Totum illud causarum genus quod à fine peti solet, in rebus physicis nullum usum habere existimo.* & Princip. pag. 11. *Nullas unquam rationes circa res naturales, à fine, quem Deus aut natura in iis faciendis sibi proposuit desumemus: quia non tantum nobis debemus arrogare, ut ejus consiliorum participes esse putemus.* At hic velificatione in contrarium versa ab eo quod melius, quod utilius, quod conducibilius est, tum conservanda sanitati, tum testanda Dei potentia ac bonitati, id est à sola finali causa argumen-

menta emendicat. nec reformidat notam illam arrogantiae, quam hac in re videbatur velle declinare. confer quæ huc faciunt Considerat. nostræ p. 33. & seqq.

Nunc quod in hac opinione præcipuum est examinemus. Id in eo consistit, quod anima humana, etsi totum corpus informet, præcipuam tamen sedem suam habeat in cerebro (i. in ea illius particula de qua modo loquebamur) in quo solo non modo intelligit & imaginatur sed etiam sentit. item, animam esse, qua sentit, non corpus. &c. Ubi primo statuere videtur animam totum corpus informare. sed videtur tantum. nam re ipsa plane diversum sentit. Quæro enim, secundum quem sui gradum hoc faciat? an ut vegetans? an ut sentiens? an ut intelligens? Postremum hoc aperte negat, cum actum intelligendi in solo cerebro ponit. imo & secundum, videlicet actum sentiendi. quæcunque autem extra hæc sunt, à sola materiæ dispositione esse, & ab anima non dependere credit. ut supra visum. ridicula ergo esset illa informatio, quæ corpori nihil plane conferret: neque ullo modo de ea constare posset, cum formæ rerum ex operationibus dignoscantur, quæ hic prorsus nullæ sunt. Pergamus nonnihil. Methodi pag. 53. ait: *Non sufficere ut instar*

nauta in navi ipsa (anima) in corpore habitet, nisi forsan ad illius membra movenda; sed requiri ut cum ipso arctius jungatur uniatunque, ad sensus & appetitus nostris similes habendos, & ita verum hominem componendum. Platonicum dogma erat (quod habetur in Alcibiade primo) intellectivam animam non conjungi corpori ut formam materiae, sed ut motorem duntaxat mobili: habereque se animam Socratis ad Socratem ut gubernatorem ad navem, quatenus intelligentia & rationis artificio, quasi clavo corpus movet, ejusque actiones inspicit & moderatur. Hoc dogma hic videri vult rejicere Cartesius, sed revera stabilit. cum hoc sufficere arbitretur ad membra corporis movenda. imo cum adjicit forsan, ne hoc quidem necessarium esse oblique ostendit: & recte, quorsum enim anima corporis membra moveret, quæ motum omnem sine cooperatione animæ habent, ab anima, ut diximus, non dependentem? nulla igitur ratio est, cur anima omnibus membris adsit, ne quidem ut externus motor. Quod autem adjicit, requiri ut cum corpore arctius jungatur uniatunque, ad sensus & appetitus nostris similes habendos, & ita verum hominem componendum, ad nullam alibi necessitatem habet nisi in unica cerebri glandula, ibi enim & non ali-

alibi sensus & appetitus, juxta Cartesium, inveniuntur. Mirum autem quid sibi velint sensus & appetitus in anima NOSTRIS SIMILIS. iis enim verbis innuitur sensus & appetitus animæ non esse nostros, sed nos sensus aliquos & appetitus habere, quibus similes alii sint in anima. Si dicat, se per sensus & appetitus *nostros* intelligere motus nervorum, qui sensus &c. in anima producant (neque enim quid aliud comminisci valeat videre possum) opponam ei quod nos docuit Dioptr. p. 116. videlicet *NULLA SIMILITUDINE opus esse inter ideas quas anima percipit, v. g. dolorem, & motus qui earum sunt causa.* Quod si ad verum hominem componendum arctior hæc conjunctio sit necessaria (ut certe est) sequetur juxta hypotheses Cartesianas ex anima & corpore verum hominem non componi, cum anima, ejus judicio uni mucosæ glandulæ conjungatur, imo si recte rem expendamus, ne glandulæ quidem illi ita conjuncta sit, ut (quod formæ est officium) substantiæ ejus se intime insinuet, cur enim illi magis quam reliquo corpori? nihil certe aliud est in illa glandula, quam ultimus nervi motus, qui non minus quam primus & omnes intermedii sine anima & absq; ulla ab eadem dependentia fieri potest. Re-

linquitur ut anima in glandulæ hujus non corpore, sed concavitate aliqua contineatur, tanquam mus in muscipula, unde, quid in corpore, prorsus à se independente, geratur, nervorum ope, qui & ipsi ab ea non dependent, tanquam per corycæos quosdam aucupetur.

Atque ad hanc opinionem manifesto deducunt ii modi loquendi quibus partim Cartesius, partim ejus discipuli in hoc argumento utuntur. v. g. Primo, quod anima fit *res completa*. Hoc reperitur Cartesii Medit. p. 253. 255. &c. quod dictum cum controverteretur, ait *se. per rem completam nihil aliud intelligere, quam substantiam indutam iis formis, sive attributis, quæ sufficiunt ut ex iis agnoscat ipsam esse substantiam.* p. 256. postea *substantias ait nihil habere incompleti quatenus sunt substantia, sed tantum quatenus referuntur ad aliquam aliam substantiam, cum qua UNUM PER SE componunt. eoque modo mentem & corpus esse substantias incompletas cum referuntur ad hominem quem componunt: sed solas spectatas esse completas.* ib. & p. 257. Vbi primo, nova, & arbitrio Cartesii conficta est definitio substantiæ completæ, non enim ea dicitur à philosophis, quæ omnia habet per quæ cognoscatur esse *substantia* (nam hoc etiam incompletæ

convenit) sed, *qua per se ad alterius substantia realem compositionem seu constitutionem non ordinatur.* v. Suarez Disput. 33. sectio. 1. tit. 9. id quod de animâ dici non potest. certe, terminis Philosophicis velle uti, & iis, cum urgeris, diversum sensum velle affingere quam eorum auctores habuerunt, sophistarum est, non solide ac subtiliter differentium. Deinde, cum ait ex anima & corpore *num per se* componi, recte quidem loquitur, sed inconstanter, ut mox patebit.

Discipulus ergo Cartesii Hen. Regius non contentus hac doctrina præceptoris sui, videlicet animam & corpus esse substantias completas, addit, *ex mente & corpore NON fieri VNUM ens PER SE, sed per accidens.* quod licet directè repugnet dicto Cartesii supra citato, tamen ipsium Cartesium non puduit id defendere. Ep. ad Dinetum p. 130. 133. & *nihil in eo esse mali* asserere. Ep. ad Voetium p. 6. *nec ullum in eo errorem commissum.* p. 35. v. & pag. 31. 33. 34. Nec mirum: videbat enim hanc opinionem sequi è superiori suo dogmate de duabus substantiis completis. unde eam ante Regium & ipsum Cartesium deduxerunt Taurellus Triumpho Philosophiæ in præmissis, axiom. D. 4. &

D. 5. & Goriæus Exercit. Phil. 14. p. 267. argumentum enim quo moventur tale est: *Duo entia seu substantia COMPLETE faciunt unum PER ACCIDENS, & non PER SE: sed corpus & anima hominis sunt dua substantia completa; ergo. quod argumentum refutatum v. à doctiss. Voetio Test. Acad. Ultraject. pag. 47. & seqq. Video quidem, Regium suam opinionem negare quicquam simile habere opinioni Taurelli & Goriæi, Respons. ad Append. Voetii p. 34. sed res ipsa clamat eisdem utrorumque esse terminos, nec alio argumento hunc quam illos fuisse indutum. ne jam addam quod Narrat. hist. nomine Acad. Ultraject. edita p. 23. referatur, Regium, cum à Theologo Academiae Rectore super hoc Corollario moneretur, excusasse se, quod lectum hoc sibi esset in GORLÆI exercitationibus, atque INDE disputationi insertum. Sed libet sensum quem ipse Regius huic dicto accommodat nonnihil considerare: *Non diximus inquit, HOMINEM esse ens per accidens nisi ratione PARTIVM, anima scilicet & corporis; ut ea ratione indicaremus, UNICVIQUE EARVM quodammodo esse accidentarium, quod altera alteri sit conjuncta & unita; quandoquidem SINGVLÆ eorsim subsistere possunt. atque illud quod*
*adest**

adeſt vel abeſt ſine ſubjecti corruptione, acci-
dens vocatur. At quatenus homo in ſe to-
tus conſideratur, ipſum omnino eſſe ENS PER
SE, non vero per accidens, aperte fatemur;
quia unio quæ ejus partes junguntur, non eſt
ipſi accidentaria, ſed eſſentialis; quoniam
hæc ipſum etiam conſtituit, & homo ſine ea
non eſt homo. ubi qui non videt eſſe ma-
niſteſtam fallaciam compositionis & divi-
ſionis, cum talpâ cœciorem eſſe oportet.
 Corollarium ejus (citante Cartesio) tale
 eſt: *Ex mente & corpore non fieri unum*
ens per ſe, ſed per accidens. Hoc ita nunc
 exponit acli *per ſe & per accidens* modi-
 ficarent vocem *fieri*, cum ſole clarius ſit
 ea eſſe jungenda cum *voculis unum ens*,
 neque enim quæritur, an ali quid fiat *per*
ſe vel per accidens, ſed an fiat *unum ens*
per ſe vel accidens. illud vero *unum ens* ni-
 hil aliud eſt quàm *HOMO* ſecundum totum
 ſui, nullo autem modo ad ejus partes
 ſeorſim ſumtas applicari poteſt. quod ita
 certum eſt, ut ipſe Regius quæſtionem à
 ſe Diſputatam eodem illo quem præ ma-
 nibus habemus loco ita propoſuerit, *An*
HOMO qui COMPOSITVS eſt ex corpore &
anima SIT ens unum per ſe, an vero per ac-
cidens. Nihil ergo præter putidam ſophi-
 ſticeſtatem hæc ejus evaluatio.

Tertius loquendi modus totum hujus.

doctrinæ secretum aperit, palam enim profitetur *animam humanam non esse formam informantem*. Invenitur hoc apud Heereboortium Disp. habita Anno 1643. 19. Decemb. Thef. 6. imo ibidem *negatur* eam esse *formam hominis*: talem nimirum quæ apud peripateticos in usu est. Disp. eodem anno habita 13 Julii Thef. 9. *quasdam conditiones formæ informantis, quasdam assistentis habere dicitur*. Disp. habita Anno 1645. 17. Jun. Corol. 2. *Non recte (anima rationalis) dicitur informans, pejus assistens, optime media inter utramque*. alia habita mense Maio. Thef. 3. 4. 5. *(Anima rationalis) est forma hominis, Nec assistens, nec informans, sed media natura ac conditionis inter utramque*. Ubi possem quærere, quænam sit illa forma informans inter quam & assistentem media sit anima humana? nam nullam formam informantem præter hanc animam agnoscit Cartesius. & quomodo ea potest quasdam conditiones habere formæ informantis, quæ nulla datur? Ita ergo hæc cohærent, ac si quis negaret esse terram, & tamen aërem inter terram ac cælum medium esse diceret. sed tædet nugarum. Cavit sibi pulchrè ab hac assertione Cartesius, non quod eam veram esse non putet, nam evidenter (ut vidimus) ex
 ejus.

ejus hypothefibus fequitur, fed quia no-
 vit à fuæ Religionis Ecclefiæ hærefeos
 dammatam effe. v. Concil. Vienenfis fub
 Clemente. 5. cujus decretum habetur in
 Clementina unica, de fuma Trinitate.
 §. 2. his verbis: *Doctrinam omnem fen-
 fitionem temere afferentem, aut verten-
 tem in dubium, quod fubftantia anima ra-
 tionalis fen intellectiva, verè, ac per fe hu-
 mani corporis non fit forma, velut erroneam,
 & veritati Catholica inimicam, prædicto fæ-
 cro concilio approbante, reprobamus, defi-
 nientes, quod quisquis deinceps afferere, fen
 tenere pertinaciter præfumerit, quod ani-
 ma rationalis fen intellectiva non fit forma
 corporis humani per fe & essentialiter, tan-
 quam HÆRETICVS fit cenfendus.* fimilia
 habet concilium Lateranenfe fub leone
 10. feff. 8.

De meo hæc addam: 1. fi fensus eft in
 fola pineali glandula, fequitur falſam effe
 doctrinam Cartefii, qua ait nos ideæ quæ
 in nobis eft (ad ideæ autem fensus re-
 fert) ftatim effe confcios. quis enim po-
 dagricus unquam confcius fuit, non pe-
 des, fed glandulam pinealem ſibi dolere?
 2. Si fensus fit in fola mente, fequitur
 nullum dari dolorem, præter triftitiam,
 metum &c. hi enim ſoli dolores in men-
 te fedem habent. 3. fequitur corpora

damnatorum non dolere in inferno, sed solas animas. 4 sequitur Christum in corpore suo nullos dolores esse perpessus, sed in sola anima. nihil ergo sensit caput ejus cum spinis configeretur, nihil tergum cum flagellaretur, nihil manus & pedes cum clavis perfoderentur, sed omnes actus velut in saccum aut utrem, impacti fuerunt, absque ullo sensu, nisi quod per nervos anima in glandula pineali delitescens de omnibus hisce fuit admonita & certior reddita. ita pars illa passionis Christi quæ maxime fuit manifesta, prorsus negatur; ac Marcionitarum opinio, qui corpus Christi impassibile fuisse delirabant, velut ex orco revocatur. Penè omiseram partem illam Epistolæ Heereboortianæ, quæ nos docet modum quem tenuit Cartesius in dogmatis suis evulgandis. Non poterat (inquit p. 73.) primum eo adduci, ut pateretur cogitationes suas in lucem exire publicam. Exoratus tandem frequentissima petitione Amicorum, hoc perpetuo urgentium, non esse denegandum humano generi, unde tantum boni ad illud redire valeret, emisit in lucem 1637. Gallico sermone Discursum suum de Methodo Anno 1641. edidit sex Meditationes de prima Philosophia. Subsecuta sunt 1644

Principia Philosophiæ, &c.

Addit p. 80. *Antequam lucem viderent Meditationes, examini fuerunt primum subjecta, & multorum doctissimorum objectionibus tentata: ad quas respondendo, multa in Meditationibus obscura clarius exposuit Author: atque ita satisfecit, ut nihil à quoquam sit regeſtum, nisi à solo Gassendo, cui Gallice est responſum, quod Meditationes cum objectionibus in Gallicum sermonem translata à nobiliff. Gallo, elapſo anno excuderentur. Hæc Heereboortius.*

Quæ sanè magnam considerationem mereri, faciam ut omnes intelligant, collatis è Cartesio locis quæ scopum ejus, & media quibus ad eum grassatus est palam faciunt. Is ergo Method. pag. 1. ait: *Ego sane nunquam existimavi, plus esse in me ingenii quam in quolibet è vulgo. quin imo etiam non raro vel cogitandi celeritate, vel distincte imaginandi facilitate, vel memoria capacitate atque usu, quosdam alios equare exoptavi, &c. Novi quam proclives simus in errorem cum de nobis ipsis judicamus, & quam suspecta etiam esse debeant amicorum testimonia, cum nobis favent. Sed in hoc libello declarare institui quales vias in quaerenda veritate sequutus sim, & vitam omnem meam tanquam in tabella delineare, ut cui libet ad REPREHENDENDUM pateat access-*

accessus; & ipse post tabulam delitescens LIBERAS hominum voces in mei ipsius e-mendationem exaudiam, atque hunc adhuc discendi modum, ceteris quibus uti solvo adjungam.

P. 55. Sed statim atque notiones aliquas generales Physicam spectantes mihi comparavi, &c. Credidi me eas occultas detinere non posse ABSQVE GRAVI PECCATO, ad-versus legem jubentem ut, quantum in no-bis est, generale omnium hominum bonum procuremus.

Contra pag. 59. Sed ab illo tempore alia mihi occurrerunt rationes, quibus ad mu-tandam sententiam adductus sum, & ad co-gitandum, me debere quidem pergere in scri-bendis omnibus iis qua alicujus esse momenti putarem, statim atque eorum veritatem de-prehendissem; &c. Sed me NULLO MODO permittere debere ut me vivo in lucem exi-rent, ne vel OPPOSITIONES & controversia quibus forte VEXARENTUR, vel etiam qua-liscunque fama quam conciliare possem, aliquam mihi darent occasionem, tempus quod institutioni meae destinaveram amit-tendi. Etsi enim verum sit unumquemque teneri quantum in se est, aliorum bonum procurare; illumque proprie nullius esse pretii qui nemini prodest; attamen verum etiam est curas nostras ultra tempus presens debe-

debere extendi, bonumque esse omittere ea que forte aliquam viventibus utilitatem essent allatura, eo sine ut alia faciamus que multo magis nepotibus nostris sunt profutura.

P. 67. At pergratum mihi erit si examinentur, Et ut tanto major sit ejus rei occasio, rogo omnes eos qui adversus ea objectiones aliquas facere valent, ut eas ad meum bibliopolam mittant, à quo monitus, meum responsum eodem tempore adungere conabor, illa enim ratione, lectores utraque scripta simul videntes, tanto facilius de veritate judicium ferent. Non enim prolixa illis opponere responsa polliceor, sed tantum mea ERRATA ingenue, si agnoscam, confiteri, aut si ea animadvertere non possim, simpliciter dicere quod putabo ad rerum à me scriptarum defensionem requiri.

P. 58. Video illa (de experimentis loquitur) esse talia & tam multiplicia, ut neque MANVS mea, neque FORTUNÆ, etiam si MILLECVPLO MAIORES, essent ad omnia possunt sufficere; prout autem deinceps plura aut pauciora faciendi copia erit, majores etiam aut minores in Natura cognitione progressus mihi promitto. Id quod in composito à me tractatu declarare sperabam, ibique adeo clare patefacere quamquam exinde ad publicum utilitas esset reditura;

ut eos.

ut eos omnes quibus commune hominum bonum est cordi, hoc est, omnes revera, & non in speciem tantum HONESTOS viros, inducturus essem tum ad mecum COMMUNICANDA quae iam fecissent EXPERIMENTA, tum ad me JUVANDVM in INVESTIGATIONE eorum quae supersunt facienda.

Contra, p. 65. Verum quidem est, quantum ad EXPERIMENTA spectat quae huic scopo inservire queunt, unum hominem illis omnibus faciendis non esse parē, sed NULLAS etiam alias utiliter adhibere posset MANVS quam SVAS, nisi fortē opificum, aut aliorum ejusmodi MERCENARIORVM, quos lucrifera (magna efficacia medium) impelleret ad accurate faciendum omnia quae ipsis praescriberet. Nam quod ad VOLUNTARIOS attinet, qui curiositate aut DISCENDI STUDIO moti, sponte forsitan operas suas ei offerent, praeterquam quod ordinarie multa promittunt & pauca praestent, nullumque unquam fere ipsorum propositum finem operatum sortiatur; procul dubio vellent operam suam compensari aliquarum difficultatum explicatione, aut saltem inutilibus comitatus officiis & sermonibus, &c. Et quod ad experimenta jam ab aliis facta, etiamsi ipsa cum eo communicare vellent, &c. plerumque tot sunt comitata circumstantiis rebusque superfluis, ut inde veritatem elicere
dis-

difficillimum foret, &c. Adeo ut (nota) Siquis esset in hoc terrarum orbe, quem constaret CAPACEM esse maxima quaque, & in publicum utilissima inveniendi; & ea de causa CÆTERI HOMINES omnibus modis eum adjuvare contenderent in proposito suo assequendo; NON videam eos ALIUD in ipsis gratiam facere posse, quam in experimenta quibus indiget SUMPTUS conferre; & de cætero IMPEDIRE ne tempus ipsi ullius IMPORTUNITATE eriperetur. Sed præterquam quod non tantum mihi tribuo, ut aliquid extraordinarium polliceri velim, nec me adeo vanis cogitationibus pascō, ut putem REM PUBLICAM multum mea consilia curare debere, non sum etiam tam abjecto animo, ut à QUOLIBET accipere vellem beneficium, cujus me indignum esse credi posset.

P. 67. ait quotidie se magis ac magis perspicere moram quam patitur illud quod de se erudiendo cepit consilium, propter INFINITA (inquit) EXPERIMENTA quibus indigeo, & qua SINE ALIENA OPE facere non possum, etiamsi non adeo Suffenus sum, ut sperem PUBLICUM in partem consiliorum meorum venire velle.

Habes hic lector totum arcanum negotiationis Cartesianæ, id est, media ac modos, quibus opiniones suas longe lateque

reque diffeminare, & si non rationibus, saltem vel vi vel fraude incautis obrepere, eosque supplantare posset. Nemo hoc mysterium intellexit antequam captus esset, quapropter necui id tam facile deinceps contingat, paucis rem ut est enodabo. Et primo quidem cum animo suo disputat Cartesius, num sua typis divulgare, an penes se continere debeat, post obitum suum tandem lucem aspectura. Horum prius ita necessarium aliquando credidit, ut *sine magno peccato* id sibi omittere non liceret: eo quod generale omnium hominum bonum, ex lege charitatis promovere teneretur. quod observent, qui negotium hoc non putant esse negotium conscientiae. quid? an *magna peccata* conscientiam non laedunt? at tale se commissurum credit Cartesius nisi suas opiniones edat. sciat ergo vicissim tale se commissuros merito veteri, qui cognitis ejus erroribus conticescunt, neque ad eos cavendos proximo suo facem allucent. Et haec quidem prima ejus fuit cogitatio, à qua deinde recessit, & *nullo modo* se vivo quaequam suam publicandum existimavit, *magno illo peccato* flocci facto, & argumento ab officio quo omnibus hominis obstringimur, exploso. Verum ne hic quidem substitit, sed ad priorem sententiam

tiam posthinc reversus, scriptis suis ut per manus hominum volitarent tandem concessit.

Hic cum prævideret periculum, ne forte ea oppositionibus & controversiis, ut loquitur, vexarentur, vertit se in omnes formas: ingenium suum non majus se censere quam cujuslibet è vulgo asserens, novisse se quam proclives simus in errorem cum de nobis ipsis judicamus, suspecta etiam esse debere judicia amicorum cum nobis favent: quare omnibus ad se reprehendendum liberum accessum offert, ac emendationem sui pollicetur si qua in parte hallucinatus deprehendatur, pergratum sibi futurum suarum opinionum examen professus, &c.

Quæ omnia cum amici ejus, ex suo ingenio de ipso judicium facientes, serio ac animo haud quaquam fucato agi putarent, ecce incauti in laqueum inciderunt, quo propemodum fuerunt strangulati. Audi callidissimum stratagemam: Rogat omnes eos qui adversum sua, objectiones aliquas facere volent, ut eas ad bibliopolum suum mittant, sibi tradendas, responsum suum sese continuo adjuncturum pollicitus, ut utraque scripta in manus lectorum simul pervenire, eoque melius ab eis dijudicari possint. Hoc vero pe-

ro perinde est, ac si quis ad certamē quoslibet provocans, ut primo ad se arma sua mittant stipulareretur, quo ea domi suæ retundere, habetare, & ad pugnam inepta reddere per otium posset, atque ita exornata antagonistis suis remitteret. Id quod hic profecto factum.

Hinc enim prodierunt objectiones *virorum aliquot* (verba ejus sunt in præfat. Medit.) *ingenio & doctrina excellentium* adversus ejus Meditationes Metaphysicas; primæ, secundæ, &c. usque ad septimas, quas una cum suis responsis edidit, & quasi in triumphum duxit; quo facto id se assequuturum speravit, ut & illarum objectionum auctores responsis suis acquiescerent, & alii à sese oppugnando absterrentur. *Satis enim multa* (inquit ibidem) *& varia ab illis fuerint objecta, ut ausim sperare non facile quicquam alius, saltem alicujus momenti, venturum in mentem quod ii nondum attigerint.* Successit ei negotium in reliquis omnibus (quod & notavit Heereboortius) excepto Gassendo Quintatum objectionum auctore, quem *se ut præstantissimum philosophum suspicere, ut virum candore animi atque integritate vite celebrem amplecti, & ejus semper amicitiam quibuscunque posset obsequiis demereri conaturum* ait Medit. p. 453. & seq. qui

qui nihilominus, quod se in Responsionibus ejus nec pro amico, nec pro philosopho exceptum esse animadverteret, reposuit ei opus illud æternitate dignissimum, cui titulus est: *Disquisitio Metaphysica, seu dubitationes & instantia, adversus Renati Cartesii Metaphysicam & Responsa;* in quo cum Cartesius dogmata sua ita exollata & exartuata videret, ut nullum eis remedium inveniret, in eam rabiem exarsit, ut versione Meditationum suarum Gallica & illius objecta, & sua responsa jusserit ejici. Idque typographus jam fecerat, & quartis Objectionibus ac responsis subjunxerat sextas, omissis Gassendianis, quæ quintæ erant; quod cum interpreti durum videretur, eo quod objectiones illæ (ut ipse loquitur) prodissent & calamo viri magna ob eruditionem celebritatis, neve censeretur eas omissas velle Cartesius propterea quod ad eas non haberet quod reponeret, Adhuc, ne privaretur lector maxima libri parte, & versio semiplena ei fuisset obtrusa, item nequis putaret viros ad eo bene institutos (Cartesium & Gassendum) capaces esse simultatis &c. contrarium ei quod Cartesius jusserat fecit, & objectiones Gassendi cum suo ordine legi non possent, inversa serie, quintas videlicet post sextas curavit excudi. Hic,
ne lu-

ne ludibrium nasuto lectori deberet Cartesius, si tam celebres Gassendi instantias tacitus præteriret, ac nihil eis opponeret, Epistolam Gallicam edidit, quæ tribus pagellis comprehendi posset, quæ refellere videri vult, non ipsum Gassendum, sed nonnulla ex ejus opere ab alio excerpta. Atque hæc est (si Dis placet) responsio illa Cartesii, de qua *Διπλόμας* Heereboortius: *Responsum est Gallice*. At scin quomodo responsum? ita videlicet ut quidam honoris causa amico respondebat:

— ne petas

Me velle respondere, non enim audeo,

Hocque esse respondere: Non respondeo.

Deteriori etiam conditione fuit auctor septimarum objectionum, homo Jesuita, quem & oblitus reverentiæ quam illi ordini se debere passim profiteretur, maledicentissime tractavit, & ad superiores suos tanquam seditiosum detulit, & ejus objectiones simulque sua responsa in versione Meditationum Gallica ne comparerent effecit. Et hæc quidem adversus papistas suos. è nostris vero si quis ab eo dissentire ausus fuit, eum non rationibus confutare, quas nullas habet, sed auctoritate Magnatum quorundam in quorum gratiam homo sub dolo irreperat opprimere sategit, ac se eis NOCERE POSSE

publice, cum omnium stupore, gloriatus est. nec omnino verbis fides defuit, nam academias patriæ nostræ in eas turbas coniecit, & professores non philosophiæ solum, sed & theologiæ, ita inter se commisit, ut simile quid ab homine & extraneo, & diversæ religionis effici posse, nemo unquam, nisi experientia teste, credidisset. Taceo quam contumeliose discipulum suum H. Regium exceperit, simul ac in philosophia ipsius aliquid movere sibi licitum esse duxit, & pergo ad sequentia. Cum multa requiri videret experimenta ad philosophiam suam perficiendam, ad quæ nec *manus* suæ, nec *fortuna* sufficerent, etiamsi (ut ait) *millecuplo majores* essent, omnes revera honestos viros, & quibus commune bonum esset cordi supplex rogavit, ut sua ipsi communicarent, seque in reliquorum investigatione juvarent: Mox mutata sententia, nullas præter *suas manus* hic utiliter adhiberi posse dixit, nisi forte *opificum & mercenariorum*, qui lucri spe induci possent ad omnia facienda quæ ipsis *prescriberet*. voluntarios autem, id est honestos illos viros quos ante ad id negotii invitaverat, rejecit. Ac denique nihil melius fieri posse significavit, quam si in experimenta quæ facturus esset *sumtus* sibi

sibi suppeditarentur, non à *quolibet*, sed de *publico*, id est ab iis qui reipublicæ præ-sunt, quibus & auctor est ut *impediant*, ne tempus sibi ullius *importunitate* eripiat. Atque hæc omnia sub tali schemate, & verbis ita contortuplicatis, ac si non ad sese spectarent, sed, *Siquis esset in hoc terrarum orbe quem constaret capacem esse maxima quaque & in publicum utilissima inveniendi &c.* quasi quis nesciret eum sibi, ut alterum Antigenidam, hanc cantilenam intus canere. Rogo autem ut duo hic considerentur: primo *infinitis* opus habet experimentis, *facultates* ejus ad ea invenienda non sufficiunt, etiamsi *millecuplo* quam sunt majores essent. eas si supplebit respublica, Deus bone, quantas thesauros in unum Cartesium adigetur profundere! Nec injuria, nam non solus eis potietur, sed *opifices & mercenarios* conducet, qui orbem terrarum ipsius vice perreptabunt, ut siquid miri producat Africa &c. ad ipsum deportent. Mirum vero ad quid ipsi profuturæ sint opes tantæ, cum omnia beneficio suæ methodi possit invenire, etiam supponens nec cælum nec terram esse. neque quicquam in omnibus ejus libris reperiat quod vel teruncio ipsi constituisse videatur, cum nil nisi chimericas speculationes

nes contineant. Globulos primi, secundi, tertii elementi, nec opifices nec mercenarii ei è longinquis oris advexerunt, sed monstrorum ferax ejus cerebrum suoapte Marte peperit. talia sunt quæ de toto universo differunt. quæ ei supersunt enucleanda diversi commatis esse non possunt. Rogo hac occasione, lectorem, ut oculos non nihil defigat in Epistolam primam, præfixam libello Cartesii de Passionibus animæ, est autem, ut apparet, viri alicujus auctoritate pollentis, & Cartesio, licet eum (jocanti, ut mihi videtur, similis) liberè in nonnullis perstringat, serio tamen addicti. Is ergo, injecta mentione Præfationis Cartesianæ in Gallicam Principiorum suorum versionē, ubi postquam is succinctè egisset de partibus Philosophiæ, quæ supersunt indagandæ antequam præcipui ejus fructus decerpi possint, dixissetque: *Se non adeo viribus suis diffidere ut non ausus esset suscipere explanationem cunctarum, si commoditatem haberet experimenta faciendi, quæ requirantur ad comprobandas suas ratiocinationes; addit ad id opus esse maximis sumtibus, quibus privatus, ut ipse par esse non posset, nisi à PUBLICO juvaretur: sed cum non videat se debere illam opem expectare, putare sibi ac-*

quiescendum deinceps in studio privato, pro instructione sua speciali, & posteritatem ipsum excusaturam, si in posterum nullos pro ea amplius labores susciperet. Hæc, inquam, cum dixisset Cartesius, inter alia multa respondet: Scias velim, non sufficere, ut aliquid à PUBLICO consequare, id verbulo & obiter in præfatione cujusdam libri subindicasse, non dicendo expresse te id exoptare & expectare, nec explicando rationes quæ probare possunt, non solum te id MERERI, sed etiam maximè reip. INTERESSE ut id tibi concedatur, & inde maximam UTILITATEM expectari debere. Ita vulgo obtinet, omnes qui sibi IMAGINANTUR se aliquid VALERE, tantum ideo strepitum excitare, & tanta cum importunitate petere quod pertendunt, ac tantum promittere ultra id quod possunt, ut cum quis non loquatur de se nisi modeste, & nihil à quoquam petit, nec quicquam fidenter promittit, quodcunque documentum aliunde edat suarum virium, nulla ejus habeatur ratio, nec de illo cogitetur. & post multa: Et denique, quod cum hæc observationes non possint omnes fieri brevissimo tempore, absque maximis sumptibus, debere OMNES POPULOS TERRÆ eo collimare, & alacriter conferre, tanquam in rem summi in orbe momenti, & quæ ad omnes ex asse spectat; id, inquam, cum CER-

TISSIMUM sit, & possit satis probari ex scriptis quæ jam typis evulgasti, deberes id tamclare dicere, & promulgare tanta cum cura, & tam expresse edicere in omnibus titulis tuorum librorum, ut deinceps nemo posset inveniri qui id nesciret: sic ad minimum primo intuitu impelleres multos ad examinandum quid de illo sit, & quo in illud diligentius incumberent, & attentius legerent tua scripta, eo evidentius cognoscerent te de rebus falsis gloriatum non fuisse. Et postea: Qui cum attentione legerint librum tuum de Principiis, considerantes quomodo ibi posueris fundamenta totius Philosophiæ naturalis, & quanta sint consequentia veritatum quas ex illis duxisti, dubitare non possunt quin METHODVS illa qua uteris SUFFICIAT, ut absolvas reperire quicquid in Physica reperiri potest; quia ea quæ jam explicuisti non videntur faciliora iis quæ adhuc desiderari possunt. Postquam autem nonnulla subjecit de experimentis particularibus: Nec miror, inquit, quod illa non tentes propriis sumtibus. Scio enim inquisitionem rerum minimarum plurimi contestare. Missis enim Alchymistis, & aliis secretorum ruspatoribus, qui solent omnia sua hoc modo dilapidare, audiui, solum Magnetem, plusquam QUINQUAGINTA MILLE CORONATIS constitisse Gilberto:

quamvis fuerit vir solidissimi ingenii, ut ostendit in eo, quod primus fuerit qui reperit precipuas proprietates huius lapidis. Vidi quoque Instauracionem magnam, & Novum Athlancem Cancellarii Baconis, qui mihi videtur omnium qui ante te scripserunt fuisse primus, qui habuit optimas cogitationes quoad methodum adhibendam ad colophonem perfectionis Physicæ imponendum. verum

REDITVS ANNUI DVORUM AVT TRIVM REGVM TOTO ORBE POTENTISSIMORVM non sufficerent exequendus omnibus que ad id desiderat. Porro quamvis censeat Cartesium, qui tam multa jam sciat, &c. tantis opibus non indigere, tamen, consideratis difficultatibus &c. præsertim magno numero commodorum hominum, quibus ei opus foret, quosque dicto audientes habere non posset nisi MAGNA PECVNIAE VI, fatetur ei de publico esse subveniendum, additque: *Et quamvis Gallia nostra, que tua est patria, sit Status adeo potens, ut videatur sola posse tibi suppeditare que eo requiruntur, attamen quia ad alias gentes non minus hac spectant, confido plurimas ex illis sat generosas fore, ut Patria nostra in hoc officio non cedant, & nullam repertum iri tam barbaram, qua illius rei particeps esse nolit.*

Videt, opinor, lector, hunc Auctorem, qui,

qui, quisquis fuit, emunctæ certe naris fuit, verecundum illud postulatum Cartesii, quo totius orbis terrarum thesauros penè universas, in se unum effundi petit, ut eorum ope Physica sua posset absolvere, false potius irridere, quam (quod fortasse sperabat Cartesius) serio juvare. Et sane prorsus ridiculum, & ab omni ratione aversum est hoc incceptum. quænam enim quæso ei supersunt inquirenda? fossilia, stirpes, animalia. at ea penè omnia sine sumtu haberi possunt. exerceat se in iis quæ ante pedes sunt, indaget secundum sua principia naturas herbarum, arborum, brutorum, auri, argenti, stanni, plumbi, lapidum & infinita alia, exigua singulorum portio ad hoc sufficit, ne nugetur magnos hic requiri redditus. si qua sunt exotica, ea quotidie ad nos à mercatoribus advehuntur, neque opus est ut exercitum fossorum, bajulorum, nautarum urinatorū &c. suo ære conducat ad ea ab extremis oris huc sistenda. Quid ergo aliud, quam Reges, principes, respublikas argento, quæ posset emungere conatus est Cartesius, ut eos magnificis promissis tanquam vento pasceret? An & quousque hoc ei successerit, non est nostri scopi examinare.

Alterum quod considerari velim est,

quod *impediri* petit, nequis sibi per *importunitatem* tempus eripiat. quid hoc est? Vultne excludi eos ab ædibus suis, qui accedunt, ut inutilibus fabulis tempus cum eo terant? Hoc à *publico* peti opus non erat, per ancillam, vel servum atriensem (si quem habuit) id curare potuisset: aliud ergo profecto vult, quod existimat non aliunde quam à *republica* (ut loquitur) sibi præstari posse. quid hoc sit divinet qui potest: ego nihil aliud invenio, quam ut decretum condatur, è *republica* videri, *ne quis contra Cartesium scribat*. id enim *importunum* arbitratur, & otio, quo æquum sit cum abundare, inimicum. Quod si obtinuerit (prudentiores autem fore qui ad clavum reip. nostræ sedent, non est quod dubitemus) papæ Bonifacio succedaneum habebimus papistam Cartesium. Ut enim ille, si vel animarum aliquot millia secum ad gehennam abduceret, nemini liberum esse volebat, ut diceret, *Cur ita facis?* ita & hujus negotium se habebit. Tale privilegium nemo unquam habuit, nemo (ne Cartesius quidem, uti spero) unquam habiturus est. *Præilegium* hoc foret, non *privilegium*. Hactenus ab Heereboortio habuimus encomia Cartesii. nunc sequuntur probra & diræ in eos qui errores.

res ejus in apricum protulerunt & confutarunt. Quæ hac occasione in Philosophos Cartesio adversos conjicit, non tangam, sed ea quæ Theologos, & me nominatum tangunt, plane præteriri non debent. Ait ergo p. 82. *Quod si Philosophos non deceat, multo minus id conveniet Theologis, quorum non est virgulam censoriam & diætaturam exercere in Philosophia & aliarum scientiarum professiones, nec ἀλλοτρι-οσιπλοκοπεῖν, aut aliena curare negotia: qui domi sua habent satis quod agant.* Atqui hic merus coccyismus est, repetitus ex præfatione ad Notas Cartesianas, & refutatus, à me Absterf. p. 29. ubi & Paulum censuram strinxisse in vanè Philosophantes demonstravimus ex Act. 17. 18. & Colof. 2. 8. & Cartesium sua dogmata à Theologis Parisiensibus corrigi voluisse, seque *Dei & religionis causam* agere apud eoldem profitentem audivimus, à quâ Theologos excludi prorsus insanum est. Novimus sane, nec Heereboortio ad hoc monito- re opus est, satis nobis esse domi nostræ quod agamus, sed quænam illa domus sit cui regendæ sumus præpositi, id quoque per Dei gratiam scimus. Theologiam in ea Dominam esse, eique philosophiam ancillari & dicto audientem esse oportere, omnes quoque norunt. ne jam

addam, subregentem. (velit nolit) subesse Regenti: unde duplici titulo mihi inspectio in ejus doctrinam competit, ut Regenti, & ut Theologo. Addit: *Et defunguntur suo munere, si gregem sibi commissum fideliter pascant, viam salutis ei ostendant, juventutem Academicam sacris divina veritatibus imbuant, & omnibus pacis concordiaque studio praluceant.* Resp. 1. si ab officio pascendi &c. officium refellendi errores excludat Heereboortius, vehementer errat. *Scriptura enim est divinitus inspirata, & utilis, non ad doctrinam modo, sed ad redargutionem & correctionem.* 2. Tim. 3. 16. Unde qui viam salutis ostendunt & ut eam insistant discipulos monent, etiam vias qua ad exitium ducunt, eis ostendere necesse habent, ne ad illas incauti divertant ac pereant. 2. Si pacis & concordia studium ita in Theologis requirat, ut veritatis interim nulla ratio habeatur, fallitur periculose. *qua enim communio luci cum tenebris? Et que concordia Christo cum Belial?* quærit merito Apostolis 2. Cor. 6. 14, 15. Addit: *Et ferri possent levius eorum censura, si aut eas modestè & absque atrocissimorum criminum consequentiis instituerent censores, aut rerum quas censent periti forent. Quasi non magis standum esset de rebus natura ejusque*
 prin-

principis iudicio Philosophi, qui ætatem totam & vitam omnem in iis inquirendis & explicandis impendit, quam Theologi, qui aliis cogitationibus animique studiis distractus & distractus, sacra tantum tractavit, non naturam. Resp. 1. de modestia Philosophi nostri, qui eam Theologos docere vult, iudicet lector vel ex hac Epistola. Hoc unum hic ad rem facit, non esse immodestiam si quis legitimis consequentiis atrocissima crimina ex doctrina falsa deducat, sed si id tentet per illegitimas consequentias ex doctrina vera. 2. Theologos rerum quas censent imperitos esse, vide quam modestè dicatur, & discet tandem factis exprimere quod verbis mones, Sermonis Acad. p. 19. *Abstineat disputator, nisi importunus audire velit & IMPUDENS, ab his ac similibus superba virulentia clausulit: Tu nescis quid dicas. Tu nihil horum intelligis. Tu, cæcus de coloribus iudicas. Quid tu scis de hoc argumento? Et si qui sint alii ructus olidi intemperantis animi.* 3. Si iis credendum qui ætatem totam philosophiæ impenderint, tibi nulla hic fides habenda, qui ea cui ætatem impendisti philosophia abjecta, novam, & hæcenus inauditam nuper admodum arripuisti. Denique si Theologos à philosophiâ vis manum abstinere,

quî tibi liberum facis, quoties lubet in Theologiam evagari? ostendimus hoc Absterf. p. 30. & de Cartesio idem notaveramus p. 25. Ubi duo scripturæ comata ab ejus corruptelis vindicavimus. Prius est Eccl. 2. alterum c. 3. Sed ut appareat lectori, eos qui theologos tanquã prophanos à suis sacris exesse jubent, omnium audacissime in Theologiã, quam ignorant, penetrabilia se ingerere, age alios textus nonnullos, haud melius quam eos quos citavimus à Cartesio exceptos ad examen vocemus. Is ergo Medit. epistola dedicatoria (* *) 3. ait: *Dei cognitionem multis, qua de rebus creatis habentur esse faciliorem, atque omnino tam facilem, ut qui illam non habent sint culpandi, patet sapientia* 13. (v. 8. 9.) *his verbis: Nec his debet ignosci, si enim tantum potuerint scire ut possent æstimare seculum, quomodo hujus Dominum non facilius invenerunt? Et ad Rom. c. 1. (v. 20) dicitur illos esse inexcusabiles. atque ibidem etiam (v. 19.) Quod notum est Dei manifestum est in illis, videmur admoneri, ea omnia qua de Deo sciri possunt, rationibus NON ALIUNDE PETITIS quam ab ipsamet nostra mente, posse ostendi.* Ad illa hæc notamus:

1. Qui è principiis quam maxime communibus & ubivis receptis omnia sua deducit.

dūcit, à s. scripturâ manum abstinere debebat, quæ à magna hominum parte non recipitur. 2. Qui scripturam citare vult, talem librum afferre non debebat, quem nec Iudæi in suo canone agnoscunt, nec antiquiores Christiani pro canonico admittunt, ne Hieronymus quidem, cujus prologum Galeatum codici bibliorum præfixerunt pontificii. ait enim: *Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filii Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in Canone.* 3. qui alicui testimonium denunciât, si hominem palam mendacem adducat, causæ suæ plus obest quam prodest. quis autem splendidius mentitur, quam auctor illius libri, qui se regem Solomonem, qui Deo templum ædificavit esse asserit, & quidem, quod horrendum est, in oratione quam se ad Deum effudisse fingit c. 9. 7. 8. cum nihil minus fuerit? Petrus Galatinus de arcan. Cathol. verit. l. 1. c. 1. *Philonis*, inquit, *Hebrai librum, qui Sapientia Solomonis dicitur, nusquam apud Hebræos reperi, sed tantum græcos vidi.* pluribus hæc non astruam, nam & apud te Cartesii qui ea non curas, & apud nostros, quibus ea probe nota sunt, superflua & inutilia essent. Videamus potius, quid personatus iste Salomon te juvet. duo ex eo demon-

strare vis. 1. *Dei cognitionem multis quae de rebus creatis habentur esse faciliorem. verissime sane. nam praeterquam quod illa omnibus naturaliter sit insita, è quavis vel minima creatura etiam inferri potest, cum praesentem referat qualibet herba Deum. non autem ita facile ad omnium creaturarum notitiam perveniri potest. quis hoc unquam negavit? 2. Eos qui cognitionem Dei non habent, culpandos esse. iidem vere, si tales darentur, culpandi enim certè essent, vel eo nomine quod in primis parentibus (in quo omnes peccarunt Rom. 5.12.) cognitionem illam amiserunt. ut jam alia omittam. sed quid hoc ad rem tuam? tibi probandum erat, è creaturis quae videntur aliterve sub sensum cadunt, Dei cognitionem comparari non posse, sed ex sola mente. hoc cunctis dicit Salomonis ista larva? imo contrarium dicit. quinam enim sunt illi, de quibus ait, *Nec his potest ignosci? nempe, qui ex iis quae videntur bonis non potuerunt eum novisse qui est. v. 1. vide seqq.* eorum autem princeps hodierno tempore est Cartesius, qui sensibus omnem auctoritatem abrogat, neque ex iis quae videntur Dei existentiam probari posse putat. Pergit idem demonstrare ex Rom. 1. 20. ubi dicitur, illos esse *inexcusabiles* (nempe qui*

cognitionem Dei non habent, ut sup.) atque ibidem (inquit) etiam per hæc verba (v. 19.) Quod notum est Dei manifestum est in illis, videmur admoneri, ea omnia quæ de Deo sciri possunt, rationibus NON ALIVNDE petitis quam ab ipsamet nostra mente posse ostendi. Ubi largiter peccat, primo enim non dicuntur hic inexcusabiles qui cognitionem Dei non habent, sed qui eam habent, & tamen eum non colunt. vers. 21. Propterea quod cum DEVM NORINT, tamen ut Deum non glorificaverunt. 2. Nimis laxè dicitur, τὸ γνωστὸν τῆς θεῶς significare omnia quæ de Deo sciri possunt, ita enim & mysteria fidei (puta Trinitatis &c.) è creaturis, possent haberi, in qua sententia fuit. Mag. Sent. lib. 1. Dist. 3. c. 6. &c. at melius Thomas 1. 2. q. 32. Dupliciter, inquit, fidei derogat qui Trinitatem personarum naturali ratione probare nititur. 1. quia fides est de invisibilibus, quæ rationem humanam superant. 2. quia hac ratione exponit ludibrio ipsam fidem Christianam. τὸ γνωστὸν ergo τῆς θεῶς apud apostolum designat ea tantum quæ naturaliter de Deo sciri possunt, quod exprimendum erat. 3. absurde ex eo quod Paulus dicit hæc manifesta esse in ipsis, argumentatur, ergo manifestari Deum rationibus ab illorum mente tantum petitis. imo,

imo id est directe contra Paulum: is enim *invisibilia Dei intellecta. pervideri ait, à creatione mundi, & ex rebus factis.* quæ ad solam mentem astringere insipientia est. Unde quanti sint illa quæ addit, facile potest æstimari: *Quod idcirco, inquit, quomodo fiat, & qua ratione Deus facilius & certius quam res seculi cognoscatur, non putavi à me alienum esse inquirere.* Si per cognitionem rerum seculi intelligat *multas cognitiones qua de rebus creatis habentur* (ut modò explicavit) recte dicit, sed nihil ad propositum; si omnes falsum assumit, neque in dicto p̄fendo-Solomonis, prout ipse id exposuit, ratio est ex qua hoc educere possit, unde perperam inde causam vel occasionē sui instituti arcessit. ¶ quamquam, quid auctoritatis meretur testimonium falsarii manifesti, si vel millies diceret idem quod Cartesius dicit?

Medit. p. 475. circa finem inquit: *Imprimis igitur ajo, locum D. Pauli 1. ad Cor. c. 8. v. 2. debere tantum intelligi de scientia qua non est cum charitate conjuncta, hoc est, de scientia Atheorum, quia quisquis Deum, ut par est, novit, non potest ipsum non diligere, nec charitatem non habere. Hocque probatur ex verbis proxime precedentibus: Scientia inflat, charitas vero ædificat. & ex proxime sequentibus: Siquis autem diliget*

liget Deum, hic (nempe Deus) cognitus est ab eo. Ita enim non vult Apostolus nullam planè scientiam haberi posse, quia fateatur diligentes Deum ipsum cognoscere, hoc est, de ipso habere scientiam; sed ait tantum, eos qui non habent charitatem, nec proinde satis Deum norunt, etsi forte in cæteris rebus aliquid se scire existiment, nondum tamen cognoscere quemadmodum oporteat scire, quia nempe incipiendum est à Deì cognitione, ac deinde aliarum omnium rerum cognitiones huic subordinanda, quod in meis Meditationibus explicui: atque ideo hic ipse locus, qui contra me afferebatur, meam hac de re opinionem tam aperte confirmat, ut non putem ipsum ab iis qui à me dissentiunt posse rectè explicari. Quod si quis contendat, pronomen Hic, non referri ad Deum, sed ad hominem, qui à Deo cognoscatur & approbetur; alius Apostolus, nempe D. Ioannes Ep. 1. c. 2. mea explanationi prorsus favet. nam v. 2. hac habet: in hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observamus. cap. 4. v. 7. qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum. Hic quædam rectè à Cartesio dicuntur, quædam cum probabilitatis quadam specie, omnia autem perperam & quasi ob torto collo ad ejus opinionem statuminandam rapiantur. Rectum est, quod contra

tra adversarium afferit atque etiam probat, non negari à Paulo ullam omnino scientiam haberi posse, item cum ait eum agere tantum de scientia quæ conjuncta non est cum charitate. Quod autem ait talem esse scientiam Atheorum, discedit à proprietate vocabuli Atheos eum passim vocat eos qui negant Dei existentiam, at hic eos Atheos appellat qui scientiam de Deo habent, sed charitatem non habent, quales sine dubio sunt diaboli, *CREDUNT enim Deum esse, sed harrescunt.* Iac. 2. vers. 19. At, inquit, non cognoscunt eum *ut par est*, hoc enim qui faciunt, non possunt non eum diligere. illud *ut par est*, respondet apostolicæ phrasi, *quemadmodum oportet scire.* Id aliter in cognitione Dei, aliter in ea quæ est rerum cæterarum explicat Cartesius. in Dei cognitione *ut par est*, ei notat scientiam cum *charitate* conjunctam. in cæterarum rerum cognitione, talem notitiam quæ à *Dei cognitione incipit ac deinde aliarum omnium rerum cognitionem huic subordinat.* Itane vero? tam clare Paulus Apostolus methodum Cartesianam nos docuit? & rerum creatarum cognitionem non modo à cognitione existentiae & naturæ divinæ (quod hæcenus urgit Cartesius) sed etiam à nostra
erga

erga eum charitate derivat? sequetur ergo nihil ab ullo homine sciri præterquam à Deum amantibus. sequetur alienos à fide Christiana, & diabolum ipsum, omnium rerum ignaros esse. Iacet ergo demonstratio illa Cartesiana: *Deus est, & fallere non potest, ergo dantur creaturae*; nisi ita reformetur: *Deus est, & fallere non potest, & ego diligo eum*, ergo &c. quasi à dilectione aut mea, aut, tua pendeat creaturarum existentia! Cæterum, ut quam inanis sit hæc Cartesii speculatio appareat, legat cuilibet totum hoc Apostoli caput, & deprehendet, non agere ibi Paulum de cognitione rerum creaturarum, quæ à cognitione Dei deducenda sit, (nam contrariam plane methodum de iis ostendit Rom. I. 20.) sed de cognitione practicâ quæ versatur circa rem moralem, puta esum idolothytorum. videantur vers. 1. 4. 7. & reliqui usque ad finem capituli. Et eos hanc rem *sicut oportet nosse*, qui circa eam versantur *tranquilla conscientia* v. 7. & *salva charitate erga infirmos.* v. 9. & seqq. quæ quid commune habeant cum Methodo Cartesiana non puto quenquam tam oculatum esse qui videre possit, unico Cartesio excepto, qui ait, *locum hunc, suam de ea re opinionem tam aperte confirmare, ut non putet ipsum ab iis*
quæ:

qui à se dissentiunt, posse recte explicari. quid audacius, quid contumeliosius in omnes tam veteres quam novos Theologos qui in locum illum commentati fuerunt proferri potuit?

Sed titillat hominem, quantum video, nova, & ab ipso excogitata loci Paulini constructio. eum enim legit v. 3. εἰ δὲ πρὸς ἀγαπᾷ τὸ θεῖον, ἔτι ἐγνωσται ὑπὸ αὐτῶν. voculam ἔτι, non ut hactenus factum, ad hominem refert, sed ad Deum, hoc sensu: *Siquis deligit Deum, hic (scilicet Deus) cognitus est ab illo (videl. homine)*. Non erat ita Lynceus Joannes Chrysoftomus, quem tamen unum opinor plus in Græcis vidisse quam decem Cartesios. is enim contrario plane modo: ἔκ εἶπεν (inquit) ἐγὼ αὐτὸν, ἀλλ' ἐγνώσθη ὑπὸ αὐτῶν. ἔτι γὰρ ἡμεῖς αὐτὸν ἐγνωμεν, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτὸς ἔγνω. διὸ καὶ ἔλεγον ἔδ' ὑμεῖς με ἐξελέξαθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς (Jo. 15. 17.) καὶ πάλιν τότε ἢ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθη (I Cor. 13. 12.) mitto reliquos interpretes. Instat tamen Cartesius: *Quod si quis contendat, pronomen Hic non referrri ad Deum, sed ad hominem, qui à Deo cognoscatur ET APPROBETUR, alius Apostolus nempe Ioannes mea explanationi prorsus favet. & citat Ep. 1. c. 2. 2. & c. 4. 7. è quibus locis si nos docere vult.*

vult sensum loci Paulini, frustra est, & principium petit: sin hoc tantum, eos qui diligunt, Deum, & præcepta ejus observant, eum cognoscere, aut etiam ut oportet cognoscere, tota id manu ei dabimus, sed inde nihil pro opinione Cartesii erui posse certi sumus. quæ enim esset ista consequentia: qui diligit Deum eum novit, ergo qui non novit Deum non novit creaturas? non cohærent hæc (ajebat ille) ut linum & linum. p. 477. 478. citat Ecclesiastæ c. 8. 17. Et intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum quæ fiunt sub sole &c. Hic præcipue, ait, attendendum esse ad hæc verba: quæ fiunt sub sole. sapius enim repetuntur in illo libro, & semper designant res naturales, ad exclusionem earum subordinationis ad Deum, quia nempe, cum Deus sit supra omnia, non continetur inter ea quæ sunt sub sole: Adeo ut loci citati verus sensus sit, hominem non posse res naturales recte scire, quamdiu Deum non cognoscit, ut ego etiam affirmavi.

Hic jam habemus verum Solomonem Cartesianismi auctorem, nequis deinceps eum subditios Salomones nobis obrudere causetur. illius ergo verba, & Cartesii explicationem expendamus. verba Sapientis sunt ex vulgata versione: O-

perum Dei qua fiunt sub sole nullam potest homo invenire rationem. eorum sensum Cartesius esse dicit, homo non potest res naturales recte scire, quamdiu Deum non cognoscit. Atque ita duo sibi credi postulat: 1. hic agi de rebus naturalibus 2. ut excludatur earum subordinatio ad Deum. prius probat ex verbis qua fiunt sub sole, illa enim ait semper in hoc libro designare res naturales. Id quod falsissimum est, cum paucis locis exceptis, ubique notent res morales, puta actiones & studia hominum, eorumque eventus. v, cap. 1. 3. & 2. 3, 11. 17. 18. 20. 22. & 4. 1. 7. 8. 15. & 5. 12. 17. & 6. 1. 2. 12. & 8. 15. & 10. 5. 6. & c. Hoc vero loco significantur opera divinæ providentiæ circa bonos & malos, quorum rationem nemo investigare potest, nec ex eventibus quos hic eis immitit de amore ejus aut odio judicare. ut immediate sequitur c. 9. 1. Alterum, nempe considerari hic res naturales citra subordinationem ad Deum, inde concludit, quia Deus est supra omnia, ideoque non continetur inter ea qua fiunt sub sole. egtegie! quasi hoc quæreretur at quæ rebatur an ea que sunt sub sole hic considerentur citra subordinationem ad Deum qui est supra solem. hoc vero falsum est. vocantur enim expresse opera Dei. Denique, ut concludam, si ea quæ

quæ sub sole sunt non possunt cognosci nisi Deo prius cognito, quomodo cognitionem mentis suæ Cartesius præmittit cognitioni Dei? nam mens Cartesii, ut opinor, etiam sub sole erat cum hæc scriberet.

Medit. 4. p. 50. ait :

Iamque videre videor aliquam viam per quam ab ista contemplatione veri Dei, in quo nempe sunt omnes thesauri scientiarum & sapientiæ absconditi, ad cæterarum rerum cognitionem deveniatur.

Hic est tertius locus Pauli Apostoli, quo Cartesianismum, si DIs placet, docet. Habetur autem Col. 2. 1. 2. 3. ac ita sonat : *Velim enim vos scire quantum certamen sustineam pro vobis, & iis qui sunt Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem meam in carne: Ut consolationem accipiant eorum corda, ipsis charitate compactis, & omni opulentia plene certiorata intelligentia, ad cognitionem mysterii Dei ac Patris & Christi : In quo sunt omnes thesauri sapientia ac notitia absconditi.* Hæc ultima ita Cartesius accipit, ut putet, quemadmodum beneficio suæ methodi ad cognitionem Dei pervenit, ita, quoniam in Deo sunt absconditi omnes thesauri sapientiæ &c. de rebus naturalibus, illo cognito, ad harum quoque cognitionem se per-

ve-

venire posse. Quid est illotis manibus, & noctuinis unguibus in scripturam involare, si hoc non est? nihil enim illo loco vel de naturali cognitione Dei, vel de notitia rerum naturalium ex illo deducenda agitur. sed de cognitione MYSTERII Dei Patris ac Christi. IN QVO (nempe Christo, vel mysterio Christi) omnes thesauri sapientia ac cognitionis sint absconditi: ita ut qui Evangelii Doctrinam tenet, perfectam teneat sapientiam, nec quicquam ultra ad salvificam Dei cognitionem possit vel debeat desiderare. Putarne Cartesius se per suam methodum ad hoc mysterium penetrare posse? & ex mysterio Evangelii omnium rerum naturalium cognitionem se posse deducere? & pro hac sua methodo Paulum certamen sustinuisse inter gentes? quis hæc ferre potest?

Medit. 3. p. 48. ait, respiciens ad Gen. 1. 26. 27. *Et sane, non mirum est, Deum me creando ideam illam (sui) mihi indidisse, ut esset tanquam nota artificis operi suo impressa; nec etiam opus est ut nota illa sit aliqua res ab opere ipso diversa, sed EX HOC VNO QVOD DEVS ME CREAVIT, valde credibile est, me quodammodo ad imaginem & similitudinem ejus factum esse, illamque similitudinem, in qua Dei idea conti-*
ne-

netur, à me percipi per eandem facultatem, per quam ego ipse à me percipior. hoc est, dum in me ipsum mentis aciem converto, non modo intelligo me esse rem incompletam & ab alio dependentem, remque ad majora & majora indefinitè aspirantem, sed simul etiam intelligo illum, à quo pendeo, majora ista omnia, non indefinitè & potentia tantum, sed re ipsa infinite in se habere, atque ita Deum esse, &c.

Hic varia occurrunt castiganda. i. quod ex hoc vno quod Deus ipsum creaverit deduci posse putat se quodammodo ad imaginem Dei factum esse. unde concludi posset nullam esse creaturam quæ non quodammodo ad imaginem Dei facta sit. omnes enim à Deo sunt creatæ. at hoc falsi arguunt sacræ literæ, quæ eo ipso loco quem in animo habebat Cartesius, enarrata rerum cæterarum creatione, *Postea, inquit, dixit Deus, faciamus HOMINEM ad imaginem nostram, secundum similitudinem nostram, &c.* Itaque creavit Deus HOMINEM ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit eum, &c. Et impetite confundit imaginem Dei cum nota artificis operi impressa. nam multæ possunt esse notæ artificum operibus eorum impressæ, quæ tamen non sunt eorum imagines. verbi gratia, Inscriptiones sta-
tua-

tuarum sunt notæ artificum, non tamen sunt eorum imagines. Porro *imitabile artificium in tabulis Apellis* (quod pro exemplo adducit Resp. ad Gallend. p. 181.) licet, ut recte ait, *sit nota quedam quam Apelles tabulis suis omnibus impressit, ut ab aliis dignoscantur*, nihil eum hic iuvat, neque enim inde inferre ei promptum est, omnes Apellis tabulas ad imaginem artificis sui esse factas, cum multas fecerit ad imaginem Alexandri, aliorumque, atque etiam haud dubie brutorum animalium. ita, in luculento ædificio impressæ sunt notæ artificii architecti, neque tamen ædificium ad ejus imaginem factum est. Plane in eundem modum, nullam creaturam esse agnoscimus, cui non impressa sit nota divini artificis, nullam tamen præter hominem (de angelis jam non agimus) ad imaginem ejus factam esse cum scriptura credimus. Neque eum extricabit hinc suum *quodammodo*, quum imaginem suam non constituat Deus in generalibus illis, ente, substantia &c. è quibus qualiscunque analogia à Deo ad creaturas in communi deduci solet, sed in illis donis ac privilegiis quibus homo reliquas animantes superat, ut perspicuum est. 2. Multo deterius hanc similitudinem se percipere ait ex illis re-

bus

bus quæ maximam arguunt dissimilitudinem. *Intelligo, inquit merem esse incompletam, & ab alio dependentem, remque ad majora, & majora indefinitè aspirantem, sed simul etiam intelligo, illum à quo pendeo, majora ista omnia, non indefinite, & potentia tantum, sed re ipsa infinite in se habere, atque ita Deum esse. Atque hic recte profecto Gassendus; quare, inquit, hoc non sit potius dissimilitudinis argumentum; cum Deus ex opposito sit completissimus, independentissimus, sibi sufficientissimus, quippe maximus, optimusque? Disquis. pag. 181. q.d. Quæ similitudo potest esse inter rem incompletam & completissimam? inter dependentem ab alio, & summe independentem? inter rem ad majora & majora indefinite aspirantem, & eam quæ majora illa infinite jam habet, ideoque sibi ipsi sufficit, nec ad majora aspirare ullo modo potest? inter hæc enim immane quantum discrimen est.*

Hoc incommodo premi se videns Cartesius, audet dicere, se ista non in similitudinis, sed dissimilitudinis argumentum attulisse. *Dixi enim, inquit, me non modo percipere me in istis esse Deo inferiorem, & interim ad majora aspirantem, sed etiam majora ista in Deo esse, quibus majoribus aliquid simile in me sit, cum ad ipsa*

ausim aspirare. Resp. Præclarum vero argumentum ! ad imaginem & similitudinem Dei se conditum demonstrare vult, & ea affert quæ dissimilitudinem ejus à Deo, ipso teste, coarguunt. Verum esto, in hoc uno posuerit vim ratiocinationis suæ, quod ad majora ista quæ in Deo sunt ausit aspirare, unde appareat aliquid simile majoribus istis in se esse. Quid ais ? in hoc est similitudo tua cum Deo, quod ad majora aspices ? imo hoc est indicium maximæ dissimilitudinis, ne dicam oppositionis. Deus enim ad majora quam habet aspirare non potest. 2. Ain te ad majora illa quæ sunt in Deo aspirare audere ? aspiras ergo ad ea quæ Dei propria sunt. atque in eo non Deo similis es, sed illi qui dicebat in animo suo, *in caelos ascendam, supra stellas Dei fortis exaltabo solium meum &c. exaquabo me excelsis.* Jer. 14. 13. 14. v. & Genes. 3. 5. 3. Ain ideo aliquid illis simile in te esse, quia ad illa ausis aspirate ? est ergo aliquid simile regis potestati in homine mendico ad eam aspiranti. quis hinc non potius contrarium colligeret ?

Et hæc nunc quidem sufficient, ad refrenandam temeritatem hominis sacram Scripturam, quam non intelligit, ad suum institutum obtorto quasi collo trahentis, unde

unde & lector judicabit, utrum Cartesius, an vero Theologi, quod in eum virgulam censoriam stringant, merito possint aut debeant culpari.

Sed non contentus noster, Theologos in genere sugillasse, in duos maxime arma dirigit, Cl. Voetium & me, quod uterque nostrum Cartesianis erroribus nos objecerimus. Et ille quidem meo patrocinio non eget, pro me ut respondeam ratio exigit: quem insectatur p.83. hac contumeliosissima apud AA. DD. Curatores accusatione: *Nastis ipsi, Nobb. & Ampl. Dom. quam serio vobis praterito anno per litteras conquestus sit D. Des Cartes, de impactu sibi temerè Pelagianismo, à Colleg. Theol. Regente D. Iacobo Revio in Disp. 23. Anal. Theol. Thes. 13. ex verbis Med. met. 4. p. 55. Sola est voluntas sive arbitrii libertas, quam tantam in me experior, ut nullius majoris ideam apprehendam, & male citatis, & male explicatis, quorum alterum inscitia est, alterum perfidia, Immane crimen, & cujus unius causæ operæ pretium fuit hanc Epistolam examinari. Excusamus ergo singula. Nolle ait Nobb. & AA. DD. Curatores quid des Cartes de me per litteras conquestus sit. quidni hoc nossent, cum Epistola ad eos fuerit*

missa? nec soli illi hoc noverunt, sed novit adversarius, norunt omnes Cartesiani, quorum manus & oculos illa Epistola, etiam in Belgicum, ut audio, sermonem versa diu lassavit. multis ergo illa innotuit, at mihi, cujus maxime interesset non innotuit, nec in hunc quidem diem. Interum non stetit per inimicos hosce homines, quominus extrema in me, illius nunquam mihi, ut dixi, visæ Epistolæ ratione statuerentur. verum liberavit me hæcenus Deus à *laqueo hoc aucupantis, & à peste hac in caligine pervadente*. Beat autem nos Heereboertius, dum illius argumentum Epistolæ nobis apperire dignatur. Id autem erat querimonia super Disputatione quadam adversus Cartesium habita. Si hic vestigia adversarii premere in animo haberem, facili negotio elaborer. Is enim, cum in Disputationibus sibi omnia licere velit, & nihil tam falsum sit quod in illis non summat defendendum, ea tantum ratione, quod id faciat Exercitii causa, id ipsum & mihi hic subvenire æquum esset. Si enim illi licet exercitii causa falsum dicere de Deo, cur non & mihi de Cartesio? Verum absit, ut quam in illo culpam non fero, eam in me admittam. Crimen ergo ipsum consideremus. Pelagianismi, inquit,

quit, Cartesium inſimulavi, & in loco
 quo id probarem bis erravi. Novum ve-
 ro crimen, & ante hunc diem inauditum,
 hominem Jeſuitam Pelagianum appella-
 re! quis tam illius ſectæ fautor inepte eſt,
 Ut non hoc fateatur? conſideremus vero
 locum in quo injuriam eum à me paſſum
 quiritatur, quod peccatum profecto &
 candide fatebor, & ſupplex deprecabor,
 niſi in eo ipſo loco eū omnē Pelagianif-
 mum exuperalle demonſtravero. Medit.
 ſuarum p. 54. ita loquitur: *Nec vero etiam
 queri poſſum, quod non ſatis amplam & per-
 ſectam voluntatem, ſive arbitrii libertatem
 à Deo acceperim; nam ſane NULLIS illam
 LIMITIBVS CIRCUMSCRIBI experior. & poſt-
 quam in facultate intelligendi aliter ſe-
 rem habere oſtendiſſet, addit p. 55. Ea-
 dem ratione, ſi facultatem recordandi, vel
 imaginandi, vel quaſlibet alias examinem,
 nullam plane invenio, quam non in me te-
 nuem & CIRCUMSCRIPTAM, in Deo IM-
 MENSAM eſſe intelligam; ſola eſt voluntas,
 ſive arbitrii libertas, quam TANTAM in
 me experior, ut NULLIVS MAIORIS ideam
 apprehendam. & mox: Nam quamvis ma-
 jor abſque comparatione in Deo quam in me
 fit, tum ratione COGNITIONIS & POTEN-
 TIÆ qua illi adjuncta ſunt, redduntque il-
 lam magis firmam & efficacem; tum ra-*

tione **OBIECTI**, quoniam ad plura se extendit; **NON** tamen **IN SE** **FORMALITER** & **PRÆCISE** spectata **MAIOR** videtur, quia tantum in eo consistit, quod idem vel facere, vel non facere (hoc est affirmare vel negare, prosequi vel fugere) possimus, vel potius in eo tantum, quod ad id quod nobis ab intellectu proponitur affirmandum vel negandum, siue prosequendum vel fugiendum ita feramur, ut **NULLA VI EXTERNA** nos ad id **DETERMINARI** sentiamus. Hic ita manifesto libertas humana Divinæ adæquat, ut nemo id negare possit, nisi sibi sponte oculos eruere velit. Notentur tantum hæc: facultas intelligendi, recordandi. &c. in nobis circumscripta est, at libertas voluntatis *incircumscripta, immensa*, ac tanta ut *nulla sit maior*, ne in Deo quidem, si formaliter ac in se spectetur, nam ratione cognitionis, potentia, objecti majorem eam in Deo esse non diffitetur. quod nihil aliud est, quam adjuncta libertatis divinæ esse majora, non autem libertatem ipsam. hanc porro æqualitatem nostræ libertatis cum divina in eo ponit, quod neutra à vi externa **DETERMINATUR**. utraque ergo suarum actionum **DOMINA**, & ab omni externo movente **INDEPENDENS**. Hoc vero esse ipsum Pelagianismi corculum, qui dubitat, legat quæ

quæ vir facundus & eruditus cujus auctoritatem adversarius non defugiet, adversus hanc indeterminationem ac independentiam præclare differuit, operis sui minoris p. 47. 62. 86. 419. 154. 273. 297. majoris, p. (c) 4. 103. 106. 107. 108. 120. 111. 112. 114. 144. 145. 146. 162. 168. 822. in eo autem hic noster Pelagianismum exuperat, quod nec Pelagius, nec quisquam ex ejus sectatoribus, quod sciam, ex hac voluntatis independentia, ejus cum divina æqualitatem ita aperte, ut Cartesius facit, colligere annisus fuerit. Conatur hoc postea nonnihil incrustare, cum ait *se in unam partem magis propendere, sive quia rationem veri & boni in ea evidenter intelligat, sive quia Deus intima cogitationis sue ita disponat.* Sed merus iste lusus est, quo lectorem suum naso suspendit, nam nec *propendere* est determinari, nec *disponere* determinare, nec ultimum hoc absolute Deo tribuit, sed alternative, sive hoc, sive illud, unde quid ejus rei sentiat divinandum relinquit. Videamus jam quam præclaro argumento hanc humanæ libertatis cum divina æqualitatē probet. Audire, atq; togā jubeo componere. *Non tamen inquit, in se formaliter & præcise spectata (divina libertas) major videtur (quam humana) quia tantum*

in eo consistit, quod idem vel facere, vel non facere (hoc est, affirmare vel negare, prosequi vel fugere) possimus, vel potius, &c. Illatio talis est:

Quorum utrumque consistit in eo quod possit eandem rem prosequi vel fugere, eorum alterum non est majus altero. At utraque libertas, divina & humana in eo consistit.

Ergo neutra alterâ major est.

Resp. Utraque propositio falsa est. ac, ut brevis sim, utramque ex ipso Cartesio refutabo. Si enim prima vera est, vera & hæc erit. Quorum utrumque in eo consistit quod possit cognoscere quid verum, quid falsum sit, eorum neutrum altero majus est. At uterque intellectus, divinus & humanus in eo consistit. Ergo. Item: Quorum utrumque in eo consistit ut possit extra se operari, eorum neutrum altero majus est. At utraque potentia, divina & humana in eo consistit. ergo, quis non videt eandem firmitatem esse in hisce propositionibus, quæ est in Cartesiana? & tamen utraque, teste Cartesio, falsa est: falsa, ergo & ea quam ipse posuit. Altera ejus propositio nihilo plus veritatis habet, nempe utramque libertatem, divinam & humanam in eo consistere, quod possit eandem rem prosequi & fugere. Id ipse hoc eodem loco
ex-

explicat, ita inconstans est. Neque enim, inquiens, opus est me in utramque partem ferri posse, ut sim liber. sed contra, quanto magis in unam propendeo tanto liberius illam eligo. Indifferentia autem illa quam experior, est infimus gradus libertatis, & nullam in ea perfectionem, sed tantummodo in cognitione defectum testatur. Nam si semper quid verum & bonum sit clare viderem quamvis plane liber, nunquam tamen indifferens esse possem. Hæc cum propositione illa minore qui conciliaverit, ei me minerval debere fatebor. Apparet ergo quam levi & stramineo fundamēto quam gravem errorem superstruxerit Cartesius: meque, qui Pelagianismi Cartesium reum egi, causam illam adversus eum perspicue & solide perorasse, omnes, ut confido, præjudiciis non excecatis, ingenue agnoscant.

Nunc ea in quibus hic cespitasse arguor expendamus. Primum est, quod quæ ille de *libertate* dixit, ego de ejus *idea* dicta acceperim. Sed innoxius est iste error (quem etiam in Opusculo meo correxi) quum, utrumlibet dicatur, eandem impietatem contineat. & alterum quoque ex altero sequatur, quandoquidem ideam rei objecto suo commensurari in confesso est. imo ex idea libertatis quam

in se deprehendit, ad ipsam libertatem hoc ipso loco Cartesius procedit.

Alterum majoris momenti videtur. Instabit enim ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν, ac regeret: Utut res habet de exæquatione libertatis humanæ & divinæ, à qua Cartesium liberare non possum, at crimen ejus ultra æquum exaggerasti, cum cum MAIOREM illam homini quam Deo tribuisse asserere ausus es. nec te hic à lata culpa, explicare potes. Ego vero, ὁ bone, quoniam ira urges, & quidem facilius quam tu arbitreris id effectum dabo, ostendens nihil interesse, hominem quis Deo æqualem, an eo majorem efficiat. imo hoc ultimum crimen priori contineri, & ex eo necessario fluere. Ut hoc evincam, nullo alio ariete utar, quam duabus tribusve sententiis viri illius eruditi ac facundi, quem modo laudavi. Is ergo operis sui minoris. p. 440. ubi Semipelagianos nostri ævi sugillat, quod rationem Scripturæ æquiparent, eo ipso eos illam Scripturæ antepone arguit: *Verum quidem est* (verba ejus sunt) *eos rationem & Scripturam in hisce allegatis conjungere, sed EO IPSO EXTOLLUNT RATIONEM SUPRA SCRIPTURAM. quandoquidem eo ipso Scripturæ adimunt, id quod ei soli convenit.* In majori vero suo opere, p. 436. ubi eosdem casti-

castigat quod magistratum actiones cum decretis divinis pari veluti passu incedere faciant, similem inde consequentiam nectit: *Itaque (inquier) decreta Dei exæquare velle actionibus Magistratum, & juxta ea quæ homines facere solent, decreta Dei infiniti limitare & exigere, nihil aliud est quam homini Deum ÆQUARE, & propriis suis cogitationibus in Deum MAGISTRUM EXERCERE.* Hinc concluderem, ex paritate rationis, etiam illum qui (quod Cartesius facit) libertatem humanam divinæ exæquat, & quidem ratione INDEPENDENTIÆ, eo ipso Deum è sede sua deturbare, seque Deo anteferre, nisi id expressis verbis, in ipsa illa re conclusisset idem auctor, p. 877. ubi non solum voluntatem *independentem* ALTERVM DEVM esse ait, sed & *alterutrum ex ea sequi* infert, *aut quod homo sua volendi facultate adversus voluntatem Dei utens DEI VOLUNTATEM ANNIHILET, SEQUE MAGISTRVM DEI CONSITIAT (vel DEVM IN POTESTATEM SVAM REDIGAT) aut quod homo sua voluntate DEI VOLUNTATEM CAVSET*, utrumque autem revera est hominem Deo anteponeere, ut quilibet videt.

Adjiciemus nunc alia quædam Cartesianæ, eaque ut à Pelagianismo vindicet

ejus defensor rogabimus.

Princip. p.2. ait: *Hanc in nobis libertatem esse experimur, ut semper ab iis credendis qua non plane certa sunt & explorata possimus abstinere, atque ita CAVERE NE VNQUAM ERREMUS.*

Ib. p.14. *Quod in errores incidimus, defectus quidem est in nostra actione sive usio libertatis, sed NON IN NOSTRA NATURA, utpote qua eadem est cum non recte, quam cum recte judicamus.*

Medit. pag. 164. *Nec sane Turca, aliiue infideles ex eo peccant cum non amplectuntur Religionem Christianam, quod rebus obscuris, ut obscura sunt, NOLINT ASSENTIRI, sed vel ex eo, quod ut vine gratia interiorius illos moventi repugnent, vel quod in aliis peccando se gratia reddant indignos. Hinc sequitur, 1. Nolle assentiri Religioni Christianæ, per se peccatum non esse. 2. ubi est interior gratiæ motus, ibi hominem qui ita movetur repugnare posse. 3. ubi non est ille motus ibi nec esse peccatum. 4. gratiam iis conferri qui se ea non reddiderint indignos &c. quasi aliqui tales sint,*

Princip. p.15. postquam dixit, nos facile posse nos ipsos magnis difficultatibus intricare, si Dei PRÆORDINATIONEM cum arbitrii nostri LIBERTATE conciliare, atque

utramque simul comprehendere conemur: addit: Illis vero nos expediemus, si recodemur mentem nostram esse finitam; Dei autem potentiam, per quam non tantum, omnia, que sunt aut esse possunt, ab eterno presciuit, sed etiam voluit ac præordinavit, esse infinitam: ideoque hanc quidem à nobis satis attingi; ut clare & distincte percipiamus ipsam in Deo esse; non autem satis comprehendendi, ut videamus QVO PACTO LIBERAS HOMINUM ACTIONES INDETERMINATAS RELINQUAT; libertatis autem & indifferentiæ que in nobis est, nos ita conscios esse, ut nihil sit quod evidentius & perfectius comprehendamus. Absurdum enim esset, propterea quod non comprehendimus unam rem, quam scimus ex natura sua nobis esse debere incomprehensibilem, de alia dubitare, quam internè comprehendimus, atque apud nosmet ipsos experimur. Hic libertatem arbitrii nostri in eo ponit, quod divina præordinatio liberas nostras actiones INDETERMINATAS relinquat, quomodo id fiat sciri non posse, sed rem ipsum esse evidentissimam,

Method. p. 23. Tertia regula erat, ut mihi firmiter persuaderem, nihil extra PROPRIAS COGITATIONES ABSOLVTE ESSE IN NOSTRA POTESTATE. quod SOLVM sufficere mihi videbatur ad me hoc pacto SATIS

FOELICEM reddendum, p. seq. *Atque in hoc UNO mihi persuadeo positam fuisse omnem ARTEM illorum philosophorum qui olim fortuna imperio se eximebant, & inter ipsos corporis cruciatus ac paupertatis incommoda DE FOELICITATE CVM SVIS DIIS CONTENTENDEBANT.* Nam tam plane sibi persuadebant nullam rem extra se positam, sive nihil prater suas COGITATIONES, ad se pertinere, ut nihil etiam amplius optarent, & tam ABSOLVTVM in eas IMPERIVM istius meditationis usu acquirebant, hoc est, cupiditatibus, aliisque animi motibus regendis ita se assuefaciebant, ut non sine aliqua ratione, se solos divites, solos potentes, solos liberos, & SOLOS FOELICES esse, jactarent.

De passionibus animæ part. 2. art. 144. agens de objectis Cupiditatis, partitur ea in res quæ PANITVS A NOBIS PENDENT, & quæ à nobis non pendent. priores dicit eas esse quæ EX NOBIS SOLIS PENDENT, ID EST, EX NOSTRO LIBERO ARBITRIO. eas, inquit, sufficit scire esse bonas, ut non possint nimis feruide desiderari, eo quod virtutem sectari sit res bonas facere quæ A NOBIS PENDENT. nec possit nimis feruide Virtus desiderari: ut taceam, quod cum NON POSSIT NON BENE SUCCEEDERE, utpote A NOBIS SOLIS DEPENDENS, quod:

quod ita appetimus, semper inde percipiamus omnem illam quam expectabamus satisfactionem. Art. 145. de iis loquens quæ à nobis (i. à nostro libero arbitrio) non dependent, ait: *sape nos debere reflectere animum ad PROVIDENTIAM DIVINAM, & cogitare, impossibile esse, aliquid evenire alio modo quam ab aeterno DETERMINAVIT hæc Providentia; ita ut sit instar FATI, vel IMMUTABILIS NECESSITATIS.* Ut autem appareat hæc tantum de iis rebus intelligi quæ sunt extra nos, ait art. 146. *PROVIDENTIÆ divine DECRETUM æternum, adeo INFALLIBILE & IMMUTABILE esse, ut EXCEPTIS iis quæ idem decretum voluit PENDERE EX NOSTRO LIBERO ARBITRIO, cogitare oporteat respectu nostri nihil evenire quod NECESSARIUM non sit, & quadantenus FATALE: adeo ut absque errore cupere non possimus ut aliter eveniat.* Ibidem Fatum hoc explicans, Cum, inquit, non succedit res quam censuimus pendere à fortuna, indicio id est, quandam ex CAUSIS NECESSARIIS ad eam producendam defecisse. Art. 146. Sed quia major pars Cupiditatum nostrarum se extendit ad res quæ tota à nobis non pendent, nec tota ab aliis, debemus exacte distinguere in illis id quod NONNISI A NOBIS PENDET, ut ad id SOLUM nostram cupiditatem proten-

da-

damus. & art. 152. Vnum duntaxat in nobis obferuo, quod iustam causam nobis possit suppeditare NOSMET IPSOS ÆSTIMANDI (ita vertendum) *nempe USUM LIBERI NOSTRI ARBITRII* (iuterpres de suo addidit, *legitimum*) & IMPERIUM QVOD HABEMVS (iuterpres substituit, *exercemus*) IN NOSTRAS VOLVNTATES. *Nam prater solas actiones PENDENTES EX ISTO* (LIBERO ita habet textus Gallicus) *ARBITRIO, nihil est unde possimus cum ratione laudari vel vituperari. Illudque nos quodammodo reddit* DEO SIMILES, nos NOSTRI DOMINOS *faciendo, modo per ignaviam non amittamus jura qua nobis confert.*

Hic videmus, cogitationes nostras (ad quas pertinent actus volendi) modo sequamur *regulas Cartesii, & artem veterum Philosophorum, absolute esse in nostra potestate. habere nos in eas absolutum imperium. Actus liberi arbitrii nostri à nobis solis dependere. Excipi eisdem à providentia divina, ejusque decreto. cætera omnia fatali necessitate evenire, non cã tantum quæ colligitur ex divino super iis decreto, sed & quæ ponitur in CAUSARUM naturalium complicatione, unde illicitum fit desiderare (ac consequenter Deum precari) ut aliter eveniant. quasi Deus ipse*

ipſe (quod ſenſiſſe dicuntur Stoïci) huic cauſarum neceſſitati ſubjectus ſit. Item : *Uſum liberi noſtri arbitrii*, & imperium quod habemus in noſtras voluntates, juſtam nobis rationem ſuppeditare, *nos ipſos æſtimandi*. Adhæc, *Imperio* hoc noſtro in cogitationes noſtras, nos *ſatis felices*, imo *ſolos felices* reddi. Deo quodammodo ſimiles. imo felicitate *cum Deo ipſe certare*. Quod ultimum ne per calumniam Cartefio impingere videar, obſerua, cum ſuam tertiam *regulam*, & quam ei ſubjungit philoſophorum *artem*, unam eandemque eſſe diſerte affirmare, ut hi per eam *felices* evadebant, ita & ſibi hoc attribuere. Unde (ut cætera quoque convenient) quemadmodum illi per eam *artem* felicitate cum DIIS ſuis contendebant, ita & Cartefium oportet per eandem felicitate cum DEO ſuo (qui eſt verus Deus) contendere. Niſi ridicule exceperit, ſe quoque felicitate certare cum Diis philoſophorum iſtorum n. i. cum dæmonibus (nam Diſ gentium Dæmonia ſunt. 1 Cor. 10. 20.) quæ ſane miſeranda eſſet felicitas.

Ex hiſce patet nihil a me actum dolo malo adverſus Cartefium, cum res ipſa de qua illum accuſo ſit veriffima. At verbum pro verbo poſui (ait meus verborum anceps) & in ſenſu, quoque erravi illud.

illud est *perfidia*, hoc *inscitia*. Bona verba, mi vir,

οἶδα καὶ ἄλλοι μῦθον ἀμείνονα τῆς ἐν νοῦσιν,
 oscitantiam vocares, vel hallucinationem,
 vel tale quid, non contradicerem. quis enim non labitur in verbo? quis etiam non interdum à sententia scriptoris quem præ manibus habet aberrat? præsertim in scripto tam intricato? fatentur hoc passim egregii & ingenui scriptores. Vel unū mihi vide in signem, quem supra citavi, Theologum, qui operis sui minoris p. * * 8. ait: *Vt homines, in nonnullis errare potuimus, in omnibus non potuimus.* eadē versâ: *Hic jam subsistemus, expectantes si qua nobis dabitur occasio, vel nostra defendendi, vel etiam, si qua in parte lapsi fuerimus, à quo nos liberos prestare nolumus, corrigendi,* p. 409. *Si deprehensus fuero, vel in omnibus (quod non credo) vel in multis errasse, & ipsis adversariis per hoc occasione dedisse sese purgandi &c. testor coram Deo & mundo universo majorem eam mihi voluptatem fore, quam unquam dum vixi percepi: imo habiturum me id pro summa mea victoria, si in hisce potuero vinci, illique sincere ac efficaciter demonstraverint, se non esse homines hujusmodi, neque ea fundamenta ponere, neque ea β δελόγμῳ fovere, quæ è rationibus adductis apud eos latere judicavi.* secundum

dum hæc, operis sui majoris p. 45. opinionem quam de adversariis suis in quadam doctrinæ parte conceperat, diserte retractat p. 533. *Nullus, inquit, mortalis vivit quem non aliqua ignorantie nebula involvat. Hanc culpam à nativitate attraximus. Homo enim cum errat, errat humanitus, & quia homo est. Ideoque immunem se censere ab errore & hallucinatione, est hominem se esse negare.* p. 605. rogo lectorem meum, ut in quibus mecum certus & concors est, mecum pergat: ubi adhuc dubitat, mecum querat: ubi errorem suum ac hallucinationem agnoscit, ad me transeat: ubi mecum errorem videt, me revocet. pag. 830. rationem quandam adversarii sui ita subtilem & intricatam esse ait, ut eam non capiat, ideoque sine responso transmittat p. 958. *Non audemus, inquit, nos in omnibus hisce liberos arbitrari ab omni ab erratione &c. ut quibus nota est infirmitas & instabilitas judicii humani. ac libenter nos eis annumeramus, qui scribendo proficiunt, & proficiendo scribunt.*

Ingenuis ejusmodi scriptoribus annumerare non possum Cartesium, ut qui nec jocularum errorem ut emendaret ab arroganti animo impetrare potuerit. Eruditissimus Gassendus, descriptionem quandam animæ apud Cartesium examinans.

nans, in eo videlicet, quod eam diceret rem non extensam, *quaso*, inquit, *primum, iccircone ideam tui claram & distinctam habes? Dicis te non extensam. Dicis quid non sis, non vero quid sis.* & post non nullas: Ergone clara distinctaque erit Bucephali idea, si quis saltem norit de Bucephalo, quod MVSICA non sit? Hæc cum ita scripta essent à Gassendo, & à Cartesii utroque typographo ita expressa (Parisiensi pag. 480. Amstelodamensi pag. 397) tamen Lynceus noster Cartesius pro MVSICA legit MVSICAM. & ridiculam expositionem addidit. ita enim respondet (prioris edit. p. 548. posterioris 452. Neque vero addidi, mentem non esse extensam, ut quid ipsa esset explicarem, sed tantum ut monerem, illos errare qui putant esse extensam. Eodem modo quo, si qui affirmarent Bucephalum esse MVSICAM, id non frustra de ipso ab aliis negaretur. Et sane in his quæ hic subjungis, ut probes mentem esse extensam, quia scilicet corpore utitur, quod est extensum, non melius ratiocinari mihi videris, quam si, ex eo quod Bucephalus hinniat, vel mugiat, & ita edat sonos qui referrî possunt ad MVSICAM, concluderes de Bucephalo, quod sit MVSICA. Habemus erratum quod diximus ioculare, in eo qui se extra omne errandi periculum ponit. Nunc audiamus per

pervicaciam inauditam. Quum enim ab adversario, Disquisitionis in suam Metaphysicam pag. 305. de hoc lapsu modeste admonitus esset, hisce verbis: *video te (seu sponte, seu errore lectionis nescio) comparare Bucephalum cum MUSICA, quem ego & ex sensu communi, & ex lectione Typographi, comparavi cum MUSCA. quid fecit? an quod peccatum erat correxit? an quicquam mutavit? imo in Gallica versione & MUSCAM in verbis Gassendi, & MUSICAM in suis ut erant reliquit, quamvis vastius inter hæc duo vocabula in illa lingua sit divortium quam in Romana. Legantur verba Gassendi: p. 523. Et celly la, auroit il une Idee claire & distincte de Bucephal, qui connoistroit du moins qu'il n'est pas une MOUCHE? Subjiciatur responsum Cartesii. p. 589. Or je n'ay pas adjouté, &c. Tout de mesme que s'il se trouveroit quelques uns qui voulussent dire que Bucephal est une MUSIQUE &c. & mox: il me semble que vous ne raisonnez pas mieux, que si de ce que Bucephal hannit (mugitum omisit interpres, quum videret eum equo non convenire, sed reliqua ut invenit posuit. addit enim) & ainsi pousse des sons qui peuvent estre rapportez à la MUSIQUE, vous tiriez cette consequence, que Bucephal est donc une MUSIQUE. Quis non hic ex-*

cla-

clamet: ô cor Zenonis! ô jecur Crate-
tis! Cartesium † *καυεπισήμωκ*, non vi-
disse, ut in S. literis culex camelo, in pro-
phanis musca elephanti opponitur, ita
Gassendum muscam Bucephalo opposuif-
se! & ita à communi sensu se derelictum
hic ostendisse ut pro musca legeret musi-
cam! imo ne sine ratione insanire videretur,
etiam rationem commentum esse
qua hoc delirium illustraret! graphicum
sane nugatorem! *Fabula suppositam nar-
rat pro virgine cervam, At nunc pro MV-
SCA MVSICA supposita est, Sed de his ha-
ctenus. Pergit Heereboortius:*

*Nostis, quam idem (Cartesius) iisdem
literis querelam instituerit de imputata sibi
à primario nunc Professore Theologo D. Ia-
cobo Triglandio, blasphemiâ in Coroll. 7. ad
6. Apr. defenso: Internum Spiritus San-
cti testimonium de certitudine salu-
tis, ad tempus negare, sub quocunque
prætextu non licet, multo minus ipsum
Spiritus Sanctum (seu ipsum Deum, ut
male Cartesius) pro impostore ac dece-
ptore habere seu fingere, quod plane bla-
sphemum. Non referam quam fideliter &
Respondentem, & Rev. D. Præsidentem col-
legam monuerim, ut, si paci & honori suo
consultum vellent, ab illo Corollario, & CRIMINE PERSONALI defensitando abstineret,*
qui

qui se Majorem Corollarii posuisse, cum esse blasphemum, qui Deum pro deceptore habet, non autem Minorem: Ut male Cartesius, ac Meditationes ejus nunquam se legisse, professus est. Et indicari à me petiit Respondenti ut deleteretur: nec dicam, quomodo sententiam mutaverit ac disputaverit, ac turba ingentes sint exorta. hæc Heereboortius,

Ubi 1. Iterum nos beat, quod alteram Partem Epistolæ criminosa nobis indicat, quæ nec ipsa unquam ad manus Clar. Triglandii pervenit, unde nihil miri si, quod poterat, se super eo negotio adversus Cartesium non defenderit. 2. Rem falsissimam hic supponit, nempe contineri illo Corollario crimen personale. quû de solo dogmate dicatur, quod planè blasphemum, de persona autem nihil aliud, quam, ut male Cartesius, in quo nulla criminalis accusatio est. Si hanc ex illa sequi arbitretur, imperitè judicat. Audiat quod non ita pridem circa aliud argumentum monui: De dogmate quod asserui, (addo nunc & quod hic asseruit Triglandius) licet forte duriuscula phrasi, in PERSONALEM INIVRIAM non debet mutari. Qui inter pontificios Thomæ Aquinatis, quem pro Sancto colunt, dogmata falsa, atque etiam hæretica attribuunt, nolant

lunt tamen id in contumeliam tanti, ut ipsis quidem videtur, divi redundare. vide tractatum Theologorum Parisiensem contra errores Iohann. de Montefano, subnexum Magistro sententiarum. neque qui durius quid dicunt de anabaptismo (quod omnes jam faciunt) injurii esse censentur in S. Cyprianum qui illum imprudenter asseruit. v. cætera de usu capillitii p. 50. 51. Non ergo Triglandius hic CRIMEN PERSONALE intendit Cartesio, eo quod ejus sententiam qualis revera est proposuerit, & in auditorio Theologico ventilari permiserit. Sed Cartesius crimen personale intendit Triglandio, dum eum non argumentis confutat, sed querelam de eo defert ad A A. D D. Curatores. 3. Quod monuerit Triglandium Heereboortius, ut à corollaria illo defendendo abstineret, id alium quemvis magis quam illum decuisset. quum enim ipse sibi liberum velit esse quælibet Respondentium suorum *ἐπιμυστα* publicè tueri, qua fronte id ausus carpere in Triglandio? Num se solum liberum arbitratur, reliquos autem servos? Tyrannis hæc esset, non libertas. 4. Quod Triglandius professus fuerit, se hæc Cartesiana non legisse, ideoque à positione Respondentis sui abstinere statuerit, sed postea sententiam

muta-

mutaverit, id aliquid ex vero habere potest. Ita enim surdis passibus grassabatur hæc lues; ut Theologiæ professores omnes (nec hoc negarent si viverent) ad tempus latuerit, donec moniti, & reintellecta, periculum Academiae & viderunt omnes, & ei invenienda remedia censuerunt. Id ergo & ipsum accidit Triglandio, unde eum distulisse disputationem illam ad duas, si recte memini, hebdomatas, prudentiæ proculdubio fuit, eo enim tempore locis Cartesii ostensis, & inspectis, verum esse id quod ei tribuebaturprehendit: Et Corollarium de quo agebatur, adversus omnes Cartesianos, & te quoque qui copias illorum afflictas instaurare non nihil nitebaris, ita dextere, ita solide ac nervose protrivit, ut omnes & magni senis promptitudinem admirarentur, & vestram miserarentur ariditatem. Neque ullæ in hac disputatione (quod videris persuasum velle) turbæ sunt exortæ, sed omnia summa cum tranquillitate & attentione peracta fuerunt. pergit Heereboortius: *Hæc enim omnia Ampl. Confessui vestro sunt exposita, & ab Eo decretum 13. Kal. Junias elapsi anni, ne à Professoribus Theologis ac Philosophis, & Collegii Theologici Regentibus in posterum Cartesii, vel ejus opinionis minima mentio*

fieret. Hic nonnihil subsistamus, & Decretum AA. DD. Curatorum prout in eorum Acta relatum est, ipsorum, non Heereboortii verbis, proponamus. ita autem habet, è Belgico versum :

Excerptum è Decretis Nobb. & honoratorum DD. Curatorum Vniuersitatis, & Coss. civit. Leyd. sancitum in Ordinario eorundem conventu, habito in dicta civitate, xx Maij clo 16 cXLVII.

Postquam dicti Regens & Subregens seceserant, habita deliberatione, placuit & decretum fuit vigore presentium, eosdem Regentem & Subregentem denuo esse intromittendos, iisque dicendum, prout & factum est, visum esse huic Confessui, injungendum Professoribus ac Regentibus, ut abstineant deinceps à nomine Cartesi typographi opera inserendo thesibus suo presidio defendendis, neve eodem nomine & opinione viva voce in disputationibus suis utantur, sed de eo silent. Utque subregens, juxta precedanea decreta ac insinuationes ipsi factas, sese in posterum contineat limitibus Philosophia Aristotelica, in hac Academia recepta; Quod si aliter se gesserit, hujus Confessus fore adversus id ipsum quod jus erit statuendi. Vtrumque porro Regentem monendum ut mutuam amicitiam & correspondentiam deinceps colant.

Eodem die: Præterea decretum fuit vigore

gore presentium, dicta Epistola Cartesii respondendum, ac responso inserendum, Hunc coetum, Rectorem, ac Professores Theologiae & Philosophia hujus Universitatis, nec non Regentes Collegii ad se vocasse, monuisseque, atque etiam prospexisse, ne deinceps in Disputationibus, lectionibus, aliisque publicis Actibus, aut Academicis exercitiis (hoc ultimum, perspicuitatis gratia additum reperi in articulo hoc prout Latinè D. Steuarto fuit traditus) nominis ejus aut Philosophia ulla fiat mentio, nec pro nec contra &c.

Hic primo observet lector, Non absolute prohibitum fuisse, ne Cartesii, aut ejus opinionis vel minima mentio fieret (ut Heereboortius credi vult) sed limitatum id fuisse ad Disputationes, lectiones aliosque publicos actus & Academica exercitia. 2. Subregentem nominatim intra cancellos Philosophiæ Aristotelicæ, & illo, & præcedentibus aliquot decretis ac insinuationibus, fuisse compulsus, non sine tacita exprobratione inobedienciæ, & comminatione, nisi imposterum pareret. Addit jam adversarius:

Ego quidem ab eo tempore vestro decreto morem gessi, & sedulo operam dedi, ne Disputationem ullam pro aut contra Cartesium instituerem, aut sub meo presidio disputan-

dam permitterem, uti quidem ante à me, ad ingenii exercitium fuerat factum. hæc ille, quibus adjicere eum oportuisset, nihil quoque se ab Aristotelica Philosophia alienum defendisse. utrumque enim ei in Decetro prohibetur.

Quam autem omni ex parte falsa sit hæc ejus gloriatio, è subjectis Speciminibus apparebit.

Primum Specimen obedientiæ Heereboortianæ nobis erit Disputatio quam Aprili mense tueri fuerat prohibitus. ejus titulum in nihilo mutatum Academiae valvis affixit, Kal. Jun. ventilandæ. positiones ipsæ licet multum immutatæ essent tamen & in Aristotelem arietabat vigesima sexta, & Cartesio velificabatur sexta super trigessimam, Annexæ autem erant quæ sequuntur :

Reformatio Religionis initium duxit à reformatione Philosophia. quod ex variis magni Lutheri ad Iohannem Langum, Georgium Spalatinum, Iodocum Isennacensem, aliosque, datis litteris, annis 1516. 1517. 1518. liquet: ac præsertim in quadam ad Isennacensem Epistola, ex monasterio Erfurdensi data, in qua hæc habentur verba: Ego simpliciter credo, quod impossibile sit, Ecclesiam reformari posse, nisi FVNDITVS Canones, Decretales, Scholastica Theologia,
PHI-

PHILISOPHIA, ut nunc habentur, & ERA-
DICENTVR, & alia studia instituantur.

Sequentes Theses, à Martino Luthero
præside in inelyta Heydelberga apud Augu-
stinianos 1518. 6. Kal. Maij. disputatas de-
fendendas suscipimus:

Corollaria:

1. Qui sine periculo vult in Aristotele phi-
losophari, necesse est, ut ante bene scultifice-
tur in Christo.

2. Postquam receptum est, tot esse formas
substantiales, quot composita, necessario &
tot esse materias fuerat recipiendum.

3. Ex nulla re mundi aliquid fit neces-
sario. Ex materia tamen necessario fit, quic-
quid fit naturaliter.

4. Aristoteles male reprehendit ac rideo
Platoniarum idearum meliorem suam Philo-
sophiam. Hactenus Corollaria.

In quibus non inquiram, quo sensu
prima ista dixerit Lutherus, sed quid sibi
per ea voluerit homo Cartesianarum par-
tium non est obscurum. Nempe, non
posse reformari Ecclesiam, nisi Philosophia
qua in scholis viget eradiceatur, & Carte-
siana substituatur. quod si verum est, se-
quitur nullam nos habere Ecclesiam verè
reformatam, quum Cartesiana illa refor-
matio Philosophiæ in nullam adhuc A-
cademiam aut Scholam sit introducta.

videt lector, quam secure religio reformata ab iis qui ei nomen dederunt homini Papistæ, nequid pejus dicam, deridenda propinetur. Qualis autem Religionis reformatio è scriptis Cartesianis institui possit, ex hisce reformatoribus intelligere velim. sane iis qui ea legunt, & quæ ad ea passim observamus expendunt, mira & *μωσα* futura illa reformatio videtur.

2. *Stultificandos nos in Christo, ut sine periculo in Aristotele versemur*, non pessime dicitur. Neque quisquam est qui eum sequendum arbitretur in iis quæ, ut in homine ethnico, Christianæ fidei repugnant. Reliqua autem omnia ideo exhibere velle, insipientia est. Audi multo quam te candidius de eo judicantem Judæum Majemonidem. Is More Nevochim part. 2. c. 22. *Quicquid, inquit, Aristoteles dixit vel scripsit, de istis Entibus, quæ sunt sub sphaera lune usque ad centrum terra, verissimum est; neque discedet ab eo, nisi forte is qui rem non intelligit, aut qui jam alias sententias imbibit, quas propugnare vult & defendere, quæque illum eo usque trahunt, ut illas etiam res negare ausit quæ oculis ipsis apparent* (nota hoc) *Quod vero attinet ea, quæ scripsit de iis, quæ sunt inde à sphaera lune sursum versus, illa sunt probabilia aliquo modo & vero similia, exceptis quibus-*
dam.

dam; præcipue vero illis, quæ scripsit de ordine Intelligentiarum, & quibusdam sententiis Deum spectantibus, quas ipse credit; in quibus gravissima sunt absurditates, corruptionesque manifesta & evidentes, quarumque nullam omnino demonstrationem afferre potest. Si hic non placet, non potes contemnere Jo. Chrysost. Magnenum, Democriticæ Philosophiæ (quæ multis in rebus Cartesianæ gemella est, si non eadem) nuperum instauratorem, is enim Democrit. Reviv. pag. 47. de variis philosophantium sectis locutus: Pro juventutis, inquit institutione, satius est Aristotelem prælegere, quod ejus methodus, & sensa, omni sint exceptione majora, tum etiam, quia meliori philosopho caremus, absuntis veterum libris, Platoneque, qui solus cum Aristotele supervixit, in scientiâ naturali valde parco, nec ordinato. Vnde gravissimo omnium pene populorum consensu, sancta & inviolabilis est in Academiis peripateticorum principis majestas, ut majori diligentia illi studeat inventus, quem à veteranis quibusque vident scrupulosissime coli. Modeste omnino & judiciose, nec pro genio sectæ Cartesianæ.

3. Qui & in eo hic se prodit, quod Platonicas ideas contra Aristotelem sibi propugnandas sumit, ac illius hic melio-

rem quam hujus philosophiam esse ait. quasi vero vel minimum in hac controversia Aristotelis philosophia periclitetur. qui siquid hic erraverit (ut multi putant) ejus error in eo tantum esse dicitur, quod mentem Platonis minus sit affecutus. nam ideas eo sensu quo ab Aristotele impugnantur recte impugnari omnes fatentur. Quid, ergo mentis fuisse corollarii auctori dicendum est, nisi ut quocunque modo Aristotelem suggillaret, atque ita decretum D D. Curatorum se vilipendere ostenderet?

Hisce Thesisibus excusis, affixis, quaquaversus dispersis, cum jam omnes tam generosæ disputationi inhiarent, repente velut in alium (nec tamen alium) hominem mutatus, valvis Academiae hoc programma affigit:

Vti Nobb. D D. Curatoribus visum fuit ne disputatio hæc superiori thesium facie haberetur, ita, ne sub hac posteriori, ab ornatiiss. Respondente immutata habeatur, places D. Presidi.

Atque ita secunda vice in spongiam incubuithic Ajax. Heereboortius autem primum suæ erga D D. Curatores obedientiæ specimen, satis, ut ipse quidem arbitratur, luculentum edidit.

Sequitur alterum, non minus illustre.

Nam

Nam 28. Decemb. disputandam vulgavit Repetitionem de Notitia Dei naturali, cui subiecit corollaria, quibus Cartesii opiniones, *de neganda omni sensibus fide, de abnegatione Dei temporaria, de eo quod Deum non modo negative sed & positive sui causam efficientem, & per potentiam sui ipsius causam conservantem esse* scripserit, tam impudenter negat, & tanta cum rabie eum in hisce defendit, ut nihil simile, à natis exercitiis Academicis usquam visum sit. *Mentem autem omnibus præjudiciis nudandam*, (id est sensu Cartesiano, omnia quæ antea credideris, & inter ea ipsius Dei existentiam, pro falsis habenda) strenue tuctur. Opposuit se huic disputationi ecclesia, opposuit Academia, & Curatores ipsi eam ne haberetur inhibuerent. Nec tamen reveritus fuit eam hac ipsa epistola recusam eorum Nobb. A. ut eximium quid offerre, imo postquam donum hoc rejecissent, & à librariis vendi prohibuissent. tertio eam excudendam dat, & Celsiss. Megapolitano duci inscribit. O inauditum ab omni ævo obedientiæ exemplum! Adderem disputationes quas anni sequentis initio habuit *de formis substantialibus*, directe & nominatim contra Aristotelem, duas quas postea, *de Atomis* contra eundem pro Deo

mocrito, aliam *de libertate philosophandi*, manifesto oppositam decreto DD. Curatorum. de sola philosophia Aristotelica retinenda. Aliam denique *de iis dogmatibus* &c. qua mirâ metamorphosi Cartesium in Aristotelem transformat. & illius dubitationes huic conatur afficere. Sed omnem obsequii *ἀνεπίβαστον* exuperat, quod simul ac de morte Cartesii inaudivit, cum publico lesso in auditorio philosophico profecturus est &c.

Post hanc Heereboortii obedientiam (apertam rebellionem verius diceres) sequitur mea, si Dis placet, inobedientia. Placuit, inquit, Regenti interea temporis Revio, in varia, & ab antecedentum & consequentum serie divulsa loca & excerpta, ex Cartesii *Methodo, Meditationibus, Principiis*, & *non institueret, & evulgare libellum quinque foliorum, titulo Considerationis Theologicae, addita geminâ disputatione, ex quatuor ante contra Cartesium habitis.* Hæc sunt quæ de mea Consideratione habet omnia, ad quæ respondeo. 1. Nihil me hac scriptione in decretum DD. Curatorum peccasse, qui nunquam, ne in Cartesium scriberetur prohibuerunt. 2. Quod varia in illud scriptum loca è Cartesiana *Methodo, Meditationibus, Principiis*, ad mentem ejus plac

planam faciendam comportarim, recte factum omnes quibus sanum est cerebrum fatebuntur. unde enim Cartesium melius explicarem quam ex Cartesio? & quidem è dogmaticis ejus scriptis? qui hoc improbat, improbet & factum sacerdotum populi Judaici qui *legebant librum legis divinæ explanate, & exponendo sensum, dabant intelligentiam per scripturam ipsam.* Nehem. 8. 9. 3. At loca Cartesianæ, inquit protuli *divulsa ab antecedentibus & consequentibus.* quid ergo? an libros ejus integros à me exscribi voluit? si negat, fateatur loca citata à reliquis divelli oportuisse. Quod si id à me fraudulenter factum interpretetur, demonstret quod dicit, est enim res facti, quæ non præsumitur sin deteriorem partem nisi probetur. 4. Libellus inquit, erat quinque foliorum. Hoc mihi permirum accidit legenti. sunt enim in illo libello 135 paginæ quæ efficiunt 67 folia integra & quod excurrit. Sed vide hominis vafritium. Ut lectori imponeret, per folium intellexit non id, quod omnes intelligunt, sed integram illam mappam chartæ è cujus plicaturâ, ad eam formam qua libellus meus excusus est, duodecim folia sive 24. paginæ emergunt. Profecto vel mentitur hic, vel Jeremias propheta,

cum ait cap. 36. 23. Jehudi legisse coram rege Jehoiachin *tria vel quatuor folia* ex eo volumine quod scripserat Baruch. Nam, ut observant docti, Non erant folia illa separata, ut sunt librorum, sed *ærea* instar paginæ aut lateris unius folii. qua voce metaphorica vocantur **לַתוֹרָה** *janua, valva*, quod figuram januæ referrent. Si ergo plura ibi fuerunt folia, licet sibi mutuo hæerent, quanto magis in libris nostratibus, ubi divisa sunt? 5. Quam jejunum est, & indignum philosopho, tractatum quem refutare non possis, à paucitate foliorum sigillare! Nullam enim hæcenus in eo periodum, nullum verbum, nullam syllabam ostendisti reprehensioni opportunam. itaque manent gravissima illa crimina quorum Cartesianam philosophiam inibi ream ago.

Alterum meum Tractatum, videlicet *Absterfionem calumniarum*, Corollariis suis à me oppositum dicit. sed virulentam illam præfationem, præfixam Notis Cartesianis, pulcre dissimulat. In illam, Absterfionem dico, plaustrum convitiarum conjicit, eo ipso loco quo mihi iracundiam, sibi vero moderationem, tribuit. quæ, ut aspidem illam in insula Melite Paulus Apostolus, manu excutio, & in ignem suum conjicio, lectori qui n-

trum.

rumque nostrum novit, utri ea potius conveniant iudicio delato.

Ne tamen ad rem ipsam nihil diceret, subornavit alium, quem è charissimis sibi capitibus unum esse profitetur. Is se Irenæum Philalethium Atheniensem vocat, absque quo foret, Cretensem eum existimassent omnes. quanquam hoc Atheniensium *κατήριον* habet quod eis Lucas evangelista tribuit. Act. 17. 21. *ἀθηναῖοι δὲ πάντες, καὶ οἱ ἐπιδήμιοντες ξῖνοι, εἰς ἑδὲν ἔτερον ἐγκαίθουν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον.* & hoc ipse ostentat nobis, cum ait, se, postquam pulverem excussit *triviale*, longissima in Ægyptum, Iudæam, Persiam, Indiam, ad sacerdotes, Magos, Gymnosophistas suscepisse itinera, & tandem Lugdunum Batavorum appulisse, ubi voti compos, liberum ac versatilem (ita loquitur) *Philosophum* Heereboortium repererit, eique se in *disciplinam* dederit. ride lector scabentes mutuum malos. Fortasse longinquarum illarū regionum appellatio, designat classes aliquas aut decurias puerorum elementariorum, quas hic *πολύτερον* Ⓞ, ut fit, perreptarit, donec ad Academiam Leydensem tanquam in portum ejectus fuerit potius quem perlatus, ita peregrinatio hæc, non postquam excussit pulverem *triviale*, sed dum ei ad
huc

huc immerfus fuit, peracta probabilius cenfetur. Idque puerilis fcribendi ratio fatis evincit. in qua feftivum eft, quod ait p. 6. *Gracum fe efle, nec Latine fatis fortafle noviffe* idque ut credamus extemplo rem ipfum teftem dat, cum pro *Cornu copia*, *Cornucopiam* nominat, qua fyntaxi & *Cornu vitulam*, & *aures afinum*, dicere potuiffet. Tales profecto nec ex difciplina grammatiftarum dimitti, nec ad principem orbis terrarum Academiam admitti solebant, quod huic tamen minime merenti videmus contigiffe. Percurramus nonnihil hafce ineptias. 1. Ut Præceptor ejus Confiderationem meam 5. foliorum efle dixerat, ita hic obfervat Abfterfionē meam feſquifolii efle, quum ipſe tamen paginas ejus citet 35. ſunt autem in univerſum 47. ſaltem cum ſpecie aliqua veri mentiretur. ſi hoc artificium ei tantopere placet. 2. Reſpondet ad ea quæ dixerim de *Crambe recocta*, at illa in toto meo libello non legitur. quid ergo? aperiā myſterium. In manuſcripto meo ita poſueram, ſed primo liturario à typographo accepto, ea verba delevi & alia ſubſtitui. Apparet hunc vafriculum folium illud, ut & reliqua, è typographico furtim ſublegiſſe, & ad ea, non ad libellum ut editus eſt, reſpondiſſe. Idem

dem apparet in eo quod ad pag. meam 31 (legendum 24) ubi locum petebam mihi dari à *Methodo, Meditationibus, aut Principiis Cartesii*, in quo is rejecerit expressissimis verbis ea quæ ipsi imputaveram, hic noster locum affert ex Epistola ejus ad Dinetum, atque ita de aliis interrogatus, de cæpīs respondet. quæ hoc factum? quia in liturariis meis illa restrictio, de *Methodo, Meditationibus, Principiis* non fuerat addita, quam dum ea recenseo, cautionis loco adjeci. folium ergo hoc quoque dum in litura est ex typographeio harpagavit. idque in toto libello factum, unde & ille, (libellus inquam meus) & hujus responsum simul fuerunt excusa, ac simul in lucem venerunt. Sitne hæc ars una ex liberalibus, nos cum volet docebit, inter septem enim decantata seam ego non reperio, 4. Cum quærerem quo sensu ab Anonymo nuperus Theologus vocarer? Intellige, inquit hic pseudonymus, qui *Theologicam nuper Considerationem scripsit*. Acute, supraquam dici potest! ita enim quotiescunque Philosophus novas Theses conscribet, erit *nuperus Philosophus*. 5. Ne hic repetam, quod de negato bestiis sensu commentatur (id enim jam excussum) Ad pag. meam 12. ubi famosam *Disputationem* primo au-

cto-

toritate D. Rect. Magnifici, & deinde DD. Curatorum suppressam fuisse dico; falsum mihi impugit, quod non suppressa, sed in adventum Curatorum dilata sit. obliviscitur autem, eam ne tum quidem à DD. Curatoribus disputari permissam, imo nunquam fuisse disputatam. judicet lector, an merito à me dicatur suppressa fuisse.

Ab hac vitilitigatione ad rem magis seriam progreditur, quæque ipsam Theologiam directe petit. Miror autem non Philosophum modo præceptorem ejus, sed & tyronem qualis ipse est hoc audere, cum tamen nolint Theologos se immiscere ipsorum Philosophematis. sed ad rem:

Corollario ejus quam sæpe citamus Disputationis primo, ita habet Heereboortius: *Ex 36. argumentorum pro Dei existentia titulis, à non nemine allatis, validissimum est quod petitur à testimonio conscientie, & nervosius eo quod petitur ab ordine causarum, quia illud hominem unumquemque convincit; at hoc, non vulgus, sed Philosophas tantum, nec omnes, sed qui argumentationis istius seriem & vim capiunt, tantum confirmat.* Ad hoc Absterf. p. 13. duo dico: Primo, adversari id Apostolo Paulo, qui argumento ob ordine causa-
rum.

rum petito, non solos Philosophos, nedum ex eis nonnullos tantum, sed omnes omnino homines de Dei existentia convincat. Rom. 1. 18. 19. 20. Secundo, confero cum eo Disput. habitam ab Heereboortio Anno 1646. 7. Julii Posit. 28. Ubi is pleno ore dicit: *Argumentum à causarum subordinatione NON PROBAT efficaciter Deum esse.* Hic contra, argumentum illud & VIM habere, & à quibusdam capi eosque confirmare fateretur.

Utrumque ad partes vocat Græculus noster. & de primo quidem actum ait Not. ad Vindic. Steuart. p. 6. l. 20. hoc igitur sedulo consideremus.

Pagina illa quam ex Stuarti vindiciis eitat, quædam sunt quæ me non tangunt, quæ proinde ut defendam nihil opus est. hoc unum mihi cum illo commune est, quod ait: *falsum esse, argumentum ab ordine causarum petatum à solis philosophis, neque tamen ab omnibus capi posse: cum tibi (inquit) aperte contradicat ipse Deus. per Paulum Rom. 1. ubi dicit, quod de Deo cognosci potest, Deus illis manifestum fecit: v. 19. idque per creationem mundi. v. 20. petito scilicet argumento ab effectu ad causam, quo omnes tam stulti quam sapientes redduntur inexcusabiles, eodem versu. & mox: Si ergo argumentum hæc*

hoc non capiunt, aut capere non possunt, quomodo hoc argumento inexcusabiles reddi possunt? Hæc conveniunt iis quæ habeo in Absterfione, imo quam solidissime ea confirmant. Ad quæ dum respondet Atheniensis pag. 8. & 9. licet multa congerat de collatione hujus & illius argumenti quoad majorem vel minorem efficaciam, quæ me non tangunt, neque enim illam Corollarii partem attingi, adversus ea quæ ego attuli, quæque Steuartus, citatis verbis explicatiora dedit, nihil aliud affert præter ista: *Quomodo convincet* (argumentum à subordinatione causarum) *nisi ejus vis cognoscatur atque comprehendatur? At non cognoscitur aut comprehenditur ab omnibus. Propone homini plebejo & rudi, uti illud vulgo ex Aristotele, Thoma, & scholasticis proponi solet, vide an sit ejus vim percepturus.* Hoc videlicet est respondere! De vi argumenti in sese quæritur, de modo quo id ab hoc vel illo proponitur respondetur. At, ô bone, non cum Aristotele aut Thoma tibi hic res est, sed cum Apostolo Paulo. ille omnes tam stultos quam sapientes per hoc argumentum inexcusabiles reddit, prout egregie observabat Steuartus, tu ad philosophos tantum, nec omnes id contrahis. obloqueris ergo in os ipsi Spiritui

PHIL. CARTESIANÆ. 25
ritui sancto per Apostolum loquenti.

Ad alterum, ubi Heereboortius negabat argumentum à subordinatione causarum Dei existentiam efficaciter probare, Pseudonymus duo responder. prius est: *Non præsidem, sed respondentem fuisse istarum Thesium auctorem, cujus hoc sit peccatum.* Quod responsum si semel admittatur, nihil tam falsum tamque monstruosum poterit ab Heereboortio defendi, cui non parata sit excusatio. Cum enim nihil unquam præter theses ediderit (excipio Sermonem extemporaneum, epistolam hanc, ac similes quisquilias) semper hoc postico elabetur: Respondens est auctor, non ego. Et huc facit quod ait Pseudonymus pag. 9. 10. Cum enim obiceretur ejus præceptori à Steuarto in opinionibus inconstantia, *distingue, ait, disputationes quas facit auctor, & quas præses tantum sustinet. in his VARIUS est & INCONSTANS: nec id sibi dedecori, sed laudæ putat.* Sed ô Pseudonyme,

— capiti cane talia, demens

Dardanio rebusque tuis —

Ipsam, inquam, præceptorem tuum hortare ut Disputationes has ab illis distinguat, quo certi simus, quas ipse, quas Respondens ejus corraferit. quamdiu hoc non facit merito omnes ipsi transcribimus.

mus. Dices forte, id quod petimus jam ab eo factum esse. Nam Epistolæ p. 57. *Quarum*, inquit, *ipse Disputationum extiti auctor in iis Aristotelis principia fui secutus, quod Physicarum, Ethicarum, selectarum Disputationum docent curricula: in Corollariis, ut vocant, & Thesibus studiosorum proprio Marte & arte confectis, aliorum etiam Philosophorum placita & principia ventilari fui passus, ut meum simul & illorum exerceretur ingenium, &c.* At hoc quam falsum sit evincit vel hoc ipsum cui hæc Epistola præfixa est *Selectarum Disputationum volumen*, in quo Disputationes *de Formis, de Compositione continui, de Atomis, de Elementis* directè sunt contra Aristotelem, quarum tamen omnium & AVTHOR & PRÆSES fuit Heereboorius, ut ipse titulus pre se fert.

Deinde hoc scito, nullam Disputationem, nullum etiam corollarium sub ipso vel inscio vel invito propugnari. Siqua ergo thesis impia sub ejus præsidio defendatur, non auctorem solum, sed & præsidem rectè eo nomine sugillari.

Alterum effugium est: *Illud efficaciter sumi debere comparatè, ut sensus sit, argumenti illius quidem vim esse aliquam, sed non tam efficacem, quin sit efficacior vis argumenti à testimonio conscientia.*

At:

Atqui hæc palinodia est, non solutio. Thesis enim Cartesiana à Cartesiano proposita & defensa, sensu Cartesiano debet accipi, non autem in sensum diversum trahi. Atqui Cartesius omnia argumenta pro Dei existentia, (excepto eo quod ab Idea ejus in homine excogitavit) absolute rejicit. prout ostensum Confid. p. 80. seqq. ex iis unū est, & quidem præcipuum, quod desumitur à subordinatione causarum. quū ergo & Respondens & Præses qui hanc thesim absolute & sine restrictione posuerunt, ambo Cartesiani sint, cui nam persuadebunt eam aliter quam ille fecit sumendam esse? Si vel hunc vel illum, postquam melius edocti sunt, facti pœnitet, cur non candidè agunt? cur in tam manifesto errore quærūt diverticula?

Notavi in eadem Disputatione absurdissimam contradictionem, ita quippe definiebat Ideam posit. 3. ut eam esse exemplar *rei faciendæ* quilibet videret. & tamen Posit. 27. assererat *Ideam Dei* nobis inexistere. unde, collatis illis duabus positionibus, necessario sequi ostendebam, nos Deum *efficere* posse. quid Pseudonymus noster? Dicit, vocem *Idea* possit. 3. sumi sensu Amesiano, at posit. 27. sensu Cartesiano. ideo nullam hic esse pugnam. Vaserrimum inventum! Si accuso præsidem,

dem, non illus, sed Respondentis Disputationem & PECULIUM fuisse ait. Si hunc sugillo, ne ipse quidem, sed auctorum unde desumpsit esse clamat. ita Respondenti perit suum peculium. Quæro cur non ita positiones suas limitarit, ut intelligi posset secundum diversos diversorum auctorum sensus esse accipiendas? Nihil video quod obtendat, præter MENTALIEM RESERVATIONEM, qua omnes quæstiones sibi propositas eludere solent Jesuitæ. Ad hanc formam, si quis in Disputatione primo diceret, *Deum solum esse invocandum*, postea, *Esse invocandam Virginem Mariam*: è collatis hisce duabus positionibus tertiam elicere non liceret, nempe *Virginem ergo Mariam esse Deum*. responderi enim posset, nullo modo hoc sequi; quia prior illa positio accipienda esset ex sensu reformatorum, posterior hæc ex sensu pontificiorum. Ita si quis in Disputatione diceret. 1. *Deum esse ab æterno*, deinde *Filium non esse ab æterno*, non liceret inde concludere, *ergo Filium non esse Deum*. in promptu enim esset solutio; primam positionem intelligendam sensu orthodoxorum, alteram sensu Socinianorum, idque Thesium auctorem subtilintellexisse. Videt opinor Pseudonymus, suter nostrum benignius cum positionum illa-

illarum defensore egerit, egone, qui ejus oscitantiam hic tantummodo notare volui, an ipse qui cum cum Jesuitis in eodem ludo fraudum & reservationum concludit.

Ibidem rem majoris periculi observabam, quod videlicet Deum cognosci assereret per *speciem intelligibilem*, quod nec Cartesius unquam dicere ausus fuisset, & communi theologorum sententiæ repugnaret &c. Hic Pseudonymus: *Si nihil, inquit, est periculi in Græca voce ιδεας, quid periculi esse potest in latina voce speciei, qua græca respondet?* Jam subsume, Pseudonyme: *Atqui nihil est periculi in græca voce ιδεας. quis hoc tibi dabit?* Id enim est quod oppugnamus. unde Pseudonymus hic manifestò principium petit.

Ad Corollarium 6 ubi ait *qui Philosophis neotericis JAM DEVM ESSE CONFITENTIBVS ascribunt, quod pronuncient Deum non modo negative, sed & positive causam sui efficientem esse, &c. eos calumniari & mentiri.* Inter alia observabam, quum negat hoc Philosophis illis *jam Deum esse confitentibus* ascribi debere, fateri eum, tempus fuisse cum illud *non confitentur*. I. cum Athei essent. quis hoc non videt? Et tamen invenit hic quod diffin-
dat Pseudonymus: *Verba illa, inquit,*

Iam

*Iam Deum esse confitentibus, procedunt ex hypothesis eorum qui Neotericis Philosophis falso affingunt, illos modo Deum negare, modo eum facere causam efficientem sui: quod postremum, licet falsissimum, eis affingi nequit, nisi concedant adversarii, Neotericos Philosophos jam Deum confiteri, quem tamen negari ab iis, ante, sed falso, confinxerant. Quot Mæandri, quot ambages requiruntur ad malam causam incrustandam! verba illa *Iam Deum esse confitentibus*, non significant Pseudonymo id quod sonant, sed, *jam confitentibus adversariis eos Deum confiteri*. hoc vult, eos id confiteri non posse, & simul hos insimulare quod Deum negent, ea enim simul consistere nequire. At quis unquam dixit, Cartesium velle simul & Deum negari, & causam sui efficientem statui? hæc duo pugnare non est dubium. sed nec hoc facit Cartesius, nec quisquam ei hoc attribuit. prius enim illud *primo* vult fieri, posterius *deinde* cum Dei existentia probanda est. quæ hic pugna est? & qui sunt illi qui hic mentiuntur?*

Addit: *Quantos vero fluctus in simpulo excitas, cum Corollariorum authorem cum Prisciano committis, ex eo quod, adscribit legatur, pro adscribunt, vitio vel typographi excudentis, vel manus scribentis.* Quis non
puta-

putaret, me ingentem hic declamationem in re nihil consumsisse? at jocosò dicto hominem tumultuantem compe-
 scui tantum. hæc sunt verba: *Quod au-
 tem tam misere hic vapulamus, eo levius fe-
 rimus, quia bonus Priscianus nobiscum va-
 pulat, cum ait Philosophus noster, qui ascri-
 bit, &c. mentiuntur. ô fluctus decuma-
 nos! per quos tamen factum est, ut Phi-
 losophus sequentibus editionibus solte-
 cismum correxerit. pro quo mihi aliqua
 gratia debebatur. Adjicit autem Pseudo-
 nymus, ne desit quod me remordeat: Sed
 vero non exiguam eruditionis tuæ partem
 esse sitam in emendandis Typographorum
 mendis, ostendit Suarezius à te repurgatus,
 si non erroneis opinionibus, vitius saltent
 Typothetarum; nam in iis tollendis magna
 notarum pars consumitur. Respondeo: In
 opere quod arrodis passim notavi Sua-
 rezii imperitiam, præsertim in S. literis,
 Contradictiones ejus & alogias, prævarica-
 tiones, mendacia & nominatim falsas ci-
 teationes non aliorum modo auctorum
 verum etiam S. Scriptura, adhæc Idolola-
 triam & ad eam ducentia, Pagani msium
 Pelagianismum, Blasphemia & hæretica do-
 gmata quamplurima.*

Tu ergo, qui in dubium vocas an er-
 roneas opiniones in eo repurgarim, om-

nium istorum criminum te reum constitu-
tuis. Festivum autem est, quod ais de cor-
rectis in eo à me vitiis typhotetarum, in
quibus tollendis magna pars Notarum
mearum consumatur. Correxì quædam
loca, quæ remoram legenti objicere pos-
sent, sed ea tam pauca sunt, ut dimidia
pagella facile contineri possint. cum in
roto opere sint pag. 1108. & tamen meus
Pseudonymus (pœne dixeram *ψευδώνυμο*)
dicit magnam notarum mearum partem
in iis consumi. En hominem quî cum in
tenebris mices!

Quanto autem honorificentius de illò
meo, multarum sanè vigiliarum, opere
fenserit olim tuus Philosophus, cogno-
scas licet è Disputatione ejus de Dei exi-
stentia habita Anno 1643. mense Octo-
bri. ubi proposita (thesi 3.) opinione
Suarezii de demonstratione divinæ essen-
tiæ A PRIORI, thesi seq. ait: *Verume-
nimvero hac divina existentia à priori insti-
tuta per Suarezium demonstratio, quanti-
sit facienda, ARCVRATE ostendit nuper in
suo Suarezio repurgato vir. Clar. ac Collega
chariss. D. Iacobus Revius.* Hæc ille, qui
si nunc secus arbitretur, nihil præter so-
litum facit, ut qui inconstantiam (te te-
ste) sibi laudi ducat.

Ad Corollarium 8. ubi periculosum esse
sta-

statuitur, dici, *Nullam dari in nobis notitiam Dei insitam*, sententiam ipsam pro mea nolui defendere, nec adhuc defendo, sed ostendi, idem sentire Cartesium, idque ipsius verbis, Not. p. 57. quæ hic repetam: *Primo*, inquit, monebo, *per ideas innatas me NIHIL unquam intellexisse, nisi quod ipsemet (Steuartus) in p. 6. sui posterioris libelli verum esse expressis verbis affirmat, nempe, nobis natura inesse potentiam, qua Deum cognoscere possumus.* quid hic Pseudonymus? cæcitas meæ vel malignitatis eum miseret. quid ita? *Negat*, inquit, *Cartesius, ideas à natura inesse actuales, negat esse species à cogitandi facultate diversas, sed non negat eas simpliciter esse insitas*, Judicet lector de cæcitate, &c. vel mea vel Pseudonymi. Cartesius profitetur se per ideas innatas *nihil aliud intelligere quam Steuartum*, Pseudonymus contrarium dicit, atq; ita Cartesium mendacem facit, & ejus sententiam se melius intelligere putat quam ipsum. *Negat* (inquit) *Cartesius ideas à natura inesse actuales.* idem (inquam ego) *negat Steuartus.* *Negat esse species à cogitandi facultate diversas.* Idem *negat Steuartus.* *Sed non negat eas simpliciter esse insitas.* ridicule: Species non sunt à cogitandi facultate diversæ, & tamen ei sunt insitæ. erit ergo

cogitandi facultas insita cogitandi facultati. I. sibi ipsi.

Sed hic inquirendum, serione agat ac sincere Cartesius, dum eadem pag. ait: *adeo ut à risu abstinere non potuerim, cum vidi magnam illam cateruam, quam vir, fortasse minime malus; laboriose collegit, ad probandum, infantes non habere notitiam Dei actualem quamdiu sunt in utero matris: tanquam si me hoc pacto egregie impugnaret.* Videtur ergo actuale illam cognitionem denegare infantibus, prout & facit Pseudonymus p. 10. quo nos remittit. *Idea, inquit, RERVM possunt esse in mente humana actu, ut tamen res non cognoscantur actualiter: quia deest attentio, & aduersio, aut animaduersio, QVALIS IN INFANTES NON CADIT.* & postea: *Nulla rationi conuascuntur axiomata complexa, nulla notiones menti nascenti sunt inserta: nec infans cognoscit hoc axioma Deus est, nec hoc axioma: totum est majus sua parte, &c.* At tamen est in mente incomplexa quadam vis & potentia naturalis formandi axiomata, &c. Nota obiter, Pseudonymum nihil non modo actuale, sed nec habituale in infantium mentibus agnoscere, sed solam facultatem, & hactenus cum Steuarto sentire. licet in modo eliciendi ipsos cognoscendi actus non-

nonnullum videatur esse discrimen, sed hoc hic non agimus, qui ab utroque discrepamus, & præter facultatem, habitus concreatos credimus. Ad Cartesium revertamur, demonstraturos enim nos confidimus, cum in infantibus alibi non potentiam solum, sed actus ipsos cogitandi statuere, nec modo directos, sed & reflexos. audiamus ipsius verba ex Responsionibus quartis p.283. *Quamobrem, inquit, non dubito, quin mens statim atque infantis corpori infusa est, incipiat cogitare, simulque sibi sua cogitationis conscia sit, etsi postea ejus rei non recordetur, quia species istarum cogitationum memoria non inhaerent.* Judicet lector, quomodo hæc cohæreant cum iis quæ modo ex ipso Pseudonymo in contrarium audivimus.

Corollarium 10. ubi dicitur *Deus à se esse positive*, & quidem sensu Cartesiano, qui addit (ut monuimus) *tanquam à causa efficiente*, falsum & blasphemum esse asseruimus, etiamsi vel Angelus de cælo diceret, quod addebamus, ob auctores qui in hunc sensum citantur. Remittit nos Pseudonymus ad pag.16. Not. ad Vind. Steuarti. at nihil ibi habet ad quod non responderim. Vitio etiam vertit, quod sensum dicti Augustini, cui nihil habet quod opponat, eruerim, quod antea fa-

ctum non erat. quasi non hoc laudi potius ducendum esset. Ego (cum Augustino, quem hic illustravi) ex eorum numero me esse profiteor, qui scribendo proficiunt, & proficiendo scribunt.

Pag. 24. (ita lege apud Pseudon. pro 21.) Cum Cartesius dixisset *se omnia quorum insimulabatur, expressissimis verbis rejecisse* &c. postulabam mihi locum ostendi, ex Methodo, vel Meditationibus, vel Principiis, quo dixerit, *ad tempus* de hisce rebus non esse dubitandum, *ad tempus* hæc neganda non esse. Responsi vice, Pseudonymus citat locum, non ex scriptis illis Cartesii palmariis, sed ex Epistola ad Dinetum, quasi nos ignoraremus quæcunque Cartesius dogmaticis suis opusculis defendendis postmodum edidit, scaterere tergiversationibus, & impudentissimis priorum dogmatum negationibus. Quæ ex causa factum sit ut Pseudonymus hic à toto ostio aberrarit, supra manifestum fecimus.

Pag. 29. Cum dixisset Heereb. me *πυλωπεραγμοσιώνης* notam incurrisse, dum falcem Theologicam immitto in messem Philosophicam &c. respondebam. *Quasi vero, Deum negare, & falsam de ejus attributis doctrinam tradere philosophorum sit, & quando id facit aliquis philosophus,*

phas, nihil ibi Theologis sit negotii. Hic Pseudonymus infrendit; *Os impudens & mendax*. Quis ille est o deiva aliquis philosophus &c. Respondeo, non quærendus est o deiva, philosophus ille est Cartesius, qui Deum ad tempus negandum esse docet, & ipsum se id fecisse testatur, qui & Deum à se ipso positive esse comminiscitur. toties id à nobis ostensum est, ut nauseam paritura sit repetitio. Non igitur hic clamandum, *os impudens & mendax*, Revii, sed potius: *Os impium & blasphemum* Cartesii, & omnium qui cum hac in parte sequuntur. Pag. 30. ait me venenum exhibilare &c. in eminentissimum Theologum, cui aliquam præfationis partem falso ascripserim &c. Ego ut dona Dei in omnibus viris doctis & bene de ecclesia Dei meritis venerot, ita rogo Pseudonymum. 1. ut parcat nostros theologos insignire iis titulis, qui in papatu summæsecundum pontificem potestatis insignia sunt. talis est titulus EMINENTISSIMI, qui solis Cardinalibus auctoritate pontificia tribui cœpit, postquam eviluit appellatio ILLUSTRISSIMI. Non potest non ei Theologo quem inuis, ingrata esse ejusmodi adulatio. 2. Ut qui me & hic & ubique mendacii arguit, ipse tandem mentiendi finem faciat.

ciat. Non enim attribui Theologo partem præfationis. audi mea verba Absterf. p. 7. *Ad præfationis auctorem quod attinet,* LICET NIHIL PRO COMPERTO HABEAM QUOD DICAM, *videor tamen mihi duplicem in illa manum ac pennam animadvertere, theologi, & philosophi. Et theologi quidem videtur esse appositissima, ut ipse quidem existimat, citatio atque applicatio commatis cujusdam è sacris literis petiti &c. Pagin. 30. (quam hic vellicat Pseudonymus,) nihil quoque affirmo. audi iterum verba mea: Sed hic paulo propius te conveniam, Anonyme. Vel enim theologus es, vel philosophus. si Theologus &c. Legatur totus locus. 3. fallone citationem & applicationem commatis illius è sacris literis, de quo in Absterfione, à Theologo esse conjecerim. non est Pseudonymi definire. quî onim ille hoc novit? imo quis est ille qui hoc dicit? Si Theologus neget telum illud de sua pharetra esse, nihil aliud quam conjecturæ meæ, non assertioni contradixerit. Merito autem mihi ita tum temporis *visum fuisse*, allatâ si opus fuerit ratione non contemnendâ spero me planum futurum. Pagin. 31. fontem ostendo, unde, meo judicio, magna pars incommodorum quæ Academiam urgent, manarit.*

verba mea sunt: *Partiti sunt Nob b. & AA. DD. Curatores philosophicam professionem, ita ut alter philosophus Logicam & Ethicam, alter Physicam & Metaphysicam doceret. quæro, an non qui physice & Metaphysicè disputat, cum ad Logica & Ethica tantummodo vocatus sit, transeat de genere in genus, & in alienam professionem invehet? Certe optarim id à Nobb. & AA. DD. Curatoribus considerari &c.* Respondet Pseudonymus, In docendo philosophiæ professoribus certos positos esse limites; in disputando non item, sed per universam philosophiam unicuique disputare esse licitum &c. quæro, quæ licitum? an lege? an consuetudine? si lege, proferantur tabulæ. Si consuetudine, non diffiteor, sed eam consuetudinem, non carere confusione ajo, & postquam abusus ejus ad academiæ detrimentum manifestò cœpit vergere, rem eam à Nobb. DD. Curatoribus considerari, & consuetudinem illam mutari opto. opto, inquam quod unum possum, nihil autem præscribo.

Sed recriminationem Pseudonymi videamus: *Tu, inquit, hanc labem vide ut abs te abstergas, qui in Disp. Theol. curriculo tuo, de rebus Physicis sub titulo de Creatione, de animarum pluralitate sub titulo*

quæſtio de unitate animæ Chriſti, de diviſione entis in ens à ſe & ab alio, in titulo de Deo, & in Analeſtis de mundi æternitate, terra ſtabilitate, & aliis rebus philoſophicis, diſputas ita philoſophice, ut nullus ſæpe ſcriptura locus in totâ diſputatione, vel audiat, vel videatur: noſti ipſe jam binis literis à Deputt. Ordd. Holl. te monitum, ut ea quæ ſunt magis theologica diſputares.

Multa hic accumulât, quæ ordine excutiamus. De rebus phyſicis egi ſub titulo de Creatione. Mirum, inquam, ni facerem. quid enim aliud creavit Deus præter res phyſicas? tu fortalſe argumentum de Creatione tractans de horologiis aut molis ſubventaneis ageres. putas enim res naturales nihil aliud eſſe quam automata. Si res phyſicæ Theologo dum creationem exponit non ſunt attingendæ, peccavit Moſes qui earum omnium originem diſtincte enarravit, peccarunt è Græcis Baſilius, è latinis Ambroſius, qui Hexæmera conſcripſerunt, ne jam de noſtris Zanchio, Danæo aliſque dicam, qui multo latius illa quam ego tractavi. ſed vide atræ ſuccum loligmis. Heereboortius Sermonis extemporanei pag. 9. Ait philoſophos illos miſere impingere, qui in Phyſicis, totam EX SACRIS hiftoriam Creationis & integrum Hexæmeron diſpu-

*tandum proponunt. Quasi, inquit, non artium & scientiarum finibus regendis præstituta & præfixa leges. Ubi aperte rem hanc philosophis adimit, & ad SACRA id est Theologiam, quo pertinet, remittit. quod unum sufficit ad hanc criminationem à me amoliendam. Quod ait me de animarum pluralitate egisse, sub titulo quesito de unitate anima Christi, non malè censet. sed addenda est causa. Disputatione mea 19. de operibus sexti diei tertia, quæ est de prima Creatione animæ humanæ Thes. 10. 11. 12. Unitatem animæ in singulis hominibus astruxi. atque is locus, non *quisitus*, sed ei quæstioni proprius fuit. Non multo post, vir quidam præstantissimus hæc theses sibi refutandas sumpsit, defensa duabus disputationibus pluralitate animarum. Dum currit disputationum mearum series, non potuit commodè eis inseri sententiæ meæ vindicatio, itaque occasionem arripui in dispu. de Persona Christi, iterum & accuratius de eadem re agendi, & quæ opposita erant examinandi. Unde natæ sunt Dispu. de unitate anima Christi. quas, in gratiam Pseudonymi, qui foliorum multitudinem gaudet, huic nostro scripto subjungemus, & lectori veritatis amanti earum iudicium relinquemus. Hoc unum*

præfati, nos hic à partibus nostris Cartesium habere, qui unicam tantum in homine animam ponit, eamque rationalem, reliquas functiones corporeas à materia esse asserens, atque ita animam sensitivam & vegetantem, non modo ex homine, sed & à brutis & plantis removens. miror qua ratione hæc simul defensurus sit Pseudonymus. nam & Cartesium deferere durum, & è tribus duas animas amittere irreparabilis jactura esset.

Addit me de divisione entis in se & ab aliis egisse in titulo de Deo. At quomodo erroneam Cartesii doctrinam, qua assererat Deum esse à se positive, ut à causa efficiente, refellerem, nisi eam divisionem huc applicarem? Nec hoc est de philosophica divisione ex professo agere, sed eam ubi opus est in subsidium vocare, quod vere est Theologi scholastici, sive disputatoris. Notavimus id Analecto nostro primo Theol. 13. *Tria sunt fere scholastica Theologia propria* 1. *Genus orationis simplex ac breve.* 2. *Methodus accurata & dialectica.* 3. *Vsus sive subsidium philosophia ac disciplinarum naturalium, à qua nec Apostoli abhorruerunt. v. Act. 17. 28. 2. Cor. 15. 36. & ad res sacras explicandas, qua communes cum rebus naturalibus notiones habent multum facit. ut si agatur de hypo-*

hypostasi, essentia, existentia, subjecto, passionibus, loco, duratione &c. earum rerum qua ad Theologicam considerationem pertinent, nisi quis communes illarum rerum conceptus ex philosophia perspectos habeat, non poterit distincte eas explicare, aut adversariis qui iis utuntur obsistere.

Ait, me de mundi aternitate ibidem disputasse. mirum, si quis Creationem mundi astruens, contra ejus aternitatem differere prohibeatur. At, inquit. res illa philosophica est. prorsusne? Cur igitur Creatio describitur in scriptura? cur fide eam teneri asserit Apostolus Heb. 11. 3?

Item de terra stabilitate egi. quidni facerem? cum illi qui in contraria opinione sunt, eam è sacris literis obtorto collo deducere sagatant? de Galilæo dico & Lansbergio, qui rem hanc ita certam habuerunt, ut eam è scriptura demonstrare, ac quæ indidem in contrarium afferuntur omni arte eludere conati sunt. vide illius *Novantiquam ss. Patrum & probatorum Theologorum doctrinam, & huius Commentationes in motum terra.* quæ pacto non modo vera esse statuitur hæc opinio, sed etiam fide divina obtruditur credenda. Henricus Regius Fund. Phys. p. 68. dicta scripturæ, quibus *sol* quotidie oriri & occidere dicitur &c. ait ex

*communi vulgi sententia, secundum appa-
rentiam tantum dici & in iis esse tropum
statuendum.* Iudicet porro pius lector, an
Theologi sit, complicatis manibus, &
conniventibus oculis permittere, sub um-
bra doctrinæ Astronomicæ novas scriptu-
ræ explicationes & nova fidei dogmata
procudi. maxime cum per ea fidei aliquis
articulus verus in periculum venit. quod
hic fieri pridem demonstravimus Disp.
nostrarum Theol. XII. Theol. 14. ex qua
nonnulla, ut & duas Dispp. ex Analectis
nostris de hoc argumento, quas arrodit
Pseudonymus, lectorum oculis subjicie-
mus. nunc in criminatione ejus perga-
mus :

Ait ergo me de his *disputare ita philoso-
phice, ut nullus saepe scriptura locus in tota
disputatione vel audiatur, vel videatur.*
Resp. In materiæ de qua disputatur *νε-
οευη* me sine scriptura agere, non puto
dicet ipse, sed si vel pagani, vel Arabes
ex Muhammedis schola refellendi sunt,
eorum argumentis non est occurrendum
è scriptura, quam rejiciunt, sed è princi-
piis quæ nobis & illis communia sunt.
Hinc potest fieri ut in dispu. elencticis
interdum non compareant scripturæ lo-
ca. Quid autem dicis de tuo philosopho
Pseudonyme? An non is sepe numero Di-
spu-

sputationes edit, nudis constantes positionibus; absque ulla ratione philosophica? illum ergo prius redargue, ac postea quod abs te alienum est cura.

Tandem ait, *me binis literis à Depp. Ordd. esse monitum, ut ea qua magis sunt theologica disputarem.* Resp. Monere, & moneri, ait ille, amicorum est. Multo minus mihi dedecori verto si monear à superioribus. Monitus sum per literas bis, non nego, ut quæstiones quæ ipsorum AA. videbantur curiosiores ommitterem. neq; tamè erant eæ quæstiones è Philosophia sive veteri, sive nova, sed partim ex Mose, partim ex Paulo petitæ. Mirum autem cuiquam videri posset, nunquam ab eorum AA. Heereboortium fuisse monitum ut falsas suas & Theologiæ inimicas opiniones disputare desisteret, cujus rei hæc est causa, quod omnes ferè quæ in Collegio DD. Ordd. habentur disputationes Theologiæ ad ipsorum AA. deferantur, honorario constituto theologiæ studiosis, quando eas ipsis consecrant: Philosophicæ autem ad eos nullæ perveniunt, quod id beneficium ad Philosophiæ studiosos non pertingat. Hinc facile est, ex aliquot Disputationum theologicarum centuriis, unam aut alteram occurrere, cujus argumentum minus ad gustum

stum AA. DD. Deputatorum sit, dum interim Philosophicæ disputationes hac quidem ex parte securè quo libet evagantur.

Subjeci Absterfioni meæ Disputationem ab Heereboortio habitam, qua totam Cartesianam doctrinam è fundamento convellit, idque ut videret Cartesius quali patrono causam suam commisisset; tali videlicet quales sunt illi causidici qui utrique litigantium parti mercenariam operam locant. quid ad hoc Pseudonymus? Exercitii causa hoc factum ait, & eodem anno contrarium ab eo disputatum. Hoc ne sufficit? In corollariis Philosophicis dicit, eos qui istalia Cartesio ascribunt, *calumniari, mentiri, & Deo convicii, calumnia, ac mendacii aliquando reddituris rationē.* subsumo: atqui hæc Cartesio ascribit hac disputatione ipse Philosophus. ergo omnia illa crimina quæ ad versario impingit in ipsum competunt. nec elevat hoc *ad exercitii causa.* nam *calumniari, mentiri, & ea flagitia committere, ob qua alium coram tribunali Dei cives:* hæc inquam omnia facere *exercitii causa,* multo deterius est, quam si quis per errorem forte tale quid designaret. Illud ergo Philosopho cum attribuat Pseudonymus, quam gratiam ab eo relaturus sit.

fit miror. 2. Consideretur nova distinctio, alia serio agit Philosophus, alia exercitii causa. & ad posterius genus refertur Disputatio qua Cartesium refutat: At ipse se exercitii causa eum defendisse supra causabatur. quod si, exercitii causa eum defenderit, sequitur serio eam refutasse, nisi utrumque fecerit joco, & nihil credat eorum quæ vel affirmat vel negat, Non quodvis porro exercitium esse licitum, docet tribus verbis Apostolus 1. Tim. 4. 6. cum ait: *Exerce te ipsum ad pietatem.* Imo ipse Philosophus tuus hoc alios docet (utinam se ipsum!) Sermon. Acad. p. 12. *Neque decet (inquiens) in Disputationibus eorum patrocinium suscipere quæ prorsus absurda existunt, aut falsa, aut impia, aut moribus perniciofa. Hoc enim qui faciunt, disputantes, animum probant monstruosum, temerarium, atheum, impurum, & omnino dissolutum. Soli ne obloquitor, dicebat quondam Pythagoras; & de rebus divinis, atque iis quæ morum spectant honestatem, NEC IOCO NEC SERIO aliter disputandum quam sese habent, praeclare monet in Topicis Aristoteles: Qui querunt, Dii an sint colendi, & an amandi parentes nec ne. supplicio sunt coercendi; qui, an nix sit alba, sensu carent. Hujus generis sunt illa, sensibus esse fidentem omnem abrogandam aliaque delirantium.*

soma

somnia. In hisce Philosophi tui verbis multa observari possent, sed ista tantum nunc quidem: Primo dicit harum rerum non esse *patrocinium suscipiendum.* Inane ergo est illud effugium, cum positionum quas defendit & quarum *patrocinium suscipit* non se sed Respondentem suum esse auctorem causatur. 2. Non esse id faciendum **NEC SERIO NEC IOCO.** proinde nec **EXERCITII CAUSA.** 3. Cum sensu eos carere, ex Aristot. ait, qui disputant, *an nix sit alba*, quo in numero habendos putat, qui contendunt *ignem esse humidum?* hoc sane non minus insulsum est quam illud alterum. quod tamen ab se defensum profiteretur, hujus Epistolæ p.62. 4. Cum inter absurda illa refert, si quis dixerit, *sensibus esse fidem omnem abrogandam*, quid de eo judicabit, qui negat in homine **SENSVS** esse? (plurali inquam, numero) id quod ipse, ibidem facit p.63. *In homine* (inquiens) *est tantum unus sensus.* Denique cum hæc appellat *delirantium somnia*, an non id dicterium directè Cartesium petat, alibi abunde ventilatum est, neque hic repetetur. Interim quomodo duo hæc deliria, Cartesii dico & Anaxagoræ sibi mutuas operas tradant, quæso; mecum cognosce, ex auctore inter Hispanos non incelebri

Don.

Don Laurentio Ramirez de Prado, Pen-
tecontarchi cap. 24. *Dicam*, inquit, *serio*,
Nive decidente è caelo aquam effluere, & ex
opinione *Anaxagora*, *falsa tamen*, *nivem*
non esse albam. *Ad hoc*, *illud primum mihi*
dari & concedi postulo, *visum esse ex quin-*
que sensibus cui credi minimum oporteat.
Epicurus dicebat, *solem esse bipedalem*, *quia*
talis videtur. *Stoici*, inquit *Cicero* 4, *A-*
cad. *multa falsa esse dicunt*, *longeque aliter*
se habere, *ac sensibus videantur*. *Et quid*
tritum magis apud Philosophos (& nunc,
inquam, *apud Cartesium*) *quam quæstio-*
nes illa de remo inflexo; & *de columba col-*
lo? *Nonne vides*, *cum secundo flumine ve-*
hens, *vaccas*, *aut oves*, *aut etiam quercus*,
quam citissime moveri, *cum tu solus*, *quæ*
deseris, *vel conspicias illa*, *moveare*? *Ipse Ci-*
cero lib. de Divinat. *scripsit*, *ubi de Chal-*
dæis, *qui natilitia sidera notabant*: *Oculo-*
rum fallacissimo sensu judicant ea, *quæ ra-*
tione, *atque animo videre debebant*. *Hinc*,
quia dicebat Anaxagoras aquam nigram
esse, *ex qua concreta nix*, *non modo nivem*
(ita legendum) negabat albam esse sed ne
videri quidem, *teste eodem Cicerone lib. 4.*
ad finem; *imo nigram asseverabat esse*, &c.
Vides Pseudonyme, *non potuisse illum*
scriptorem Anaxagoræ commento colo-
rem illinere, *nisi in subsidium advocata*

Cartesiana ἀκαταληψία; sed pergamus.

Rogaram Anonymum, ut missis ineptiis *Considerationes* meas aggredere-
& refutaret. quid ad hoc Pseudonymus?

1. Contemptum me mereri, non respon-
sum. At idem potuit contemnere *Abster-
sionem* meam, & vocem penitus contine-
re, si hæc est silentii vera causa. 2. *Philo-
sophum* quod spectat, non difficile ait ei fore
*malam fidem & ignorantiam meam in Con-
siderationum libello prodere, si liberet. Quin,*
inquit, *nec me ipsum ei rei imparem habeo,*
sed eadem facilitate Cartesium liberarem à
calumniis, qua Philosophum liberaui ab iis-
dem in Aspersione tua aspersis, &c. Resp.
De Philosopho quod gloriaris, toto cæ-
lo erras.

— NIHIL ILLE NEC AVSUS.

NEC POTUIT. —

De te multo magis. quid enim tu *infelix*
puer posses quod ille non potuit? si se-
cus arbitraris,

— *quid cessas? an tibi Ma vers*

Ventosa in linguâ pedibusque fugacibus istis
Semper erit?

Quia autem ineptiarum tuarum no-
mine adversus *Abstersionem* meam ita
magnificè te infers, judicent qui & illas
& hoc meum responsum legerint. & ip-
sam

sam Absterfionem, si placet, eisdem apponant, videbunt te ne tertiam quidem ejus particulam delibare ausum. quomodo auderes vel attingere prius illud scriptum, posteriori hoc multo & nervosius & accuratius? Neque hoc ad Thrasonismum & jactantiam meam (ut tu dicis) spectat, sed ad causæ fiduciam. Nam ut Cartesiana circa Philosophiam & Theologiam deliramenta refutentur, nec ingenio nec doctrina multa (quæquam sint in me tenuia agnosco) opus est, sed mediocri duntaxat diligentia ad sensum ejus investigandum; qui fideliter erutus, simulac prodiit, perit.

Sequuntur Disputationes adversus Animam in homine triplicem, & Motum terræ.

UNITATE ANIMÆ
CHRISTI.

T H E S. I.

Veritate animæ Christi expensa, ad e-
jus unitatem progrediemur. de qua
ita sentimus :

2. Unam in Christo animam esse, non
plures. eo argumento : quia *fratribus suis*
per omnia similis est (id est, homo ut cete-
ri homines) *excepto peccato*, Heb. 2. 17. &
4. 15. Singulas autem singulis homini-
bus animas inesse ostendimus Disp. 19.
thes. 10. & seqq. quod nunc paulo ple-
nius evolvemus, & Christo applicabi-
mus.

3. Et primo quidem disertis id verbis
videtur testari scriptura cum animam
hominis UNICAM vocat Psal. 22. 21. *E-*
ripe à gladio animam meam, à carne UNI-
CAM meam Psalm. 35. 17. *Reduc animam*
meam à vastationibus eorum, à juvenibus
leonibus UNICAM meam. ubi (salvo alio-
rum judicio) *ἐπίθετον unica*, animæ perpe-
tuum esse arbitramur, & rationem con-
tinere, cur propheta tam ardentem ut ea
servetur petat, quia videlicet unica, ac
proin-

proinde unicè in pretio habenda, ac sollicitè custodienda sit. v. Bucer. ad illum locum. ita τὸ μόνον & τὸ ἀζαπηθῆν unum idemque esse apud bonos auctores observat nobiliss. Heinsl. in Matth. 3. 17. in Marc. 1. 11. & 12. 6. Theocritic. lect. c. 17. pag. 355. & seqq.

4. Confirmat id ipsum creationis historia, in qua dicitur Deus inspirasse homini *spiraculum vitarum*. Gen. 2. 7. unum videlicet *spiraculum* plurium *vitarum*, id est unam animam, omnium in homine vitæ graduum principium ac fontem.

5. Idem deducunt orthodoxi nonnulli theologi, è notione imaginis divinæ in anima humana. quatenus enim eam in ipsa animæ essentia ponunt, præ cæteris ejus *unitatem*, tanquam characterem *unitatis* essentiæ divinæ recensent.

6. Perpetua quoque s. scripturæ phraseologia id quod dicimus evincit. ubique enim de anima sive spiritu unius hominis in singulari loquitur, numero autem hominum numerum animarum exæquat. Gen. 9. 5. & 17. 14. & 19. 17. 19. 20. & 42. 21. & 44. 30. & 46. 15. Eccles. 12. 9. Zachar. 12. 1. Matth. 16. 26. Act. 2. 27. & locis infinitis aliis.

7 Ad idem ostendendum valent etiam
illa

illa Christi verba Matth. 10. 28. *Ne timeate vobis ab iis qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, &c.* quæ non solum animæ humanæ immortalitatem testantur, sed simul indicant, unam tantum esse animam in quolibet homine. Nam, cum dicitur : *animam non possunt occidere*, monstratur immunitas animæ humanæ ab interitu : cum dicitur absolute, *animam* non vero, *animam rationalem*, significatur, nullam esse in homine animam quæ interitum subire possit. at si esset in eo anima peculiaris sensitiva, cum hæc sit morti obnoxia, non fuisset simpliciter vere affirmatum, *animam autem non possunt occidere.*

8. Ac eadem ratione Servatori nostro Scriptura *animam* passim tribuit, nusquam *animas, spiritum*, nusquam *spiritus*, Psal. 16. 10. & 22. 21. Jes. 53. 10. 11. 12. Matth. 2. 20. & 10. 28. & 26. 38. Marc. 10. 45. & 14. 34. Joh. 10. 11. 15. 17. & 12. 27. & 15. 13. &c.

9. Accedimus ad argumentum quod Disp. 19. thes. 12. sumebamus à justitia divina. hoc modo : Si in homine sunt tres animæ, vel omnes sunt immortales ac separabiles, vel intellectiva tantum. non illud, ergo hoc. quo posito sequitur hominem in resurrectione duas novas animas

mas accipere. itaque, 1. non redire eundem hominem absolute, sed magna parte diversum. 2. novas illas animas loco veterum damnari cum nihil mali fecerint, vel salvari cum nihil effecerint boni. id quod pugnat cum justitia divina. hoc argumentum jam non nihil illustrabimus.

10. Probant theologi contro Socinianos resurrectionem *huius* carnis, ex eo, quod alioqui injustus esset Deus, qui corpus de novo productum, quod non peccavit, æternum puniret, aut quod ipsum non coluit æternum bearet: illis corporibus quæ peccato se dediderunt, impunitis, & quæ arma fuere justitiæ, imo pro Christo passa sunt præmio defraudatis. v. Synops. Leyd. Disp. 51. thes. 26. 27. Hinc ita concludimus: Si hæc ratio locum habet in punitione aut remuneratione ejusdem corporis, ergo etiam, & quidem fortius, ejusdem animæ: quia anima & pars hominis præstantior, & peccati vel obedientiæ subjectum principalius est quam corpus. eandem ergo oportet esse, aut Deus in remunerando & puniendo (quod absit) injustus haberetur.

11. Neque hic satisfacit exceptio, esse & alia quæ in resurrectione de novo producantur. v. g. *unionem* animæ & corporis, item *formas*, quas statuunt *partiales*,

N

mem

membrorum. Nam quod de unione dicunt, nititur falsa hypothesis, nempe esse aliam modum aliquem substantialem ex natura rei distinctum à partibus unitis. negamus hoc, nam anima & corpus uniuntur se ipsis immediate, non per talem modum. videantur Thom. 4. contra gent. c. 41. Alvar. de Incarn. disp. 13. §. 13. & Colleg. phys. doctiss. cujusdam viri Disp. 4. thes. 5. 6. 7. 8. 9.

12. De formis partialibus membrorum non jam inquiremus, dentur an non, quia ad rem præsentem non refert. ponantur ergo dari, & alias loco aliarum in resurrectione produci: si inde concludis, ergo nihil incommodi esse, si & aliæ animæ producantur: quomodo impedies ne Socinianus à fortiori inferat, etiam nihil incommodi esse, si producantur alia corpora? ita hæc ratiocinatio auctorem suum non extricat sed involvit. nunc quod diximus ad Christum accommodemus.

13. Si Christus habuisset tres animas, unam immortalem, mortales reliquas, sequeretur Christum morientem aliquam substantiam Verbo unitam simpliciter dimisisse. Unde Ocham, ut hoc incommodum evitet, dicit animam sensitivam Christi conservatam esse in Christo, vel cum rationali, vel cum corpore. Sed si intel-
ligat

ligat mansisse unitam corpori, est hæresis. alias corpus illud non mansisset mortuum, sed sentiret. Si vero intelligat mansisse separatam, dicit miraculum inauditum, quod forma materialis conservata sit sine materia. Item, in auditum est in ecclesia, duas aut tres animas Christi esse separatas in triduo. quare temerarium esset, ne dicam erroneum illud asserere.

14 Alii ut hunc ictum declinent, putant se defunctos esse, respondendo, animas illas redisse in potentiam materiæ, undeeductæ fuerant, ac inde rursus educi. non rescabimus ad vivum hanc vel educationem vel reductionem. tantum dicimus, si redierunt in potentiam materiæ, desierunt in ea esse actu: & redit superior difficultas. deinde quærimus, an reductione hac in potentiam materiæ facta, materia sit in potentia ad animas easdem numero quas ante habuit, an ad similes, sed numero diversas? prius falso diceretur, quia ad præeritum non est potentia: v. Arist. cap. de oppositis. & 5. Phys. c. 4. t. 37. & 2. de Gener. c. 11. t. 7. posteriori posito, redit quæstio de præmiis ac pœnis, & sic argumentum persistat insolutum.

15. Atque hic sedulo observandum est, quod docuimus Disp. præced. Christum

tam in inferioribus quam superioribus animæ suæ facultatibus pro peccato nostro dolores ac anxietates sustinuisse. *Opportebat autem eum ista pati & in gloriam suam intrare.* Luc. 24. 26. Et propter hanc obedientiam *Deus ipsum in summam extulit sublimitatem, ac donavit ei nomen quod est supra omne nomen &c.* Phil. 2. 9. quis credat eum in gloriam suam intrasse cum animabus quæ nihil passæ erant? illas esse coronatas, eas vero quæ onus iræ divinæ sustinuerant in morte remansisse? imo quomodo nostras animas redemit, qui suas non potuit liberare? confer Johan. 10. 17. 18. Actor. 2. 24.

16. Præter hæc & illam difficultatem à scholasticis non omnino de nihilo moveri indicavimus, quod humanitas Christi per tres animas in triplici specie videatur poni, divinitas autem non humanam solum, sed & bruti & plantæ naturam assumpsisse. Nam si anima sensitiva v. g. esset in homine re distincta à rationali, illa (inquiunt) esset specificè contracta intra gradum sensitivum: unde esset anima quædam irrationalis, & belluina, quæ seclusa rationali, aut per intellectum, aut re ipsa saltem per potentiam Dei, vere constitueret brutum tam integrum & com-

completum in specie animalis quam est equus. quo respiciens Aug. l. 82. quæst. q. 8. *Apollinarem, ait, dum asseruit Verbum assumfisse animam sensitivam sine rationali, re ipsa dixisse, assumfisse quandam belluam.* Quomodo ergo posset compositum tali anima constitutum ulterius informari anima rationali? Et hæc quidem rationes theologiam attingunt. mere philosophicas mittimus, quæ peti possunt ex Conimbb, in 1. de Gener. c. 4. q. 21. a. 2. Suarez Metaph. Disput. 15. sect. 10. t. 17. Philipp. Fabr. Physiol. Scoti Theor. 73. cap. 2. Sennert. hypomnem. phys. 4. c. 13.

17. Tandem etiam mentionem injecimus Synodi Constantinop. 4. quæ inter universales octava numerari solet. ea, si non ad aliud, ad hoc saltem valere debet, ut pontificiis (Fernelio, Zabarellæ aliisque) qui eam pro œcumenica habent, fibulam imponat, dum sese publico ecclesiæ suæ judicio condemnatos, velint nolint, fateri coguntur. referemus ejus canonem decimum, non prout ab Anastasio bibliothecario homine pontificiarum partium, latine, sed ut postea græce editus est. ita autem habet: Τῆς πελαγαῖο καὶ κωνσταντινουπόλεως διεσθῆκης μίαν ψυχὴν λογικὴν τε καὶ νοερὴν διδασκείσης ἔχειν τὸ ἄνθρωπον, καὶ

πάντων τῶν θεηγῶρων πατέρων καὶ διδασκάλων
 τῆς ἐκκλησίας τὴν αὐτὴν δοξασαυ κατεμπεδέντων·
 εἰσὶ πνευ, οἱ δύο ψυχὰς ἔχειν αὐτὴν δοξάζοντες,
 καὶ πσιν ἀσυλλογίστοις ἐπιχειρήμασιν τὴν ἰδίαν
 κρητύνασιν αἵρεσιν. ἢ τῶν αἰγία καὶ οἰκουμενι-
 κῆ αὐτῆ σῶδοσιν τὴν τῆ ποιότητος ἀσεβείας
 ῥηνήτορας, καὶ τὴν ὁμοφρονέντας ἀνα-
 θεματίσιν μεγαλοφώνως. εἰ δὲ πσ τὰ ἐναν-
 τία τῶ λοιπῶ πολμήσιν λέγην, ἀνάθεμα ἔστω.
 adjiceremus interpretationem nisi textus
 esset facilis & planus.

18. Unde in lib. de Ecclesiasticis dog-
 matibus cap. 15. hoc etiam traditur ut
 dogma certum. quia vero Occam dicit
 ibi esse sermonem de duabus animabus
 rationalibus, ut constet id esse falsum, re-
 feremus verba: *Neque duas animas esse
 dicimus in uno homine, sicut Iacobus & alii
 Syrorum scribunt, unam animale, qua a-
 nimetur corpus, & immista sit sanguini, &
 alteram spirituale, qua rationem mini-
 stret. sed dicimus, unam esse eandemque a-
 nimam in homine, qua & corpus sua socie-
 tate vivificet, & semet ipsam sua ratione
 disponat.*

DISPUTATIONUM THEOLOGICARUM
 QUADRAGESIMA PRIMA.

DE

UNITATE ANIMÆ
 CHRISTI ALTERA.

THES. I.

POSTquam opinionem de triplici ani-
 ma in uno ὑφιστάμενα veritate carere
 ostendimus, etiam nulla eam necessitate
 invecam docebimus. id autem fiet, re-
 futando præcipua argumenta quibus ea
 stabilitur. sunt ea 1. Averroistarum. 2.
 Zabarellæ. 3. quorundam è nostris.

2. Primum Averroistarum argumen-
 tum est: Quia gradus vegetans, sentiens,
 rationalis, habent suas facultates: vegetans
 altricem, auëtricem &c. sentiens visum,
 auditum &c. rationalis intellectum, volun-
 tatem. facultas autem facultati non accidit,
 sed substantia: sunt ergo hi gradus totidem
 substantia, id est anima. Resp. Vegetati-
 va, ut est per se (in planta) & sensitiva
 per se (in bruto) habet suas potentias.
 sed id homine hæ sunt facultates unius
 animæ rationalis, quæ simul & vegeta-
 tiva & sensitiva est. atque ita utrobique
 substantiæ accidunt, non accidenti.

3. Alterum est: Operationes diverse ar-
 guunt formas diversas realiter: sed actus
 anima vegetantis, & sentientis, &

rationalis sunt diversi: ergo sunt diverse anima in homine. Resp. Falsa est major. etenim una forma simplex potest habere diversas operationes. nam, fatentibus adversariis, anima vegetativa est una substantia, & tamen habet tres operationes, alendi, augendi, gignendi. sensitiva habet quinque sensus externos, duos aut tres internos, nec tamen dicunt esse septem vel octo animas sensitivas. in intellectiva est similis operationum varietas. nihil ergo concludit argumentum.

4. Primum Zabarellæ argumentum, quo se *maxime* motum ad hanc sententiam sequendam profitetur, petitum est à pugna sensus cum ratione. quod enim sensus appetit, ab eo ratio frequenter abhorret, & quod ratio vult, id per sepe sensus fugit, ut molestum. non possunt autem ab eadem anima substantia prodire due facultates oppositæ, sed subordinatæ. Resp. 1. Neg. facultates vitales, prout qualitates esse, & ab animæ substantia procedere dicuntur, sibi mutuo opponi. 2. quod vero eorum actus pugnare deprehendantur, id 1. in statu integritatis locum non habuit, in eo enim sensus & ratio subordinacionem exacte servabant. 2. quod in statu peccati sibi mutuo adversentur, id non est à multitudine animarum, sed à reliquiis
 prin-

principiorum. practitorum ab una & habitu peccati originalis ab altera parte. 3: in facultate quoque sensitiva sæpenumero pugna est. appetit enim cibum propter dulcedinem, quem refugit propter caliditatem aut aliam intemperiem. neque propterea multiplicantur animæ sensitivæ. ita neque in re proposita.

5. Secundum argumentum: *Forma simplex est essentia, & dat unum tantum esse, non plura: qua igitur dat esse hominem, non dat esse animal: qua dat esse animal, non dat esse vivum: sed per rationalem est homo, per sensibilem animal, per vegetantem vivens*, Resp. ex Piccol. de multiform. c. 3. Si prædicatis singulis per se in eodem individuo formæ variæ responderent, tunc cum ignis sit & ignis, & corpus inanimatum, & corpus, & substantia, non esset simplex, sed compositus ex formis variis. similiter albedo non esset simplex, sed & albedinis, & coloris, & qualitatis passibilis, & qualitatis formas includeret. id ipsum contingeret de quatuor primis qualitatibus, quæ tamen & primæ, & simplicissimæ statuuntur. hæc ille, concludimus ergo: ut hæc omnia præstat una albedo, quæ & color est, & qualitas passibilis &c. (& sic in reliquis exemplis) ita unica anima dat homini ut sit animal, &

vivens, & rationalis. neque hæc sunt realiter tria esse, sed unum tantum: licet ratione distinguantur.

6. Tertium: *Vnum & idem esse non potest tribui à pluribus diversis formis. non potest ergo, esse animal, equo tribui à forma equi, leoni à forma leonis, homini à forma hominis. sed necesse est aliam esse formam ab omnibus specierum formis distinctam, quæ per se tribuat esse animal, eamque unam & eandem esse in omnibus animalibus: proinde communem formam generis distinctam esse à formis specierum.* Resp. Hic incidit Zabarella in delirium superiori oppositum, illic enim unicum hominis esse triplicabat, hic triplex esse trium diversorum animalium, unicum esse putat, & formam quandam generis quæ in nulla specie fit illud producere imaginatur. quod somnium postquam destertueris ad conjectorem ut deferat suademus. nam post ejectas ideas Platonicas nemo id facile admittet.

7. Quartum: *quia alias non servatur univocatio generis. ea enim sunt univoca, quibus una aliqua natura communis quæ participant respondet, qualis est forma communis animalis, quod in opposita sententia non invenitur &c.* Resp. Non requiritur ad univocationem una natura communis

per se existens, realiter distincta à speciebus, sed sufficit si convenient species in aliquo quod non sit nudum nomen. ut homo & brutum in facultate sentiendi, & vegetandi. si procederet hoc argumentum, albedo & ingredo non convenirent univoce in genere coloris. quare? quia non habent quendam colorem communem, qui nec albedo nec ingredo sit, qui que revera in utroque existat. plura adversus Zabarellæ sophismata qui voler, legat Philip. Factum in Philos. nat. Scoti. Theoremate 73. & Sennert. Hypomn. phys. 4. c. 13.

8. E nostris præcipue sententiam hanc sequutus est Clariss. Burgerisdicius. ejus primum argumentum est: *quia ab anima que immaterialis est, non possunt manare facultates & operationes materiales; atque tales sunt potentia sentiendi & vegetandi.* Resp. primo de facultatibus; neg. eas esse materiales in se. vel enim sunt idem cum anima, vel cum ejus natura necessario convenire debent. ita ratiocinatur Burgerisdic. neque contradicimus. *Atqui, inquit, ex actionibus contrarium patet, quæ cum à materia dependant, nec nisi in ea & per eam fieri possint, materialitatem quoque potentia evincunt.* Resp. Neg. actiones illas esse materiales, prout sunt actiones.

Actio enim ut actio, .i. quatenus à passi-
 one distinguitur, non habet subjectum
 inhætionis, sed denominationis tantum,
 hoc est, non includit formaliter *esse in*,
 sed *esse ab*, nec dicit propriam habitudi-
 nem inhærendi alicui, sed manandi ab a-
 liquo: unde non sequitur: actio sentien-
 di est materialis prout recipitur in orga-
 no, ergo & prout proficiscitur à faculta-
 te. ita enim inferre posses, & Dei actio-
 nes esse organicas & materiales, neque
 enim producit visum nisi in oculo, nec
 auditum nisi in aure, neque operationes
 illorum sensuum nisi per illa organa, nec
 formas rerum naturalium nisi in materia.
 conclude inde, ergo dependet Deus in
 operando à materia, & per consequens
 etiam in essendo. ac idem quod de animæ
 facultatibus concluderis.

9. Alterum ejusdem argumentum est:
*Homo non generabit hominem, si nulla in
 homine sit anima præter rationalem, Qui-
 cunque enim generat est auctor forma, eam-
 que educit ex potestate materia. Quare si a-
 nima rationalis non educitur ex potestate
 materia materialis quadam forma homini
 tribuenda est, qua re ipsa diversa sit ab a-
 nima rationali.* Resp. i. qui statuunt fœtum
 primo vivere anima vegetativa, ea dece-
 dente sensitiva, & hac intereunte ratio-
 nali,

nali, dicent argumentum hoc quæstionem non attingere, cum fateantur materiales animas a generant produci, sed negent eas cum rationali permanere, hoc ergo quod negant, non illud quod concedunt probandum esse. 2. utut ea sententia se habeat, non assequitur adversarius quod intendit. cum enim dicit, quicumque generat esse auctorem formæ, quæro an formam ultimam ac specificam intelligat, an communem aliquam & subordinatam? si ultimam, ipse pronunciatum illud falsum esse fatetur in anima rationali: si subordinatam, videat quomodo per ejus productionem vindicetur generatio univoca. v. g. an homo hominem generare dicendus sit, quia gignit corpus & animam ratione carentem? quid quod formæ illæ communes dicuntur se tenere à parte materiæ? quomodo ergo per illarum productionem generatio totius compositi explicari potest? Ita hoc argumentum relinquit difficultatem de generatione hominis insolutam.

10. Superfunt duo argumenta doctissimi cujusdam viri, quæ mallems non, tangere: sed postquam veritatem hanc tuendam suscepimus, & ad omnis generis argumenta jubemur respondere, age etiam illorum solutionem tentemus. prius ita habet:

bet: *Anima HUMANA* dividi realiter potest, ex quo evidens est, quod non sit in essentia sua una & simplex. Antecedens patet ex impura & horrenda hominis & bruti miscela, in qua homo non minus ad formam geniti concurrit, quam brutum. At forma istius monstri non est immaterialis, ut anima rationalis, sed materialis, ut anima vegetativa & sensitiva.

II. Resp. Neg. antecedens. & ad probationem respondetur 1. ex mente eorum qui res animas sibi mutuo succedere arbitrantur, laborare hoc argumentum eadem ignoratione elenchi quæ in superiori notata est. vegetativam enim & sensitivam in illo casu (sed successive) produci concedere possunt, absque detrimento suæ causæ, cum inde non sequatur animarum triplicitas simultanea, quam solum negant. 2. quod ad nos attinget, gravissima in adversarii sententia incommoda esse censemus. 1. quod ponat partem quandam animæ HUMANÆ, vel potius duas animas HUMANAS in eo quod ex bruto natum, nec aliud quam brutum est. 2. quod ad animas HUMANAS producendas & hominem & brutum concurrere ait &c. quæ quantas difficultates secum tranant, prudenter considerari meretur.

12. Præterea si quis ex ipso petat ut probet ejusmodi sobolem ἐξ ἀπέρτασ σου-
 σίας provenire, non dubitamus quin af-
 fatim laboraturus sit. at quamdiu hypo-
 thesis illa incerta est, quicquid ei super-
 struitur erit ruinosum. Neque hic in so-
 lutū accipiemus poëtarum fabulas, ut ne-
 que impudentissimum Plutarchi menda-
 cium, quo Aristonymum quendam ex a-
 finâ & Fulvium Stellum ex equâ formo-
 sissimas filias suscepisse narrat in Paralle-
 lis. quod ipsum si verum esset, nihil ta-
 men juvaret controversiam quæ hic di-
 sceptatur. de monstris enim quæstio est,
 & talibus quidem quæ careant anima ra-
 tionali: horum autem neutrum pulcher-
 rimis hisce puellis, quarum & altera in-
 ter Deas, ut equorum curam gereret, re-
 lata dicitur, applicari potest. Non est du-
 bium quin è sono nominum ad stultam
 plebeculam dimanarit hic error. quia e-
 nim harum puellarum altera *Onoscelis*,
 altera *Hippona* dicta fuit, hinc illam ex a-
 fina, hanc ex equa genitam, ridicule cre-
 ditum fuit. missis ergo portentosis græ-
 culorum nugis, certa & indubitata hujus
 hypotheseos documenta postulamus. Di-
 cet quis: Annon certum est fœtus cum
 membris quibusdam humanis è brutis
 nonnunquam nasci? certum profecto. at
 è mu-

è mulieribus prolem membris pecuinis deformem progigni interdum, æque certum est. idque nulla nefariæ *πείξεως* suspicione, sed vi imaginationis, & subito ejusmodi animantium occurſu. quidni idem & prægnantibus bestiarum femellis uſu venire credamus? sane horrere omnes bestias hominis occurſum, colligitur ex Gen. 9. 2. & quid in illis quoque valeat imaginatio circa foetus suos ex Gen. 30. v. 31. & ſeqq. ut & ex Avicennæ l. 5. de Animalib. conſtare poteſt.

13. Alterum argumentum deſumit ex *generatione molarum quarundam, ex ſemine tum hominum, tum brutorum. Harum enim aliqua animâ vegetativâ prædita ſunt, ſed carent ſenſitivâ, multoque magis rationali.* Reſp. Et hæc alienæ pulpæ ſunt, ſed ſequendum quo nos trahit adverſarius, occurremus ergo pro captu noſtro, abſque præjudicio tamen cauſæ. ad rem: Dicimus hic plus vice ſimplici errari. 1. paralogiſmo ſecundum plura interrogata. de humanis enim animabus quæſtio eſt, unde quod genitum dicitur ex ſemine brutorum hoc non ſpectat. 2. juxta eos qui animas ſibi ſuccedentes ponunt, etiam ignoratione elenchi. nam de tribus animabus quæritur, de una tantum concluditur. 3. repugnat quod hic dici-

tur ei quod paulo post idem ille vir præstantiss. infert: quod videlicet, qualibet forma materialis postulet debite preparatam materiam, ut insit, & anima quidem corpus organicum, ut docet Aristot. l. 2. de Anima, c. 1. quale cum semen (nos addimus, & mola) non sit, neque animam in se sustentare potest. Est enim mola qualis describitur ab Hippocrate & Galeno, caro δὲ γὰρ καὶ ἀδιάπλαστοι. Galen. l. 14. de usu part. c. 7. neque animæ in ea vestigia apparent cum sit plane immobilis, nec nisi per accidens moveatur ad motum uteri. quod si motus quidam appareat tremulus & palpitans, non tam à mola excitatur, quam ab utero, inutile pondus excutere contendente. quod vero quotidie augeatur & crescat, id non præstat vera mutatione, sed appositione. v. Andr. Laur. Anat. l. 8. q. 13.

14. Tanta porro est opinionum varietas circa molam, ut dogmati de tribus animabus non nisi lubricum & perinfirimum fulcimentum esse possit. Sunt enim 1. qui dicunt esse uteri tumorem, & scirrhum instar lapidis induratum, unde ei nomen. ita Avicenna, Aëtius, Erotianus. si ergo tumor, si scirrhus, si lapis est, non est fœtus. hinc Hesychius: μολόσαρξ ἢ αἰ κνοφορέσση αὐτ' ἐμβρυῶν (loco fœtus) φέρσιν. non credidit ergo fœtum esse. 2. sunt.

sunt qui affirmant eam absque semine virili gigni, etiam in virginibus. ut Plutarchus, Avicenna, Albertus & Mercurialis. quod si verum est, mola non est foetus: aut miraculum incarnationis Christi in virginis utero nullum est. v. A. Laur. loco citato. Rod. à Castro de nat. mul. l. 3. c. II. *si tale quippiam, inquit, virginibus aliquando accidat, potius ad lumbricos, aut tumores matricis revocandum erit.* 3. Qui ex semine & sanguine gigni putant, quasdam vita omni destitui, quasdam vegetari tantum, quasdam sensum & motum obscurum, qualem ζώοντα, habere ajunt (de quibus jam aliquid diximus) referre autem figuras varias, oblongam, orbicularem, rhomboïdem. Platero visam molam quæ stellam marinam arborescerem repræsentabat. alias ex amplo ventre in angustum verticem surgere, rostro suillo similem: alias polypii modo in plura brachia quasi dividi. Alex. Bened. l. 25. de curat. morb. c. 29. refert feminam polypum peperisse quem ipse dissecurit, & in medio masculum foetum integrum palmi magnitudine repererit, quem monstrum illud intra eas angustias accrescere non patiebatur. De non ab simili animali, prægnantibus infesto v. Lemn. de occult. nat. mir. l. 1. c. 8. quæ omnia
col-

colligit D. Sennert. med. pract. l. 4. part. 2. sect. 4. c. 9. E quibus concludas licet, bestiarum, non autem hominum rudimenta esse molas hujusmodi, neque gigni ex semine, saltem prolifico, sed ex materia quapiam corrupta, unde non datur generatio univoca, sed ejusmodi, qualis est animalium quæ è putrido proveniunt.

15. Porro Sennerto, qui tam multa de molis egit nihil de triplicitate animarum ex iis statuenda in mentem venisse patet ex Hypomnem. phys. 4. c. 13. ubi eam ex professo refutat. & pag. 290. concludit in hæc verba: *Constanter ergo retineamus plurimorum doctissimorum virorum sententiam, qua rationibus firmis munita est, & contra quam nihil solidi afferri potest: Animam in quolibet vivente esse VNICAM, diversis tamen instructam facultatibus.*

DIS.

DISPUTATIONUM THEOLOGICARUM
 QUADRAGESIMA SECUNDA,
 DE
 UNITATE ANIMÆ
 CHRISTI VLTIMA.

THES. I.

UT principia errorum nosse est utile, ita & eorum notitiam habere qui eis se opposuerunt. Origo opinionis de tribus animabus est à Judæis, quos in eo, ut in multis aliis Plato videtur imitatus.

2. Etenim illi, ut hominem bicorporalem & ἀνδρογυνον creatum fuisse finxerunt, detorto ad id loco Gen. 1. 27. *masculum & feminam creavit eos*: ita & Plato in Symposio. ut illi tres animas homini tribuerunt, quia Deus dicatur ei inspirasse spiritum *vitarum*, Gen. 2. 7. ita & idem Plato in Timæo & l. 4. ac 9. de Republ.

3. Verum ut Judæi à suis deserti sunt in opinione de androgyno, quod dudum notavimus ex Maimonide, More Nevochim lib. 2. c. 30. ita etiam in tribus animabus, de quibus R. Aben Tybbon. Phys. Heb. c. 1. *A veteribus dictum est, in homine tres animas esse, alendi, sentiendi & intelligendi, sed in via veritatis, (i. proprie loquendo) una tantum substantia est.*

*in qua insunt tres ista facultates. cum hoc
dici ait על דרך האמת in via verita-
tis, innuit alterum illud intelligendum
למשל על דרך משל per viam parabola.*

4. In eundem modum & præceptorem
suum Platonem hic destituit Aristot. 1. 2.
de anima, text. 31. *Quemadmodum, in-
quit, in figuris, sic & in anima fit. Nam
tam in figuris quam in animantibus, in eo
quod deinceps est collocatum id inest poten-
tia quod illo prius est, in quadrato namque
triangulus, & in sensitivo vegetativum in-
est.*

5. Hanc sententiam ut vetiorem ple-
rique secuti sunt, & nos sequimur. ratio-
nes in præcedd. dispp. sunt adductæ, au-
toritates non statuimus accumulare.
Hoc unum non injucundæ observatio-
nis erit, si demonstraverimus, eam defen-
sam fuisse ab omnibus (de quibus qui-
dem nobis constet) qui in Academ. Lugd.
Bat. floruerunt, & hanc quæstionem atti-
gerunt, ne Burgerisdico quidem excepto.
Hoc præfati, nos non singulas singulo-
rum rationes defendendas, sed consen-
sum in summa rei exhibendum suscipere.
proferantur ergo primo insignes aliquot
theologi, mox & philosophi.

7. E theologis Franciscus Junius præ-
lect. in Genesin c. 2. p. 35. postquam fa-
cul-

cultates animæ humanæ recensuisset, sub-
 jicit: Ergo, inquit, plures sunt anima in
 uno eodemque subjecto. Minime vero: nam
 cujusque subjecti unica tantum forma essen-
 tialis esse potest: anima autem essentialis
 forma est hominis. sed perfectior forma cum
 advenit, prior qua imperfectior fuit corrup-
 titur, & principium ipsa esse desinens, in
 perfectiore conquiescit; ita ut sequens for-
 ma habeat quicquid habuit prior, & eo am-
 plius, qua perfectior est. Ac proinde, ut ve-
 getativam facultatem sibi vindicat sensiti-
 va, quum semini vel foetui advenit, sic et-
 iam sensitivam sibi vindicat intelligens. est-
 que UNA eademque hominis anima princi-
 pium facultatum omnium ad ipsam perti-
 nentium, sive essentialis, ut est intelligens,
 sive adventitiarum, ut cetera.

7. Lucas Trelocatius Pater, loc. comm.
 loco 5. p. 104. Additur (in definitione
 Animæ hominis) unam creatam à Deo
 fuisse, & unitam uni corpori: UNAM, quia
 sufficit UNA ad corpus hoc vivificandum,
 sive vitâ vegetativâ, sive sensitivâ, sive ra-
 tionali: tum ad exerendas suas vires omnes,
 sive per illud corpus, ut organum, sive in il-
 lo & tamen sine ejus operâ; tum ut extra
 etiam corpus ad tempus subsistat, non ex-
 tinctâ extincto corpore.

8. Lucas Trelocatius Filius Instituit. lib.
 3. loc.

3. loc. 1. p. 233. imaginem Dei ponit, in Anima proprie, in corpore propter animam, in persona propter utriusque unionem. in Anima, respectu substantiæ, facultatum, habituum. de primo ait: *Anima substantia naturam Dei refert pro sua conditione & conditionis modulo tribus de causis.* 1. *Quia prout illa, ita & hæc UNA est, quanquam pluribus constet facultatibus, tanquam partibus suis essentialibus, unius enim individui una est forma substantialis.* 2. *quia, prout illa, ita & hæc simplex &c.*

9. Franc. Gomarus Disput. theologiarum nonâ habitâ 18. Dec. anno 1602. de Creatione hominis ad imaginem Dei, thes 8. *Consistit autem hæc imago Dei in Anima & in corpore. in Anima, 1. in ejus natura ve essentiali. 2. in ejus facultatibus. In Anima natura, sicut enim Deus UNUS est, simplex, immutabilis, eoque spiritalis, & immortalis: ita in homine animam VNAM fecit, quæ suæ VNITATIS haberet imaginem; quanquam tribus constet facultatibus, tanquam partibus suis essentialibus: cum unius tantum individui VNA possit esse forma substantialis. unumquodque enim habet à forma ut sit, & ut VNUM sit.*

10. Ant. Walæus loco de Creat. hominis ad imaginem Dei, p. 224. *Tertia questio est: An una sit anima in corpore, an tres?*
quum

quum Moses dicat, Deum insufflasse in na-
 res Adami spiritum vitarum? **וְיִנְּחַם** in
 numero plurali. Resp. hanc sententiam qui-
 dem fuisse Platoniorum, & quorundam
 Medicorum &c. Et inter Aristotelicos Chri-
 stianos etiam quidam sic sentiunt, ut Zaba-
 rella &c. Hanc tamen sententiam **NON**
ESSE VERAM, ex s. scriptura, & firmis
 rationibus demonstrabimus. 1. Ex ipsa pri-
 ma anima creatione, Gen. 2. 7. ubi Deus in
 Adamum insufflasse dicitur spiritum vita-
 rum. non ergo multos spiritus, sed **UNVM**,
 qui trium vitarum facultates in se contine-
 ret, quemadmodum etiam unius spiritus
 tantum fit mentio Eccl. 12. Spiritus redit
 ad Deum qui dedit eum. item Zachar. 12.
 qui creat spiritum hominis in medio ejus.
 2. item demonstratur ex aliis locis scripturae.
 in quibus una tantum anima in homine uno
 esse affirmatur. ut Gen. 46. 17. omnes ani-
 mæ familiæ Jacobi, qua venit in Ægy-
 ptuum, sunt septuaginta, nempe secundum
 numerum hominum. Sic Christus Matth.
 10. 28. inquit, Ne metuitote vobis ab iis
 qui interimunt corpus, animam vero non
 possunt interimere: sed metuite eum qui
 animam & corpus potest abicere in ge-
 hennam. Sic Christus de se quoque loquitur
 Matth. 26. Anima mea tristis est usque ad
 mortem. & sic ubique scriptura. 3. *Quia*
entia

entia non sunt multiplicanda absque necessitate &c.

11. Jac. Triglandius Disp. Theol. ordin. 9. de natura creaturarum rationalium &c. thes. 9. *Corpori huic ita bene preparato, Gen. 2. 7. à solo Deo, citra ullam è materia educationem & ab eadem dependentiam, infusa fuit ac inspirata rationalis Anima, per quam homo homo constituitur, & ab omni re secernitur. & postea: Quia autem ipsa etiam formaliter vegetans ac sentiens est, UNA in homine sufficit: quæ totum corpus, non partem solummodo, sedem suam agnoscens, omnino tamen sit INDIVISIBILIS quia spiritualis, incorruptibilis, & immortalis.*

12. E. philosophis, Ælius Everardus Vorstius Doct. Med. & physiologiæ Professor. Disp. phys. de anima rationali, habita Anno 1599. thes. 5. *Cum anima rationalis forma sit hominis, forma autem substantialis unius hominis UNICA tantum possit esse: manifestum est, non discretam hanc esse animam à cæteris anima facultatibus, sed ut sub tetragono continetur trigonum & sub numero quaternario ternarius; ita sub rationali vegetantem anima facultatem unam cum sentiente comprehendit.*

13. Ant. Trucius Philosophiæ Prof. Disp. de principiis Anno 1596. append. 2. U-

NAM esse in homine animam. idem Disp. Eth. de fortit, Anno 1598. parergo physico: *Hominem constare ex corpore & anima, eaque UNA, & immortalis.* idem Disput. de Animæ definitione & facultatibus Anno 1602. thes. ult. *Neque tamen plures erunt anima in eodem corpore animato, sed quemadmodum trigonus in tetragono, ita priores facultates in posterioribus continentur. Hoc nisi statuatur, concedenda erunt in eodem subjecto plures forma substantiales, quod absurdum est, nec ferendum in philosophia.*

14. Jo. Murdisonus phil. Profess. Position. Natural. de anima rationali. Anno 1602. thes. 5. *Hac anima sub se anima facultates reliquas complectitur, nec tamen ob id plures animas in eodem subjecto concedimus, tum enim animal rationale in se haberet plures formas substantiales, & per consequens, esset homo, bestia, & planta. quod cum monstruosum sit, & ab ipsa natura alienum, nos cum sana mentis hominibus, asserimus, non secus facultates sentiendi & vegetandi contineri sub anima rationali, quam sub quadrato trigonum.*

15. Pet. Bertius Prof. Eth. & colleg. theolog. Subreg. Disp. de facult. animæ, Anno 1599. thes. 14. *Vt ex adjectione linearum ad trigonon fit tetragonus, qui ipse cum sit*

fit tetragonus, non trigonus, tamen in se trigonum potestate habet: ita ex adjectione forma ad priorem, aliud nascitur animati genus. quod ipsum quum habeat propriam ἐπιπέδου, tamen potestate prius illud in se complectitur. Semper enim in his qua sunt ἐπιπέδου potestate inest prius. Homo igitur praeter τὸ διανοητικὸν habet quoque τὸ αἰσθητικὸν, & τὸ ἡρεπτικόν. quorum illud solum hominis est ἐπιπέδου, & posteriora hac potestate in se continet. Idem philosophem. miscell. anno 1604. Corollario 1. Non sunt in homine tres anima realiter diversa.

16. Gilb. Jachæus Logic. Professior Position. Natur. de Essentia animæ. Anno 1605. problemate 1. An in uno vivente sint plures anima? Neg. Disp. phys. de Animæ facultatibus, anno eod. th. 4. Et quamvis diverse facultates ab ipsa anima substantia manant, non tamen ex eo sequitur, plures formas substantiales esse in uno vivente, secundum essentiam distinctas; quia VNICA forma, qua aliquam rem à se formatam ab aliis rebus specificè destinguat, sufficit. Nam quid homo esset aliud quam tergeminus Geryon? tres enim in eo forma informantes invenirentur. Sed facultates hasce VNAM eandemque anima substantiam insequi testatur ratio, docet philosophia. Idem Disp. physicarum 17. & ult. de anima rationali.

11. Anno 1608. th. 3. *Constat ergo animam rationalem esse veram hominis formam. Ergo VNICAM tantum in homine esse oportet, cum formarum pluralitas in eodem subiecto sit impossibilis. Ergo animam sentientem & vegetantem in se continebit, hoc est, eadem prestabit in homine qua vegetans & sentiens seorsim prestant, essentia enim sua simpliciter informabit corpus, at interventu facultatum variarum coquet, videbit &c. facultates porro alie sunt ab anima, sed in legitimo organo, ut facultates sensitiva & vegetativa, alie vero in ipsa anima recipiuntur, ut intellectus & voluntas: quae tamen omnes potentia, cum ab anima ipsa pendeant, & ipsius proximum in operando instrumentum sint, non est difficile videre, quomodo anima intellectiva reliquas potestate contineat. Idem Disp. Psycholog. 5. de Anima rat. in gen. Anno 1610 thes. 7. Porro si sit forma substantialis hominis, ergo tantum VNA in quolibet homine. formas enim in eodem subiecto multiplicari impossibile est. quod quidem ita demonstrari potest: quia si plures essent formae in homine, homo non esset ens simpliciter unum nisi per formam unam, per quam habet res esse. ab eodem enim habet res quod sit ens, & quod sit una, & ideo ea quae denominantur à diversis formis, non sunt unum simpliciter. Si igitur*

zur homo ab alia forma haberet quod sit vivens, scil. ab anima vegetativa, & ab alia quod sit animal, scil. sensitiva, & ab alia quod sit homo, scil. rationali, sequeretur quod homo non sit unum simpliciter. 2. una operatio, licet fuerit maxime intensa, non impediret aliam, quod tamen fit. videmus eos qui alicui rei, & potissimum contemplationi rerum abstrusissimarum & maxime sublimium sunt quam intentissimi, objecta etiam presentissima minus percipere. quod nullo modo contingeret, nisi principium actionum esset per essentiam unum. ponimus ergo UNAM numero formam substantialem, ANIMAM RATIONALEM, in quolibet homine esse, eamque & vegetativam, & sensitivam virtute continere.

17. Daniel Sinapius-L. A. M. Colleg. Theol. Pro-regens, Decade quæst. philosoph. Anno 1626. quæst. phys. 3. *utrum in uno vivente plures insint anima, an unatantum?* Resp. Constat quidem in plantis animam duntaxat vegetantem reperiri; tota vero difficultas est de animalibus & hominibus, num plures in illis anima insint? Permulti, præsertim in hominibus plures posuerunt animas, qui in varias easque dissidentes sententias sunt distracti. Probabilior autem eorum sententia est; qui UNICAM duntaxat in unoquoque vivente ani-

nam inesse arbitrantur : nempe in plantis vegetantem, in animantibus sensitivam, in homine rationalem. ita ut sensitiva vegetantem, & rationalis tum sensitivam tum vegetantem eminenti quadam ratione contineat.

17 Claudat agmen ipse Burgerfdicius, qui in Physiologia sua contrariæ sententiæ patronus est. is ergo Quæst. philosoph. de Anim. hum. essent. Anno 1622. quæst. 6. Utrum sua, & quidem UNICA, cuius homini sit propria anima? Tres, inquit, hujus dubii celebres extant sententia: una est, plures in singulis hominibus esse animas, vegetativam, sensitivam, & rationalem. Altera ab hac longe diversa, unam duntaxat esse omnium hominum, qui unquam fuerunt, aut futuri sunt, animam seu mentem. Tertia media est: neque plures esse in quolibet corpore animas: o animas, neque unam omnium mentem, sed UNIVERSVSQUE UNAM, quæ trium animarum, vegetativa, scilicet, sensitiva, & rationalis facultatibus sit instructa. Nos tertiam tanquam VERITATI CONSONAM AMPECTIMUR, duabus prioribus REJECTIS, atque his argumentis refutatis: prioris sententiæ FALSITAS facile ex hoc argumento patet; quia, cum tres animæ futurae sint tres forma, futurum est ut homo non sit unum per se, sed

mortalis, Si mortalis, statuendum esset, in resurrectione Deum creaturum aliam animam sensitivam: alioqui corpus post resurrectionem careret sensu. Quod si Deus aliam animam sensitivam crearet, in reprobis torqueretur, injuste, quippe nullius peccati reus. At si anima sensitiva est immortalis, & diversa substantia à rationali, dua unius ejusdemque haminis essent animæ immortales & compotes gloria, nullo inter se vinculo sociata, quando anima est separata à corpore. Nunquam vir pius morieas commendat Deo suas animas.

Nec his adversatur, quod ratio saepe repugnat appetui sensitivo, unde videtur inferrè multitudo animarum. Nam & appetitus sensitivi saepe inter se pugnant, & unus idemque homo trahitur diversis cupiditatibus, instigatus ira, sed cohibitus metu. Et ipsa ratio saepe secum pugnat, & alternis judiciis fluctat.

Et hæc quidem de tribus Animabus. subjeiantur nunc quæ adversus motum terræ, præstantissimorum Theologorum vestigiis ac pœne verbis in hærentes, nec aliunde quam è sacris literis differimus.

DISPUTATIONUM THEOLOGICARUM
DUODECIMA,

DE

OPERIBUS PRIMIDIEM
ALTERA, VIDELICET, DE
TERRA, & LVCE.

T H E S I S. XIII.

Terram centro mundi circumfusam in medio universi quiescere, contra illos asserimus, qui de Pythagoræ opinione, hanc quidem inter planetas rotari, solem autem in centro immotum consistere sibi credi volunt. Hanc sententiam, ut nulla necessitate introductam, (fatentibus, ejus auctoribus ad certitudinē mensuræ cœli & stellarū nihil interesse, sive sol, sive terra moveatur,) atq; etiā, ut rationi & scripturæ adversam, rejicimus. rationes accumulare non est nostri instituti. è scriptura hæc notentur: De sole dicitur Gen. 19. 23. sol egressus est Tzohar. Psal. 19. 5. 6. 7. dispositum dicitur soli tentorium in cœlis (non in centro mundi) ibidem describitur, ut sponsus *prodiens* è thalamo suo, tanquam robustus *decurrens* viam. ab extremitate cœlorum *exortus* ejus, & *revolutio* ejus ad extremitatem eorum Eccles. 1. 5. 6. *Oritur* sol & *occidit* sol; iterumque

tergeminum quid. &c. Idem Assert. phil. miscell. Anno 1627. Assert. phys. 10. ait: *In uno vivente non dantur plures anime realiter distincte.* Posit. miscell. Inaugur. ipsius & facultatis philosophicæ decreto disputatis. posit. phys. 10. *In homine non sunt tres anime realiter distincte.* Disp. philos. de animæ ration. essentia & orig: Anno 1628. thes. ult, ait *supervacuum esse FINGERE tres in homine distinctas animas, si enim (inquit) anima vegetans & sentiens in homine distinguerentur ab anima rationali, cum natura progrediatur ab imperfectioribus ad perfectiora, anima vegetans antecederet sentientem, & sentiens rationalem; atque ita embryo prius esset planta, deinde bestia, & tandem fieret homo, quandoquidem illud planta est, quod habet solam animam vegetantem, illud autem bestia quod habet vegetantem & sentientem sine rationali.* Idem de eodem argumento Anno 1630. thes. 8. *Et sicuti singuli homines propriam habent animam, ita etiam singuli habent UNAM. non enim diversa est anima rationalis ab anima vegetativa & sensitiva, sed eas sub se complectitur, cœu numerus ternarius unitatem ac numerum binarium.* Idem Idea philosophiæ naturalis Disput. 18. thes. 2. *In unoquoque composito tantum est UNA anima. In plan-*

*tus vegetativa, in bestiis sensitiva; in homi-
ne intellectualis. Harum tamen posterior
priorem quamque eminenter ac virtualiter
continet. hæc Burgerfdicius.*

AMICE LECTOR

AUctōribus quibus in præcedenti Di-
sputatione testimonium demūcia-
tur, adijce si placet virum præstantissi-
mum Pet. Molinæum, qui & ipse in Aca-
demai nostra Professore egit. Is ergo
Physic. l. 8. c. 4. *Ex eo inquit quod fre-
quens sit mentio anima vegetativa, & ani-
ma sensitiva, & rationalis, & hæc anima
dicuntur homini inesse, non est existiman-
dum plures animas inesse uni homini. Sunt
enim hæc tres facultates unius anima, non
vero tres anima. Et cum dicitur homo prius
vivere vita plantæ quam animalis, & prius
vivere vita animalis quam vita hominis,
sensus est, prius in homine exerceri functio-
nes facultatis vegetativa quam sensitiva, id
est, prius ali & crescere quam sentiat, & prius
sentire quam ratiocinetur,*

*Religio Christiana in hac re dat leges phi-
losophia. Nam si in homine anima sensitiva
esset diversa substantia ab anima rationali,
hæc anima sensitiva esset mortalis aut im-
mor-*

motu cæli aut quiete terræ. Resp. Hoc argumentum præsupponit, vel de natura nihil agi in scriptura, quod falsum est, vel quæ in ea de rebus naturalibus traduntur, non pertinere ad doctrinam, &c. quod itidem falsum est. v. Psal. 8. 19. 104. Rom. 1. & infinita alia loca, quæ contrarium evincunt.

3. *Scriptura non agit de proportione diametri ad peripheriam & similibus, ergo neque de motu cæli & quiete terræ.* Resp. idem est ac si quis dicat, scriptura non agit de scorbuto, ergo neque de lepra. contrarium v. Lev. 13. procedit argumentum ex particulari.

4. *Scriptura de naturalibus agens, rei veritatem sæpe negligit, & sermones suos falsis hominum opinionibus accommodat. id ergo etiam facit cum soli motum & terræ quietem asserbat.* Resp. & hoc argumentum ex particulari procedit. deinde, cum scriptura sui ipsius interpres sit, quod rudi Minerva alicubi refert, id alibi quomodo intelligendum sit exponit, quod hic non fit. Sed videamus probationem antecedentis.

5. *Gen. 2. 16. Sol & Luna dicuntur luminaria magna, cum tamen luna stellis sit minor. ergo dicit hoc scriptura ex falsa hominum opinione.* Resp. imo ex rei veritate, cum magnitudo, non modo de substantia, sed etiam de potentia ac operationibus dicatur. Gen. 24. 35. Eccl. 2. 10. Luc. 1. 15. 1. Cor. 13. 13. ita hic intelligendum. additur enim, *luminare majus ad præfecturam dies, & luminare minus ad præfecturam noctis.* vere ergo notatum Basilio aliisque, *Magna hæc luminaria nos posse accipere, non tam aliorum comparatione, quam suo munere.*

6. *Sirach 1. 3. Altitudinem cæli, & latitudinem terræ, & profunditatem abyssi quis dimensus est? at hæc dimensi sunt Geographi & Astronomi &c. ergo dicitur hoc ex falsa opinione hominum.* Resp. 1. auctor ille Apocryphus est. nihil ergo hæc ad scripturam. 2. Verum tamen est (ut adversarium juvemus) similia reperiri Job. 38. 18. 19. 20. Prov. 25. 3. Jer.

31. 37. sed ex rei veritate ea dicta asserimus. etenim

7. De dimensionibus terræ & maris ut dicamus, licet eæ confusa aliqua ratione, idque per supputationes haberi possint, non tamen ipso experimento, nec distincte. quis enim novit v.g. quantum terræ, quantum maris sit in globo illo compositæ? neque enim hoc supputando invenitur, sed peragrando, quæ peragratio impossibilis est. cum tam multæ ejus partes sint inaccessæ.

8. Ad cælum quod attinet, ejus rotius altitudinem haberi posse negamus, & ipsi Astronomi negant, cum fatentur (quicquid sit de orbibus planetarum) cæli stelliferi crassitiem via geometrica cognosci nequire v. Clav. c. 1. de sphaera pag. 234. quid ergo de nono cælo, de decimo, de undecimo, quæ eis superaddunt? certe hoc ultimum (quod est sedes beatorum) nullo modo ab Astronomis cognosci potuisse fatetur idem auctor p. 45. unde nec ejus dimensiones pervestigari.

9. Job. 26. 14. *Tonitru potentia ejus quis intelligit? at jam invento pulvere pyrio non difficile intelligitur. ergo hoc dicitur ex falsa opinione hominum.* Resp. 1. sensus loci pervertitur. neque enim **רעם** hic tonitru proprie dictum, sed **תוקף** .i. vim & magnitudinem significat. atque ita vox ea accipitur c. 3. 28. 2. quod de pulvere pyrio additur prorsus ineptum est, cum is tempore Jobi, & multis postea annorum millibus fuerit incognitus. quomodo ergo ex eo potuit naturam tonitrus intelligere?

10. Job. 41. 1. *An extrahes balenam hamo &c. at nunc capiuntur balena. ergo dicitur hoc ex falso hominum opinione.* Resp. 1. Sufficit tunc non fuisse caras, id enim solum negat scriptura: quid jam fiat nihil ad illum locum. 2. Neg. Leviathan (de quo ibi agitur) esse de eo cetorum genere quod capi-

que ad locum suū aspirat, ubi *oriatur*. *Pro-*
perat. ad meridiem, & *circumit* ad Aquilo-
 nem. Jos. 10. 12. 13. pro miraculo habe-
 betur, quod sol *substiterit in medio caelo*. &
 Jes. 38. 8. quod *reversus* est decem gradi-
 bus, iisdem quibus *descenderat*. De terra.
 Psalm 9, 31. *Stabilitur orbis habitabilis*
 (תכל) *non commovebitur*. psal. 104. 5.
 fundavit terram super bases ejus, *ne di-*
moveretur in sæculum & perpetuum. Ec-
 cles. 1. 4. terram in seculum stat (עמדה).
 Job. 26. 7. suspendit terram *super nihilum*
 על כל־ימה (hoc est, super centrum,
 quod indivisibile punctum, atque ita in
 re nihil est.) quæ omnia perpetuam ha-
 bere improprietatem, non dicendum,
 sed probandum erat.

14. Addimus, articulum ascensionis
 Christi per hanc opinionem inverti.
 quum enim Christus non noctu sed cla-
 to die, videntibus Apostolis (Act. 1. 9.
 10, 11.) ascenderit, sane caput ad solem
 erectum habuit, qui si in imo mundi e-
 rat, non ascendisse Christus sed descen-
 disse dicendus esset.

15. Denique, cum infernus damnato-
 rum à plerisque Theologis non sine ma-
 gna ratione, in imo, & à sedibus beato-
 rum remotissimo mundi loco esse statua-

tur, scriptura inter hæc magnum chasma ponente, Luc. 16. 20. & abyssum, puteum, stagnum, tenebras exteriores passim calamitosum illum locum vocante; sequetur, juxta systema Copernicanum, infernum in ipso sole esse, quod qua verisimilitudine possit asseri, prudentioribus expendendum relinquimus.

ANALECTORUM THEOLOGICORUM
DISPUTATIO XLVII.

DE

TERRÆ STABILITATE.

THESES. I.

DE cælo & angelis hæcenus. quia autem s. scriptura illorum creationi, creationem terræ conjungit, de hac quoque egimus Disp. Theol. 12. ubi thes. 13. proprietatem quandam terræ attigimus, nempe stabilitatem, eamque è s. literis demonstravimus. Cum autem qui ejus motum & solis quietem defendunt, & loca illa scripturæ illudere, & alia ad suam opinionem obtorto collo rapere conentur, ad theologum pertinet huic earum ausu obfistere. hoc ergo hic agemus, & primo loca à nobis adducta vindicabimus, mox quæ illi pro se afferunt excutiemus.

2. In genere adversus omnia scripturæ loca excipiunt 1. *Quod scriptura sibi alium usum non vendicat, quam doctrinam, redargutionem, emendationem, & institutionem in justitia.* 2. Tim. 3. 16. non ergo agit de

tur hodie. vel ex eo quod ei scuta, .i. squamæ attribuantur v. 15. quibus Balænx carent. vide reliquam ejus descriptionem à versu 12. usque ad finem capitis, quæ minime nostris balænis convenit.

11. *Divinum psalter canit de sole Psal. 19. 6. quasi de sponso. cui tabernaculum seu cubile Deus in cælo concitavit, ex quo mane egressus instar gigantis se accingat ad cursum, nec desinat accelerare, donec ad metam perveniens, iterum in cubile seu tabernaculum se recipiat, quieturus in diem posterum. hac omnia ex falsa vulgi opinione, non ex rei veritate dicuntur.*

12. Resp. hoc argumentum scaturit erroribus.

1. pro eodem fuit *tabernaculum* quod *thalamum*, qui sponso tribuitur & *cubile* denique. at aliud est אהל item חנה aliud משכב. cur autem hoc mavult adversarius? nimirum ut sol juxta Davidem dormire, .i. quiescere innuatur. at sic non tam ex sensu vulgi, quam Copernicano loqueretur, quem verum esse adversarius putat, quod est contra ejus hypothesin.

13. . In verbis illis: *Ex quo MANE egressus etc.* *mane* non è sacro textu affertur. sed ex citantis arbitrio obtruditur, ut videatur ex verbis prophetæ sol tantum dimidiam orbis partem illustrare, & in cubili ad auroram quiescere: sed ex falsa allegatione nihil sequitur.

14. Verba illa, *donec ad metam perveniens, iterum in cubile aut tabernaculum se recipiat, quieturus in diem posterum*, eadem sinistra liberalitate Davidi afficta sunt, qui neque metam, neque cubilis, neque quietit, neque diei posteri meminit. è tam falsis ergo præmissis quid nisi falsum potest colligi?

15. Iam ipsa Davidis verba consideremus. ea ita habent: v. 6. 7. *Nam (sol) est tanquam sponsus prodiens è thalamo suo, letatur tanquam robustus decursurus viam. Ab extremitate caelorum exortus ejus,*
ad.

ad extremitates eorum: nec est quod abscondatur à calore ejus. Omnia vere dicta, licet figurate. ut jaur videbimus.

1. *Sol est tanquam sponsus*, scil. propter ornatum & lucem speciosissimam, & quia è terra nascentia fœcundat. sed hinc non sequitur: Sponsus recipit se in thalamum suum & quiescit, ergo etiam sol.

17. 2. *Sol letatur tanquam robustus, vel gigas*, scilicet propter celeritatem, & efficaciam. vera iterum metaphora, sed ex ea non sequitur: Robustus peracto labore dormit, ergo etiam sol.

18. 3. *Sol ab extremitate cœlorum oritur & ad extremitates eorum revolvitur*, vera sententia. quia sol motu annuo nunc à septentrione ad meridiem, nunc à meridie ad septentrionem procedit. motu quoque diurno vere mutat locum, & ab uno puncto cœli procedit ad aliud, quæ ita effert Salomon. Eccl. 1. 5. 6. *Oritur sol, & occedit sol, iterumque ad locum suum aspirat, ubi oritur: properat ad meridiem, & circumit ad aquilonem.*

19. Psal. 58. 5. 6. *Venenum illis simile veneno serpentis, sicut aspidis surda obturantis aurem suam, que non auscultat voci mussitantium, utentis incantationibus peritissimi.* Etiam hoc non ex rei veritate, sed ex falsa vulgi opinione ponit scriptura.

20. Resp. Neg. nam hæc vere geri testatur etiam alter scripturæ locus, Jerem. 18. 7. licet nec ratio nec ars sit in ejusmodi incantationibus, sed mera diaboli operatio, contra quam naturali instincta hoc aspidum genus munitum esse non inepte dici potest. v. Aug. de Gen. ad lit. c. 28. Alcin. l. 2. c. 15. Isid. Hist. l. 12. c. 4. &c.

21. Luc. 5. 4. *Dicit Christus: Duc in altum: quasi mare terra altius sit. quod & ipsum non ex rei veritate, sed ex falsa hominum opinione dicitur.* Resp. nisi melior esset mathematicus hic auctor quam grammaticus, suaderem ei ut aliam artem disceret. nam

in græco non est, εἰς τὸ ὕψος, sed εἰς τὸ
βαθὺ. in profundum. 324

ANALECTORUM THEOLOGICORUM
DISPUTATIO XLVIII.

DE

STABILITATE TERRÆ,
ALTERA.

HActenus eminus, & velut per cuniculos motum solis & quietem terræ adversarii oppugnarunt, nunc cominus, & quasi collatis signis eam invadunt, dum & ipsi quædam è sacris pro sua opinione adducunt, & quæ à nobis adducuntur convellunt de utrisque aliquid agemus.

2. Primum quod nobis objiciunt est etymon vocis *terre* in Hebræa lingua. dicitur enim ארץ, quam vocem grammatici à רץ derivant, hoc est *currere*. ergo terra currit.

3. Resp. argumentum hoc plane febriculosum est. 1. enim, qui illam derivationem habent, non eam causam allegant, quod terra currat, sed quod super & circum eam sphaera currat. 2. alii à רץ deducunt, quod teratur pedibus incedentium. alii à ארץ placere, quod ornata omnium rerum amabilium copia placeat. Alii malunt esse dictionem simplicem & à nulla derivatam. In summa, per infirmum argumentum est quod sola, & quidem incerta, etymologia nititur.

4. Alterum est, quod legitur Job. 9. 6. *Quis commoveret terram è loco, adeo ut columnæ ejus contremiscant.* Hic affirmari ajunt, terram universam motu cieri atque agi, atque adeo à fundamentis

MO-

moveri. Resp. 1. loquitur Job de actione Dei extraordinaria, & quam facit *in furore suo* v. vers. præced. 2. & magis quid Dens facere possit, quam quid revera faciat. vid. vers. seq. hinc ergo contrarium ab eo quod intendit adversarius sequitur, nempe terram secundum totum sui (ponamus de ea intelligendum locum) ordinarie quiescere ac immotam esse. 3. neque è tremore columnarum terræ sequitur eam *universam à fundamentis* moveri. idem enim dicitur de columnis cæli. c. 26. 11. An ideo totum quoque cælum è loco suo movetur? quoties fit ut tremant columnæ alienius ædificii, nec tamen totum ædificium è loco ad locum transseratur? allegorica ergo hac locutione nihil profectum est.

5. Tertium est Jobi 38. 32. *Nunquid axem super filiabus suis quiescere facies?* q. d. minime. ergo terra non quiescit, sed movetur. nam *axis* ibi est *polus terræ*, dictus **עו** vel **עיש** à **עו** congregavit, quia circa illum congregantur omnes meridiani. filix sunt: stellæ fixæ &c. Resp. Cur **עו** magis sit *polus terræ* quàm *cæli* nulla ratio redditur. nec **עו** necessario significat *super* sed & *cum*. nec **בניה** *filiæ* ejus, sed *filiæ*, nec *congregatio* concursum *meridianorum* magis quam *stellarum*. unde per **עו** AbenEzra intelligit *chorum septem stellarum congregatarum*, alii *plaustrum* &c. ne autem exagitemus singula, videmus hic sapinam ignorantiam hebr. linguæ, nam **תנחם** (in quo tota argumenti vis est) non est à **נח** *quiescit* sed à **נחה** *eductis*. unde nihil hic pro *motu* aut contra *quietem* terræ dicitur.

6. Atque hæc præcipua sunt, quæ Infelici conatu pro sua opinione afferant. nunc videamus
quid

quid excipiant aduersus ea quibus nos contrariam
& veram sententiam ex eadem stabilimus.

7. Et de terra quidem hæc occurrunt, Iob. 38.
4. 6. *Ubinam eras quum fundarem terram? aut quis
jecit lapidem angularem eius?* Psal. 24. 2. *Super
maria fundavit eam (terram) & super flumina)
stabilivit eam* Psal. 93. 1. *Stabilitur orbis habitabilis,
non commovebitur.* Psal. 104. 5. *Fundavit terram
super bases eius, ne dimoveretur in seculum & perpe-
tuum,* Psal. 119. 9. *Cum statueres terram illa stabat.*
Prov. 8. 29. *Statuit fundamenta terre,* Eccl. 1. 4.
Terra in seculum stat. aduersus hæc nihil afferunt,
nisi communia illa quæ antehac fuerunt excussa.

8. De sole dicitur Geu. 19. 23. *Sol egressus est super
terram, & Lot ingressus est Zohar.* Psal. 19. 5. 6, 7.
*dispositum dicitur soli tentorium in cælis (non in cen-
tro mundi) ibidem describitur ut sponsus prodiens
& thalamo suo, tanquam robustus decurrens viam. ab
extremitate cælorum exortus eius, & revolutio eius ad
extremitatem eorum.* Eccl. 1. 5. 6. *Exoritur sol &
occidit sol: iterumque ad locum suum aspirat, ubi oria-
tur. properat ad meridiem & circuit aquilonem.* Ios.
10. 12. 13. *pro miraculo habetur, quod sol substitit
in medio cælo. quod repetitur Habac. 3. 11. &
Ies. 38. 8. quod reversus est decem gradibus, iisdem
quibus descenderat.* Matth. 5. 45. *Facit ut sol oriarur
super bonos & malos, quæ omnia motum signifi-
cant.*

9. Hic præter proletaria illa, de quibus ante, quæ-
dam loca conantur illudere. Et quidem ad Psal.
19. 5. 6. 7. dicunt, comparisonem esse, ut pa-
tet ex particula *tanquam* &c. Resp. *tò tanquam,* &
tò ut referantur, ad *sponsus & robustus.* sed *prodire,*
& *currere* dicitur de sole absolute.

10. Ad Eccl. 1. 4. 5. 6. dicunt *tò stare* de *durati-
one* intelligendam, cum opponatur *præteritioni.*
Resp,

Resp. Imo *78* in *eternum* opponitur *præteritioni*, stare autem aliquid addit, nempe *stabilitatem*, sive *quietem*, & opponitur *labori*. v. 3. item *ortui*, *occasui*, *propevationi*, *circuitioni* solis. quæ motus sunt, nec figurate accipi patet ex immediate sequentibus de fluminibus. v. 7.

11. Ad Ios. 10. 12. dicunt mentionem ibi esse Gabaon & vallis Aialon. ergo terra, & non sol inquirunt, per miraculum stabat. Resp. hoc argumentum eo modo procedit, ac si quis dicat, in historia magorum memoratur casa bethlemitica, ergo non *stella*, sed *casa*, magos ab Oriente comitata est. deinde, quam ineptum est, cum scriptura & solem & lunam miraculo stetisse referat, hoc dictum ita dividere, ut in sole nihil novi contigerit, ut qui steterit ab initio mundi, & semper staturus sit, luna vero ordinarie quidem moveri, miraculo autem stetisse dicatur? Quid hoc est aliud, quam dicere, scripturam partim veram partim falsam esse?

12. Ad Ios. 38. 8. tantum de umbra sermonem esse ajunt, eam autem potuisse decrescere terræ regressu ad occasum. Resp. De umbra sermo est 2. Regum 20. 9. loco autem citato non tantum de umbra, sed & de sole ipso, qui dicitur reversus esse, & descendisse. atque ita causam decrementi umbræ, non in terra, sed in sole textus ille ponit.

F I N I S.

1987/54